

Riksdagens protokoll 1998/99:37

Onsdagen den 16 december

Kl. 9.00 – 17.53
19.00 – 22.18

---

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 10 december.

2 § Avsägelse

Talmannen meddelade att *Peter Eriksson* (mp) anhållit om att bli entledigad från uppdraget som ledamot av riksdagen fr.o.m. den 1 januari 1999.

Kammaren biföll denna anhållan.

3 § Anmälan om vice ordförande i justitieutskottet

Talmannen anmälde att *Ingvar Johnsson* (s) utsetts till vice ordförande i justitieutskottet från den 10 december.

4 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1998/99:AU1
Näringsutskottets betänkanden 1998/99:NU1–NU3

5 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 15 december

UbU1 Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Mom. 1 (informationsteknik i skolan)

1. utskottet
2. res. 1 i motsvarande del (m)
3. res. 2 (v)
4. res. 3 i motsvarande del (kd)
5. res. 5 i motsvarande del (fp)

Förberedande votering 1:
Kammaren biträdde res. 3 med acklamation.
Förberedande votering 2:
38 för res. 2
37 för res. 3
240 avstod
34 frånvarande
Kammaren biträdde res. 2.
Förberedande votering 3:
76 för res. 1
37 för res. 2
201 avstod
35 frånvarande
Kammaren biträdde res. 1.
Carlinge Wisberg (v) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.
Huvudvotering:
134 för utskottet
77 för res. 1
103 avstod
35 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 116 s, 5 v, 1 c, 12 mp
För res. 1: 77 m
Avstod: 3 s, 33 v, 37 kd, 14 c, 15 fp, 1 mp
Frånvarande: 12 s, 5 m, 5 v, 5 kd, 3 c, 2 fp, 3 mp
Christina Axelsson, Yilmaz Kerimo och Carina Moberg (alla s) anmälde att de avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 2 (ett fristående kvalitetsinstitut)

1. utskottet
2. res. 4 i motsvarande del (c)
3. res. 5 i motsvarande del (fp)
Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 5 (resurstilldelningssystemet i grundskolan)

1. utskottet
2. res. 3 i motsvarande del (kd)
Votering:
204 för utskottet
37 för res. 3
64 avstod
44 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 119 s, 6 m, 38 v, 15 c, 12 fp, 14 mp
För res. 3: 37 kd
Avstod: 61 m, 3 fp
Frånvarande: 12 s, 15 m, 5 v, 5 kd, 3 c, 2 fp, 2 mp

Mom. 6 (beslutsinstans för tilldelning av vetenskapsområde)

1. utskottet
2. res. 3 i motsvarande del (kd)

Votering:

210 för utskottet

37 för res. 3

59 avstod

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 119 s, 10 m, 38 v, 15 c, 14 fp, 14 mp

För res. 3: 37 kd

Avstod: 58 m, 1 fp

Frånvarande: 12 s, 14 m, 5 v, 5 kd, 3 c, 2 fp, 2 mp

Mom. 7 (förhållandena för funktionshindrade studenter i högskolan)

1. utskottet
2. res. 6 (kd, fp)
3. res. 4 i motsvarande del (c)

Förberedande votering:

54 för res. 6

15 för res. 4

245 avstod

35 frånvarande

Kammaren biträdde res. 6.

Huvudvotering:

206 för utskottet

52 för res. 6

56 avstod

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 119 s, 35 m, 38 v, 14 mp

För res. 6: 37 kd, 15 fp

Avstod: 41 m, 15 c

Frånvarande: 12 s, 6 m, 5 v, 5 kd, 3 c, 2 fp, 2 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

UbU2 Utgiftsområde 15 Studiestöd

Mom. 1 (det s.k. fribeloppet och skärpt kontroll av studieaktivitet budgetåret 1999)

1. utskottet
2. res. 1 i motsvarande del (kd)

Votering:

227 för utskottet

37 för res. 1

47 avstod

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 118 s, 30 m, 36 v, 14 c, 15 fp, 14 mp
För res. 1: 37 kd
Avstod: 46 m, 1 c
Frånvarande: 13 s, 6 m, 7 v, 5 kd, 3 c, 2 fp, 2 mp

Mom. 6 (skyndsamt utredning av vissa studiefinansieringsfrågor)

1. utskottet
2. res. 2 i motsvarande del (m)

Votering:

236 för utskottet

78 för res. 2

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 119 s, 38 v, 37 kd, 14 c, 14 fp, 14 mp

För res. 2: 77 m, 1 fp

Frånvarande: 12 s, 5 m, 5 v, 5 kd, 4 c, 2 fp, 2 mp

Mom. 9 (principerna för ett nytt studiestödssystem)

1. utskottet
2. res. 1 i motsvarande del (kd)
3. res. 4 (c)

Förberedande votering:

37 för res. 1

15 för res. 4

263 avstod

34 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

171 för utskottet

37 för res. 1

107 avstod

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 119 s, 38 v, 14 mp

För res. 1: 37 kd

Avstod: 77 m, 15 c, 15 fp

Frånvarande: 12 s, 5 m, 5 v, 5 kd, 3 c, 2 fp, 2 mp

Mom. 10 (tidpunkt för införande av ett nytt studiestödssystem)

1. utskottet
2. res. 1 i motsvarande del (kd)

Votering:

248 för utskottet

36 för res. 1

31 avstod

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 119 s, 46 m, 38 v, 1 kd, 15 c, 15 fp, 14 mp
För res. 1: 36 kd
Avstod: 31 m
Frånvarande: 12 s, 5 m, 5 v, 5 kd, 3 c, 2 fp, 2 mp

Prot. 1998/99:37
16 december

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KU13 Ändringar i radio- och TV-lagen (1996:844), m.m. (förnyad behandling, delvis)

Mom. 7 (villkor om samverkan)

1. utskottet
2. res. 4 (m)

Votering:

230 för utskottet

84 för res. 4

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 119 s, 38 v, 37 kd, 15 c, 8 fp, 13 mp

För res. 4: 77 m, 7 fp

Frånvarande: 12 s, 5 m, 5 v, 5 kd, 3 c, 2 fp, 3 mp

Helena Bargholtz och Bo Könberg (båda fp) anmälde att de avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Meddelande om samlad votering

Talmannen meddelade att justitieutskottets betänkande JuU1 samt socialförsäkringsutskottets betänkanden SfU1 och SfU2 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

6 § Rättsväsendet

Rättsväsendet

Föredrogs

Justitieutskottets betänkande 1998/99:JuU1

Utgiftsområde 4 Rättsväsendet (prop. 1998/99:1 delvis)

Anf. 1 INGVAR JOHNSON (s):

Fru talman! Med hänvisning till vad som framfördes i fredagens debatt ber jag att få yrka bifall till reservation 6 och i övrigt till hemställan i utskottets betänkande.

Anf. 2 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 7 under mom. 12.

Anf. 3 GUNNEL WALLIN (c):

Fru talman! Jag yrkar bifall till hemställanspunkt 11 och till reservation 8 under mom. 13. I övrigt ställer jag mig bakom de yrkanden och det särskilda yttrande som Centerpartiet hade tidigare.

Anf. 4 RAGNWI MARCELIND (kd):

Fru talman! Jag står bakom samtliga våra reservationer och särskilda yttranden och yrkar bifall till reservation 10 under mom. 18.

Anf. 5 SIW PERSSON (fp):

Fru talman! Jag vill å Folkpartiets vägnar yrka bifall till reservation 9.

Anf. 6 GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Vi moderater står bakom samtliga våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag, som vid förra tillfället, bifall till reservation 1.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 8 §.)

Anslag inom socialförsäkringsområdet

7 § Anslag inom socialförsäkringsområdet

Föredrogs

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1998/99:SfU1

Anslag inom socialförsäkringsområdet (utgiftsområdena 10,11 och 12)
(prop. 1998/99:1 delvis)

Utgiftsområde 10

Anf. 7 ULF KRISTERSSON (m):

Fru talman! Det är många som fyller 100 år i Sverige just nu. Facket och arbetsgivarna började organisera det växande svenska näringslivet i slutet av förra seklet, och de politiska partierna började organisera och befolka den framväxande demokratin i början av det här seklet. Men också den svenska välfärdspolitiken börjar bli en hundraåring.

Redan på den tiden drevs nya socialpolitiska lösningar fram av industrialismens stora förändringar i omvärlden. De gamla behövde pensioner som nådde längre än till släkten och den lilla gården. Fabrikernas arbetare behövde försäkringar mot olyckor. Den gamla fattigvården räckte inte till inne i städerna. Fristående försäkringskassor bildades för att jämna ut allvarliga risker för arbetslöshet och sjukdom.

Socialpolitiken i Sverige utvecklades hand i hand med att Sverige förändrades från ett av Europas i särklass fattigaste länder till ett av Europas rikaste. Välfärdsstaten grundades på rättfärdighetens moraliska kraft. Den byggde på rättvisa och en krävande pliktmoral; mot underdånighet, mot privilegier och klasskillnader. Det var en stark idé, och den vann stor uppslutning. Enorma samhällsförändringar i Sverige kunde accepteras i folkhemmets namn. Folkhemmet slog också en bro mellan det gamla landsbygdssamhället och de nya industristäderna.

Men nu kan man inte längre tala om någon stark och bärkraftig idé i svensk välfärdspolitik. Den moraliskt kärva undertonen är sedan länge övergiven till förmån för luddiga sociala rättigheter och statens och kommunernas lika luddiga sociala skyldigheter. De sociala välfärdssystemen har visserligen behållit sina utanverk, men alltmer tömts på ekonomiska resurser och moraliskt innehåll. Regelförändringarna har varit så många att mycket få i dag har överblick över helheten. Sedan 1990 har 330 ändringar genomförts i det svenska socialförsäkringssystemet. Socialpolitikens trovärdighet har urholkats i takt med att gamla löften inte har visat sig hållfasta. Inte ens ATP överlevde.

Två viktiga gestalter drev det svenska och det socialdemokratiska välfärdsbygget framåt. Det var finansministern som kodifierade Sveriges höga tillväxt i årliga budgetar och socialministern som drev fram de reformer som Socialdepartementet lyckades övertyga Finansdepartementet om att Sverige hade råd med. Ofta var de här två herrarna oense, men de behövde varandra. Med kärvhet och godhet skulle den svenska socialpolitiken utformas. Socialministrar och finansministrar hade också en stark ställning i socialdemokratiska regeringar på den tiden.

Men dessa båda figurer symboliserar i dag nästan övertydligt att Sverige inte längre är som Sverige en gång var. Finansdepartementet har mist sina styrspakar över den svenska ekonomin, som liksom de svenska företagen inte ens längre kan kallas svenska. Och nyligen kunde statsministern varken behålla eller rekrytera en socialminister till sin nya regering. Kanske var det på goda skäl. För vad är egentligen uppgiften för en svensk socialminister i dag? Ingen vet, allra minst socialministern.

Det gamla håller alltså inte längre. Men vart är vi på väg i stället?

Välfärd och trygghet är fortfarande viktigt för människor i Sverige. Även i dag, 100 år senare, måste socialpolitiken bygga på begripliga principer om vad som är rätt och vad som är fel, om rättigheter och motsvarande skyldigheter, om frihet och självständighet och också om ansvar för sig själv och sin familj. Socialpolitiken måste vara respekterad för att kunna uppfylla sina åtaganden mot dem som inte har något annat alternativ eller någon annan utväg. Och just därför får den inte ställa ut löften som den inte kan infria.

De fundamentala uppgifterna för socialpolitik och socialförsäkringar är två. Den ena är att se till att fattiga som av olika skäl inte kan klara sig själva får en generös och pålitlig hjälp av oss alla andra. Den andra är att se till att alla vi andra får trovärdiga instrument och god hjälp med att bygga upp vår egen trygghet över livets olika skeden.

I dag misslyckas Sverige med båda de här uppgifterna.

De fattiga och utsatta i Sverige tar allt mindre andel av politikens och välfärdens uppmärksamhet i anspråk. De är marginaliserade, inte bara i samhället utan t.o.m. i själva socialpolitiken. Riksdagens utredningstjänst har för min räkning undersökt utvecklingen av bidrag till de sämst ställda i Sverige sedan 1920. Då stod de bidragen för nära 40 % av de totala svenska socialpolitiska kostnaderna. 1940 hade de sjunkit till 15 % och 1970 till bara 1 %, för att med dagens höga arbetslöshet ha ökat ett par procentenheter.

Det här är inte vetenskap men det antyder att bara en mycket liten bråkdel av de resurser som en gång motiverade svensk socialpolitik i dag gör nytta där det var tänkt.

I dag är uppgifterna för en ny välfärdspolitik definitivt annorlunda än vad de var vid seklets början. Men jag tror inte att de för den sakens skull är mindre. Vår personliga trygghet engagerar oss nu som den gjorde då. Och precis som för 100 år sedan drivs förändringar i tryggheten fram av förändringar i vår omvärld, och omvärlden har inte stått stilla.

För det första kommer globaliseringen att få dramatiska konsekvenser för socialpolitiken. Dels kommer skattebetalarna och skattebaserna att bli alltmer rörliga, vilket innebär att den traditionella synen i Sverige på svensk socialpolitik som annorlunda och dyrare än andra blir svår att upprätthålla framför allt om inte medborgarna upplever att de får väldigt mycket valuta för pengarna. Dels leder rörligheten till att medborgare kommer att kunna kräva att ta med sig sina sociala skyddsnet och rättigheter över nationsgränsen. Det kommer att bli allt mindre relevant att tala om en nations trygghetssystem och allt viktigare att kunna tala om enskilda medborgares personliga trygghet.

För det andra står Sverige inför stora demografiska förändringar. Den dramatiska ökningen av antalet äldre och på sikt andelen riktigt gamla i Sverige leder till behov av helt nya lösningar på åldrandets problem. De första 40-talisterna går i pension nästa år. Om 20 år kommer Sverige att ha fler åttioåringar än någonsin förut. Först kommer många att vara pigga pensionärer med rikliga resurser och relativt höga anspråk. Sedan kommer många att bli sjuka och i behov av vård. Omsorgen och sjukvården kommer då att behöva helt nya kostymer. Många kommer att vilja köpa välfärdstjänster på den privata marknaden så länge de fortfarande är hyggligt friska. Jag tror att potensläkemedlet Viagra bara antyder början på de livskvalitetsprodukter som kommer att efterfrågas. Skall det här komma fler till del än dem som har det hyggligt gott ställt på grund av bra pension eller kanske en färdigamorterad villa kommer det att krävas helt nya former för "välfärdsföretagande", för försäkringar och för sparande.

För det tredje måste Sverige inse att integrations- och segregationsfrågorna blir en central del av den svenska socialpolitiken. I det tydliga utanförskap som den traditionella svenska invandrar- och flyktingpolitiken har medverkat till att skapa ligger fröet till allvarliga sociala omvälvningar i Sverige. Får man inte med egen kraft bygga sig en bättre framtid i Sverige kommer kraften att användas till andra saker. När tillräckligt många människor upplever sig stå utanför samhällets gemenskap, utan chans att ta sig in, utan chans till social klättring kommer frustration att övergå i katastrofer som angår alla svenskar var vi än bor.

Jag tror att företagsamhet i allmänhet och företagande i synnerhet är nyckeln till integration i Sverige. Allt flum, med all respekt, om "ömse-sidig anpassning" och "vi har alla ett ansvar" kan möjligen döva ett och annat dåligt samvete som inte vill se gamla lösningar omprövas i Sverige. Men i grund och botten är det bara det fria samhällets öppenhet för nya initiativ, en fri marknad och fri etableringsrätt, som kan ge människor med "fel förutsättningar" en chans att bli någonting i Sverige. I företagen kan man se en bro mellan Ericsson eller Volvo och Rinkeby eller Rosengård. Det är ett språk som alla som vill något begriper sig på. Där betyder prestationer mer än hudfärg och efternamn. Det är ingen tillfällighet att många invandrare världen över är exceptionellt framgångsrika i tuffa och konkurrensutsatta branscher som idrott och musik.

Här finns nämligen ingen annan rättvisa än den att bli bedömd efter det man presterar.

En stor svensk välfärdsreform skulle kunna hämta näring ur goda svenska politiska rötter. Här finns djupt kända stråk av självständig stolthet, att inte ligga andra till last, varken sina egna barn eller det offentliga. Här finns en tradition av sparande och av att bygga för framtiden som inte ens inflation och låneekonomi helt har lyckats slå sönder. På den grunden skulle vi kunna reformera välfärdspolitiken i Sverige inför ett helt nytt sekel.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 1 i betänkandet.
(Applåder)

Anf. 8 CARLINGE WISBERG (v):

Fru talman! Till att börja med skulle jag vilja gå lite grann utanför ärendet och rikta ett tack till talman Dahl för hennes sätt att leda den här församlingen som faktiskt skapar en harmoni i tillvaron.

Vår välfärdsmodell bygger på hög tillväxt och full sysselsättning. Det kräver att större delen av befolkningen får sin inkomst tryggad genom lönearbete. De olika socialförsäkringssystemen utgör utöver lönearbetet inslag i vårt välfärdsbygge – ett nödvändigt inslag. Socialbidragen utgör det yttersta skyddsnätet när den enskilde inte kan försörja sig genom arbete.

Vänsterpartiet slår vakt om inkomstbortfallsprincipen eller, som den kallas, standardtrygghetsmodellen. Med den principen som kompass måste varje förändring i systemen analyseras så att vi inte omvägen hamnar i någon form av grundtrygghetssystem.

Syftet med ett generellt och solidariskt välfärdssystem är att det skall verka omfördelande och utjämnande mellan grupper, mellan kvinnor och män och över livet.

Ett solidariskt system måste bygga på folkmajoritetens deltagande och engagemang eller det som brukar kallas för kontraktet mellan klasserna.

Detta samhällskontrakt innebär att vi solidariskt och progressivt betalar för välfärdssystemen via skatter och sociala avgifter och som en uppfyllelse också får ut en rimlig del av vad vi betalar när behov föreligger.

Ett sådant kontrakt menar vi minskar också intresset för och betydelsen av privata lösningar.

Vänsterpartiet anser det nödvändigt att för framtiden se över och förbättra trygghetssystemen, exempelvis genom en höjd ersättningsnivå på dagpenningen när det ekonomiska utrymmet så möjliggör. Det skall vidare bidra till en ökad jämställdhet, vara stabilt och omfatta alla.

Därför menar vi att det också är nödvändigt med en översyn av kvalificeringsreglerna i socialförsäkringssystemen, en förändring som tar sikte på att även de som arbetar i visstidsanställningar kan kvalificera sig till pensionsgrundande socialförsäkringar.

Detta menar vi är en absolut nödvändighet genom den förändring som successivt sker på arbetsmarknaden, där det blir allt vanligare med s.k. atypiska anställningsförhållanden i form av vikariat, visstidsanställningar, projekt m.m. Det här är också en viktig jämställdhetsfråga, då det nämnda ofta är fenomen som är särskilt vanliga inom de sektorer i samhället som utgör en stor del av den kvinnliga arbetsmarknaden.

Vänsterpartiet har i konsekvens med det framförda lagt ett särskilt yttrande när det gäller målen för utgiftsområde 10 under mom. 1.

Fru talman! Vårt samhälle är genomgående organiserat så att män är överordnade kvinnor på olika sätt. Socialförsäkringsområdet skiljer sig inte på denna punkt från samhället i övrigt. Kvinnors och mäns livsvillkor skiljer sig åt på ett sådant sätt att det oftast missgynnar kvinnor.

Hälften av alla yrkesverksamma kvinnor arbetar i den offentliga sektorn, en arbetsplats som under senare år drabbats hårt av åtstramningar och nedskärningar. Med största säkerhet har detta inneburit en försämrad arbetsmiljö, med exempelvis ökad stress som följd.

Vänsterpartiet har i motion Sf227 utvecklat synpunkterna om jämställdhetsperspektiv på socialförsäkringen. Vår motion får ett s.k. positivt avslag. Det är ett nytt begrepp som jag har fått lära mig i det här huset. Jag har aldrig tidigare i mitt politiska liv kommit i kontakt med den formen av avslag. Därför har vi på denna punkt, mom. 3, lagt ett särskilt yttrande.

Vi anser att en viktig metod i jämställdhetsarbetet är att i alla politiska analyser, mål och beslut införa ett jämställdhetsperspektiv. Ett sådant perspektiv uppnås bl.a. genom att man arbetar med en könsuppdelad statistik och att konsekvenserna av alla förslag analyseras ur ett jämställdhetsperspektiv.

I delar av budgetpropositionen finns det i detta avseende bitvis brister. För att ge ett exempel kan jag nämna att utgiftsutvecklingen inom utgiftsområde 10 beskrivs i helt könsneutrala termer. Här borde regeringen, enligt vår mening, ha diskuterat vad Riksförsäkringsverket redovisat. Man säger följande: Då kvinnor har ett högre sjuktal och även en genomsnittligt lägre sjukpenninggrundande inkomst än män så torde de senaste årens förändringar av sjukpenningreglerna innebära större försämringar för kvinnor än män.

Vi menar att det hade varit fullt naturligt för regeringen att beakta en sådan, som jag uppfattar det, mycket skarp kritik mot de regelförsämringar som har genomförts. Vänsterpartiet anser således att i ett jämställdhetsperspektiv behöver regeringens beskrivning och analys av socialförsäkringsområdet utvecklas betydligt.

Fru talman! Vänsterpartiet har även lagt en reservation inom detta utgiftsområde, och det gäller den s.k. närståendepeningen. Argumenteringen om reservationen kommer att framföras i ett senare inlägg, varför jag nu begränsar mig till att yrka bifall till reservation nr 7.

Anf. 9 Tredje vice talman ROSE-MARIE FREBRAN (kd):

Fru talman! Vi vet alla att den direkta anledningen till att vi debatterar socialförsäkringsfrågor i dag är att vi skall fastställa en statsbudget för det kommande året. Vi vet också att vi rör oss med stora pengar inom vårt utskottsområde. Väldigt många av de miljarder som fördelas har vi att ta ställning till i socialförsäkringsutskottet. Bara inom utgiftsområde 10, som vi nu närmast debatterar, rör det sig om mer än 80 miljarder kronor fördelat på tio anslag. Allt det där är naturligtvis även i sina detaljer väldigt viktigt.

Jag skall, liksom de tidigare talarna, inte rabbla siffror, inte stapla de kristdemokratiska kraven varken på besparingar eller satsningar på

varandra. Allt det där finns i motioner och i vårt särskilda yttrande till betänkandet, och det behöver inte stå i protokollet från debatten i dag.

Jag vill fokusera på några av de väldigt viktiga frågor som vi kristdemokrater vill understryka.

Jag vill ändå när det gäller budgeten säga att anledningen till att vi inte har någon reservation, som vi har möjlighet att yrka på i dag, är naturligtvis att vi har en sammanhängande politik över alla politikområden. Det gör att vi inte när riksdagen har fastställt tak och ramar för de olika utgiftsområdena sedan kan gå in och peta i det. Vi har samma politik när vi skriver vår motion med anledning av budgetpropositionen och när vi behandlar dessa frågor i kammaren i dag och nästa år. Vi har samma politik, och det som gäller inom de här områdena finns samlat i det särskilda yttrandet.

De frågor som vi särskilt vill understryka är bl.a. det som Ulf Kristersson talade om inledningsvis, nämligen behovet av att man förändrar, behovet av att man gör någonting när det gäller socialförsäkringssystemen, som förbättrar, som utvecklar och som samordnar.

Vi har inte i år upprepat allt det vi har att säga på det området i en motion, som vi gjorde förra året, utan vi har inskränkt oss till att försöka att med kraft föra fram kravet på en parlamentarisk kommitté, en utredning som får se över det här. Tittar vi på principer kan alla partier ställa upp sina egna prioriteringar. Men om vi kan bli överens om att vi utifrån detta behöver se över alltsammans, utreda det, skulle vi kunna samla oss till att av regeringen beställa en bred parlamentarisk utredning.

Förra året var vi fem partier som gjorde det. De fem partierna hade inte majoritet i riksdagen, men efter att väljarna hade sagt sitt i valet i höstas har de fem partierna nu majoritet i Sveriges riksdag. Vi skulle alltså tillsammans ha kunnat upprepa förra årets krav, och reservationen kunde ha blivit en majoritetstext i år. Nu blev den inte det, därför att Miljöpartiet backade.

Jag kan inte underlåta att uttrycka den frustration som jag ibland känner över att samverkanspartier så ofta verkar tappa orken när det gäller att driva viktiga krav. Det som ena året var viktigt är nästa år inte längre viktigt, utan man släpper det.

Nu är det här kravet alltså formulerat i en fyrpartireservation, och det finns uppenbarligen inte majoritet i kammaren för detta.

Men det är märkligt att vi som är politiskt ansvariga inte kan samla oss till att ta tag i dessa frågor, som för så många människor är så viktiga. Senast för bara några veckor sedan fick vi se ett nytt bidrag som visade hur andra grupper tar tag i frågorna. Jag tänker på SNS välfärdspolitiska råd och den rapport som man har lagt fram. Det ena bidraget efter det andra har kommit fram under ett antal år, men vi som är ansvariga politiker kan inte ta oss samman och ta ett helhetsgrepp när det gäller dessa frågor. Detta tycker jag är väldigt sorgligt. Men det är naturligtvis ännu inte för sent för Miljöpartiet att ändra sig och stödja det krav som man stödde för året.

För övrigt vill jag betona ett par av de frågor som vi tyvärr inte har kunnat formulera några reservationer kring. De har klumpats samman med anslagsbitarna i det särskilda yttrandet. Det gäller vår syn på samordning mellan myndigheter och organisationer vad beträffar dessa frågor. Vi betonar återigen vikten av att vi får en bättre samordning, så att

människor inte hamnar mellan systemen. Vi tror fortfarande att FIN-SAM-modellen borde ha införts i hela landet.

Det vi också vill understryka är behovet av ökad rehabilitering, som man sätter in tidigare. Vi har hela tiden varit kritiska till att regeringen under förra mandatperioden drog ned på rehabiliteringspengarna med hänsyn till att man skulle göra en översyn. Man drog ned 200 miljoner 1997 och 200 miljoner 1998 bara för att man skulle utvärdera och se över. Tänk om vi skulle sätta det i system inom alla verksamhetsområden. Vi skall ju ständigt utvärdera. Vi skall göra översyner. Vi måste göra det gång efter annan inom alla verksamheter. Tänk om vi varje gång vi såg över verksamheten skulle dra ned på resurserna. Det skulle naturligtvis bli fullständigt absurt. Det har varit väldigt missriktat att dra ned på rehabiliteringsinsatserna, för det vi satsar ger tillbaka så mycket mer.

Sedan gäller det också resurserna till socialförsäkringsadministrationen, där vi vill satsa mer därför att behovet är så stort. Vi satsar dels på personal, dels på kompetenshöjande åtgärder. Där skulle vi verkligen velat få till stånd ett tillkännagivande till regeringen om att man måste prioritera kompetenshöjning. Det krävs väldigt stor kunskap för att hantera allt det som försäkringskassorna nu har att hantera. Tyvärr måste jag hänvisa bara till vårt särskilda yttrande på dessa punkter.

Jag yrkar bifall till reservation 5 som gäller utredning om socialförsäkringsfrågorna.

Anf. 10 CARLINGE WISBERG (v) replik:

Fru talman! Rose-Marie Frebran förde ett resonemang om vikten av att utveckla politiken inom olika områden. Jag efterlyser en viss konkretisering av hur den utvecklingen skulle kunna se ut. Jag tittar på den penningmängd som kd hanterar för att utveckla politiken och finner att det är lite svårt för mig, som inte så noggrant följer kristdemokraternas parti, att förstå hur utveckling kan åstadkommas genom att man kraftigt minskar penningmängden. På det papper som vi hade att hantera i utskottet för ett antal veckor sedan står det de facto att kristdemokraternas utgiftsram för 1999 innebär nästan 8 miljarder kronor mindre.

Utveckling kan naturligtvis både vara positiv, dvs. att man tillför mer pengar och medverkar till en större behovstäckning, men en utveckling kan också vara negativ, dvs. att man i allt mindre grad tillfredsställer de behov som finns.

Eftersom kd:s penningmängd omfattar ca 8 miljarder mindre borde det sistnämnda gälla. Man täcker behoven i mindre utsträckning i förhållande till det faktiska behovet.

Det skulle vara intressant att höra lite närmare om hur man utvecklar den politik som Rose-Marie Frebran talade varmt för.

Anf. 11 Tredje vice talman ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik:

Fru talman! När jag använde uttrycket utveckling menade jag utveckling och förbättring av socialförsäkringssystemen. Jag och mitt parti anser att vi skall tillsätta en bred parlamentarisk kommitté som skall försöka ta ett helhetsgrepp över området. Där skulle vi naturligtvis kunna föra en diskussion hur länge som helst omkring de frågorna.

Carlinge Wisberg frågar om den nuvarande penningmängden inom anslagen. Då kan jag t.ex. berätta att den största förändring som vi före-

slår när det gäller anslaget A 1 till sjukpenning och rehabilitering inte på något sätt utgör en besparing för statsbudgeten. Det är en stor minskning här, men det finns ett stort plus någon annanstans. Vi flyttar ut hela den del av trafikförsäkringen som gäller personskador och sjukpenning som kommer av sådant. Dessa summor innebär alltså inte någon neddragning för medborgarna. Vi sänker bilskatten i stället.

När det gäller utgifter för sjukpenning, förtidspension, sjukbidrag osv. satsar vi på ökad rehabilitering. Vi satsar också på försäkringskasorna på ett sådant sätt att de skall kunna jobba med högre kvalitet, och det tjänar man på.

Anf. 12 BIRGITTA CARLSSON (c):

Fru talman! I dag skall vi diskutera ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp. Jag lyfter fram Centerns perspektiv vad det gäller grundtrygghet.

Alla människor har rätt till grundläggande social trygghet utan individuell behovsprövning. Denna välfärd skall fördelas jämligt. Centerpartiet slår vakt om dessa principer för välfärdspolitiken. Alla människor skall vara delaktiga i välfärdssamhället och känna trygghet och säkerhet vid fall av ohälsa och arbetslöshet.

Sverige har ett väl utbyggt välfärdssystem, men välfärden fördelas inte rättvist. Det är alldeles för många människor som i dag står utanför samhällets skyddsnät. En god välfärd uppnås bäst i ett samhälle där alla har meningsfulla uppgifter och där alla behövs. Finmaskiga sociala nätverk och lokal samverkan för gemensamma angelägenheter utgör grunden för den gemensamma tryggheten.

Vårt samhälle står inför stora utmaningar. Uppgiften är att forma ett hållbart samhälle. Det bygger på den enskilda människans ansvarstagande och kraft. Bara ett samhälle där alla människor känner sig delaktiga och respekterade kan bli ett gott samhälle. Bara ett samhälle där människor känner trygghet och tillit till sin förmåga att utveckla sina liv kan bli hållbart. Grundtrygghet innebär både ekonomisk och social trygghet.

Många människor har under 1990-talet känt en ökad oro på grund av rädsla för att förlora sitt arbete, mista sitt sociala nätverk och förlora sin ekonomiska trygghet.

Många människor lever redan under dessa förhållanden. Speciellt många unga har inte haft någon möjlighet att ta sig in på arbetsmarknaden och har därför inte haft någon möjlighet att känna ekonomiskt oberoende.

Ett samhälle där många människor inte känner sig behövda eller uppmärksammade är inget tryggt samhälle.

1990-talet har inneburit förändringar i välfärdssystemet – förändringar som av många upplevts som orättvisa. Det är en villfarelse att människor under de föregående årtiondena levde i ett helt igenom jämligt samhälle. Folkhemmet gav visserligen människor en bättre ekonomisk standard, men de grundläggande orättvisorna bestod. Omfattande skattesänkningar kan heller inte lösa problemen för alla människor, eftersom vi då ser selektiv trygghet och frihet för få.

Nu är vi på väg in i nästa årtusende och håller på att lämna industrisamhället bakom oss. Inför dessa stora steg skall inriktningen vara att

förnya välfärden i grunden med inriktningen att skapa trygghet för alla och lika möjligheter för alla. Detta förutsätter en ökad tro på individens förmåga och ett ökat individuellt ansvar. Vi vill genomföra en välfärdsreform för ökad rättvisa.

Men hur ser det ut i dag? Under 1997 fick närmare 750 000 personer i Sverige socialbidrag. Tre kvarts miljon människor har inte möjlighet att klara sin egen försörjning utan nödgas besöka socialkontor för att, ibland med mössan i hand, granskas med avseende på huruvida det finns möjligheter till hjälp med försörjningsstöd. Närmare var femte medborgare mellan 20 och 24 år fick socialbidrag under samma år.

Det som förenar flera av socialbidragstagarna är att de inte har eller har haft ett arbete. Många har inte haft någon möjlighet att kvalificera sig till socialförsäkringssystemet.

Det visar sig också att alltför många tvingas att under allt längre tid leva på socialbidrag. Under 1990-talet har antalet hushåll som haft bidrag under 10–12 månader nästan tredubblats, och nästan 100 000 hushåll har långvarigt socialbidrag. Detta har skett samtidigt som kraven för att få socialbidrag kraftigt har skärpts.

När maskorna i det ordinarie skyddsnätet är alltför glesa får socialtjänsten ta på sig uppgifter som borde kunna skötas av någon annan. Det är inte rimligt att man tränger undan andra angelägna uppgifter i kommunerna. Men socialbidraget har övergått till att bli mer av ett allmänt försörjningsstöd.

Vi i Centerpartiet tycker inte att det här är rimligt. Människor vars problem är att pengarna inte räcker till borde kunna få stöd på annat sätt. Centerpartiets förslag om grundtrygghet bygger på ett grundläggande skydd som omfattar alla. Kravet skall vara att man står till arbetsmarknadens förfogande.

Vi anser att det bör införas en allmän arbetslivsförsäkring. Detta finns med i vår reservation nr 2 till det här betänkandet.

Det krävs också att försäkringsskyddet samordnas till att gälla allt som är relaterat till arbetslivet. Därför vill vi samordna försäkringen till att gälla vid sjukdom, arbetsskada, arbetslöshet och förtidspension.

Rose-Marie Frebran har utvecklat detta med tillsättandet av en generell utredning vad det gäller trygghetssystemet, och det står jag bakom och utvecklar inte vidare.

Vi tycker annars att alla människor har rätt till grundläggande social trygghet utan individuell behovsprövning. Välfärden skall fördelas jämlikt.

Centerpartiet slår vakt om dessa principer för välfärdspolitiken. Alla människor skall vara delaktiga i välfärdssamhället och känna trygghet och säkerhet vid fall av ohälsa och arbetslöshet.

Centerpartiet förordar därför en samordnad trygghetsförsäkring som skall ersätta nuvarande försäkringar vid sjukdom, arbetsskada, arbetslöshet och förtidspension – en allmän försäkring som skall täcka oväntat inkomstbortfall under de förvärvsaktiva åren. I vårt förslag om trygghetsförsäkring skall en lägsta ersättning, en grundpenning, garanteras. Därutöver skall det vara en inkomstrelaterad del vars storlek är baserad på den inkomst man har som företagare eller anställd.

I trygghetsförsäkringen vill Centerpartiet stärka arbetslinjen. Övergripande mål skall vara rehabilitering och stimulans till arbete. Principen

skall vara att arbete alltid skall löna sig mer än bidrag. Detta förutsätter en ökad tro på individens förmåga och ett ökat individuellt ansvar. Vi vill genomföra en välfärdsreform för ökad rättvisa.

Vi har också en motion som handlar om närståendepenning. Där vill vi gå längre än vad som gäller i dag. Vi tycker att det är viktigt att den som tar ledigt från sitt arbete för att vårda en nära anhörig skall ha möjlighet att få närståendepenning utbetald under mer än 60 dagar. Den begränsning till 60 dagar som gäller för närståendepenningen ger ingen möjlighet att ställa upp om det skulle behövas, trots att vi vet att det är viktigt för den sjuke att inte lämnas åt sitt öde vid slutet av livet. Det är viktigt att anhöriga har denna möjlighet. Det finns många positiva effekter om människor kan få vara lediga för att vårda anhöriga.

Fru talman! Därför yrkar jag bifall till våra reservationer nr 2, 5 och 6.

Anf. 13 CARLINGE WISBERG (v) replik:

Fru talman! Birgitta Andersson sade att hon anslöt sig till Rose-Marie Frebrans inledning om att det behövdes en rejäl översyn kring de olika systemen. Det tycker jag är intressant. Jag kan inte riktigt läsa ut det ur de här handlingarna.

Rose-Marie Frebran och även Ulf Kristersson – om jag nu får nämna honom i det här inlägget – står ju för en politik med utökade karensdagar, sänkta sjukersättningsnivåer samt överföring av kostnader till trafikförsäkringen som får betalas av den enskilde individen med, som jag förmodar, mycket kraftiga premiehöjningar. Dessa innebär sannolikt också att ett bilinnehav för en lågavlönad person börjar bli nästintill omöjligt.

Jag vill fråga Birgitta: Är det hela det åsiktsspektrumet hos kd och Moderaterna som Centerpartiet delar?

Anf. 14 BIRGITTA CARLSSON (c) replik:

Fru talman! Jag heter nu inte Birgitta Andersson, även om det finns en annan ganska känd skaraborgskvinna som heter så. Jag heter Birgitta Carlsson. Men det var en parentes.

Vi står inte bakom alla delar i det som de nämnda partierna står för. Men vi tycker att det är oerhört viktigt med den samordning jag talade om vid arbetslöshet, arbetsskada, sjukpenning och förtidspension. Här borde man kunna samordna och inte ha det som i dag med möjlighet att gå från det ena systemet till det andra. Det vore en fördel om vi kunde ha ett samlat system. Vi ser bara samhällsvinster med detta.

Den här utredningen, om vilken vi har en gemensam motion med Rose-Marie Frebran som första namn, belyser hela det här området. Den får sedan visa vilka förändringar som behöver göras.

Anf. 15 CARLINGE WISBERG (v) replik:

Fru talman! Det här med namn är alltid svårt. Jag får faktiskt be om ursäkt, så att det kommer till protokollet. Själv skulle jag kanske känna mig lite hedrad av att få samma namn som en mycket känd person från samma län.

Anf. 16 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Två av de mest centrala delarna i välfärdspolitiken är för oss socialliberaler för det första att ha en sjukvård, äldreomsorg, skola, handikappomsorg, m.m. som är tillgänglig för alla medborgare, oavsett förmögenhets- eller inkomstförhållanden. För det andra är det, vilket har mer att göra med den här punkten på dagordningen, att vi har goda socialförsäkringar eller trygghetsförsäkringar. De skall vara allmänna, avgifterna skall tas ut utan hänsyn till vilken risk den enskilde löper och de skall handla om att i hygglig utsträckning ersätta den förlust som man har rönt. Det senare leder fram till den s.k. inkomstbortfallsprincipen. Det är den bortfallna inkomsten som försäkras i trygghetsförsäkringar.

Det har under det senaste decenniet ägt rum en mängd förändringar inom de svenska socialförsäkringarna. Många av oss har varit medskyldiga till detta. Men det är alldeles uppenbart att det behöver tas ett mer samlat grepp över de svenska socialförsäkringarna. Vi har från fem partiers sida lyckats göra det med den största och kanske viktigaste av våra socialförsäkringar, den som har att göra med hur vi skall ha det ekonomiskt på gamla dar, pensionssystemet.

Men i övrigt har det inte tagits något riktigt bra samlat grepp, även om en del förändringar har ägt rum under 90-talet som har gått åt rätt håll, enligt vår mening, och som har handlat om att göra försäkringarna mer försäkringsaktiga.

Vi lade, fru talman, sommaren 1997 fram ett förslag om en stor reform på det återstående socialförsäkringsområdet, en reform som till vissa delar var inspirerad av den stora pensionsreformen. Enligt det förslag som vi lade fram skulle vi få till stånd tre stycken självständiga socialförsäkringar: en för pensionerna, som vi nästan är klara med nu, en andra vid sjukdom, inklusive långtidssjukdom, dvs. det som vi i vanliga fall har förtidspensioner för, och, till skillnad mot nuläget, en tredje socialförsäkring vid arbetslöshet.

Samtliga dessa försäkringar ville vi i mycket större utsträckning skulle utformas med s.k. raka rör. Det skulle finnas ett samband mellan den avgift man betalade och den förmån man fick ut i den händelse det man försäkrade sig mot inträffade: sjukdom, arbetslöshet eller glädjen att få bli gammal.

De raka rören i socialförsäkringarna har enligt vår mening också mycket att göra med att försöka få till stånd en bättre tingens ordning vad gäller skatter och förmåner i vårt land, dvs. kunna minska de skattekilor som många gånger är *mycket* stora. Ett av de största problemen om man har ett så pass högt samlat skatte- och avgiftstryck som vi har i vårt land är ju att det hämmar arbetsviljan, inte minst den vita arbetsviljan. Ett sätt att minska de problemen är förstås att få ett större samband mellan de i och för sig obligatoriska avgifterna och de förmåner som man får. Därmed skulle skattekilor och marginaleffekter kunna minskas.

De här socialförsäkringarna, eller trygghetsförsäkringar som vi har kallat dem, skulle vara åtskilda från statsbudgeten. De skulle stå under tillsyn av en myndighet, t.ex. Finansinspektionen, och alltså vara självständiga.

Vi har, fru talman, utvecklat de här tankegångarna i samband med behandlingen av dagens frågor. Vi har pekat på några av huvudprinciperna i reservation nr 3.

I samband med att vi presenterade det här förslaget skrev vår partiledare Lars Leijonborg till övriga partiledare och föreslog att man skulle ha gemensamma samtal i akt och mening att uppnå en bred överenskommelse, kanske liknande den som vi lyckades med på pensionsområdet, då mellan 80 % och 85 % av kammarens ledamöter stod bakom reformen.

Vi fick i massmedierna relativt trevliga kommentarer från en del av de andra partiernas sida. Socialdemokraternas partisekreterare och före detta socialminister Ingela Thalén uttalade sig välvilligt om betydande delar av förslaget. Inte alla, jag tror det framför allt var egenavgifterna hon inte var så förtjust i, icke oväntat. Moderaternas partiledare, Carl Bildt, uttalade sig också positivt om det, och vi fick positiva kommentarer från olika håll. Så mycket har inte hänt i frågan sedan dess, kan jag säga.

Vi har i utskottet, fru talman, stött förslaget om en bred utredning av de här frågorna. Det har i år bara fått fyra partier bakom sig. Miljöpartiet har hoppat av sedan i fjol, vilket var synd, eftersom de fem partierna hade räckt för ett tillkännagivande till regeringen.

Nu kan regeringen göra det här ändå. Därför vänder jag mig till socialförsäkringsminister Maj-Inger Klingvall och undrar hur socialdemokraterna i dag ser på möjligheterna att åstadkomma en bred uppslutning bakom en reform liknande pensionsreformen på de här områdena. Eftersom hon finns här i kammaren och är anmäld på talarlistan finns det goda möjligheter att få ett svar på den frågan, kan jag tro.

Bakom förslaget om en bred utredning står de fyra borgerliga partierna. Det är ingen hemlighet att det finns skillnader i synen på de olika socialförsäkringarna mellan de partierna. Det är kanske inte heller någon hemlighet vad de skillnaderna består i.

Jag delar bl.a. Rose-Marie Frebrans uppfattning att det är utomordentligt värdefullt att man i den allmänna debatten lyfter fram olika förslag. Senast skedde det i skriften från SNS, där man bl.a. har gjort en intressant genomgång av de s.k. medborgarkontona, som ibland har dykt upp i debatten och som handlar om att man i stor utsträckning skulle gå från en försäkringsmodell till en sparmodell. Det är något som vi från Folkpartiets sida inte tycker verkar vara något riktigt bra förslag om man vill ha någonting som skall skydda människor mot risker. Det är en syn som, såvitt jag kan se, har delats av de av SNS nyinrättade välfärdsråden.

Fru talman! Det finns förstås på den här punkten flera andra förslag än de grundläggande principer som jag har valt att tala om inledningsvis. En stor och tung fråga handlar om på vilket sätt sjukförsäkringen skall samverka med sjukvården.

Det är alldeles uppenbart att det finns beröringspunkter. Det ledde till att ett antal personer från skilda partier i bohuslandstinget i mitten på 80-talet vände sig till den dåvarande socialdemokratiska regeringen med ett förslag om att man skulle få pröva att använda delar av sjukförsäkringen för att korta vårdköer. Tanken bakom var så rasande enkel som att det förstås är bättre att människor får en operation och kan komma på benen igen, komma tillbaka till arbete eller vad det är fråga om, hellre än att man månad efter månad betalar ut passiva pengar.

Det dröjde länge innan de och vi i Folkpartiet fick gehör för den här tankegången. Men vi fick det en bit in på 90-talet, efter många års tjatande. Tyvärr har den nuvarande regeringen, med de ansvariga statsråden

på Socialdepartementet, stoppat de försöken fr.o.m. den 1 januari i år. Man har röstat ned en fortsättning av den s.k. finansiella samordningen, FINSAM-modellen, och infört någonting annat som har samma efternamn och ett vackert förnamn, nämligen fri. Det kallas för FRISAM. Men det synes vara nästan omöjligt att få reda på vad det egentligen handlar om. De som har fått pröva den förra modellen är mycket ledsna för att de inte har fått fortsätta med densamma.

Jag har en fråga även i anslutning till detta till socialförsäkringsministern: Är det rätt uppfattat att de lyckosamma försöken med FINSAM skall ligga i träda till en bra bit in på år 2001, när regeringen möjligen samlar sig till en utvärdering av en annan modell än den som det här är fråga om?

Ett problem som vi har kunnat uppmärksamma i utskottet under hösten är att ett av kontona som lyder under detta utgiftsområde, som har att göra med sjukförsäkringen, verkar överskridas kraftigt. Även om man skulle tillgodoräkna sig att det blir mindre användning av pengarna på rehabiliteringsanslaget, vilket kan vara bekymmersamt i sig, tycks det handla om ett överskridande på över 1 miljard kronor. Utskottet kommer att ägna sig åt att försöka sätta sig in i den frågan. Men även här vore det intressant att få veta mer om hur det ansvariga statsrådet ser på dessa kraftiga överskridanden.

Till sist, fru talman, skulle jag vilja säga några ord om närståendevården. Det är förstås som så att vi i vårt samhälle skall ha tillgång till vård för alla människor, oavsett vilka förhållanden de lever under. Självklart skall det vara så oavsett inkomst, förmögenhet, m.m., oavsett om de har närstående eller inte och oavsett om man har närstående som vill, kan och orkar ställa upp. Men de insatser som de närstående gör i vårt land är utomordentligt omfattande och helt nödvändiga för att vi skall kunna upprätthålla en anständig omsorg om framför allt äldre människor i vårt land.

Vi har från Folkpartiets sida nu för fjärde året i rad motionerat om att man skall vara mer generös när det gäller reglerna för närståendepenningen. Vi har motionerat om att staten borde känna sitt ansvar och ta upp överläggningar med bägge kommunförbunden om hur man gemensamt, inte bara med pengar utan också med insatser som avlösning m.m., skall kunna stödja de närstående som vill och orkar ställa upp.

Detta avslås regelmässigt av majoriteten. T.o.m. det i de här sammanhangen ganska begränsade förslaget att man skulle kunna ta ut närståendepenning för en längre tid än 60 dagar, och där kostnaden är i storleksordningen 40 miljoner om året, säger utskottsmajoriteten att det inte finns några ekonomiska möjligheter till. Det finns inga ekonomiska möjligheter. Detta säger man i ett parti som under valrörelsen kastade ut ett i och för sig intressant förslag om maxtaxa på daghemmen till en kostnad av minst 3 500 miljoner kronor.

Fru talman! Det är beklagligt hur man år efter år från riksdagsmajoritetens sida är så pass negativ mot de närståendes insatser. De som eventuellt delar min uppfattning har möjlighet att instämma i reservation nr 6.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 3, 5 och 6. De gäller de liberala principerna för en reformering av socialförsäkringen, den gemensamma reservationen om utredning och reservationen om närståendepenning.

Anf. 17 CARLINGE WISBERG (v) replik:

Fru talman! Bo Könberg pratade om vikten av en något annorlunda utformning av socialförsäkringssystemet. Han hänvisade till en motion som enkelt går ut att på att det skall finnas ett direkt samband mellan avgifter och förmåner, att försäkringen skall innehålla en självrisk och utformas så att den motverkar utslagning och gynnar rehabilitering. Det sista är naturligtvis bra. Vi skall bejaka allt som gynnar rehabilitering.

Men inledningen får mig nästan att hoppa till. Det skall ju vara ett direkt samband mellan avgifter och förmåner. Om man någorlunda har följt den borgerliga politiken ett antal år kan man tänka sig att ju mer man betalar i avgifter ju större andel av förmånerna kan man komma i åtnjutande av. Det borde rimligtvis innebära att en ganska stor del av vår befolkning som betalar en mindre avgift får mindre förmåner.

Jag är fundersam på huruvida en självrisk i ett försäkringssystem kan motverka utslagningen. Jag tror personligen, och har genom min tidigare livserfarenhet, en annan uppfattning, nämligen att självrisken inte påverkar utslagningsprocessen utan utslagningsprocessen uppstår genom en hel del andra faktorer i samhället. Bo Könberg kanske kan utveckla det lite mer.

Anf. 18 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Först ett tack till Carlinge Wisberg för möjligheten att ytterligare utveckla de socialliberala principerna för en reformering av socialförsäkringarna. Det är bra att han ställde den inledande frågan om det direkta sambandet. Jag utgår från att det är en genuin missuppfattning och inte ett försök att förvirra debatten.

Direkta samband är inte konstigare än så, att man försäkras den inkomst man har. Man betalar en avgift som står i relation till inkomsten. Enkelt uttryckt: Det finns en sjukförsäkring och det behövs en avgift på 5–6 %, så betalar både den som har låg inkomst och den som har hög inkomst samma procentsats på inkomsten – utan hänsyn till den enskildes risk. Det råkar också vara så, fru talman, att människor med högre inkomster i genomsnitt är mindre sjuka än människor med lägre inkomst. Det äger rum en icke obetydlig omfördelning från dem som har det bättre ställt till dem som har det sämre ställt även om de betalar samma procentsats.

Däremot skall man inte – som Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och andra vill – insistera på att ta ut avgifter ovanför de förmånstak som finns i försäkringssystemen. Har man en försäkring, så skall det vara en försäkring. Vill man ta ut skatt på människor med höga inkomster, finns det möjlighet att göra det. Det är bara att införa ännu högre marginalskatter, om man nu tror att det är det som behövs i vårt samhälle. Men i försäkringssystemet skall förmånstak och avgiftstak hänga samman.

Den andra frågan gällde självrisk eller ej i systemen. Där kan man förstås ha olika uppfattning. Vi tycker att erfarenheterna är tydliga. Erfarenheterna från slutet av 80-talet och början av 90-talet och vad som därefter händer visar att det finns ett samband om det ges 100 % eller mer än 100 % i ersättning i sjukförsäkringen från första dagen. Då blir det avsevärt högre frånvaro från arbetsplatserna än med en viss självrisk.

Vi har varit med om att införa karensdag i sjukförsäkringen. Den tycks nu vara accepterad av nästan alla i kammaren. Vi har varit med om

att se till att ersättningsnivåerna ligger i storleksordningen 80 % i sjukförsäkringen. Vi har förespråkat en liknande ordning i arbetslöshetsförsäkringen.

Anf. 19 CARLINGE WISBERG (v) replik:

Fru talman! Jag kan inte med hjälp av de argumenten förstå på vilket sätt en självrisk faktiskt motverkar utslagningen i arbetslivet. Den frågan hänger fortfarande i luften. Bo Könberg har rätt till ytterligare en replik och kan kanske utveckla det hela mer.

Det allvarliga med det resonemanget är att det försvinner en stor del av det som vi i vårt parti tycker är viktigt och som jag uppfattade att utskottsmajoriteten – vi i Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet – också tycker är viktigt, nämligen att systemet i sig skall fungera omfördelade mellan kön och mellan inkomstgrupper.

Anf. 20 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Carlinge Wisbergs andra replik visar att han inte förstod vad jag sade. Det kan bero på mig eller det kan bero på honom. Jag skall ändå göra ett nytt försök.

Vi förespråkar i sjukförsäkringen principen att man skall betala en procentsats på sin inkomst till försäkringen. Den skall vara oberoende av individuella eller ett mindre kollektivs risker, utan risken slås ut över hela gruppen. Den skall ge en ersättningsnivå som i procent är densamma oavsett inkomst. Har man en låg inkomst får man 80 % av den i ersättning och betalar motsvarande premie, har man en hög inkomst betalar man samma procentsats och får ut samma procentsats som den som har lägre inkomst.

Detta borde inte vara så svårt för Carlinge Wisberg att förstå. Däremot kan han tycka annorlunda. Han kan tycka att även försäkringssystem skall användas för att fördela om, inte bara mellan friska och sjuka som systemet är till för, utan även till andra omfördelningar, t.ex. straffavgifter för dem med höga inkomster.

Låt mig då skicka med signalen att jag är övertygad om att detta är ett kraftfullt sätt att försvaga stödet för socialförsäkringarna. Om man vill använda dem till en mängd andra saker än de är till för kommer man att försvaga uppslutningen bakom dem.

Carlinge Wisberg har missuppfattat helt när han talar om omfördelning mellan kön. Avgiften är densamma i procent oavsett inkomst, och dessutom äger det rum en omfördelning till dem som ofta är sjuka från dem som är sällan sjuka.

Till sist frågan om att motverka utslagning. Var och en kan själv läsa i reservationen att det handlar om självrisk, att vara fristående, ge incitament och motverka utslagning. Carlinge Wisberg gjorde kopplingen mellan karensdag och utslagning.

Anf. 21 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Fru talman! Rose-Marie Frebran förstörde dispositionen för mig, och likaså Bosse Könberg. Jag har suttit och funderat om jag skall börja med det eller ta det sist, men nu tar jag det först och får det gjort.

Jag vill svara Rose-Marie Frebran att vi i Miljöpartiet inte alls har tappat orken – tvärtom. Vi har en väldigt bra ork, och vi har ett väldigt

bra förslag till system. Rose-Marie Frebran, som också har varit med i ett litet parti en gång i tiden, vet att man får mycket ork i ett litet parti därför att man måste arbeta så intensivt hela tiden.

Vårt bra förslag vill vi arbeta för. Som jag har uppfattat det kommer socialförsäkringsutskottet hela tiden framöver att arbeta för en utveckling. Vi i Miljöpartiet vill naturligtvis göra allt vi kan, inte för att bakvägen, som Carlinge Wisberg befarar, utan rakt framifrån arbeta för en grundtrygghet. Här ser det faktiskt ut som om vi kan få lite hjälp av Centern också.

Bo Könberg hjälpte mig lite grann, fast det nog inte var meningen, genom att säga att en så här bred uppslutning skulle kunna liknas med det som man kom fram till när det gäller pensionssystemet. Det tycker jag inte var något bra exempel. Det var inte tjugigt alls, för det systemet har blivit så kompakt att det är svårt att sätta sig in i det.

Många har i dag talat om generellt och solidariskt, men ett system som utesluter stora grupper av människor kan inte kallas generellt, faktiskt inte heller solidariskt. I nuvarande system skall trygghet och rättvisa nås genom ersättning av inkomstbortfall. Men i tider av arbetslöshet är det svårt för många att över huvud taget ta sig in på arbetsmarknaden och där få tillgång till trygghetssystemen. Allt fler projektanställningar tillkommer, och många av de människor som har dessa anställningar kan genom korta anställningar inte kvalificera sig. Det s.k. generella systemet, baserat på inkomstbortfallsprincipen, är alltså ett system där man så långt som möjligt höjer eller bevarar välfärden för dem som redan har det bra.

När vi i Miljöpartiet talar om generella system menar vi att de skall gälla för alla. Och när vi talar om solidaritet menar vi att det som är bra för en individ eller grupp även skall vara bra för en annan. Vi tror nämligen att alla tjänar på att alla har det så bra som möjligt. Det är det som ger social hållbarhet.

Miljöpartiet menar att målet med socialförsäkringarna måste vara att ingen lämnas utanför. De skall vara baserade på att vi är medlemmar i ett samhälle och inte på vår position i arbetslivet. Därför vill vi att socialförsäkringarna skall vara utformade som ett grundskydd, där förbättrade ersättningar för lågavlönade grupper och personer som står utanför nuvarande system skall bekostas genom sänkta ersättningsnivåer för medel- och höginkomsttagare.

För att ytterligare säkra försörjningen för dem som blir beroende av samhällets skyddsnet under längre tid föreslår vi att man skiljer mellan dem som blir beroende en kortare tid och dem som behöver en mer permanent ersättning.

Vi anser också att försäkringen skall bygga på helhet och inte renodling av problematik. Den skall samordna sjukförsäkring, arbetslöshetskassa, föräldraförsäkring och förtidspension.

Genom vår gröna skatteväxling skulle basbeloppet för år 2001 öka med 0,5 %, vilket leder till ökade kostnader inom anslag A 2 med 195 miljoner kronor för år 2001. Men Miljöpartiets modell för socialförsäkringssystem innebär också en besparing. Principen är ett brutet och enhetligt övre tak, vilket ger en besparing med 950 miljoner kronor årligen under åren 2000 och 2001 under anslag A 1.

När det gäller ersättning i form av sjukpenning och förtidspension beklagar Miljöpartiet att det är en medicinsk bedömning som till största delen får styra när det gäller arbetsoförmåga. Vidare vill jag påpeka att det är synnerligen viktigt med en väl utbyggd rehabilitering för att förhindra att en sjukdom eller skada leder till ett varaktigt funktionshinder eller för att lindra funktionshinder. Människor skall inte samtidigt behöva känna oro över sin ersättning och behöva föra en kamp för att få sitt behov av rehabilitering respekterat. Det är en fråga om anständighet.

Bland förtidspensioneringarna finns i dag en långsiktig trend mot fler kvinnor än män bland de pensionerade. Orsaken till detta är inte riktigt klarlagd. Vi hoppas att en kartläggning kommer att genomföras och att den kommer att återfinnas i det detaljerade förslag till reformerat regelsystem för förtidspensioner som skall utarbetas.

Vi i Miljöpartiet vill också utreda frågan om sjukpenning för studerande. Även studerande kan behöva vara t.ex. halvt sjukskrivna av olika sjukdomsorsaker.

Genom vårt förslag till samordning av socialförsäkringarna genom grundtrygghet och med helhetssyn skulle även administrationen i de nuvarande systemen slås samman och därmed effektiviseras. Vi anser att detta är en effektivitet baserad på humanitet, för den försäkrade slipper enligt vårt förslag slussas runt mellan ett flertal myndigheter och försäkringsformer. Därför är vi glada över regeringens förslag att låta tio områden medverka i ett försök med finansiell samordning mellan socialförsäkring, hälso- och sjukvård samt socialtjänst.

Jag yrkar bifall till reservation 4, under mom. 2, principer för socialförsäkringarna. Den handlar om ett försörjningstillägg i stället för socialbidrag, som många gånger och för många är ett förnedrande biståndsinstitut. Jag vill också påminna om vårt särskilda yttrande om grundtryggheten.

Med detta, fru talman, tackar jag för mig.

I detta anförande instämde Barbro Johansson (mp).

Anf. 22 Tredje vice talman ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik:

Fru talman! Ja, då fick vi ett besked att det inte beror på bristande ork när det gäller kravet på en bred, samlad och oberoende utredning. Men vi fick inte besked om vad det beror på att Miljöpartiet uppenbarligen har ändrat sig, för det har ni väl gjort.

Jag beklagar att ni har ändrat er och undrar vad det är som har hänt sedan 1997 till 1998, som gör att ni inte längre står bakom kravet.

Anf. 23 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik:

Fru talman! Jag tyckte att jag förklarade det. Jag ser här ett sätt att tillsammans med alla i utskottet försöka att arbeta för vår idé om grundtrygghet, inte för att tillsammans komma fram till en ståndpunkt liknande den om pensionsreformen, som Bo Könberg framförde. Detta är ett annat sätt att arbeta.

Anf. 24 CARLINGE WISBERG (v) replik:

Fru talman! Vi är ju ett antal partier som har ingått i någon form av samverkan och som har ambitionen att försöka ro detta samarbete i land

under mandatperioden. Som jag ser det är det viktigt att vi i fundamentala frågor som rör välfärdssystemet i detta land försöker att ha en samsyn, så att vi inte driver en linje som ligger väsensskild från majoritetens. Det tror jag är en tillgång om vi skall kunna hålla ihop det hela.

Miljöpartiet och Kerstin-Maria Stalin talar om vikten av grundtrygghet. Jag kan inte förstå hur man skall kunna klara av att upprätthålla solidariteten i ett sådant samhälle.

Min tillfälliga bänkamrat, som har god erfarenhet av hur det fungerar i ett samhälle där man använder den modellen, skrev lite hastigt ned att en höftledsoperation i exempelvis USA kostar 480 000 kr. En bra försäkring täcker 90 % av kostnaden. Kvar blir 48 000 kr som skall betalas av vårdtagaren. En bra försäkring som kan täcka dessa kostnader kostar 1 200 kr per månad. Då vill jag ställa frågan till Kerstin-Maria Stalin: Hur tror Miljöpartiet att exempelvis en lågavlönad kvinna inom den offentliga sektorn skall kunna klara av att hålla sig med ett fullgott försäkringsskydd i grundtrygghetssystemet?

Anf. 25 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik:

Fru talman! Vi har kanske inte samma syn på grundtrygghetssystem. I det grundtrygghetssystem som vi förordar *skall* hon kunna klara sig. Jag trodde att jag fick för lite tid, så jag var tvungen att stryka lite grann i mitt anförande. Jag hade tänkt säga att v och vi skiljer oss just vad gäller det här med inkomstbortfallet. Men det som ändå känns bra i det här samarbetet är att vi båda ju vill fördela.

Anf. 26 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Av det föregående replikskiftet fick man åtminstone klart för sig att samsynen i socialförsäkringsfrågor inom den nya majoriteten var en aning bristfällig, om man uttrycker det så. Man tycker precis tvärtom.

Jag begärde egentligen replik för att kommentera frågan om den breda utredningen respektive grundtrygghetsfrågan sedd ur ett försäkringsperspektiv. Vad gäller en bred utredning kan man naturligtvis vara för eller emot. Och man kan förstås ändra uppfattning, som Miljöpartiet har gjort. Dock verkar argumentet något bräckligt. I fjol var man ju för den och i år är man mot den. Argumentet för att man nu är mot den är, som vi hörde alldeles nyss, att man inte tycker om pensionsreformen. Men den var väl ändå känd, får man tro, för ett år sedan. Så det är väl något annat som har hänt på den här punkten. Möjligen kan det ha att göra med detta breda samarbete.

Den andra punkt jag ville ta upp gäller just frågan om grundtrygghet, standardtrygghet, försäkringar och avgifter. Om jag förstår Miljöpartiets politik och vad Kerstin-Maria Stalin har sagt här rätt så vill man sänka ersättningen till dem med medelhöga och något högre inkomster. Fast de skall fortsätta att betala samma avgift. Den besparing som Kerstin-Maria Stalin pekar ut är alltså såvitt jag förstår helt och hållet en fråga om att införa ökade marginaleffekter eller ökade skatteklar. Har jag förstått det rätt?

Anf. 27 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik:

Fru talman! Jag har inte blandat in skatten i det här. Allt det här ligger inom grundtrygghetssystemet. Där vill vi alltså också sänka taket i sjukförsäkringen.

När det gäller den här samsynen är det klart att det är något som har hänt när vi skall försöka samarbeta i det läge som vi nu är i. Det är klart att det är något som har hänt då. För oss är det väldigt viktigt att försöka arbeta för våra synpunkter och vårt sätt att se på det här med grundtryggheten.

Anf. 28 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Om man har en obligatorisk försäkringsavgift som man tvingar människor att betala, och i värsta fall skickar kronofogde och polis för att driva in, utan att ha några försäkringsförmåner för dem med de här inkomsterna, så är det en skatt. Det trodde jag att nästan alla i svensk socialförsäkringsdebatt var överens om. Det blir en skatt i och med det inte finns något samband.

Det är t.o.m. så att socialdemokraterna, som ju tyvärr delar en del av Kerstin-Maria Stalins syn i den meningen att de vill ha avgifter ovanför förmånstaket, erkänner att det är precis som jag säger.

I samband med pensionsreformen har de fem partierna, inklusive Socialdemokraterna, varit överens om att avgifter ovanför förmånstaket är skatter. Så beskrivs de också i propositioner både från föregående regeringar och nuvarande regering. Det var det jag menade. Kerstin-Maria Stalin ser till att skatteinslaget i socialförsäkringsavgifterna stiger kraftigt och hon kallar det en besparing.

Anf. 29 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik:

Fru talman! Jag har ju märkt sedan jag kom hit till riksdagen att alla våra uppgifter i alla våra utskott hör ihop väldigt mycket. Det stämmer väldigt bra med Miljöpartiets sätt att resonera. Det har vi upptäckt för länge sedan; att allting hänger samman på ett viktigt sätt.

Naturligtvis kan man se att om det har att göra med pengar så hänger det också ihop. Men det här är ett alldeles speciellt sätt att se på grundtryggheten som vi är ensamma om i Miljöpartiet. Vi vill fortsätta att driva det här, för vi tror att det är ett väldigt bra sätt, kanske det *enda* sättet, att komma till rätta med den här stora frågan.

Anf. 30 RONNY OLANDER (s):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till hemställan i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Riksdagen skall nu behandla ett budgetavsnitt av stor betydelse för befolkningen i Sverige, för folkhemmets standard, uppbyggnad och trygghet för gemene man och kvinna. Betänkandet handlar också om solidaritet och rättvisa som kännetecknande för den svenska välfärdsmodellen.

Utgiftsområde 10 omfattar två verksamhetsområden; ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp samt socialförsäkringens administration. Välfärdspolitiken skall leda till att man utjämnar skillnader mellan olika samhällsgrupper. Detta uppnås genom en solidariskt finansierad välfärd med generella system. Genom att den ekonomiska tryggheten för

alla ökar, minskar också de ekonomiska följderna av exempelvis sjukdom, funktionshinder, arbetsskada och föräldraledighet.

Socialförsäkringarna skall vara trygga, rättvisa och effektiva. Det skall vara generella offentliga försäkringar som ger standardtrygghet genom att ersätta inkomstbortfall. Brett förankrade system som är statsfinansierat hållbara skapar tilltro till försäkringarna.

Systemen skall stimulera arbete, utbildning och rehabilitering. Det förutsätter att sjuka, funktionshindrade och arbetsskadade möts av respekt och ges möjligheter. Samhället och arbetsgivarna har en skyldighet att tillhandahålla åtgärder som stärker den enskildes förutsättningar att kunna återvända till arbetsmarknaden.

Utskottet anser också att försäkringssystem som ersätter bortfall av inkomst har stora fördelar framför försäkringar som bygger på en ren grundtrygghetsprincip. Vidare anser utskottet att det skall finnas möjligheter att kontrollera och begränsa samhällets kostnader för försäkringen samt att försäkringsskyddet bör utformas så att det inte motverkar jämställdhet mellan könen. Genderperspektivet måste ännu mera uppmärksammas. Detta måste absolut tydligare än i dag genomarbetas i samtliga socialsystem och i samhället för övrigt.

En allmän försäkring vid sjukdom och rehabilitering skall enligt utskottets mening innehålla ett betydande mått av utjämning mellan grupper som löper olika stora risker att drabbas av sjukdom och skada. Utskottet tillstyrker därför regeringens förslag till mål för utgiftsområdet och avstyrker motionsyrkanden om en samordnad socialförsäkring med medborgarkonton, sparkonton och försörjningstillägg.

Utskottet anser inte att det finns skäl att frångå tidigare godtagna principer om en generell försäkring inom ramen för en offentlig försäkring som uppfyller kraven på att ge standardtrygghet genom inkomstbortfallsprincipen.

Vad gäller krav på utredning av socialförsäkringssystemet konstaterar utskottet att riksdagen godkänt såväl principer för en allmän försäkring vid sjukdom som riktlinjer för samverkan inom rehabiliteringsområdet och för organisationen av socialförsäkringsadministrationen.

Utskottet kan konstatera att riksdagen även har godkänt förslag som innebär att försäkringskassan får träffa överenskommelse med kommun, landsting och länsarbetsnämnd om att samverka inom rehabiliteringsområdet för att uppnå en effektivare användning av tillgängliga resurser. Detta benämns FRISAM.

Riksdagen har också godkänt riktlinjer för en reformering av förtidspensionssystemet samt fattat beslut om införande av ett nytt ålderspensionssystem. Med hänsyn till detta anser utskottet att det inte föreligger något behov av en generell utredning av socialförsäkringssystemet.

Dock förutsätter utskottet att regeringen i det pågående reformarbetet beaktar de krav som en förändrad arbetsmarknad ställer på trygghetssystemen. Det är inte i längden försvarbart att ett stort antal personer antingen inte kommer in i socialsystemen eller risker att trilla ur desamma.

Enligt lagen om lokal försöksverksamhet med finansiell samordning mellan socialförsäkring, hälso- och sjukvård och socialtjänst får, om regeringen medger det, försäkringskassor, landsting och kommuner bedriva försöksverksamhet med syfte att pröva möjligheterna till en effektivare användning av tillgängliga resurser. Detta benämns SOCSAM.

Riksförsäkringsverket och Socialstyrelsen har i uppdrag att följa upp och utvärdera pågående verksamheter.

Mellan åren 1993 och 1997 bedrevs en försöksverksamhet, FINSAM, vars syfte var att skapa drivkrafter inom systemen för socialförsäkring respektive hälso- och sjukvård för ett bättre utnyttjande av de gemensamma resurserna. Verksamheten bedrevs på lokal nivå inom fem försöksområden.

I flera motioner begärs tillkännagivanden om en finansiell samordning med krav att FINSAM-modellen införs i hela landet.

I riksdagens behandling av förslaget om en sådan friare samverkan mellan olika huvudmän avstyrkte utskottet motionsyrkanden om att FINSAM-modellen skall införas i hela landet.

Utskottet framhöll dock att det är angeläget att insikterna om förbättrad metodutveckling och effektivare administration från FINSAM-försöken tas till vara, och får genomslag i det nya samverkansarbetet. Detta blev också riksdagens beslut.

Som redan nämnts får försäkringskassan sedan den 1 januari 1998 träffa överenskommelse med kommun, landsting och länsarbetsnämnd om att samverka i syfte att uppnå en effektivare användning av tillgängliga resurser – FRISAM.

Med det anförda vidhåller utskottet att FINSAM-modellen inte bör införas i hela landet.

Fru talman! Enligt vad som anføres i propositionen började antalet längre sjukfall öka under hösten 1997. Även under det första halvåret 1998 syns en ökning av antalet sjukfall jämfört med motsvarande period år 1997.

Ökningen är tydligast för sjukfall mellan 30 och 730 dagar. Men även för sjukfall som varar mellan 15 och 29 dagar syns en kraftig ökning. För kvinnor är ökningen av antalet sjukfall större än för män i samtliga intervall.

Den kraftiga ökningen av de långa sjukfallen riskerar att på sikt leda till en ökning av antalet förtidspensionärer och därmed till ökade utgifter. Anslaget för budgetåret 1998 bedöms komma att överskridas, dock inom ramen för anslagskrediten.

Enligt propositionen avser regeringen att ingående analysera vilka orsaker som ligger bakom kostnadsökningen för sjukpenningförsäkringen.

Utskottet förutsätter att regeringen noga följer utvecklingen inom området och om antalet förtidspensioner påtagligt ökar återkommer till riksdagen med förslag om nödvändiga åtgärder.

Vidare anges att försäkringskassornas samordning av den arbetslivsinriktade rehabiliteringen inte fungerar tillfredsställande. Trots många goda samverkansprojekt kommer rehabiliteringsinsatserna ofta för sent samtidigt som arbetsgivarna inte alltid fullgör sina skyldigheter vad gäller rehabiliteringsutredningar.

Enligt propositionen avser regeringen att med utgångspunkt i de utredningsförslag som finns på området ta ett samlat grepp på hela rehabiliteringsområdet och därefter återkomma.

En annan fråga som behandlats är om sjukfall och skador till följd av trafiken skall överföras till trafikförsäkringen och kostnaderna därmed inte längre belasta den allmänna försäkringen.

Utskottet anser i likhet med tidigare att ett system där vissa skadetyper inte längre ryms inom den allmänna försäkringen knappast är tänkbart, detta med hänsyn till försäkringskassans ansvar för samordning och tillsyn av rehabiliteringsverksamheten och den generella välfärdsprincipen.

I propositionen lägger regeringen fram förslag till lagstiftning, lag om särskilda insatser för personer med tre fjärdedels förtidspension eller sjukbidrag, som bör träda i kraft den 1 januari 1999. Regeringen avser att senare utfärda närmare föreskrifter om ersättningsbelopp. Ca 1 500 förtidspensionärer bedöms komma att omfattas av denna stödförm.

Utskottet välkomnar den föreslagna lösningen för personer som har tre fjärdedels förtidspension eller sjukbidrag och som står till arbetsmarknadens förfogande med sin restarbetsförmåga. Utskottet tillstyrker såväl lagförslaget som förslaget till medelsanvisning.

Under de första 14 dagarna av ett sjukfall har arbetstagare rätt till sjuklön enligt sjuklönelagen från arbetsgivaren. Om sjukfallet fortsätter därefter betalar försäkringskassan sjukpenning. Detta skall arbetsgivaren anmäla till Försäkringskassan.

Regeringen anser att nuvarande system skall bibehållas för de större företagen och organisationerna men föreslår att arbetsgivare med färre än 50 anställda inte längre skall vara skyldiga att lämna uppgift till Riksförsäkringsverket.

Avslutningsvis kan jag konstatera att socialförsäkringsadministrationen även i denna budgetproposition fått en acceptabel lösning med extra resurser. Detta är välkommet för verksamheten.

Jag vill före en förhoppningsvis konstruktiv replikdebatt som för socialförsäkringssystemen framåt för alla i den generella välfärdens guldkantade signum ställa en fråga till de partier som finns representerade och som har kraftiga minus, nämligen Kristdemokraterna med 8 miljarder kronor, Moderaterna med 11 miljarder kronor, Folkpartiet med 1 miljard kronor. Ni talar så väl och gott om generella välfärdsprinciper, vilket jag representerar er för, även om ni kanske inte gör det fullt ut som vi gör, men varifrån skall allt detta tas, och hur ser ni på den enskilda människan, personen, just i ett sådant sammanhang?

Anf. 31 BO KÖNBERG (fp) replik:

Herr talman! Ronny Olander hoppades på en bra replikdebatt, och jag skall göra det lilla jag kan för att bidra till den genom att ta upp några av de frågor som Ronny Olander ställde i sitt inlägg.

Den ena frågan handlade om att Ronny Olander var mycket tydlig i fråga om att ett syfte med socialförsäkringarna var att omfördela mellan människor med olika risker. Där är vi helt överens.

Den fråga som jag har till Ronny Olander är varför han är anhängare av att man skall ha olika förmåns- och avgiftstak i sådana system. Varför vill Ronny Olander ha ett tak för förmåner, det gamla som vi har haft sedan 50-talet, medan han däremot låter himlen vara tak för själva avgifterna?

Den andra frågan gäller FINSAM-systemet, som jag var inne på redan i mitt tidigare inlägg. Jag är lite nyfiken på hur Ronny Olander ser på det som nu har hänt. Vi har haft en försöksverksamhet, som Ronny Olander omnämnde, i fem områden. Den fick våren 1997 ett mycket

positivt omnämnande av Riksförsäkringsverket och Socialstyrelsen i den beställda utvärderingen, och den har av regeringen och, tyvärr, av en riksdagsmajoritet lagts på is en bra bit in på 2000-talet. Någon gång på hösten 2001 kanske man skall få reda på om de goda erfarenheterna från FINSAM skall utnyttjas. Varför?

Min tredje fråga gäller närståendepenningen. Där har Ronny Olander och hans kolleger i utskottet när det gäller förslaget från Centerpartiet och Folkpartiet sagt att utskottet ser ”inga ekonomiska möjligheter att inom en nära framtid utöka förmånerna”. Det står, herr talman, i detta sammanhang inte hur mycket det kostar. Men det är fråga om en kostnad på ca 50 miljoner kronor. Det är förvisso pengar, men man kan om man vill jämföra det med anslaget i dess helhet på 80 500 miljoner kronor eller vad maxtaxan skulle kosta, nämligen minst 3 500 miljoner kronor. Det är uppenbart att det inte är pengarna som det är fråga om utan en ovilja att vilja hjälpa de närstående.

Anf. 32 RONNY OLANDER (s) replik:

Herr talman! Jag konstaterade i en replikrunda tidigare vad Bo Könberg sade när han talar om olika förmånstak och olika avgifter. Det finns som han säkert känner till ett väl etablerat generellt välfärdssystem som svensken i gemen har accepterat och tycker om. Han känner också till hur budgeten och det statsfinansiella läget har varit under åren och var vi befinner oss i dag. Då kan han finna en hel del svar på sina frågor.

Men det som jag reagerade lite grann för var att Bo Könberg, såvitt jag förstod, var beredd att gå från 5,5 basbelopp upp till 7,5 basbelopp när det gäller a-kassesystemet.

Samtidigt har Bo Könberg och jag deltagit, vilket tidigare talare har diskuterat, i en CNS-debatt, där jag blev väldigt bekymrad över just välfärdsrapportens åsikter om a-kassesystemet. Detta finns att läsa på s. 145. Men grundtanken i det resonemanget, som Bo Könberg anslöt sig till, var, om jag förstod det rätt, att man skulle socialisera a-kassan för att det var ett – jag måste tyvärr använda ordet – perverst system. Det finns anledning att återkomma till den debatten.

Beträffande det som sades om FINSAM, raka rör och avgifter, vill jag säga att det talar lite grann mot sig självt, tycker jag, när vi konstaterar att socialförsäkringarna kostar mer pengar än vi har anslagit. När man då talar om raka rör och att hämta pengar ur sjukförsäkringsdelarna vill jag säga att det definitivt inte är fråga om några raka rör däremellan och avgiften.

För den uppmärksamme sade jag att regeringen återkommer i en särskild proposition vad gäller rehab. Det handlar om att ta till vara alla bra saker som har kommit fram för att sedan försöka samla det hela och gemensamt göra någonting bra av det.

När det gäller närståendepenningen kan jag bara säga att det är just utifrån budgetsituationen som det inte går att genomföra vad som här tagits upp.

Anf. 33 BO KÖNBERG (fp) replik:

Herr talman! Jag vet inte om jag är ensam om att inte förstå svaret på min fråga om varför Ronny Olander tycker att det är bra med olika förmåns- och avgiftstak. Jag kanske får be Ronny Olander göra ett försök

till, förutom detta med att hänvisa till en mängd andra saker än det som fanns med i hans inlägg.

Vi hade faktiskt gemensamma förmånstak och avgiftstak i socialförsäkringarna under 50- och 60-talen. Möjligen kan man till Ronny Olander och övriga socialdemokrater här i kammaren ställa frågan varför det system som uppenbarligen Gustav Möller, Torsten Nilsson och Tage Erlander tyckte var ett bra system, med gemensamma förmåns- och avgiftstak i socialförsäkringarna nu är så förkastligt. Det kanske finns ett svar på den frågan.

Jag blev heller inte riktigt klar över Ronny Olanders svar när det gäller FINSAM-försöket. Min fråga gällde egentligen bara: Hur kommer det sig, beträffande den försöksverksamhet som hela kammaren har ställt sig bakom och som vid en utvärdering av de två myndigheter i Sverige som sysslar med frågan har fått mycket goda betyg, att slutsatserna under fyra års tid skall ligga på is i stället för att tillämpas?

I fråga om närståendepeningen låter det sig förstås upprepas, som Ronny Olander gjorde, att det är för dyrt. Men min fråga var egentligen: Hur ser prioriteringslistan ut för Ronny Olander och övriga socialdemokrater, och kanske för några till här i kammaren, när man tycker att en förstärkning av möjligheterna för närstående som vårdar mycket sjuka anhöriga – det handlar om en ökning med 50 miljoner kronor – inte kan klaras av, när man samtidigt, som Ronny Olander gör, kan gå till val på att införa en maxtaxa som i sig är intressant men som kostar minst 3 500 miljoner kronor?

Anf. 34 RONNY OLANDER (s) replik:

Herr talman! Bo Könberg gör om samma bravad som i förra replikrundan genom att ställa fyra frågor som skall besvaras på två minuter. Han inser säkert att det inte går att få ett fullödigt svar på två minuter. Vi får kanske ta den saken lite enskilt.

Vad gäller att bringa klarhet i detta med den generella välfärdens principer och det som är allmänt accepterat bland människor och svensken i gemen tycker jag att det ändå finns anledning för Bo Könberg att ta till sig det här. FINSAM, SOCSAM eller, som nu, FRISAM innebär verkligen möjligheter för de olika aktörerna att agera. Bo Könberg är ju väl bevandrad i de här systemen och har säkert också läst Egon Jönsson-utredningen. Egentligen är det kanske inte mera pengar som behövs, utan det handlar faktiskt om att vi lär oss att samarbeta på central, regional och lokal nivå. Bo Könberg känner säkert också till Socialstyrelsens yttrande om att vi politiker kanske inte alltid är de som är föregångsmän inom det här området. Lite grann var vi ju faktiskt proppar i arbetet med att se till att de lokala aktörerna fick en möjlighet att agera. Detta får anses vara ett svar på Bo Könbergs fråga i den delen.

När det gäller närståendepengarna har jag den största respekt. Det är inte bara Folkpartiet utan också andra partier som lyfter fram de här frågeställningarna. Det finns alltid anledning att i så viktiga frågor som de vi nu talar om rakt över ta till sig detta. Man kan dock inte bara lova ut den ena förmånen efter den andra, utan man får se hur utvecklingen blir i samhället, hur ekonomin utfaller, hur statsfinanserna löper osv. Därefter får man försöka ta in detta väldigt viktiga område i den generella välfärdens princip.

Anf. 35 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Herr talman! Den generella välfärden åtnjuter ett brett och starkt stöd hos medborgarna. De vill se en utveckling och förstärkning av en välfärd som omfattar alla invånare, bl.a. genom offentligt finansierade socialförsäkringar. Stödet har däremot pendlat bland politiker och opinionsbildare. Attackerna mot den generella välfärden, som sedan 1970-talet och framåt både blev vanligare och hårdare, har de senaste åren försvagats kraftigt och minskat i omfattning. Systemskiftets förespråkare har blivit färre och alltmer politiskt isolerade. Pendeln har svängt, och det gläder mig.

Alltfler debattörer uppmärksammar sambandet mellan en generell välfärdspolitik och en framåtsyftande tillväxt- och sysselsättningspolitik. Offentligt finansierade och generella socialförsäkringar framhålls som det bästa sättet att möta och stimulera framväxten av en modern arbetsmarknad. Alltfler kommer att vara projekt- eller korttidsanställda, kombinerat med studier. Kravet på trygghet kommer att vara en förutsättning för att människor skall våga satsa på de möjligheter som framtiden bär på.

Ett av regeringens mål under denna mandatperiod är att skapa förutsättningar för full sysselsättning. Det betyder konkret att 80 % av alla människor mellan 16 och 65 år skall vara sysselsatta år 2004.

Detta mål kommer att ställa stora krav på socialförsäkringarna. Långtidssjuka och arbetsskadade måste snabbare än tidigare återfå arbetsförmågan, vilket förutsätter en arbetslivsinriktad rehabilitering av högsta klass. Möjligheterna till sysselsättning för förtidspensionärer med viss arbetsförmåga måste öka. Nya samverkanslösningar inom socialförsäkringsområdet skall uppmuntras. Härigenom ökar möjligheterna att fånga upp de människor som riskerar att hamna i en gråzon mellan försäkringskassa, arbetsförmedling, sjukvård och socialtjänst.

Regeringen arbetar vidare på att modernisera socialförsäkringssystemen så att de blir mer funktionella och därmed vinner ökat förtroende hos medborgarna.

Vi har lagt ned ett stort arbete på att förbättra, förenkla och effektivisera reglerna. Syftet har varit att renodla och förstärka arbetslinjen i systemen, så att de bättre uppfyller sina mål. Det gäller bl.a. höjningen av ersättningsnivåerna från 75 till 80 % och reformeringen av förtidspensionssystemet.

I föreliggande budgetproposition går vi vidare. Vi föreslår en sysselsättningsgaranti för vissa förtidspensionärer och att småföretagare skall slippa rapporteringsskyldighet för sjuklöneperiod. Moderniseringen av socialförsäkringarna kommer att fortsätta. I vår skall vi bl.a. presentera nya regler för sjukpenninggrundande inkomst, en arbetsskadeproposition och en rehabiliteringsproposition, och i höst kommer detaljreglerna för den nya förtidspensionen. Vi har följaktligen ett spännande och händelserikt år framför oss.

Slopad rapportskyldighet för småföretagare är en åtgärd i en rad av åtgärder som regeringen vidtagit som förbättrar villkoren för företagande. Företag med färre än 50 anställda skall inte framöver behöva rapportera de anställdas sjuklöneperiod till försäkringskassan. Och det är ingen liten grupp, utan den motsvarar drygt 40 %, 900 000, av de anställda inom privat sektor. Lättnaden omfattar 180 000 företag. Dessutom skall kyrko-

kommunerna befrias från rapportskyldighet, och det motsvarar drygt 23 000 anställda. Dagens system med rapportskyldighet skall ersättas med stickprovsundersökningar från Statistiska centralbyrån.

Som jag inledningsvis nämnde är regeringens mål att renodla och förstärka arbetslinjen i socialförsäkringarna. Därför föreslår vi att förtidspensionärer med tre fjärdedels förtidspension skall ges möjlighet till meningsfull sysselsättning i första hand på den reguljära arbetsmarknaden, eventuellt med lönebidrag. Men om det inte går skall man erbjudas anställning inom Samhall AB. Om anställning sker med hjälp av lönebidrag eller hos Samhall AB skall försäkringskassan stå för de här kostnaderna. Vi bedömer att ca 1 500 förtidspensionärer kommer att omfattas av sysselsättningsgarantin till en kostnad av 55 miljoner kronor.

Herr talman! Regeringen kommer att under 1999 prioritera rehabiliteringsinsatserna. Försäkringskassorna har fått kritik för sitt sätt att sköta rehabiliteringsarbetet. Brister har påtalats både av Riksförsäkringsverket och av Statskontoret.

Orsakerna är säkert många. Självklart har den pressade arbetssituationen på försäkringskassorna spelat en stor roll. Men bakom kritiken skymtar vi också bristande kompetens och prioritering.

Kritiken blottlägger ett allvarligt problem, nämligen att det finns en stor variation mellan försäkringskassorna när det gäller kostnader, kvalitet och handläggningstider.

För att tillförsäkra att socialförsäkringarna tillämpas likformigt och att rehabiliteringsinsatserna är av hög kvalitet måste de brister som jag har redogjort för åtgärdas. Ytterst handlar det om att värna förtroendet för välfärden och trygghetsystemen. Därför har regeringen beslutat om en rad insatser. För det första skall vi förstärka socialförsäkringsadministrationen med drygt 280 miljoner kronor för kompetensutveckling och informationsinsatser om det nya ålderspensionssystemet under 1998 och 1999, varav en del också är permanent förstärkning. För det andra tillför vi en välbehövlig engångsvis förstärkning under nästa år med 225 miljoner kronor. Försäkringskassornas ekonomiska situation kommer att förstärkas under åren 1999 och 2000 enligt Riksförsäkringsverkets långtidsbedömning.

Särskilt glad är jag över den rejäla förstärkning av den s.k. påsen som försäkringskassorna disponerar från 814 miljoner till 1 070 miljoner kronor nästa år. Påsen ger försäkringskassorna möjligheter att köpa rehabiliteringstjänster och utveckla samverkan med bl.a. arbetsförmedlingen, kommunerna och landstingen.

Med en långtgående decentralisering av resurser, medel och arbets sätt är det möjligt att hitta unika lösningar, skräddarsydda för en försäkrad eller en grupp. Det får bli olika, dvs. att stor hänsyn får och bör tas till de regionala och lokala förutsättningarna men utan att tumma på rättssäkerheten för den enskilde. Erfarenheterna hittills av samverkan är att den främst omfattar människor som riskerar att hamna in den gråzon som jag inledningsvis nämnde och som kan uppstå mellan försäkringskassan, arbetsförmedlingen, socialtjänsten och hälso- och sjukvården.

Ur påsen skall Riksförsäkringsverket få 8 miljoner kronor årligen för att stimulera och initiera en ökad forskning inom socialförsäkringsområdet. Särskilt viktigt är det att klarlägga vilka effekter förändringar i systemen får.

Nästa år kommer jag som ansvarig minister att disponera 5 miljoner kronor till utveckling av rehabiliteringsarbetet. Pengarna skall användas till att stödja och uppmuntra goda projekt och idéer inom rehabiliteringsområdet som inte kan finansieras på annat sätt.

Herr talman! I budgetpropositionen redovisar regeringen att antalet sjukfall ökat under året. Det preliminära budgetöverskridandet ligger för närvarande på drygt 2 miljarder för sjukpenningförsäkringen år 1998.

Hittills har det rått stor ovisshet om orsakerna till den ökade sjukfrånvaron. Därför gav regeringen RFV och försäkringskassorna för ett par veckor sedan i uppdrag att genomföra en undersökning av 15 000 sjukfall för att klarlägga orsakerna till den ökade sjukfrånvaron. Regeringskansliet analyserar just nu resultaten, och en rapport kommer inom kort att presenteras för regeringen. Det vi vet sedan tidigare är att det finns ett starkt samband över tid mellan sysselsättningsökning, konjunkturuppgång och ett ökat antal sjukfall.

Herr talman! Vi har åter tillväxt i ekonomin. Den privata sysselsättningen ökar, arbetslösheten sjunker. Industriproduktionen växer, nyföretagandet är högt och antalet konkurser har minskat. Räntorna har mer än halverats. Inflationen är borta. Och därmed skapas också förutsättningar för att utveckla och förstärka den generella välfärden.

Anf. 36 BO KÖNBERG (fp) replik:

Herr talman! När man hör statsrådet måla upp en bild av hur det ser ut i landet skulle man kunna tro att hon hade fått med sig ett manus från valrörelsen. Det var den bild som då målades upp för svenska folket. Därefter har bilden av vad som händer i svensk ekonomi blivit oerhört mycket mera dystert än den som målades upp då. Eftersom jag inte fick några begripliga svar när jag nyss talade i en replikomgång med utskottets socialdemokratiska talesman gör jag ett försök med den ansvariga ministern.

Maj-Inger Klingvall är den i regeringen som har ansvaret för socialförsäkringsfrågorna. Min fråga gäller igen: Varför skall de inte vara försäkringar, sociala försäkringar, men ändå försäkringar där det finns raka rör mellan det som försäkras och det som man kan få ut om den händelse inträffar som man försäkras sig emot? Alltså: varför är Maj-Inger Klingvall och socialdemokraterna för att ha olika tak för de förmåner man kan få ut och för de avgifter som tas ut?

Min andra fråga gäller de s.k. FINSAM-försöken. Jag och andra i den här kammaren har flera gånger försökt att få ett svar från regeringens företrädare varför erfarenheterna under fyra år av en lyckosam försöksverksamhet, som har utvärderats positivt vad gäller både innehåll och ekonomi av rikets två främsta ämbetsverk på området, Riksförsäkringsverket och Socialstyrelsen, läggs på is i stället för att användas?

Anf. 37 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Herr talman! När det gäller sjukförsäkringens funktionssätt är det viktigt att se till att sjukförsäkringen är så försäkringsmässig som möjligt. I det avseendet tror jag att Bo Könberg och jag är helt överens. En fråga som för mig är väldigt viktig att arbeta med är hur höga taken skall vara i sjukförsäkringen. Det är en fråga som jag ber att få återkomma till.

Vad sedan gäller FINSAM och den försöksverksamhet som pågår ute i landet gäller följande. Vad vi har gjort på Socialdepartementet sedan Bo Könberg lämnade det är att vi har utvecklat FINSAM-verksamheten till att i dag omfatta nio försöksområden, byggd på försökslagstiftningen för att få med socialtjänsten i försöksverksamheten, och utökat antalet försöksområden från fem tidigare till nu nio. Vi har alltså vidareutvecklat modellen. Vi har dessutom genom den proposition 63 som lades fram i riksdagen gjort det möjligt för både försäkringskassorna, arbetsförmedlingen, socialtjänsten och hälso- och sjukvården att utveckla en FINSAM-verksamhet.

Den första rapporten från Socialstyrelsen har kommit tidigare i år och visar lite av det som jag nämnde i mitt anförande, nämligen att det pågår en försöksverksamhet ute i landet, en verksamhet som alltmer börjar ingå i den ordinarie verksamheten. Där arbetar man med att nå de målgrupper som riskerar att hamna mellan stolarna.

Jag kan försäkra Bo Könberg att vi är besjälade av att utveckla denna samverkan, och vi vill pröva att göra det på väldigt många olika sätt, inte bara låsa oss till en enda modell. Därav den här utvecklingen av FINSAM-modellen.

Anf. 38 BO KÖNBERG (fp) replik:

Herr talman! Jag noterar i svaret om taken att statsrådet och kanske andra inom regeringen funderar över taken som sådana. Det skall bli intressant att höra synpunkterna på det. Det är självklart att man i ett obligatoriskt system kan diskutera var förmånstaken skall ligga. Jag skall inte pressa statsrådet mer på någon ståndpunkt om detta, eftersom min fråga egentligen gällde den principiella synen: Är vi överens om – jag tror tyvärr inte att vi är det – att det skall vara samma förmåns- och avgiftstak oavsett vilket förmånstak man har?

Den andra frågan gällde de s.k. FINSAM-försöken. Jag blev inte så där väldigt mycket klarare på svaret, annat än att statsrådet är för att man skall använda olika modeller. I början på 90-talet införde vi i den dåvarande borgerliga regeringen, där jag hade ansvaret för dessa frågor, en lagstiftning som möjliggjorde FINSAM och som också möjliggjorde att ta med socialtjänsten, de s.k. SOCSAM-försöken. Den lagstiftningen har kunnat användas. Jag har förstås ingenting emot att det görs. Den fråga jag väcker är varför de lyckosamma FINSAM-försöken, som Socialstyrelsen och RFV har talat mycket väl om och som alla de län som var inblandade ville behålla, inte får fortsätta. Man skrev till riksdagen och undrade varför man inte fick fortsätta med den och varför den skulle upphöra den gången på nyårsaftonen 1997.

Det hade gjorts flera intervjuer med landstingsdirektörer från socialdemokratiskt styrda landsting. De hade prövat FINSAM-modellen och undrade varför de inte fick fortsätta.

Herr talman! Jag förstår att detta kan låta kryptiskt för den som inte har varit inblandad, men summan är alltså att de båda ämbetsverk som utredde det hela var positiva, de som hade arbetat med det var positiva och ändå läggs det på is i fyra år. Det var bakgrunden till min fråga.

Anf. 39 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Herr talman! Jag har väldigt svårt att förstå Bo Könbergs kritik av att den försöksverksamhet som startade med FINSAM nu har fått blomma ut och fått mycket större möjligheter att verka över hela landet. Lagstiftningen har utökats på försök, modellen har utvecklats och det har blivit möjligt att i den ordinarie verksamheten gå in mycket mera tydligt i olika samverkansmodeller.

Bo Könberg är, liksom jag, uppenbarligen en stark förespråkare för samverkan. Jag trodde att han skulle applådera den här utvecklingen. Nu ges mycket bättre möjligheter än vad FINSAM gjorde. Där handlade det bara om en samverkan mellan försäkringskassorna och hälso- och sjukvården. Med SOCSAM och FRISAM ger vi aktörerna på detta område mycket större och bättre förutsättningar.

Anf. 40 ULF KRISTERSSON (m) replik:

Herr talman! Maj-Inger Klingvall hör inte längre några som helst krav på genomgripande förändringar i den svenska socialpolitiken och socialförsäkringspolitiken. Hon tror att pendeln har svängt tillbaka till ett allomfattande stöd för det som vi har och ser just nu. Intellectuellt är detta helt obegripligt. Vi har antagligen inte på många decennier haft en mer intensiv och vitalare debatt om olika alternativ i socialpolitiken, där de svenska tillkortakommandena för en gångs skull ställs bredvid våra historiska framgångar. Rent praktiskt är detta än mer obegripligt, eftersom Maj-Inger Klingvall har en departementschef som på sin första arbetsdag ifrågasatte hela den svenska generella välfärdspolitiken.

Nu kan man möjligen tycka att detta är ett tecken på att fler i dag ifrågasätter det som Maj-Inger Klingvall säger att ingen längre ifrågasätter. Det är kanske oklart om departementschefen visste vad han ifrågasatte. Det är t.o.m. oklart om över huvud taget någon i dag vet vad som är generell välfärdspolitik.

Jag har en mycket enkel fråga till Maj-Inger Klingvall: 300 000 arbetande, skattebetalande hushåll i dag i Sverige tvingas att leva på socialbidrag. Är dessa en del av den generella välfärdspolitiken?

Anf. 41 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Herr talman! Jag lyssnade med intresse på Ulf Kristerssons inlägg i dagens debatt. Jag noterade att han talade oerhört väl om socialdemokratisk välfärdspolitik i ett historiskt perspektiv. Uppenbarligen hände det någonting sedan, jag vet inte riktigt när. Men det kan ha varit på 70-talet som den socialdemokratiska välfärdsmodellen inte längre passade moderaterna. Om vi å andra sidan skulle gå tillbaka till riksdagsprotokollen har den socialdemokratiska välfärdspolitiken alltid kritiserats av högerkrafterna i riksdagen. Detta var alltså en oerhört märklig historiebeskrivning.

Jag noterade också i Ulf Kristerssons anförande att det är sällan som man hör den människosyn som präglar moderat socialpolitik uttryckas så tydligt här i kammaren. Det handlar verkligen om vi och de, vi som har de goda förutsättningarna, som har arbete, som har råd att skaffa oss våra egna system. Vi skall se till att de, de fattiga och utsatta, skall få sin del, och det innebär särbehandling och kontroll. Jag har noterat att det man vill avsätta ytterligare pengar till att stävja fusk i systemet.

Uppenbarligen kommer den människosyn som moderaterna står för tydligt till uttryck i den moderata välfärdspolitiken. Det handlar om ett vi-och-de-samhälle. En sådan människosyn kommer jag som socialdemokrat aldrig någonsin att acceptera.

För mig handlar det om att vi människor är lika mycket värda. Vi skall se till att alla får möjlighet att klara av sin egen försörjning. Det måste vara det långsiktiga målet i allt som vi gör, att det skall vara grundförutsättningen för välfärd. Sedan skall vi ha ett generellt välfärdssystem som omfattar alla människor och som vi solidariskt finansierar.

Anf. 42 ULF KRISTERSSON (m) replik:

Herr talman! Den idé som länge fångade uppmärksamhet i svensk socialpolitik grundlades utan tvivel med en stark moralisk kraft. Den fortsatte att utvecklas i kraft av väldigt god ekonomi. De intellektuella tillkortakommandena blev glasklara när det inte längre fanns en grundläggande moral och inte heller nya pengar att stoppa in i systemet.

Jag har lite svårt att förstå varför socialdemokrater i allmänhet och Maj-Inger Klingvall i synnerhet så hårt vill surra sig vid masten när det gäller att stoppa genomgripande reformer i den svenska välfärdspolitiken.

Det finns ju en så sällan berättad historia, som jag förutsätter att Maj-Inger Klingvall kan mycket bättre än vad jag kan. Det är arbetarrörelsens historia som inte alls bygger på att stat och kommun är alla goda gåvors givare, utan som bygger på att stat och kommun har det yttersta ansvaret medan de allra flesta människor själva tar ansvar för sig och sitt. Denna historia handlar om konsumentkooperationens kamp för hårdare konkurrens, om fristående arbetslöshetskassor och försäkringskassor som kollektivt fördelar risker mellan människor, om att över huvud taget bygga upp system mellan människor utan att de tror att saker är gratis eller felfria bara för att kommunen eller staten tar hand om dessa.

Allt detta finns i Maj-Inger Klingvalls eget partis historia. Det är en del av en politik som skulle kunna ligga till grund för en ny reform av svensk välfärdspolitik. Allt var inte perfekt, men jag tror att den grundläggande tanken, att det som människor kan sköta själva blir inte bättre för att staten lägger beslag på det och tar ansvaret ifrån människor.

Anf. 43 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Herr talman! Jag fick inga synpunkter på frågan vad det egentligen är för människosyn som präglar den moderata välfärdspolitiken och förmodligen också den moderata politiken i sin helhet. Det är ytterst beklagligt. Jag tror att debatten om välfärden i framtiden verkligen skulle tjäna på att moderaterna vågade stå upp för sin grundläggande ideologi, att detta verkligen handlar om ett vi-och-de-tänkande. Jag känner mig naturligtvis oerhört upprörd över att få denna människosyn så tydligt demonstrerad, samtidigt som det är viktigt att det blir tydligt.

Jag har över huvud taget väldigt svårt att förstå den tanke som har presenterats här i dag från oppositionspartierna, att det skulle vara möjligt för er att tillsammans genomföra en genomgripande välfärdsreform för framtiden. Jag har ändå noterat att det finns rätt stora skillnader mellan partierna när det gäller synen på välfärden. Men framtiden får väl

utvisa huruvida det är möjligt för er att tillsammans komma fram till någon form av lösning.

För mig handlar det om att, utifrån den grundläggande ideologi som socialdemokratin står för och som jag och regeringen står bakom, arbeta för att förändra våra socialförsäkringar och våra trygghetssystem så, att de klarar den nya tidens krav och påfrestningar. Vi står mitt uppe i ett sådant förändringsarbete. Valfärdspolitikens roll blir ännu viktigare i en tid av stora förändringar, en tid som vi förmodligen befinner oss mitt i.

Anf. 44 CARLINGE WISBERG (v) replik:

Herr talman! Jag satt och lyssnade på statsrådet Klingvalls genomgång, och jag instämmer naturligtvis i stort sett i allting. Det kan tänkas att jag vid något tillfälle lyssnade lite illa. Jag uppfattade inte att statsrådet vid något tillfälle tog upp resonemanget omkring en utökad personkrets i systemen. Därför skulle jag vilja åberopa något som finansministern har sagt enligt riksdagens snabbprotokoll onsdagen den 2 december:

”Jag instämmer i den beskrivning som Peter Eriksson ger, dvs. att vi har system, alltifrån arbetsrätten till socialförsäkringar och andra trygghetssystem, som fungerar väl för dem som kommer in i systemen men som inte fungerar alls för dem som inte kommer in. Det kan ibland vara svårt att komma in i systemen i takt med att arbetsmarknaden förändras. Vi arbetar på ett annat sätt än tidigare.

Många ungdomar arbetar i projekt och med tillfälliga anställningar. Det gäller inte bara ungdomar. Det finns säkert anledning att se över systemen för att skapa bättre trygghet eller för att göra det lättare att komma in i systemen. Det är ett viktigt reformområde under de kommande åren.

Vi riskerar annars att det blir en tudelning på arbetsmarknaden, dvs. ett A-lag – – – och ett B-lag som står helt utanför. B-laget tenderar dessutom att bli allt större och större – en antalsmässigt växande grupp. Jag tror” – säger Åsbrink – ”att det är viktigt att vi ser över detta under de kommande åren.”

Min fråga blir: Kan vi förvänta oss förslag om förändrade personkretsar som täcker in alla de grupper som i allt större omfattning ställs utanför?

Anf. 45 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Herr talman! Jag hade en kort mening om detta i mitt anförande när jag berättade att regeringen kommer att lägga fram förslag om ändrade villkor för sjukpenninggrundande inkomst. Vi håller nu på att arbeta med det, och det kommer under mars månad en departementspromemoria, som kommer att gå ut på remiss. I den kommer bl.a. förslag om förändringar i villkoren för att komma in i försäkringen.

Anf. 46 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik:

Herr talman! Jag hörde den korta meningen från statsrådet Klingvall och vill tacka för den aviserade ansträngningen för att gå igenom problemet att människor faller utanför och inte kan kvalificera in sig.

Carlinge besparade mig att läsa högt ur protokollet från den 2 december. Också jag hade tänkt göra det. Jag vill med tillförsikt säga att det

känns skönt – nu har två statsråd sagt att man vill arbeta med det här. Jag ser därför lite ljus på framtiden.

Prot. 1998/99:37
16 december

Anf. 47 CLAES STOCKHAUS (v):

Herr talman! Under utgiftsområde 10 behandlas frågan om närståendepenning. Jag tänker gå in på den del av berörd lag som handlar om en närståendes rätt till ledighet och ersättning när han eller hon vårdar en hivsmittad person. Har den hivsmittade fått sin infektion vid behandling inom den svenska hälso- och sjukvården genom att blod eller blodprodukter använts, kan en närstående få vårda den sjuke med full ersättning i 240 dagar. Grundregeln i lagen är annars 60 dagar.

På samma sätt, dvs. med 240 dagars full ersättning som utgångspunkt, görs bedömningen om den som vårdats blivit smittad av en annan hivsmittad person, om personerna i fråga är eller har varit gifta med varandra eller sammanbott under äktenskapsliknande förhållanden och om smittan ägt rum innan den först smittade fått kännedom om sin infektion.

Således innebär detta att en närstående till en person som får sin infektion av sin partner, om denna inte smittats via blod eller blodprodukter inom sjukvården, inte omfattas av den längre perioden i närståendevården.

Herr talman! Tala om diskriminering! Vi har här en lagstiftning som inte bara diskriminerar – den är fördomsfull och moralisk. Tydligt görs här en gradering av den hivsmittades lidande. Reglementet fastställer att vissa är ”oskyldigt” smittade medan andra, t.ex. homosexuella, har sig själva att skylla.

Herr talman! Inom vilka andra områden av socialförsäkringssystemet kan vi finna denna åtskillnad, en åtskillnad där anledningen till sjukdomen är avgörande, inte själva sjukdomstillståndet? Jag kan inte hitta något sådant område, men det kan kanske de utskottsledamöter som avstyrkt vår motion Sf226 göra.

För att visa på det tokiga i detta sammanhang kan jag göra ett tankeexperiment som inte har med hivsmitta att göra. Tänk er att denna åtskillnad skulle gälla inom den tillfälliga föräldrapenningen eller, om man så vill uttrycka det, vid vård av sjukt barn!

Om ett barn skulle bli skadat eller få någon infektion genom kontakt med andra barn exempelvis inom barnomsorgen eller vid skolstarten, är det då mera ”oskyldigt” än om samma skada eller smitta skulle uppstå vid lek med grannbarnen under helgen? Ungen hade ju då kunnat hålla sig hemma, kan det sägas, och då hade det inte hänt. Rätten till tillfällig föräldrapenning skulle därmed kunna begränsas kraftigt.

Ni förstår alla att en sådan lagstiftning skulle vara omöjlig. Men när det gäller de hivsmittade är motsvarande möjligt.

Herr talman! I Vänsterpartiets motion Sf226 tar vi även upp att rätten till avgiftsfria sjukvårdsförmåner bör gälla oavsett hur hivsmittan har uppkommit. Vi har där samma motivering som vid närståendepenning.

Slutligen hemställer jag att riksdagen hos regeringen begär förslag om att anhörigbegreppet även skall gälla homosexuella.

Jag går så över till frågan om eventuella kostnader. Herr talman! Vänsterpartiet anser att kostnaden för denna reform ryms inom socialför-

Anslag inom socialförsäkringsområdet

säkringens ram. Skulle det dock visa sig att så inte är fallet, bör kostnaden prövas inför regeringens ekonomiska vårproposition 1999.

Bifall till reservation nr 7!

Utgiftsområde 11

Anf. 48 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Utgiftsramarna har redan beslutats. Detta innebär att de moderata parti- och kommittémotionerna kan sägas vara avslagna. Det sakliga innehållet har knappast debatterats, helt i enlighet med den nya ordningen. På utgiftsområde 11 har vi moderater inga reservationer, men vårt särskilda yttrande om hanteringen av änkepensionen gäller en principiellt tung fråga.

Redan 1988 gjordes stora ingrepp i änkepensionerna. Motiveringen var att kvinnors förvärvsarbete drastiskt hade ändrats och att män och kvinnor därför i princip borde behandlas lika – eller åtminstone mer lika.

Övergångsreglerna var i det ursprungliga förslaget mycket begränsade, trots att det tar decennier för förändrade förvärvsmönster att slå igenom. Den dåvarande socialdemokratiska regeringen hade helt missat eller underlåtit att beakta denna tröghet.

Kritiken 1987 ledde till ändrade och förbättrade övergångsregler, som dock var behäftade med åtminstone ett principfel. Momentet av behovsprövning fördes in i ATP-systemet, där det inte hörde hemma. Här fanns alltså en viss form av prejudikat, som utnyttjades när nio år senare regeringen fick igenom förslag om att inkomstpröva folkpension och pensionstillskott till änka fram till dess att hon fyllt 65 år. De andra fick ingen sådan pension.

Riksdagsbeslutet 1997 var ett brott mot den kompromiss som slöts i utskottet om efterlevandepensionerna 1988 och som antogs av riksdagen. Överenskommelsen bröts och förändringen genomfördes med en stor brådska som inte kunde tolereras, och med rätta skriver ett antal moderata motionärer om detta. Nyström och Ekendal talar om konfiskation, Rolf Gunnarsson använder samma ord och Inger René och Kent Olsson påpekar helt korrekt att enskilda människors ekonomiska planering i ett slag slagits i spillror.

Moderaterna avvisade 1997 års förslag direkt och kräver i årets budgetmotion att änkepensionens regler återställs till vad som gällde före 1997. Samma gäller omställningspensionen som kortades från tolv till sex månader. Vi har alltså varit konsekventa. Jag låter andra fundera på om också de har varit det.

En principiell fråga som tyvärr inte belysts tillräckligt är om kvinnor har nått en sådan inkomstjämsällhet att efterlevandepensionerna kan försämrats, ja ”pensioneras”.

Synpunkter från ekonomhåll, inte från socialpolitiskt håll, kan ge debatten ett nytt perspektiv. Ekonomen Magnus Henrekson har nu senast i Ekonomisk debatt nr 8 konstaterat att de förvärvsarbetande i Sverige har mycket lång arbetstid om man både tar hänsyn till antalet timmar i reguljärt yrkesarbete och icke betalt egenarbete som de måste utföra. Han jämförde USA och Sverige när det gäller marknadsarbetets tillväxt, egenarbetets omfattning samt sysselsättningsfrekvens och sysselsättningsprocenten för amerikanska och svenska kvinnor.

Så här skriver han: "Eftersom en mycket stor del av det obetalda arbetet är hushållsrelaterat och huvuddelen av detta utförs av kvinnor, borde en ökad professionalisering av de hushållsrelaterade tjänsterna avspeglade sig i en ökning av kvinnors närvaro på arbetsmarknaden både vad gäller sysselsättningsandel och genomsnittligt arbetad tid."

En jämförelse mellan svenska och amerikanska kvinnor ger följande resultat. "Sysselsättningsfrekvensen för amerikanska kvinnor ökade från 49,6 till 67,1 procent mellan 1976 och 1997, medan den endast ökade" – och det är verkligen förvånande siffror – "från 67,3 till 68,9 procent för svenska kvinnor." Jämför alltså en ökning med 19 procentenheter i USA mot 1 procentenhet i Sverige. Tar man hänsyn till den genomsnittliga arbetstiden passerade den kvinnliga sysselsättningen i USA den svenska redan under 1970-talet och ligger 20 % högre i USA än i Sverige i dag. Henreksons slutsats är att denna stora skillnad aldrig hade uppstått om inte den hushållsrelaterade tjänstesektorns professionalisering varit snabbare i USA än i Sverige.

Tyvärr har föreställningen att svenska kvinnor har en förvärvsintensitet som snabbt närmar sig mannens anammats okritiskt. Det är en myt. Utvecklingen från 70-talet är inte uppmuntrande, och slutsatsen blir att försämringar av änkepensionerna slår hårt. Den genomsnittliga änkan får sämre standard när hennes livskamrat dör, och hon drabbas då också oacceptabelt av den år 1997 hastigt genomförda försämringen.

Det finns således två beslut som borde fattas snarast möjligt om vi var rationella och hade viss social medkänsla – ett kortsiktigt och ett mera långsiktigt.

Det kortsiktiga innebär att änke- och omställningspensionerna återställs till det som gällde före 1997 års ändring.

Det mer långsiktiga innebär att skatteregler för att främja den hushållsnära servicesektorn och sedan också hela servicesektorn bör sättas i sjön snarast. Om inte sviker socialdemokraterna och kanske andra vänsterpartister två politiska mål – det socialpolitiska samt jämställdhetsmålet. I det senare fallet brukar statsministern helt felaktigt framhålla att Sverige är det stora goda exemplet. Siffrorna har talat emot det.

Budgetreglerna ger mig ingen möjlighet att yrka på våra motionsförslag – och det må vara hänt. Men det vore lovvärt om Henreksons artikel i Ekonomisk debatt blev jullektyr och ledde till nytänkande för den vänstermajoritet som brukar kalla sig radikal men som jag ibland i mina mörka stunder kallar bakåtsträvande.

Jag tycker att vi kan vara överens om att social trygghet aldrig kan finnas om vi inte har en mycket fast och stabil grund som de tillväxtskapande krafterna utgör. Det är alltså god ekonomi, flexibilitet, mångfald, osv. som gör att vi också kan bygga upp goda sociala system.

Anf. 49 ULLA HOFFMANN (v):

Herr talman! Vänsterpartiets syn på den ideologi som skall ligga till grund för socialförsäkringarna har förtjänstfullt redogjorts för här i kamraren av Carlinge Wisberg. Claes Stockhaus har lika förtjänstfullt talat om en annan av mina hjärtefrågor, nämligen närståendepenning till hiv-smittade. Jag instämmer i deras båda inlägg.

Låt mig börja med att säga att vi Vänsterpartiet är nöjda över att riksdagen i dag kommer att fatta beslut om att pensionerna återigen skall

räknas upp med hela basbeloppet. Det är ett krav som vi drivit i flera år. Vi är också nöjda med att bostadstillägget för pensionärer höjs – även det en fråga som vi drivit. Vi tycker nämligen att bostadstillägget är ett bra sätt att stödja låginkomstpensionärer, allrahelst eftersom det har en klar kvinnoprofil. Ca 80 % av dem som uppbär bostadstillägg är kvinnor.

Herr talman! Så till någonting helt annat. Om jag får ett förskott på min lön anses det förskottet vara betalt när jag fått ett avdrag på min lön motsvarande förskottet. Är förskottet stort kanske jag måste dela upp det på flera månader, men när det är betalt är det betalt och jag anses skuldfri. Men denna ganska självklara princip gäller inte på alla områden.

En person som får en yrkesskadelivränta har också möjlighet att ta ut livräntan i ett engångsbelopp. När den personen sedan går i pension skall enligt lagen ske en samordning mellan yrkesskadelivräntan och ålderspensionen. Detta gäller även om den försäkrade tagit ut livräntan i ett engångsbelopp som räknas fram bl.a. på kvinnors och mäns respektive medellivslängd.

En kvinna vars medellivslängd är längre betalar tillbaka lite mindre varje månad, medan en man som har kortare medellivslängd betalar tillbaka lite mer varje månad. Men inte nog med det. När det väl har beslutats hur mycket som skall betalas tillbaka varje månad, visar det sig att beslutet gäller hela livet. En man som uppnår medellivslängden för män tvingas därmed att fortsätta att betala tillbaka samma belopp som en gång fastställts ända tills han avlider.

Percy som fick ett engångsbelopp på 107 000 kr och har haft oturen i pensionshänseende att leva över medellivslängden har till dags dato betalat tillbaka 175 884 kr, dvs. 68 884 kr mer än han fått ut i kapitalbelopp. Trots att han betalt tillbaka det han fått i förskott anses han inte skuldfri utan tvingas fortsätta att betala varje månad, år ut och år in. Enligt min mening är detta djupt omoraliskt.

Vänsterpartiet har därför lagt fram ett förslag om att det tillsätts en utredning med syfte att en pensionär som är återbetalningsskyldig enligt samordningsreglerna skall anses ha betalt sin skuld när förskottet är betalt. Vi har inte ens begärt att staten skall betala tillbaka de 68 884 kr som man drivit in från pensionären i mitt exempel, utan bara en utredning som skall göra honom skuldfri.

Utskottet säger sig ha förståelse för att jag anser att det är orimligt, men menar att man får tillräcklig upplysning när man tar ut ett engångsbelopp. Ursäkta mig, men vem förväntas förstå att en i samhället gällande princip, nämligen att ett förskott är betalt när det är betalt, inte gäller för staten?

Utskottet gör också en hänvisning till det nya pensionssystemet där i princip samma regler för samordning skall gälla. Låt mig då påminna om att delningstalet är lika för kvinnor och män, arvsvinsterna fördelas lika mellan könen och beräkningarna vid delad pensionsrätt skall vara lika för kvinnor och män. Varför då släppa in denna ojämsställda gökunge i boet? Menar Genomförandegruppen verkligen att man för statens räkning tänker fortsätta att driva in redan betalda skulder?

Herr talman! På hösten 1996 beslutade socialdemokrater och centerpartister att änkepensionens folkpensionsdel skulle behovsprövas. Vänsterpartiet har ända sedan förslaget lades fram sagt nej till behovspröv-

ningen, och vi anser fortfarande att den är orättfärdig. Vi beklagar att det inte gått att nå någon enighet i denna fråga.

Centern vill undanta änkor med barn under 18 år men är inte beredda att avsätta några medel för detta. Miljöpartiets språkrör, Birger Schlaug, berättade i TV i söndags att hans parti inte drev frågan i förhandlingarna och att Miljöpartiet vill ha en utredning om konsekvenserna av behovsprövningen innan man är beredd att komma med något förslag.

Såsom läget då ser ut hade det genom den nya budgetlagen blivit nödvändigt att finna en finansiering inom budgetområdet, vilket hade inneburit att vi tvingats t.ex. att sänka pensionerna eller bostadstillägget för pensionärer. Varken Vänsterpartiet, Socialdemokraterna, Moderaterna, Folkpartiet eller Miljöpartiet ville göra detta.

När änkepensionen avskaffades utformades övergångsreglerna så att de skulle tillgodose behovet av skydd för äldre kvinnor. Behovsprövningen slår hårdast mot de änkor som under lång tid arbetat i hemmet – den grupp som övergångsreglerna skulle skydda.

En av anledningarna till varför behovsprövningen slår så hårt är sättet man beräknar inkomsten på. Till inkomst av arbete läggs också ATP, tjänstepension, avkastning av kapital och näringsverksamhet. När behovsprövningen först infördes räknades också utbetalningar från makens eller egen privat pensionsförsäkring och pensionssparande in i det inkomstbegrepp som ligger till grund för behovsprövningen. Detta har nu tagits bort, och man kan ju fråga sig varför t.ex. makens tjänstepension fortfarande räknas som inkomst men inte en privat pensionsförsäkring. I det nya pensionsystemet skall varken tjänstepension eller privat pensionsförsäkring räknas av mot garantipensionen. Varför skall den då räknas av mot folkpensionen i änkepensionen?

Att förändra inkomstbegreppet och ifrågasätta de olika delar som ingår i det är enligt min mening en av de mest konstruktiva saker som vi kan göra nu i detta parlamentariskt låsta läge. Att rensa bort t.ex. ATP och tjänstepension och enbart räkna på inkomst av tjänst skulle, enligt de beräkningar vi låtit göra, innebära en kostnad på ca 30 miljoner kronor.

Om behovsprövningen inte görs enligt samma teknik som vid beräkning av bostadstillägget för pensionärer, skulle det innebära att vi slipper effekter som gör att de änkor som bor i hyresrätt missgynnas framför de som äger sin permanentbostad. Vi skulle också slippa att ungdomar över 18 år som fortfarande bor hemma, kanske för att de gör lumpen eller är arbetslösa, påverkar mammans änkepension. Detta borde väl ändå vara något som samtliga partier kan enas om?

Regeringen har nu aviserat en proposition till våren om den nya efterlevandepensionen som kommer att träda i kraft den 1 januari 2000. Man har nyligen presenterat en utredning med rubriken *Efterlevandepension: en anpassning till det reformerade ålderspensionssystemet*. Eftersom de framtida pensionerna kommer att beräknas på ett helt nytt sätt måste även efterlevandepensionen anpassas till ålderspensionssystemet med den beräkning av änkepensionen som görs där för ålderspensionärer.

Folkpensionen kommer att ersättas med en garantipension som trappas av mot ATP-delen i änkepensionen. För änkor som omfattas av övergångsreglerna blir det en avtrappning mot inkomsten där ATP och tjänstepension ingår. Vänsterpartiet anser att detta står i strid mot artikel 119 om lika lön i Romfördraget. Änkorna själva förbereder en prövning i EG-

rätten. Det vore därför passande om Genomförandegruppen gör denna prövning själv innan det nya systemet börjar gälla.

Herr talman! Det finns förslag inom utgiftsområde 11 som är glädjande, t.ex. den höjning av pensionerna som den fulla uppräknigen innebär samt höjningen av bostadstillägget för pensionärer.

Jag har talat om konsekvenserna av reglerna kring samordningen av yrkesskadelivränta. Dessa regler kommer att överföras till det nya pensionssystemet, vilket innebär att staten höjer sina inkomster på ett för mig oetiskt sätt.

Jag har också försökt att lägga fram ett konstruktivt förslag vad gäller inkomstbegreppet vid behovsprövningen av änkepensionerna. Det är ett förslag som partierna borde kunna enas om enligt min mening.

Herr talman! Jag yrkar bifall till Vänsterpartiets reservationer 9 under mom. 14 och reservation 10 under mom. 11.

Anf. 50 KENNETH LANTZ (kd):

Herr talman! Det aktuella området som debatteras, ekonomisk trygghet till äldre och efterlevande, är ett av de viktigaste välfärdspolitiska områdena, vilket även regeringen uttrycker i sin proposition. Grunden för den ekonomiska tryggheten är att alla som omfattas av systemet skall känna dels trygghet under utbetalningstiden, dels trygghet över tiden. Jag tänker på de avtal som man tecknar avseende pensions- och efterlevandevillkor, vilka oftast skall gälla under en ganska omfattande tidsperiod.

Vi har i vårt land haft förmånen att leva under ganska goda ekonomiska villkor, inte minst om vi besväras oss med att göra en jämförelse med krigs- och katastrofdrabbade länder. Det stora flertalet av jordens människor skulle inte förstå vår debatt denna dag, eftersom man lever under helt andra villkor. Jag skulle gärna vilja tillägna dem en tanke och en önskan. Även om det är omöjligt för dem att erhålla våra ekonomiska villkor, skulle det vara befriande att tillönska dem en inre känsla av julefrid. Jag inser att det är befängt, men vad är pengar och garantier om pensioner jämfört med en brist på det första steget i Maslows behovsstege, nämligen trygghet och garantier om att få rent vatten, dagligt bröd och erkänslan att vara en fullvärdig medborgare på planeten Tellus?

Det svenska socialförsäkringssystemet bör vara en återspeglning av vår attityd till och omtanke om förmånstagarna av systemet. Någon har sagt: ”Berätta hur ni tar hand om era äldre, så skall jag säga hur landet mår.”

Med full respekt för att allt kan ses och värderas på flera olika sätt, vill jag lämna några argument till Kristdemokraternas ställningstagande i denna fråga.

Broderskapstanken motiverar oss att ta ett gemensamt ansvar för alla människor, i synnerhet de mest utsatta. Denna princip är en del av den kristdemokratiska socialpolitiken. Vi vill bygga upp ett skydds nät av människor i samverkan, i gemenskaper och naturligt ömsesidigt stöd. Detta måste vara fundamentalt i ett samhälle. Ekonomi och bidrag kan inte lösa alla problem, men de är till stor och absolut nödvändig hjälp när de ekonomiska förhållandena försämrats drastiskt.

Låt mig härmed lämna det sociala ansvaret som vi bör dela och gå över till det konkreta ekonomiska ansvaret för ålders- och efterlevandepensionerna.

Herr talman! Det är med glädje som vi noterar att regeringen återgår till att beräkna pensioner med fullt basbelopp. Prisbasbeloppet kommer att mottas med stor tacksamhet, speciellt av landets pensionärer med låg eller ingen ATP. Denna återställare noteras med tacksamhet. Men samtidigt uppstår frågan varför regeringen undanhåller änorna en motsvarande och, enligt mitt förmenande, rättmätig återställare. Låt mig återkomma till detta lite senare.

För att erbjuda de sämst ställda pensionärerna en bättre levnadsstandard föreslår Kristdemokraterna en höjning av pensionstillskottet med 200 kr per månad under 1999 och med ytterligare 110 kr till 310 kr per månad år 2000. Jämfört med höjningen av bostadstillägget till pensionärer, som regeringen föreslår, kommer denna modell att innehålla såväl incitament till lägre bostadskostnad som ett grundstöd för de, ekonomiskt sett, sämst ställda pensionärerna. Träffsäkerheten är större och grundtanken i hela systemet tillgodoses på ett bättre sätt genom att bygga på folkpensionen med ett behovsprövat grundbidrag.

Jämfört med regeringens proposition är Kristdemokraternas anslag till nämnda stödåtgärder större, räknat i faktiska kronor. Jag tänker på pensionstillskottet tillsammans med den beräknade kostnaden för en höjning av bostadstillägget till pensionärer.

Kristdemokraterna har valt att stå kvar vid den modell med ett höjt pensionstillskott som vi tidigare har angivit. Vi finner ingen anledning att ändra bidragsmodell för att regeringen eller andra partier anser bostadsbidrag vara bättre än pensionstillskott. Vi hävdar att träffsäkerheten i bidragssystemet är bättre med ett höjt pensionstillskott. Det är en bra form av grundstöd. Dessutom vill vi inte ge vårt stöd till några allmänna justeringsbidrag som skapas för att bostadskostnaderna ökar mer än önskvärt. Det är säkert känt av kammarens ledamöter att vi inte vill instifta fler bidrag än nödvändigt är!

En pensionär som har låg eller ingen ATP kan genom att erhålla höjt pensionstillskott påverka sin ekonomi genom att välja en billigare bostad. Syftet måste vara att tillgodose ett personligt önskemål om bättre personliga ekonomiska villkor, inte att omsätta mer bidrag eller stödåtgärder. Pensionären vill helt enkelt få mer pengar i börsen och därmed också få bättre valfrihet.

Bidrag som utbetalas på grund av högre bostadskostnader skapar snarare dyrare lägenheter och därtill ett ännu större bidragsberoende.

Inkomstprövningen av änkepensionerna måste upphöra. Det är inte rätt mot dessa kvinnor, vars män deltagit i uppbyggnaden av bl.a. folkpensionens änkepension. Om man blivit lovad en förmån måste detta följa livet ut. Det är fel emot dessa kvinnor att de skall berövas sin änkepension. Beslutet att inkomstpröva änkepensionen föreslår Kristdemokraterna skall borttagas. Vi har i våra anslag finansierat denna kostnad.

Vidare anser vi kristdemokrater det vara på sin plats med en annan återställare, nämligen att återgå till omställningspension som omfattar tolv månader. Efter ett dödsfall är sex månader alldeles för kort tid för att rehabilitera sig och komma tillbaka till arbetslivet och det sociala livet igen. Även om det finns avtalsförsäkringar på marknaden som skyddar en stor del av befolkningen, finns det, detta till trots, väldigt många som saknar motsvarande grundskydd. Det är dessutom anmärkningsvärt att omställningspensionen skall upphöra helt och hållet redan när yngsta

barnet är tolv år. Som vi alla vet är det inga barn som klarar sin försörjning från tolv år. De förväntas vara försörjda av föräldrar inte bara till 16 eller 18 år utan en bra bit över 20 år i många fall.

Regeringens proposition om efterlevandeskyddet har något lite av gott i sig. Men beklagligt nog saknas ett stöd och erkännande till de äldre, ensamstående kvinnorna, vars män deltagit i uppbyggnaden av detta samhälle som vi i dag har förmånen att förvalta.

Sammanfattningsvis anser Kristdemokraterna det vara på sin plats med återgång till änkepensionens gamla regler, vilket innebär borttagning av inkomstprövning. Då medräknar jag även fritidsfastigheter, som regeringen vill lägga in i beräkningsgrunden. Därtill skall det vara tolv månaders omställningspension i stället för nuvarande – liksom enligt propositionen – sex månader.

Herr talman! Kristdemokraterna hävdar att man skall kunna lita på ingångna avtal. Vårt samhälle skulle bli mycket bättre om alla kunde lita på varandra. Denna önskan omfattar även våra socialförsäkringssystem. Därför kommer vi att arbeta vidare med att få uppgjorda avtal bindande och trygga över generationer. Det måste vara en självklarhet för ett land med vår ekonomi att varje invånare känner trygghet och stöd från våra beslutande församlingar.

Anf. 51 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja fråga Kenneth Lantz några saker.

I mitt anförande tog jag upp yrkesskadelivräntan och det sätt man beräknar och samordnar den på vad gäller engångsbeloppen. Reglerna innebär att man får betala tillbaka mycket mer än vad man har fått i förskott.

Om jag inte missminner mig visade kristdemokraterna faktiskt ett visst intresse för vår motion när vi talade om den.

Jag skulle vilja veta vad det är som gör att kristdemokraterna nu har ändrat uppfattning om de här reglerna och vad det är som gör att ni nu inte kan tänka er att stödja reservationen.

Kristdemokraterna sitter i pensionsarbetsgruppen. Jag skulle vilja veta om ni är medvetna om att det här kommer att föras in och att det i fortsättningen kommer att drivas in pengar för statens räkning från sådana människor som faktiskt redan har betalt sina skulder.

Sedan noterade jag med intresse att Kenneth Lantz diskuterade inkomstbegreppet i änkepensionen. Jag skall komma ihåg det.

Anf. 52 KENNETH LANTZ (kd) replik:

Herr talman! Med anledning av den frågeställning jag har fått av Ulla Hoffmann vill jag säga att jag delar uppfattningen, även om vi i partiet inte har tagit ställning till att vi skall stödja reservationen i detta läge, att det är fel att staten tar in mer pengar än vad man egentligen är berättigad till.

Vi ber att få återkomma i den här frågan. I stället vill jag notera den överensstämmelse som Ulla Hoffmann och jag har angående grunderna för änkepensionernas beräkning.

Anf. 53 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Herr talman! Jag uppskattar att Kenneth Lantz står för sin uppfattning. Det är också någonting som brukar gälla Rose-Marie Frebran.

Men det är trist att inte Kenneth Lantz har sitt parti med sig i den här frågan. Det är kanske nu vi måste göra någonting för att de män och kvinnor som omfattas av reglerna inte skall behöva bli alltför utblottade och kanske t.o.m. hinna avlida innan vi har visat att det faktiskt begås ett stort övergrepp mot dessa människor.

Anf. 54 KENNETH LANTZ (kd) replik:

Herr talman! Vi behöver inte tro att allt är kört för att vi inte kommer till något fulländat beslut i denna fråga just i dag. Vi kan väl med gemensamma krafter arbeta vidare på detta. Jag tror att riksdagen har anledning att återkomma i den här frågan.

Anf. 55 BIRGITTA CARLSSON (c):

Herr talman! Vi har gått över till att diskutera nästa utgiftsområde inom vårt utskott. Det är fyra sådana debatter här i dag. Det blir en lång dag för oss.

Det största och kanske viktigaste inom socialförsäkringarna är ålderspensionssystemet. Det är viktigt att våra äldre verkligen har rätt att ställa krav på ekonomisk trygghet.

Det nya ålderspensionssystem som vi beslutade om i juni i år står fem av partierna i riksdagen bakom. Vi är övertygade om att det kommer att vara ett långsiktigt och bra system som kommer att ge den grundtrygghet som vi i Centerpartiet arbetar för – den grundtrygghet som vi anser är mycket viktig och värdefull.

Det nya pensionssystemet bygger på en garantipension i botten, lika för alla, kombinerat med en inkomstrelaterad del. Den generation som har varit med om att bygga upp den välfärd vi har i dag har rätt att känna trygghet under sin tid som pensionärer.

Det är fortfarande många äldre som har det gamla pensionssystemet som bygger på inkomstbortfallsprincipen. Många av dem är låginkomsttagare. Däribland finns många ensamstående kvinnor som har haft sitt huvudsakliga arbete i hemmet. De har kanske varit ryggraden i familjeföretaget eller kanske jobbat extra inom hemtjänst, i skolbespisning eller som lokalvårdare. Det finns också män som hela livet haft mycket låg inkomst och som befinner sig i samma situation som är låginkomsttagare.

Därför föreslår vi i Centerpartiet att man inom det här utgiftsområdet höjer pensionen för dem med lägst pension. Vi föreslår en höjning av pensionstillskottet med 2 500 kr per år. Det har vi med i ett särskilt yttrande.

Inom det här utgiftsområdet finns också det här med efterlevandepensioner. Ulla Hoffmann påstår att vi inte har finansierat det. I vår motion i finansutskottet finns det en omfördelning inom detta utgiftsområde. Därför stämmer inte det påståendet.

Vi har ett särskilt yttrande inom det här området. Änkepensionerna infördes under en tid då det var ovanligt att kvinnorna förvärvsarbetade och mannen oftast var ensam familjeförsörjare. När inkomstutredning av änkepensioner infördes angavs att änkor med låga inkomster inte skulle

drabbas. Uppföljningen av förändringarna tyder på att kvinnor med egen hög inkomst drabbas, medan de med låg egen inkomst har skyddats.

Centerpartiet anser att det behövs en översyn av vilka konsekvenser de nya änkepensionerna medfört för olika grupper. Minskningen av folkpensionsdelen i änkepensionerna leder emellertid till ekonomiska svårigheter, särskilt för vissa familjer. Därför anser vi att kvinnor med barn under 18 år inte bör beröras av inkomstprövningen. Den som har mist sin make eller maka går igenom en mycket svår period i livet. Denna plötsliga förändring av livssituationen kräver en längre omställningstid än sex månader. Centerpartiet anser att det behövs en utredning om förutsättningarna för att förlänga omställningsperioden till tolv månader.

Herr talman! Vi har inga reservationer, utan bara särskilda yrkanden.

Anf. 56 BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Vi har nu kommit in på den kanske viktigaste av de svenska socialförsäkringarna, dvs. den som rör de äldres ekonomiska trygghet. Jag beklagar i och för sig att socialförsäkringsminister Maj-Inger Klingvall tydligen inte har tillfälle att vara med oss under denna diskussion, vilket kunde ha varit bra.

I det gamla pensionssystemet fanns det många stora brister. Jag tror att de allra flesta numera är överens om det. Men debatten var lång innan den ledde fram till en ganska bred medvetenhet om att det behövde göras någonting åt det gamla pensionssystemet. Det är skälet till att riksdagen vid några tillfällen, nu senast i somras, har tagit ställning i en mycket bred majoritet till förmån för ett nytt pensionssystem. Det kommer att sättas i sjön successivt fr.o.m. den 1 januari nästa år. Vissa delar har redan börjat tillämpas, såsom avsättningen till framtida premiereserver, som sattes i gång redan 1995.

Huvudprinciperna i det nya pensionssystemet är relativt lätta att förstå och ta till sig, att vara för eller emot. Det är nämligen principen att det skall finnas en livsinkomst som räknas, att det kan tillkomma vissa tilllägg om man exempelvis har haft hand om barn, att det skall vara en följsamhet mellan vad som händer i samhällsekonomi och pensionerna, men också en följsamhet efter vad som händer med medellivslängden, dvs. om det är mer sannolikt att den kommer att fortsätta att öka kommer detta att påverka pensionen.

För en så här stor reform krävs det förstås också omfattande övergångsregler, med tanke på att många människor som befinner sig mitt i livet eller t.o.m. andra hälften av yrkeslivet inte har så många år kvar fram till pensionstillfället och under yrkestiden inte kan påverka sin pension.

För oss liberaler är ett viktigt inslag i det nya systemet att vi till sist kunde komma överens om att införa ett inslag av sparande i detta, de s.k. premiereserverna. Vi är i det stora hela mycket nöjda med det nya pensionssystemet. Även om det förstås har innehållit kompromisser mellan fem partier tycker vi att socialliberala värderingar har fått mycket genomslag i det nya systemet.

Herr talman! Jag tänkte ta upp en fråga som inte har direkt med det nya pensionssystemet att göra, nämligen frågan om änkepensionerna. Där är det tyvärr så att en majoritet i denna kammare för några år sedan

beslutade om helt nya regler för den s.k. inkomstprövningen i samband med änkepension.

Socialdemokraterna, Centerpartiet och Miljöpartiet har stått bakom en av de mest orättfärdiga förändringar i svenska socialförsäkringar som någonsin ägt rum. Med kort varsel har flera tiotusentals änkor drabbats av mycket stora minskningar av inkomsten, i flera fall upp till 3 000–4 000 kr i månaden.

Vi har kritiserat det här från det tillfälle då riksdagen började ta ställning till de här frågorna och föreslagit gång på gång, och även i år, att beslutet skall upphävas och att de regler som fanns före den 1 april 1997 skall återinföras.

Herr talman! Den socialdemokratiska regeringen har många gånger berömt sig för den sanering av rikets finanser som ägt rum under senare år, huvudsakligen förlängningen av den s.k. Natalieplanen och införandet av nya skatter. Men resultatet har utan tvivel varit det att underskottet i statens finanser har minskat mycket kraftigt och nästan vänts till ett litet överskott.

I samband med det utlovade man inför föregående valrörelse en rad återställare. En av dem diskuterar vi i dag, nämligen frågan om nivåerna på de vanliga pensionerna. Man har också utlovat nya stora och kostnadskrävande reformer. Den mest kostnadskrävande är förstås den s.k. maxtaxan, som innehåller intressanta inslag men som är en mycket dyr reform. Regeringen har själv uppskattat kostnaderna till ca 3 500 miljoner. Kommunförbundet har talat, förmodligen överdrivet men ändå, om det dubbla beloppet.

Om man räknar med det belopp som regeringen själv använder, ca 3 500 miljoner, är det beloppet ungefär fem gånger så stort som besparingen på änkepensionerna. När man säger att man inte har råd att återställa änkepensionerna är det ju bara ett annat sätt att uttrycka att man har gjort en annorlunda prioritering. Man har tyckt att en rad andra saker har varit viktigare än att återställa änkepensionerna.

Efter hård diskussion, bl.a. med statsministern här i kammaren, har vi lyckats få socialdemokraterna att retirera ett steg, och det har gällt de privata pensionsförsäkringarnas effekt på folkpensionsdelen i änkepensionen. Det var bra att detta skedde för dem som gynnades av den förändringen, och det var principiellt bra. Men man skall veta att detta var en mycket liten del av den totala besparingen, i storleksordningen någon procent av den stora besparingen. Besparingen kvarstår till ungefär 99 %.

Ett av de partier som hårdast har kritiserat det här beslutet, förutom Folkpartiet, är Vänsterpartiet. Inte minst deras företrädare i socialförsäkringsutskottet, Ulla Hoffmann, har personligen kritiserat försämringen mycket hårt, i ungefär samma ordalag som bl.a. jag själv.

Jag skall gärna erkänna att jag trodde att frågan om änkepensionerna skulle spela en betydande roll i de samtal som ägde rum efter valet mellan en socialdemokrati som hade försvagats kraftigt av valresultatet och ett vänsterparti som tyvärr hade gått fram. Jag trodde att den frågan skulle drivas med stor kraft av Vänsterpartiet. Det är möjligt att så har skett, men det har varit svårt att se för någon utomstående.

I samband med den kritik som Vänsterpartiet har fått för att man inte mer kraftfullt har drivit änkepensionsfrågan efter valet, har man från partiets sida försökt förvirra diskussionen, försökt kasta sand i ögonen på

dem som är intresserade av frågan. Det gäller inte minst Ulla Hoffmann personligen.

I det nya pensionssystemet kommer det gamla systemet, med en i princip obeskattad folkpension, pensionstillskott och särskilda grundavdrag för pensionärer, att ersättas med en beskattad garantipension.

Under hela arbetet med det nya pensionssystemet i den pensionsarbetsgrupp där bl.a. jag och Ulla Hoffmann ingick, och sedan dess i Genomförandegruppen, har det aldrig varit tal om att försäkra för änkorna i samband med den övergången. Man har beställt en rent teknisk omräkning från det gamla systemet till det nya systemet.

Direktiven till den enmansutredning som görs av förra kanslichefen i socialförsäkringsutskottet, Siv Helmer, har varit att åstadkomma en sådan teknisk förändring. I de rapporter som hon har gett inför det betänkande som kommer i slutet på januari månad nästa år, dvs. om sex sju veckor, är beskedet att hon försökt göra det och anser sig ha klarat av det.

I den allmänna debatten, i radio och i tidningsartiklar, har Ulla Hoffmann för att avvända uppmärksamheten från Vänsterpartiets svaga agerande under hösten när det gäller änkepensionsfrågan försökt hävda att denna tekniska omräkning handlar om en försämring. Jag har därför, herr talman, en mycket direkt fråga till Ulla Hoffmann. Det vore bra om jag, kammaren och riksdagsprotokollet kunde få svaret.

Är det så att det som nu äger rum i samband med den s.k. övergångsvisa garantipensionen fr.o.m. januari 2001 är en rent teknisk omräkning och att Ulla Hoffmann har haft helt fel i sina offentliga uttalanden?

Anf. 57 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Herr talman! När det gäller det nya pensionssystemet och det sätt som man där beräknar änkepensionerna på, finns det ingen automatik. Det nya pensionssystemet är inte automatiskt kopplat till att när det införs leder det till att änkepensionerna enligt övergångsreglerna kommer att förändras. Däremot vet vi att det kommer att ske med en viss automatik, genom den utredning som kallas *Efterlevandepension: en anpassning till det reformerade ålderspensionssystemet*. Det kommer ändå att ske en likadan anpassning till det nya pensionssystemet med precis samma verkan.

Jag menar att det inte går automatiskt, som jag sade i radio. Det är fel, och Bo Könberg har helt rätt. Men det är också det enda som är fel, därför att verkan kommer att bli precis likadan.

Det som Bo Könberg säger är riktigt – hans historieskrivning är riktig. Vi har drivit det här i valrörelsen, och det gläder mig att vi får stå tillsammans med Folkpartiet och ta åt oss äran när det gäller att driva änkepensionsfrågan.

Vid de samtal som ägde rum efter valet var inte Bo Könberg närvarande. Jag har redovisat att jag inte tror att Bo Könberg såg på TV i söndags när Birger Schlaug berättade att Miljöpartiet inte har drivit denna fråga i förhandlingarna. Jag har heller inte för avsikt att diskutera vilka frågor som drevs eller vem som sade vad. Det har jag försökt att undvika i den diskussion som har varit. Det har också gällt uttalanden kring änkepensionerna till medierna innan vi har slutjusterat.

Jag ställde en fråga. Jag lade fram ett konkret förslag när vi diskuterade änkepensionerna, nämligen att vi skulle titta över inkomstbegreppet.

Hur vi än vänder oss, om jag har förstått det hela rätt, kommer inkomstbegreppet att följa med in i det nya systemet för efterlevandepension. Bo Könberg, som sitter i Genomförandegruppen, skulle kanske kunna svara på om det kan vara av intresse för Folkpartiet att titta över inkomstbegreppet både i nuvarande änkepensionssystem och i kommande.

Anf. 58 BO KÖNBERG (fp) replik:

Herr talman! Jag har också fått refererat vad Miljöpartiets talesman sade i TV i söndags. Jag har fått det från flera källor, och jag har ingen anledning att tro annat än att det tyvärr är så att Miljöpartiet fortsätter att vara negativt till att riva upp den olycksaliga och orättfärdiga besparingen i änkepensionssystemet. Men vår debatt gäller inte Miljöpartiet, Ulla Hoffmann, utan den gäller Vänsterpartiet.

Jag kan inte tvinga Ulla Hoffmann att säga mer om vad man har försökt göra under samtalen med regeringen, men det är bara att konstatera att det inte har blivit något resultat och att det möjligen kan bero på att man inte har drivit frågan tillräckligt. Vi som inte var med vid samtalen får gissa så gott vi kan.

Jag tyckte nästan att jag fick ett ärligt svar av Ulla Hoffmann, nämligen att det hon har sagt i radion vid två tillfällen – varav ett, nämligen ett Klarspråksinlägg i förra veckan, var förberett – och i intervju med Norrskensflamman m.m. är fel. Jag uppskattar det erkännandet. Det är alltså som jag sade. Jag har hävdade att det som händer i januari 2001 är att de nuvarande reglerna, som ju innebär att ATP-delen i änkepensionen räknas av på pensionstillskottet och det särskilda grundavdraget, tekniskt sett överförs till det nya systemet. Det är bra att detta har klargjorts.

Sedan kan man diskutera om man vill ha de reglerna eller inte, men det har mig veterligen Ulla Hoffmann och hennes parti inte gjort. Det kom inga vänsterpartimotioner 1990, 1991, 1992, 1993 eller 1994 där man sade att man vill ändra på det.

Det äger rum en teknisk förändring. Ulla Hoffmann har olyckligt använt det för att avvärja debatten från hennes eget och hennes partis agerande i änkepensionsfrågan. Hon har nu meddelat att det är fel. Jag nöjer mig med det.

Anf. 59 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Herr talman! Jag har lagt fram ett konstruktivt förslag här i kammaren i dag för att försöka nå en enighet. Vad som sades under samtalen kommer vi inte att få veta. Det tänker jag för den delen heller inte stå i kammaren och berätta. Jag fick inget svar. Är Bo Könberg intresserad av att diskutera det inkomstbegrepp som gäller för änkepensionerna och övergångsreglerna i detta system och även i det kommande systemet? Det är den ena saken.

Jag blev heller inte riktigt klok på vad Bo Könberg talade om på slutet. Det jag sade i radion i en debatt med Rose-Marie Frebran var att systemet kommer att rivas upp år 2001 vad vi än gör, med tanke på det nya pensionssystemet. Jag hävdade att det fanns en automatik och att änkepensionerna enligt övergångsreglerna kommer att förändras automatiskt därför att vi får ett nytt pensionssystem. Där säger jag att jag har fel, men jag säger inte att jag har fel när det gäller anpassningen av änkepensionerna enligt övergångsreglerna till det nya pensionssystemet.

Jag tycker att det framgår ganska klart t.ex. i Från Riksdag och Departement. Man säger att villkoren kommer att försämrats ytterligare t.ex. för dem som blir änkor enligt tre olika regler. Det blir svårt att räkna ut vad det kommer att innebära för änkorna eftersom reglerna är så krångliga.

Anf. 60 BO KÖNBERG (fp) replik:

Herr talman! Det är alltid tråkigt när man tror att man har mött en medmänniska som har ångrat sig och har glatt sig över detta och sedan uppfattar att det kanske inte var så fullt ut.

Jag skall därför upprepa mig en gång till. Vi har ett system sedan länge, som Ulla Hoffmann mig veterligen aldrig har protesterat emot, som innebär att ATP:n, vare sig det är vanlig ATP eller änke-ATP, påverkar det s.k. pensionstillskottet och det särskilda grundavdraget.

I den pensionsarbetsgrupp som Ulla Hoffmann och jag tillsammans har suttit i har vi beställt en teknisk omräkning till det nya systemet i januari 2001 – helt utan avsikt att detta skall påverka pensionerna negativt.

Ulla Hoffmann har påstått motsatsen i medierna. Jag vill återigen få klarlagt om hon tar tillbaka det eller inte.

Anf. 61 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Herr talman! Som drygt två månader gammal riksdagsledamot måste jag säga att det är lite svårt att hänga med när man pratar om att den eller den sade si eller så eller att den eller den röstade si eller så. I och med att jag stod på listan för att komma in i riksdagen försökte jag visserligen hänga med lite, men det är svårt att hänga med i alla detaljer. De blir lite konstiga. Jag vill försöka se framåt.

Jag har också lite svårt för de pronomen som används i talen. Det har talats om ”de fattiga” och ”de gamla”. Vi ledamöter kan inte säga ”vi fattiga”. Det kan vi inte göra. Men i alla fall jag är ganska gammal. Många av oss kan säga ”vi gamla”. Väldigt många av oss kommer att bli äldre. Hur vi använder pronomen här i riksdagen är någonting som jag vill försöka tänka på.

Herr talman! I samband med diskussionen om utgiftsområde 10 tog jag upp vad vi i Miljöpartiet anser om generella system, solidaritet och principen om grundtrygghet. Samma sak gäller vår syn på ålderspensionssystemet.

Riksdagen har fattat beslut om att dagens ATP-system skall ersättas av ett nytt reformerat system. Då tycker jag att vi bör rikta in oss på att förbättra det redan beslutade systemet. Då är en viktig faktor garantipensionens indexreglering. Grundskyddet bör enligt vår mening räknas upp i takt med den allmänna löneutvecklingen för de förvärvsarbetande.

I det redan beslutade systemet kommer den inkomstgrundade pensionen att följa den allmänna löneutvecklingen, medan garantipensionen kommer att följa prisutvecklingen.

Detta gör att de flesta låg- och medelavlönade som får pension till stor del av garantipensionen kommer att halka efter människor med högre inkomster ytterligare. Nu sade jag ”de lågavlönade”. Jag får tänka mig för. Vi får hjälpas åt att tänka.

Jag vill också uppmärksamma hur man arbetat fram exemplen på hur pensionen skall fungera i framtiden. Man har nämligen använt sig av en teoretisk bild av personer som inträtt tidigt på arbetsmarknaden och sedan arbetat till 65-årsdagen. Men hur många av de människor detta system berör kommer verkligen att ha levt så?

Borde inte verkligheten, med perioder av bl.a. arbetslöshet, deltidsarbete och hemmavarande med barn, vara relevant? Dessutom är genomsnittsåldern för pension inom vissa grupper 58,7 år!

Människors livsarbetstid är mycket osäker och består av alltfler luckor. Tydligast blir situationen för kvinnor i lågavlönade yrken.

Med en grundpension enligt Miljöpartiets modell skulle det vara lika för alla – 7 300 kr i månaden efter skatt plus ett hyresbidrag för den som har mer än 2 200 kr i månaden i hyra. Personer som har höga inkomster har ju möjlighet att själva ordna sin pension genom privata försäkringar. Personer med låga inkomster behöver inte bestraffas ytterligare genom att tvingas till en pension som är så låg att den inte går att leva på utan att pensionären tvingas bli socialbidragstagare.

Dessutom är det nya systemet tekniskt väldigt komplicerat. Det medför en dyr administration och är svårt att förstå. Vi som var på Riksförsäkringsverket och fick höra redogörelsen för hur man skall informera om det nya systemet fick veta att det är en enorm apparat och att det kommer att kosta mycket pengar. För år 2001 beräknas i Miljöpartiets förslag kostnaderna för ålderspensioner öka med 50 miljoner kronor på grund av höjt basbelopp.

Vi anser att det vore av vikt att utvärdera vilka konsekvenser inkomstprövningen av efterlevandepensioner fått för enskilda individer. Utifrån kunskap om detta är vi beredda att göra justeringar i inkomstprövningen. En sådan justering är om förmögenhet i hus skall beskattas.

I avvaktan på resultatet av en sådan utvärdering vill Miljöpartiet reservera 50 miljoner kronor för år 2000 och 50 miljoner kronor för år 2001. Det är inte mycket, men vi vill också avvakta utredningen om hur detta har slagit mot änkor.

Beträffande änkor kan jag förresten säga vi, eftersom jag själv är änka – detta apropå pronomen.

Vi har inga yrkanden och inga reservationer för budgetåret 1999. Tack, herr talman!

Anf. 62 LENNART KLOCKARE (s):

Herr talman! I dag känns det trevligt att stå här i talarstolen. Vi har nu lagt en mandatperiod bakom oss som har varit smärtsam på många sätt. Under förra perioden gick arbetet ut på att sanera ekonomin och få Sverige på fötter, om uttrycket tillåts. Det var vanliga människor som drabbades av de besparingar vi tvingades att göra.

Nu när det arbetet är klart kan vi se på vilka möjligheter som den förändrade situationen ger. Därför kan vi i dag lägga fram förslag som gör att de som haft det svårast under saneringen är de som först skall komma i fråga när det finns någonting att fördela.

På utgiftsområde 11 sker det en hel del förbättringar som det känns väldigt bra att få genomföra.

Vi socialdemokrater anser att omsorgen om äldre är ett av de viktigaste välfärdspolitiska målen. Att ge de äldre en ekonomisk trygghet som

tillgodoser ett rimligt och grundläggande konsumtionsbehov och tillgång till bostad med tillfredsställande standard är av mycket stor vikt.

Regeringen har tagit initiativ till flera utredningar och studier för att bättre informera sig om de äldres situation i Sverige, speciellt efter 90-talets lågkonjunktur. Det är även viktigt att regeringen har regelbundna möten och träffar med företrädare för pensionärerna.

En av de förbättringar som genomförs på området och som berör alla pensionärer är att pensionerna skall räknas upp utan den tidigare reduktionen av basbeloppet, eller prisbasbeloppet som det fortsättningsvis skall heta från nästa år. Full uppräknings skall ske redan från kommande årsskifte. Det här är någonting som pensionärsorganisationerna gläder sig över.

Herr talman! Jag kommer att kommentera en del av de motioner som har lagts fram på respektive område.

När det gäller bostadsbidraget till pensionärer höjer vi det med 5 procentenheter, från en kompensationsgrad på 85 % till 90 % av bostadskostnaden. Dessutom får de kommuner som så önskar fortsätta att betala ut kompletterande bostadstillägg under de två närmaste åren.

Centerpartiet avvisar denna höjning och vill i stället höja pensionstillskottet med 200 kr i månaden. Samtidigt som man i motionen säger att man värnar de sämst ställda pensionärerna vill man minska anslaget med drygt en halv miljard.

Kd är inne på samma linje och avstyrker höjningen av bostadstillägget till pensionärerna till förmån för ett höjt pensionstillskott. De kvinnor som varit ute i förvärvslivet i mindre omfattning men ändå hunnit få lite ATP kommer att få mindre nytta av ett höjt pensionstillskott.

I klartext innebär detta att pensionärerna får ut mer av en höjning av bostadstillägget än av en höjning av pensionstillskottet.

Flera borgerliga partier vill även undanta fritidsfastigheter när det gäller beräkningen av underlaget för bostadstillägget. I inkomstunderlaget för prövning av bostadstillägg ingår inkomst av tjänstepension, annan inkomst och avkastning av förmögenhet. De människor som har placerat pengar i en fritidsfastighet har naturligtvis en tillgång på samma sätt som bankmedel eller aktier. Möjligen är det enklare att snabbt avveckla aktier än att avveckla sin fritidsbostad. Fritidsfastigheter har också alltid varit med i underlaget för beräkning av bostadstillägg, med undantag för ett antal år under 90-talet.

Jag vill också erinra om att utskottet tidigare har uttalat behovet av en analys som tar sikte på levnadsnivån för hela pensionärskollektivet. Detta har tidigare getts regeringen till känna. En redovisning kommer att lämnas av SCB vid kommande årsskifte.

Herr talman! Efterlevandepensionerna är en fråga som det har förts debatt om. Speciellt änkepensionen har varit föremål för uppmärksamhet.

En rad förbättringar har gjorts för änkepensionärerna. Bl.a. undantogs privata pensionsförsäkringar från inkomstunderlaget innan inkomstprövning skedde av folkpensionsdelen. Änkepensionen påverkas även av att reduktionen av prisbasbeloppet upphör. Dessutom påverkas änkepensionen av att bostadsbidraget till pensionärer ökar från årsskiftet.

När det gäller efterlevandepensionen vill jag erinra om att en utredning är gjord och att en proposition kommer att läggas fram under våren 1999.

Man kan tycka att de nuvarande sex månaderna för omställningspension är en kort tid. Det tycker jag personligen också. Jag hoppas att regeringen kommer med ett förslag till förlängning av omställningspensionen i den proposition som skall lämnas senare i vår.

När det gäller änkepensionen avvecklades den redan från 1990, men med de omfattande övergångsbestämmelser som finns kan den gälla ytterligare 30 år eller mer. Änkepensionen ersattes av en omställningspension som är lika för kvinnor och män.

Flera borgerliga partier vill återställa änkepensionen. De utredningar som gjorts visar trots allt att inkomstprövningen i största utsträckningen berört kvinnor med god ekonomi. Under den debatt som förevarit har exempel framförts som inte har någon relevans i verkligheten.

Kd säger sig värna den ekonomiskt svaga människan, men man vill inte höja bostadstillägget för de sämst ställda. Däremot satsar man 1 miljard kronor på att återställa änkepensionen till dess ursprungliga form, vilket gynnar de personer som har sådana inkomster att ett bostadsbidrag aldrig skulle bli aktuellt.

Anslaget för änkepensionerna underskreds för 1997 med 64 miljoner, och för 1998 beräknas underskridandet till 76 miljoner. Den största anledningen till underskridandet är att kvinnor som kollektivt hade större förmögenhet än vad som beräknades när inkomstprövningen infördes.

Herr talman! Frågan om de äldre invandrarnas ekonomiska situation har varit aktuell i utskottet under ett antal år, senast i betänkandet 1997/98:SfU13. Utskottet har understrukit vikten av att frågan får en lösning. Regeringen har även i tilläggsdirektiv till utredningen om socialtjänstlagen gett uppdraget att forma ett förslag till lösning. Utredningen skall lämna sitt slutbetänkande senast den 31 maj 1999.

Vänsterpartiet har en motion angående utbyte av månatliga livräntor mot engångsbelopp. En reducering sker fortsättningsvis varje månad under hela livstiden. Det kan innebära att det kan bli en större återbetalning om man lever längre än medellivslängden. Jag vill framhålla att det är livräntetagaren själv som begär att få ut livräntan i ett engångsbelopp. Vill man vara säker på att få ut rätt belopp bör man ta ut livräntan varje månad.

Berörda personer har säkerligen goda skäl att ansöka om engångsbelopp, och då kan konsekvensen bli att återbetalningen kan bli högre än engångsbeloppet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 63 BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! När det gäller frågan om änkepensionerna gav Lennart Klockare en beskrivning som visar att det inte var så allvarligt, att det framför allt gällde rika änkor, att de hade större förmögenheter än man hade prognostiserat etc.

Sanningen bakom det hela är att det fanns en bred politisk uppgörelse i utskottet och i riksdagen i slutet av 80-talet om hur vi skulle ha det många decennier framåt i tiden med änkepensionen. Man gjorde en stor förändring i princip, men man hade mycket långa övergångsregler. Hela det upplägget bröts av den uppgörelse som Socialdemokraterna, Center-

partiet och såvitt jag förstår Miljöpartiet träffade häromåret när man med kort varsel införde den nya principen.

Två forskare på det här området med stark anknytning till svensk socialdemokrati, Joakim Palme och Irene Wennemo, har i en skrift utgiven av departementen beskrivit änkepensionsförändringen som det främsta brottet mot den svenska välfärdstraditionen av de socialförsäkringsförändringar som har ägt rum. Det vore intressant att höra Lennart Klockares synpunkt på detta.

Lennart Klockare nämnde i sitt anförande att det har skett en rad förbättringar. Jag tror att jag antecknade rätt, en rad förbättringar för änkor. Det exempel han nämnde var att de privata pensionsförsäkringarna inte längre räknas in, efter häftiga attacker från oppositionens och bl.a. min sida. Det är sant att den förändringen har ägt rum, att man inte räknar in även dem. Det är såvitt jag förstår en hundradel av besparingen. Är det detta som Lennart Klockare menar med att det har skett en rad förbättringar för änkor?

Anf. 64 LENNART KLOCKARE (s):

Herr talman! Nej, Bo Könberg, jag tycker naturligtvis att de förändringar som är gjorda i änkepensionen har varit stora, och många har blivit av med en hel del pengar. Det är bara att konstatera fakta, så är fallet.

Men att den här åtgärden över huvud taget vidtogs vid det tillfället berodde på att vi skulle sanera ekonomin och, som jag sade i mitt anförande, få landet på fötter. Det har vi faktiskt gjort nu.

När Bo Könberg tar upp frågan om förbättringar pekar han på *en* del. Men jag sade dessutom, Bo Könberg, att höjt bostadstillägg till pensionärerna också bidrar till att änkor kommer att få en högre änkepension. Den andra delen är att man har tagit bort reduceringen av basbeloppet innan man räknar ut pensionerna. Det gynnar också änkepensionen.

Anf. 65 BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Om man ändrar reglerna för bostadstillägg eller ändrar reglerna för basbelopp från 98 % till 100 % vore det väl konstigt om det inte också påverkade änkor. Övervägde ni inom socialdemokratien alternativet att de här två förändringarna inte skulle gälla änkor? Så hoppas jag att det inte var.

Till sist frågan om att detta genomfördes för att få Sveriges ekonomi på fötter. Finns det någon annan grupp, några andra individer som ekonomiskt har drabbats lika hårt som änkor? När socialdemokraterna föreslog återställare på återställare inför valrörelsen 1998, vad var det som gjorde att änkor aldrig fanns med?

Anf. 66 LENNART KLOCKARE (s):

Herr talman! Frågan gällde om vi skulle ha tänkt oss att de två procentens reduktion inte skulle gälla änkor. En sådan diskussion har vi självklart aldrig fört. Det är klart att de skall påverkas i positiv riktning när vi höjer bostadstillägget. Det är en självklarhet.

Den sista frågan tappade jag tyvärr bort. Bo Könberg får gärna, om han kan, upprepa den.

Anf. 67 MARGIT GENNSER (m):

Fru talman! Lennart Klockare började tala ekonomi. Det gör mig lite förvånad och lite rädd. Man skall vara försiktig. Vi fick skriva ned våra tillväxtprognoser häromdagen. Vår ekonomi och Europas ekonomi är bräcklig. Världens ekonomi är bräcklig. Därför skall vi alltid tala med små bokstäver.

Efterlevandepensionerna har varit principiellt misshandlade ända sedan 80-talet. Man gick in och gjorde ändringar med retroaktivitet. Sådant skall inte ske. Det man gör framåt kan man göra, men inte bakåt.

Det var en i stort sett enig utredning som ville jämställa kvinnor och män. Man sade att vi hade uppnått inkomstjämsställdhet. Det var bara det att verkligheten inte såg sådan ut. Vi var faktiskt väldigt få här i riksdagen som motsatte oss detta till att börja med.

Man skapade övergångsregler, men resultatet blev inte helt bra. Man fick faktiskt in ett prejudikat, som man har använt 1997, som jag sade tidigare.

Det var snabbheten. Vi fick mycket försämrade effekter för en stor grupp, och vi fick förtidspensioner i stället för änkepensioner. Ekonomiskt var det inte en särskilt vettig lösning heller. Jag får lov att säga att vi måste sätta oss ned och försöka göra något bättre i framtiden.

Jag skulle inte våga uttala mig om en 700 sidor lång utredning innan jag har penetrerat den ned till sista kommatecknet.

Anf. 68 LENNART KLOCKARE (s):

Fru talman! Margit tar upp frågan om ekonomi och att det inte är så bra att prata om ekonomi. Men, Margit Gennser, vi kan väl ändå vara överens om att det ekonomiska läget i det här landet är betydligt bättre nu än 1994. Eljest skulle vi inte kunna vidta de offensiva åtgärderna att höja bostadsbidragen och ta bort reduceringen av basbeloppet, som ni införde under er regeringsperiod i början av 90-talet. Det är klart att vi har en betydligt bättre ekonomi, Margit. Det tycker jag att Margit också kunde vara ärlig och erkänna.

Anf. 69 MARGIT GENNSER (m):

Fru talman! Jag vill göra ett litet påpekande som visar hur svårt det är att jämföra det ena året med det andra.

Först och främst har vi haft något slags konjunkturuppgång. Sedan skall vi titta närmare på det som var ett av de stora problemen. Det var bankkrisen, som började redan 1990, nästan 1989. Under de borgerliga åren fick man faktiskt avsätta 65 miljarder. Men i slutändan har det bara kostat 35 miljarder, så vi har fått igen en del.

Jag tycker att vi för de där jämförelserna behöver mer tid, och vi behöver göra dem mer nyanserade. Det behöver vi inte bråka om. Men jag säger att vi måste vara försiktiga inför framtiden. Den ser inte särskilt ljus ut. Då måste vi genomföra en del reformer som kanske kan tyckas alltför radikala för en del.

Anf. 70 LENNART KLOCKARE (s):

Fru talman! Jag begärde bara att Margit Gennser, eftersom hon tog upp ekonomifrågan, skulle kunna säga: Javisst är ekonomin bättre i landet i dag än 1994. Det hade varit välgörande.

Anf. 71 KENNETH LANTZ (kd):

Fru talman! Det är märkligt att Lennart Klockare tar upp samtal om de rika änkorna. Den gruppen skulle vi egentligen kunna lämna, för de får varken tillgång till pensionstillskottet eller några bostadsbidrag.

Jag skulle dock vilja ställa två frågor till Lennart Klockare. Hur skall de fattiga änkorna, det finns de facto sådana, bära sig åt om de konkret vill höja sin levnadsstandard? Lennart Klockare säger att regeringen nu har höjt bostadsbidragsdelen från 85 % till 90 %. Men mig veterligt följer ofta de här bidragen bostadskostnadsdelen. Det ger reallt sett inga extra pengar i börser, vilket kanske är huvudsyftet.

Anser Lennart Klockare att en pensionär med låg eller ingen ATP får, när hyran och bostadsbidraget höjs, ett högre netto i börser, eller kommer denna pensionär – änkan – att fortsättningsvis leva på samma eller lägre ekonomiska nivå?

Anf. 72 LENNART KLOCKARE (s):

Fru talman! Ett höjt bostadstillägg till pensionärerna, Kenneth Lantz, innebär de facto att änkepensionen reduceras från en högre nivå. Först skall bostadsbidraget vara uträknat. Den inkomst som ligger över rätten till bostadsbidrag kommer änkorna till del i den delen.

Kenneth Lantz förespråkar i stället att införa pensionstillskott. Det innebär att pensionstillskottet reduceras krona för krona. Det sker inte med bostadsbidraget, eftersom bostadsbidraget reduceras med 35–40 % av den ökade kostnaden.

Anf. 73 KENNETH LANTZ (kd):

Fru talman! Jag vill hänga fast vid frågan ett tag till. Låt vara att det blir en reduktion på bostadsbidragsdelen. Men de vill de facto ha mer pengar i börser. Det måste väl ändå ligga i regeringens och Socialdemokraternas intresse att förse änkorna med en reallt bättre ekonomisk levnadsstandard. Hur skall den personen bära sig åt?

Jag har min egen mor som exempel. Hon får i stort sett ingen ATP. Hur skall hon bära sig åt för att få bättre levnadsstandard? Om hon byter till en billigare bostad sjunker också bostadsbidraget. Därmed får hon inte mer pengar i börser. Med ett högre pensionstillskott skulle hon reallt sett kunna få möjlighet till en bättre ekonomisk levnadsstandard. Har Lennart Klockare något förslag?

Anf. 74 LENNART KLOCKARE (s):

Fru talman! Vi kan börja med Kenneth Lantz mor. Hon har liten ATP. Med en låg ATP skulle hon förmodligen inte drabbas av någon reducering av folkpensionsdelen. Då finns det andra inkomster som gör att den totala inkomstnivån blir så pass hög att det blir en reducering.

Byter jag till en billigare bostad får jag mer i börser än om jag har en dyrare bostad. Det är inte lönsamt att ha en dyrare bostad. Man kompenseras inte fullt ut för den delen. Vill man ha mer pengar i börser skall man byta bostad – om det är det alternativ som står till buds.

Anf. 75 CECILIA MAGNUSSON (m):

Fru talman! Jag är glad att jag i mitt premiäranförande i kammaren får tala om en så viktig fråga som statens stöd till barnfamiljerna. Det är inte bara därför att jag själv befinner mig i den situationen med flera minderåriga barn utan också därför att jag mött så många andra människors erfarenheter av det system som råder i dag.

Inom familjeområdet har vi ett hopplöst föråldrat system som inte verkar i den verklighet som barnfamiljerna lever i. Systemen som helhet lever inte ens upp till målen att de skall "gynna dem som behöver det bäst", som det står på så många ställen i regeringens proposition. Moderna svenska familjer lever inte i ett homogent industrisamhälle där politikens pekfinger är det som kan fungera bra.

I dagens system är inte heller föräldrarna ansedda som myndiga att ta ansvar för sina egna och sina barns liv. De allra flesta familjerna är instängda och beroende av de bidragssystem som står till buds därför att de inte har tillräckligt kvar i plånboken när skatterna är dragna.

Det är dags att myndigförklara barnfamiljerna. Gjorde vi det skulle samhället kunna ägna sina krafter åt dem som "behöver det bäst". Som tidigare påtalats går endast en marginell andel av samhällets stöd till de riktigt fattiga. Resten går till oss många andra. Jag påminns dagligen om detta, och jag blir arg och ledsen. Dessutom blir jag skamsen.

Vi moderater önskar en helt annan inriktning på familjepolitiken. Vi vet att de allra flesta föräldrar klarar av att sköta sig själva och sina barns försörjning och tillsyn. Vi vill styra över statens stöd till barnfamiljerna från utdelande av bidrag som gör människor beroende av statens välvilja för sin försörjning till att ge möjligheter till avdrag och subventioner för sådant som är angeläget för dessa människor. Vi vill ge människor möjlighet att ha avgörandet i sin egen hand. Det var intressant att höra Margit Gennsers exempel på sysselsättningsfrekvensen, jämförande siffror mellan USA och Sverige. De stämmer bra in på barnfamiljerna.

Vi vill att staten starkt skall stötta dem som väljer att sätta barn till världen. Det är viktigt och värdefullt för samhället också på kort sikt men framför allt på lång sikt att det föds många barn i det här landet. En avgörande förutsättning för att man skall skaffa barn är att man känner trygghet i att man kan klara av att försörja ett barn såväl som en hel barnskara. Jag tror inte att det behövs utredningar för att komma fram till detta enkla faktum, som vilken husmor eller för den delen husfar kan tala om. Om människor inte känner att de har en lön som de själva kan leva på, hur skall de då kunna känna sig motiverade att kasta sig in i det högriskprojekt som barnafödandet faktiskt är?

Statens stöd till barnfamiljerna skall inte vara styrande och kontrollerande utan skall vara ett stöd för att hjälpa till under de år då familjens ekonomi, och inte bara ekonomin, är som mest sårbar. Det måste vara system som är flexibla för att kunna passa många olika familjekonstellationer, levnadsbetingelser och arbetsvillkor. För det är så verkligheten för barnfamiljerna ser ut i dag.

Fru talman! För det första måste vi få ett skattesystem som är baserat på bärkraft och försörjningsbörda. Många duktiga moderater har talat om detta i tidigare debatter. Jag skall inte orda mer om det.

Anslag inom socialförsäkringsområdet

För det andra har vi inom socialförsäkringsområdet föreslagit ett nytt grundavdrag på 10 000 kr per barn och år, återinförande av vårdnadsbidraget samt avdragsmöjligheter för styrkta barnomsorgskostnader.

För det tredje, och det anknyter till barnomsorgen, har vi förslag om att lagstadga rätten till och skyddet för alternativa barnomsorgsformer. Detta syftar till att en gång för alla likställa de alternativa barnomsorgsformerna med de kommunala.

Dessa förslag syftar till att öka valmöjligheterna och tryggheten för barnfamiljerna att efter eget huvud kunna ta ansvar för hur barnen skall tas om hand på bästa sätt efter familjens behov i olika skeden av barnens och föräldrarnas liv. Återigen är det centrala att familjen skall bestämma, inte staten eller kommunen. Det är bara därför att familjen vet bäst vilka behov den enskilda familjen har.

Fru talman! Vi avvisar förslaget om höjt barnbidrag från år 2000. I stället föreslår vi att det tidigare nämnda grundavdraget på 10 000 kr per barn och år införs. Då vårt förslag inte tar hänsyn till antalet barn accepterar vi förslaget att höja flerbarnstillägget.

Vårt förslag innebär en bättre ekonomisk situation för barnfamiljer än regeringens förslag, och det behöver väldigt många barnfamiljer. Ett mycket skrämmande exempel på barnfamiljernas bräckliga situation i dag är det beslut som regeringen fattade inför midsommarhelgen i somras om att betala ut barnbidraget två dagar tidigare därför att det annars fanns risk för att många inte hade råd att köpa mat. För att komma till rätta med denna absurda situation med så små ekonomiska marginaler för så många människor måste beskattningen av barnfamiljerna sänkas. Inte i något annat land utsätts barnfamiljer för så höga skatter som i Sverige. Inte i något annat land är barnfamiljer, oavsett om de drabbats av arbetslöshet eller ej, så beroende av politiska beslut om bidrag som i vårt land.

Nu är socialförsäkringsministern tyvärr inte kvar här. Det tycker jag är väldigt synd, för hon skulle annars kunnat få svara på en väldigt aktuell fråga. Jag hoppas att det är någon annan företrädare som kan svara på denna fråga som gäller barnbidragen. Jag undrar hur de nya nedskrivna ekonomiska bedömningarna påverkar förslagen om höjda barnbidrag, som regeringen föreslår för åren 2000 och 2001. Det är väl inte så att dessa förslag nu håller på att gå samma öde till mötes som valrörelsens förslag om maxtaxa i barnomsorgen, eller?

Fru talman! När det gäller föräldraförsäkringen föreslår vi en återgång till den nivå som gällde före den 1 januari 1998. Med våra förslag till skattelättnader för barnfamiljer kan vi återgå till en 75-procentig ersättningsnivå i föräldraförsäkringen, då man får mera kvar i plånboken när skatten är dragen och inte blir så beroende av bidragsnivåer som i dag. Vår uppfattning stöds också i ESO-rapporten *Samhällets stöd till barnfamiljerna i Europa*, som kom 1996.

Vi moderater önskar ett skattesystem och en socialförsäkring som är överblickbara, tydliga och så enkla som möjligt. Innan vi har något sådant vill vi föreslå förenklingar inom det rådande systemet. Därför vill vi lägga samman havandeskapspenningen med sjukförsäkringen och samtidigt göra det tydligare i lagstiftningen att man kan använda föräldraförsäkringen mer flexibelt än i dag.

När det gäller underhållsstödet har vi inte lagt fram någon reservation. Men vi har, precis som utskottet, många synpunkter på konstruktion-

en av detta stöd när det gäller barn som har särlevande föräldrar. De synpunkter som regeringen anför mot förändringar av systemet är be-
tecknande för den socialdemokratiska synen att det är människan som
skall inrätta sig i systemet och inte tvärtom. Staten bidrar tyvärr här ak-
tivt till att öka den ekonomiska utslagningen av personer i yrkesaktiv
ålder, och det är inte acceptabelt. Nu pågår en utvärdering av underhålls-
stödet. Vi moderater kommer noga att följa hur regeringen tänker hantera
frågan.

Fru talman! Till sist vill jag påtala att familjen är en av samhällets
verkliga grundstenar. Vi moderater anser att föräldrar som uppfostrar
sina barn och ger dem en trygg start i livet gör en i högsta grad samhälls-
nyttig insats. Det är viktigt att staten inte lägger sig i hur familjen värde-
rar och planerar sin tillvaro. Den svenska modellen är rigid i sin utform-
ning och döv för den enskilda familjens vilja. Vi anser att politiskt ut-
formade bidragssystem skall vara neutrala och inte innefatta någon form
av styrning.

Politikernas roll, vår roll, inom detta område måste vara att inspirera
– inte att dirigera.

Därmed vill jag yrka bifall till reservation 11 vad gäller mom. 18 i be-
tänkandet och i övrigt instämma i de moderata yrkanden som gjorts tidi-
gare i debatten.

Anf. 76 ULLA HOFFMANN (v):

Fru talman! Barn är framtiden, barn är ljuvliga, barn är kloka. Kort
sagt förgyller barn livet, oavsett om det är mina egna eller någon annans
barn. Ännu mer ljuvligt är det med barnbarn som vill upprätthålla tradit-
ioner och snällt tror på tomten. Men det föds för få barnbarn här i Sverige
i dag. Alltför få kommer att bli farmödrar och mormödrar och få uppleva
glädjen att handla julklappar eller klä julgranen tillsammans med ett
älskat barnbarn. Anledningen är att kvinnor i Sverige i dag föder i ge-
nomsnitt endast 1,5 barn. Visserligen tycks födelsetalen nu plana ut, men
risken är stor att de hamnar och stannar på denna låga nivå. Så har det
gått i Spanien, Italien, Grekland och f.d. Västtyskland.

Detta är förstas alarmerande siffror som borde föranleda en stor de-
batt om orsaker, konsekvenser och åtgärder, men debatten har faktiskt
uteblivit. Kanske kommer den i gång nu när Pensionsgenomförande-
gruppen har fått sig de demografiska siffrorna till livs – siffror som visar
att barnafödandet minskar och medellivslängden ökar. Detta tillsammans
med den låga förvärvsfrekvensen kommer förstas att få katastrofala följd-
er för det nya pensionssystemet. Det innebär att det låga barnafödandet
är ett allvarligt samhällsproblem som får effekter för bl.a. den samlade
ekonomin.

Statistik är förstas alltid svårtolkad, men det är en inte alltför grov
gissning att barnfamiljernas försämrade ekonomi, den höga arbetslöshet-
en och de stora besparingarna inom den offentliga sektorn är viktiga
förklaringar till det minskade barnafödandet. Enligt SCB är det framför
allt lågutbildade och lågavlönade som väntar med att skaffa barn. Risken
finns att barn blir en klassfråga.

Sverige har traditionellt haft höga födelsetal ur ett EU-perspektiv.
Anledningen till detta är våra generella välfärdssystem som bygger på
individen som minsta enhet, inte på familjen. Tvärt emot vad Cecilia

Magnusson nyss talade om – hon utnämnde familjen till samhällets grundpelare – har våra generella välfärdssystem byggd på individen som minsta enhet. Varje människa har betraktats som enskild individ i ekonomiskt hänseende, och detta har även gällt kvinnor.

För några år sedan gjordes jämförande studier med f.d. Västtyskland. De visade att ca 80 % av de kvinnliga cheferna på mellannivå i Sverige hade familj med barn, medan motsvarande siffra för kvinnorna i f.d. Västtyskland var ca 30 %. Den väsentliga skillnaden var vårt generella välfärdssystem, som har gjort att det har gått att kombinera skötsel av barn med förvärvsarbete. Men det låga barnafödandet visar att någonting har hänt, att nedskärningarna i den offentliga sektorn har gått för långt. Det är därför bra att nivån i föräldraförsäkringen har höjts till 80 %, att den offentliga sektorn med en väl fungerande barnomsorg rustas upp. Vi menar dock att om vi skall vända de låga födelsetalen, måste nivån i föräldraförsäkringen på sikt höjas till 90 % och byggas ut till att omfatta fler månader. Arbetstiden måste förkortas så att föräldrarna har mer tid över till sina barn.

Fru talman! En del av familjepolitiken är också underhållsstödet. Det kom till för att ensamamma mammor skulle kunna klara att försörja sig och sitt barn och inte vara beroende av en enskild f.d. makes vilja att hjälpa till med försörjningen. Systemet bygger på att samhället förskotterar underhållet för de fäder – för det är oftast papporna det handlar om – som inte kan eller vill betala för sitt barns försörjning. Genom att så höga kostnader uppstod i systemet tvingades vi göra om det till ett system som bygger på att den underhållsskyldige betalar i förhållande till sin lön. Vänsterpartiet står fortfarande bakom dessa principer. Reglerna är enklare och har därför påtagliga fördelar.

Men sedan systemet infördes har det visat sig att det finns påtagliga brister i det. En brist är att ärenden alltför snabbt fördes över till kronofogden. Denna brist åtgärdas nu. Kravet på delgivning var orimligt. Även det åtgärdas. Detta tycker vi är bra. Vi ser dock med stor oro på att alltför många underhållsskyldiga hamnar hos kronofogden med oöverstigliga skulder och betalningsanmärkningar som följd.

En av anledningarna till att så många bidragsskyldiga finns hos kronofogden eller har anståndsskulder som växer är att underhållsstödets storlek fastställs efter senast taxerad inkomst. På initiativ av Vänsterpartiet uppmärksammade utskottet detta i budgetbetänkandet hösten 1997 och gav regeringen i uppdrag att i vårbudgeten återkomma med en lösning på problemet. Som modell angav riksdagen den s.k. CSN-metoden, dvs. att den som har fått sin inkomst förändrad med minst 15 % skall få bidragsskyldigheten fastställd efter aktuell inkomst. Regeringen återkom inte i vårbudgeten, och nu i budgetpropositionen meddelar man att man inte har för avsikt att genomföra det förslag som riksdagen gett regeringen till känna.

Ett motiv för detta är att det är orättvist mot dem som endast får 14 %, alltså inte 15 %, i inkomstförändring. Jag vill bara påminna regeringen om att det är minst lika orättvist för dem som tjänar en krona över socialbidragsnormen. Vi har flera sådana gränser i våra system. Det är ingen acceptabel ursäkt.

De fäder som ringer och är upprörda över nuvarande system är fäder som har förlorat sina jobb och nu går på a-kassa. De får sin återbetal-

ningssskyldighet baserad på den inkomst de hade när de jobbade. Nivån på a-kassan är 80 % av lönen upp till tak vilket gör att a-kassan maximalt blir cirka 12 700 kr i månaden. Det hade varit bra om regeringen åtminstone försökt att lösa detta problem såsom utskottet och riksdagen avsåg med sitt förslag.

Tyvärr finns det ingen majoritet i utskottet för att ånyo ge regeringen till känna att det beslut som riksdagen fattade för ett år sedan faktiskt skall genomföras. Jag beklagar att så är fallet. Det är inte acceptabelt att riksdagens beslut inte genomförs.

Nu har en ny proposition aviserats till våren. Jag förutsätter att regeringen då löser detta problem. Jag förutsätter också att regeringen tar hänsyn till alla de låginkomstfäder som genom att grundavdraget är så lågt får svårigheter att betala. Jag förutsätter vidare att vi får ett mindre stelt underhållsbidrag där kassan återfår sina befogenheter att t.ex. lägga upp avbetalningsplaner i stället för att man skall hamna hos kronofogden.

Det nya systemet innebär också att föräldrarna får större möjlighet att i enighet bestämma om umgängesavdrag och umgängesresor. Föräldrarna skall också dela på kostnaden för umgängesresorna. Det är bra. Men det bygger faktiskt på att föräldrarna skiljs som vänner, och det brukar ju oftast inte vara vänskap och förståelse som är orsak till en skilsmässa.

Det innebär att det måste till en lösning för de fäder som inte har råd, bl.a. på grund av hög återbetalningsskyldighet, att umgås med sina barn. För vissa föräldrar med låg lön och långa avstånd blir kostnaderna orimligt höga. Jag har tidigare talat om risken för att barn kan bli en klassfråga. Umgängesresorna är i dag en klassfråga.

Vänsterpartiet ser det som oacceptabelt att föräldrar med låg inkomst inte skall kunna träffa sina barn. Vi anser därför att en umgängesförälder skall ha rätt till två behovsprövade resor i månaden. Som ett första steg kan regeringen införa överklagningsrätt i socialtjänstlagen vad gäller umgängesresor.

Fru talman! Jag yrkar bifall till Vänsterpartiets reservation 17 under mom. 32.

Anf. 77 FANNY RIZELL (kd):

Fru talman! Familjefrågorna har haft en central plats i Kristdemokraternas politiska arbete alltsedan partiet bildades. Vi kommer även i fortsättningen att lyfta fram familjepolitiken som en huvudfråga på grund av den betydelse den har för hela samhällsbyggandet och framför allt för våra barn.

Vi har nyligen högtidlighållit 50-årsdagen av FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna. Det är för mig ett sant nöje att erinra om vad som står i artikel 16: "Familjen är den naturliga och grundläggande enheten i samhället och äger rätt till skydd från samhället och staten."

I barnkonventionen sägs bl.a. att konventionsstaterna ser på familjen som den grundläggande enheten i samhället och som den naturliga miljön, särskilt för barnens utveckling och välfärd. Enligt konventionen bör familjen ges nödvändigt skydd och bistånd så att den till fullo kan ta på sig sitt ansvar i samhället. Konventionen vill utöva påtryckning på medlemsstaterna att ge föräldrarna de förutsättningar som krävs för detta.

Mot bakgrund av att Sverige undertecknat dessa konventioner bör vi fråga oss om den svenska staten lever upp till de förpliktelser vi har påta-

git oss. Politiska förslag bör bedömas också utifrån de effekter de får för familjen.

Familjer kan se ut på många sätt, och varje familjetyp måste få det stöd av samhället som den har behov av i just sin situation. Samhället måste i sitt stöd ha ett generöst förhållningssätt. Vi vet att barns uppväxtvillkor får effekter på lång sikt. Vi vet att normer och värderingar införlivas och får fäste under uppväxttiden. Att normförmedlingen fungerar bäst i en kärleksfull, nära relation är allmänt vedertaget.

Därför kan besparingar och kortsiktiga vinster på familjestöd, förskola och skola få förödande konsekvenser på längre sikt. Redan nu kan vi se att de besparingar som har gjorts som drabbar barnen har negativa effekter.

Stödet till familjerna gäller inte bara pengar. Det är också viktigt att familjen får sitt värde bekräftat, att föräldrar får veta hur viktiga de är för sina barn. Föräldrar vill nästan undantagslöst sina barns bästa. Perfekta familjer och felfria föräldrar finns inte. Desto viktigare är det att familjen är öppen, har gemenskap över generationsgränserna och kompletteras med sociala kontakter och nätverk.

Fru talman! Det stöd som barnfamiljerna får i dag har uppenbara brister vad gäller rättvisa, valfrihet och god fördelningspolitik.

Ur *rättvisesympunkt* kan man konstatera att den som själv ordnar sin barnomsorg i egen regi eller genom att köpa tjänsten osubventionerat får mycket stora kostnader. Den kraftigt subventionerade offentliga barnomsorgen innebär att en stor grupp föräldrar gynnas på en annan grupps bekostnad. Genom att styra alla resurser till ett fåtal barnomsorgsformer har staten tagit över beslut som föräldrarna borde fatta.

Ur *valfrihetssympunkt* är det en brist att det familjepolitiska stödet inte medger fler alternativa barnomsorgsformer och att föräldrarnas omsorg inte får samma stöd som samhällets. Vi anser att det bör finnas en mångfald av driftsformer inom barnomsorgen. Det ger en reell valmöjlighet för föräldrar. Såväl kommunala som privata alternativ bör hålla god kvalitet.

Ur *fördelningssympunkt* kan man kritisera att barnomsorgssubventionerna i stor utsträckning tillfaller redan resursstarka hushåll.

Vi har tittat på bostadsbidraget. Det har försämrats under senare år. Vi föreslog i vårt budgetförslag att barnbidraget sänks till 700 kr och att de resurser som då frigörs används till en höjning av den barnrelaterade delen av bostadsbidraget just för att gynna resurssvaga familjer.

Föräldrapenningen är lägre ju sämre ekonomisk situation kvinnan har innan hon får barn, och den är mycket hög för välavlönade kvinnor. Garantibeloppet i föräldraförsäkringen är i dag 60 kr. Vi tycker att det vore befogat att höja det till 120 kr. Vi vill också återinföra två kontaktdagar per år för barn upp till tolv år. Det här är detaljer i det system som behövs för att stödja och hjälpa barnfamiljer.

Vi anser också att den sjukpenninggrundande inkomsten skall beräknas på snittinkomsten under de två senaste åren och att skattepliktiga inkomster och semesterersättning också skall ingå i beräkningsunderlaget för den sjukpenninggrundande inkomsten. Nu har vi av vårt statsråd, Maj-Inger Klingvall, fått veta att det så småningom kommer en proposition om SPI. Det välkomnar vi.

Många undersökningar visar att föräldrar, både mammor och pappor, skulle vilja ägna mer tid åt barnen när de är små. En jämnare fördelning mellan förvärvsarbete och omsorg om barnen skulle medföra flera positiva effekter för familjen och samhället. I dag är det mest välbeställda familjer som kan välja den barnomsorg som passar barn och föräldrar bäst.

För de flesta barnfamiljer är tid tillsammans den stora bristvaran. Vi kristdemokrater arbetar för att hitta modeller på det familjepolitiska området som underlättar för föräldrar att få mer tid till barnen. Vi föreslår i vår motion att vårdnadsbidraget återinförs och kopplas till rätten att vara tjänstledig i tre år.

Alla föräldrar skall vara berättigade till ett vårdnadsbidrag på 10 % av basbeloppet per månad och barn från ett till tre år. Det skall vara skattepliktigt och avdragsgillt för kostnader upp till bidragsbeloppet. Ett vårdnadsbidrag skulle skapa större rättvisa och större valfrihet för barnfamiljerna. Det skulle välkomnas av barnfamiljer.

Regeringens besparing på underhållsstödet har satt hård press på vissa barnfamiljer. Grundavdraget sattes så lågt som 24 000 kr trots att det i det förslag som låg till grund för propositionen föreslogs 48 000 kr. Redan då hade kristdemokraterna farhågor om nivån på grundavdraget, och farhågorna har bekräftats – bl.a. av kronofogden. Vi anser därför att grundavdraget borde höjas till 48 000 kr.

Vi har också uppmärksammat att den lilla grupp föräldrar som får barn genom internationell adoption har mycket stora omkostnader för detta. Bidraget är nu 24 000 kr, men vi föreslog en höjning till 50 000 kr, då kostnaden nästan är den dubbla.

Vi har i reservation 12 redovisat vår syn på familjepolitikens inriktning, vilken jag yrkar bifall till. I övrigt står vi bakom våra reservationer.

Anf. 78 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! Jag skulle, liksom de andra i kammaren, vilja få reda på några saker från Fanny Rizell och Kristdemokraterna.

Ni vill sänka bidraget till kommunerna kraftigt. Samtidigt vill ni införa en andra karensdag i sjukförsäkringen. Och sedan säger ni att ni tycker att det nuvarande familjepolitiska systemet är dåligt ur fördelnings- och valfrihetssynpunkt. Jag undrar vilka det är som Fanny Rizell tycker gynnas. Vilka personer är det som får valfrihet med ert system, när ni går in och kraftigt sänker bidragen till kommunerna och när ni vill införa en andra karensdag och ett vårdnadsbidrag?

Anf. 79 FANNY RIZELL (kd) replik:

Fru talman! Ett vanligt knep politiker emellan när man skall bedöma vad vi vill göra och inte vill göra är tyvärr att dra upp en sak. Men man måste se till helheten. Hur mycket kommunerna får att röra sig med enligt vårt budgetförslag innebär inte en minskning av pengarna. Med vårt förslag får kommunerna en bättre sits än med regeringens förslag.

Vårt förslag om karensdagen är inte hundraprocentigt bra – det har jag sagt hela tiden – men det är bättre att vi som är relativt friska betalar än att de som är mycket sjuka betalar.

Den tredje frågan som ställdes har jag glömt, men jag får återkomma till den om den upprepas.

Anf. 80 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! Det sista som handlade om den andra karensdagen förstod jag inte riktigt – att det är bättre att vi som är relativt friska får betala mer än de som är relativt sjuka. Karensdagen gör väl ingen skillnad på om man är relativt frisk eller relativt sjuk. Jag hängde inte riktigt med i detta.

Jag delar Fanny Rizells uppfattning om att man skall försöka se till helheten, och jag försökte verkligen inte ta till några knep. Jag försöker förstå vad Kristdemokraterna vill. För mig handlar helheten om just att man tar hänsyn till individen. Det har visat sig att i det generella välfärdssystem som vi har i Sverige har familjepolitiken faktiskt lett till att kvinnor har kunnat gå ut på arbetsmarknaden och söka sin egen försörjning och att de förhoppningsvis också så småningom kan tjäna ihop till sin egen pension. Jag kan inte se på vilket sätt t.ex. ett vårdnadsbidrag skulle gynna kvinnor när det gäller pensionssystemet eller på något annat sätt skulle bidra till kvinnors egen försörjning.

Anf. 81 FANNY RIZELL (kd) replik:

Fru talman! Vårdnadsbidraget ger större valfrihet. Det kan man väl inte ifrågasätta. Jag får använda det till att köpa barnomsorg, kommunal eller privat, eller till att ordna omsorgen själv. Den största delen av barnens omsorg står ju föräldrarna för, men man kan ytterligare utöka den. Det ger möjlighet för kvinnor att arbeta om de vill. Detta är inget tvång, utan det är just ett val – man får arbeta. Det ger något lägre pensionspoäng om jag stannar hemma något år eller några månader för att vårda mitt barn. Men det är ju ett val som jag själv gör. Det är inte kommunen eller staten som tvingar mig till det. Det tycker jag är en viktig del av valfriheten.

Det skulle ta för lång tid att rada upp allt som vi gör och som innebär att kommunerna skonas. Kommunerna kan fortsätta att ge en god barnomsorg, vilket jag tycker att de skall göra. Den kanske i volym kan bli något mindre, eftersom en del väljer att stanna hemma, kanske inte i tre år men kanske några månader då man i olika situationer tycker att man behöver vara det för sitt eget barn och när man ser att barnet behöver det och det passar för familjen. Man skall se att helheten fungerar. Alla kvinnor kommer inte att stanna hemma i tre år. Det tror jag inte. Vi har inte den situationen i Sverige att vi väljer att göra det. Kvinnor i Sverige, jag och många andra, tycker att det är viktigt att förvärvsarbeta, att ha en fot på arbetsmarknaden. Det kommer vi att fortsätta med. Men valfriheten måste bli större.

Jag har träffat många mammor, och jag hör att många säger att det skulle ha passat dem bättre att stanna hemma några månader till eller att de skulle kunna få vårdnadsbidrag tills de får en dagisplats. Ett problem för väldigt många är ju att de inte får den barnomsorg som de behöver.

Anf. 82 BIRGITTA CARLSSON (c):

Fru talman! Det som jag väljer att ta upp här är ett nytt familjestöd för rättvisa och valfrihet. Centerpartiet vill förnya familjestödet så att det utgår från barnens och familjernas behov. Stödet till familjerna måste bli mycket bättre anpassat efter olika familjers livsvillkor, förhållanden och önskemål. Vi vill att stödet skall utformas så att det passar alla familjety-

per, och vi vill överlämna ansvaret till föräldrarna att själva bestämma över sin tid. Vi föreslår ett förnyat familjestöd som innehåller

- ett barnkonto à 250 000 kr att fördela under barnets förskoleperiod
- rätt att göra avdrag för barnomsorgskostnader
- en pappamånad och en mammamånad med 90-procentig ersättningsnivå och
- 18 kontaktdagar med 80 % i ersättning fram till barnets tolfte levnadsår.

Centerpartiet vill ha ett rättvist familjestöd som gör det möjligt att förena föräldraskap och förvärvsarbete. Stödet skall ha enklare regler och ge föräldrarna trygghet att kunna planera sin egen tid och sin egen ekonomi.

Centerpartiet vill förnya välfärden genom att förstärka grundtryggheten. Vi vill stärka och stödja familjerna. Vi vill förnya familjestödet och ge familjen ett barnkonto som den själv kan disponera. Det ger familjen, oberoende av hur den ser ut, större möjligheter att skapa en trygghet med utgångspunkt i de omgivande förutsättningarna. Om föräldrarna får större möjlighet att välja barnomsorg och styra över sin egen tid blir också barnen tryggare.

Centerpartiets förslag om barnkonto är en utbyggnad av vår tidigare modell med vårdnadsersättning och som infördes under fyrpartiregeringens tid. Ersättningen var en uppskattad ersättning till föräldrar med mindre barn men hade inte den flexibilitet och valfrihet som många efterfrågar.

Det nuvarande familjestödet under förskoleperioden är starkt relaterat till och ekonomiskt gynnsamt för dem som har haft möjlighet att förvärva en god inkomst före barnets födelse. För att få en föräldrapenning som är högre än garantinivån krävs att man har varit försäkrad för en sjukpenning i minst 240 dagar i följd. Det innebär att t.ex. den som just har avslutat högskoleutbildning inte får mer än 60 kr per dag i föräldrapenning, medan den som är höginkomsttagare får nästan det tiodubbla.

Med dagens förvärvsmönster där många väljer att starta ett eget företag, har tillfälliga anställningar eller projektanställningar leder det stelbenta regelsystemet till stor osäkerhet för många föräldrar.

Familjer med knappa ekonomiska marginaler känner en ständig oro över att tid och pengar inte skall räcka till. Barnens start i livet skall ge bra förutsättningar oavsett tjockleken på föräldrarnas plånbok.

En tredjedel av alla ensamstående föräldrar är i dag beroende av socialbidrag. Med vårt förslag räknar vi med att andelen som tvingas att söka socialbidrag minskar. Samhällets stöd till barnfamiljerna bör fördelas mer jämlikt, så att alla familjer får ungefär samma förutsättningar.

Dagens föräldraförsäkring är omgärdad med många regler som begränsar föräldrarnas valmöjlighet att själva disponera sin tid med barnen. Centerpartiet anser att föräldrar är mogna att själva bestämma över sin tid och planera sin egen ekonomi.

Dagens familjestöd kräver en omfattande byråkrati eftersom det är relaterat till inkomsten och till tiden: en fjärdedel, hälften – alltså 50 % –

eller heldagar. En betydande andel av försäkringskassans administration används till att sköta föräldraförsäkringen.

Barnkontot minskar byråkratin. Vid barnets födelse får föräldrarna ett effektivt konto med 250 000 kr som de kan disponera genom månadsvisa uttag under barnets förskoleår. Föräldrarna har möjlighet att välja hur de vill disponera sin föräldraledighet – stöd till konsumtion eller till den som man vill anlita för barnomsorg. Summan på kontot minskar efterhand som man utnyttjar barnkontot.

Föräldrarna avgör alltså själva hur de vill använda sin föräldraledighet. Enbart kontots ekonomiska begränsningar avgör hur eventuell föräldraledighet skall disponeras. Det blir möjligt att förkorta arbetstiden, vara hemma på heltid eller skjuta upp föräldraledigheten tills barnet är fyra–fem år.

Föräldrar skall ges större möjligheter att själva styra över omsorgen om sina barn. Det är familjens liv som skall styra statens stöd, inte statens stöd som skall styra familjens liv.

Centerpartiet anser att kommunernas och statens roll skall vara att skapa förutsättningar för olika barnomsorgslösningar. Det är föräldrarnas val som skall avgöra barnomsorgsutbudet. Vi anser att föräldrarollen måste tydliggöras så att det klart framgår att det i första hand är föräldrarna som har ansvaret för sina egna barn. De föräldrar som behöver stöd och hjälp i föräldrarollen skall få det. Vi vill att stödet utformas så att det passar alla familjetyper, och vi vill överlämna ansvaret till föräldrarna att själva bestämma över sin tid. Statens familjepolitiska stöd skall i högre grad fördelas direkt till familjerna och fördelas lika mellan barnen. Centerpartiet anser att regeringen bör återkomma med ett förslag till ett samlat familjestöd för rättvisa och valfrihet.

Vi föreslår därför ett barnkonto som får användas tills barnet fyller sex år. Jag har tidigare nämnt hur stort beloppet skulle vara. Det här föräldrastödet blir rättvist eftersom det är lika för alla barn. Dessutom ger det föräldrarna en stor valfrihet.

Man skall också kunna få avdragsrätt för barnomsorgskostnader. Föräldrar skall inte pressas ekonomiskt att avstå från förvärvsarbete. Förslaget bygger på att barnomsorgskostnaden är avdragsgill, vilket gör att det inte blir inlåsnings effekter. Föräldrarna måste få känna trygghet i att vara välkomna på arbetsmarknaden. Det måste vara möjligt att förena förvärvsarbete och detta med att ha mer tid för barnen.

Sedan har vi ett förslag vad gäller detta med mamma- respektive pappamånad. Vi vill stimulera föräldrarna att ta ansvar för hem och familj. Den mamma- och pappamånad som fyrtipartiregeringen införde har gett tydliga signaler till fäder att öka sin tid med barnen. Fortfarande är skillnaden stor mellan kvinnors och mäns tid och ansvar när det gäller att vara tillsammans med sina barn. Barn behöver verkligen kontakt med båda sina föräldrar och det vill vi stimulera genom en mamma- och pappamånad utöver barnkontot. Ersättningen skall vara 90 % av respektive förälders sjukpenninggrundande inkomst.

Vidare vill vi återinföra kontaktdagarna. Det handlar om att föräldrarna aktivt engagerar sig i valet av förskola och skola för barnen. Det är viktigt att de får möjligheter att delta i och engagera sig i sina barns skolgång. Därför föreslår vi kontaktdagar för barn i åldern fyra–tolv år.

Anf. 83 CARLINGE WISBERG (v) replik:

Fru talman! Birgitta Carlsson tog upp frågan om barnkonto. För en del år sedan infördes ju i detta hus någonting som från de dåvarande borgerliga partierna förespeglades vara något av en tulipanaros när det gäller att lösa vissa problem inom familjepolitiken.

Vi har alla en mängd olika erfarenheter i livet. Jag representerar en kategori i samhället som de facto har haft många barn att föda upp. De barnen har i sin tur varit med om att öka nativiteten i det här landet. I min familj är födelsetalet betydligt högre än riksgenomsnittet på 1,5 barn. Men ingen i denna bekantskapskrets har över huvud taget haft någon som helst nytta av just den form av familjepolitik som de borgerliga partierna förespråkar. Ingen av dem har egentligen över huvud taget upplevt det vi här talar om som någon form av alternativ till en mer traditionell socialdemokratiskt och vänsterpartistiskt inriktad familjepolitik. Jag kan inte se att ens det här förslaget på något sätt förbättrar eller förändrar i förhållande till de tidigare experiment som de borgerliga partierna genomförde.

Anf. 84 BIRGITTA CARLSSON (c) replik:

Fru talman! Ja, det råder nog ingen tvekan där. Vi rör oss i olika bekantskapskretsar. Men otroligt många av de människor som jag träffat har varit väldigt nöjda med och glada över vårdnadsbidraget. När man diskuterar det barnkonto som vi nu föreslår och som får användas för familjen från det att barnet föds till dess att barnet är sex år – där förs alltså samman föräldraförsäkring, barnbidrag och vissa kostnader som i dag gäller kommunerna – är det många som menar att det här skulle vara ett bra alternativ för dem. De här personerna skulle väldigt gärna vilja vara hemma men de anser sig inte i dag ha råd med att ge mer av sin tid till sina barn medan dessa är små. Den tiden går ju så oerhört fort. Jag kan garantera att det är väldigt många som är nöjda med att kunna ge mer av sin tid till sina egna barn.

Anf. 85 CARLINGE WISBERG (v) replik:

Fru talman! Ja, om man enbart rör sig i kretsar av människor som sedan tidigare har en mycket god ekonomi är det givetvis så. Kanske har de en mängd pengar på banken. För den gruppen är det här naturligtvis ett välkommet tillskott. Men för alla oss andra som inte lever i den situationen är det här nästan att betrakta som en fjärt i den ekonomiska tillvaron i stort.

Anf. 86 BIRGITTA CARLSSON (c) replik:

Fru talman! När det gäller ekonomin bland människor i de kretsar där jag rör mig finns det, vill jag påstå, en väldigt stor blandning och det har inte just med nämnda bit att göra. Många av dem som uttryckt önskemål om att kunna få vara hemma mer är unga människor med ganska betydande studielån men som ändå tyckt att det är oerhört viktigt att, om möjligheten hade funnits, kunna vara hemma under en lite längre period.

Det gäller dock inte bara möjligheten att vara hemma, utan det gäller också att få en större rörlighet – att kunna använda de här pengarna på det sätt som man själv bestämmer. Det handlar om att kunna gå ned i arbetstid och om var man vill kunna köpa den barnomsorg som man själv vill ha. Det här är ju inte bara tänkt för att man skall kunna vara hemma med egna barn, utan det är tänkt att det skall vara en stor frihet för barnfamiljerna att själva avgöra hur de vill lösa sin barnomsorg.

Anf. 87 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Utgångspunkterna för en socialliberal familjepolitik är att den inriktas så att den främjar såväl valfrihet för föräldrarna och familjerna som jämställdhet mellan könen. Inslagen i en sådan familjepolitik blir därför en bra föräldraförsäkring, hyggliga barnbidrag och småbarnstillskott för barn som är mellan ett och tre år gamla.

Det som kan konstateras beträffande bl.a. dagens betänkande och sett till barnfamiljernas situation är att barnfamiljerna har drabbats hårt av 90-talet ekonomiska problem. Möjligen har barnfamiljerna drabbats hårdare av den allmänna utvecklingen än någon annan grupp.

I dagens betänkande konstateras att barnfamiljerna ekonomiskt i dag, 1998, har det sämre än de hade 1991. I olika sammanhang, bl.a. i dagens debatt, diskuteras frågan om det låga barnafödandet, som säkert har ett samband även med detta. Det har i stor utsträckning också samband med arbetslösheten och osäkerheten om att kunna få och behålla ett arbete.

Att under en längre tid ha ett lågt barnafödande är enligt min mening ett underbetyg till ett samhälle. Det tyder på att det finns sådana brister i hur samhället är organiserat att många potentiella föräldrar väljer att låta bli att skaffa barn.

Det har på lång sikt också betydelse för pensionssystem m.m. Ulla Hoffmann nämnde i sitt inlägg att nya befolkningsprognoser om ett lågt barnafödande, lång medellivslängd, sänkt nettoinvandring etc. innebär problem för det nya pensionssystemet, och så är självklart fallet. Dock kan det i sammanhanget påpekas att det hade varit ett ännu större problem om man hade behållit det gamla pensionssystemet, det system som Ulla Hoffmann vill behålla. Pensionssystemet kan påverkas i olika hög grad av den typen av demografiska faktorer beroende på hur de byggs upp.

Fru talman! Vi har lagt fram förslag om höjda barnbidrag. Det vill vi ha i stället för den tillfälliga sänkning av skatten för låg- och medelinkomsttagare som regeringen har föreslagit. Jag skulle gärna vilja höra från socialdemokraternas företrädare – inte heller på detta område kan vi diskutera med socialförsäkringsministern – Mariann Ytterberg om det är bättre att genomföra en tillfällig sänkning av skatterna eller om det är bättre att hjälpa de barnfamiljer som enligt utskottets egna beräkningar fortfarande har en ekonomisk standard som i genomsnitt är lägre än den var 1991.

Vi har tillsammans med Centerpartiet också föreslagit att man skall höja ersättningsnivån vid de s.k. mamma- och pappamånaderna till 90 %, dvs. att återställa den nivå som gällde tidigare. Skälet bakom detta är naturligtvis att vi tror att en sådan signal skulle göra det möjligt och önskvärt för många fäder att ställa upp och ta ut en del av föräldraledigheten.

Ett stort problem för många barnfamiljer är de oerhört stora margina-
leffekter som de får om de på något vis försöker att förbättra sin ekono-
miska standard på legalt sätt. Om någon av makarna bestämmer sig för
att arbeta mer eller för att byta till ett jobb som ger högre inkomster är
det många gånger ekonomiskt nästan meningslöst. Det beror på att olika
system samverkar, alltifrån skattesystemen till bidragssystemen och de
inkomstrelaterade avgifterna.

I det här fallet handlar det om den vanliga skatten, om bostadsbidra-
get som sjunker när inkomsterna stiger och om dagistaxor som stiger i
samband med att inkomsten stiger. Det innebär att det perversa resultatet
blir att många barnfamiljer med någorlunda normala eller t.o.m. med låga
inkomster kan ha marginaleffekter på 75–80 %, alltså långt högre än vad
ensamstående ungar har.

Vi har föreslagit – men vi har inte fått gehör för det i utskottet – att
man skall göra en bred utredning av dessa marginaleffekter i syfte att få
en bättre bild av hur det ser ut. Vår förhoppning är naturligtvis att den
skall leda fram till åtgärder på den här punkten.

Fru talman! Här har jag noterat att det är flera socialdemokratiska
ministrar som under hösten har gjort uttalanden på temat att man önskar
gå från ett selektivt stödsystem till ett mera generellt stödsystem för barn-
familjer. Det är förstås nödvändigt att göra om man vill minska margina-
leffekterna. Det finns ingen annan metod för detta än att gå från ett selek-
tivt till ett mera generellt system. Det skulle vara intressant att höra från
Mariann Ytterberg om det handlar om en omsvängning från socialdemo-
kraterna i riktning mot en insikt om att vi måste gå mot mera generella
stödsystem.

En annan punkt som finns med under detta utgiftsområde är frågan
om underhållsstödet. Man kan konstatera att den förändring av under-
hållsstödet som ägde rum för några år sedan har blivit ett fiasko, ett fi-
asko i den meningen att besparingen för det allmänna har blivit långt
mindre än vad som har sagts. Första året handlar det om en differens på
långt över hälften, om jag minns rätt. Det belopp som det handlar om är
alltså över 600 miljoner kronor fel i jämförelse med den reform som
regeringen föreslog riksdagen. Dessutom har denna reform drabbat
många väldigt hårt. Det beror bl.a. på två saker som redan har nämnts i
dagens debatt.

Den ena saken är att pengarna drivs in redan vid en inkomstnivå som
ligger långt under socialbidragsgränsen, dvs. en inkomstnivå på 2 000 kr
i månaden, vilket naturligtvis leder till konkreta problem.

Den andra saken är sättet på vilket man fastställer belopp i förhål-
lande till tidigare inkomster. Det är väl alldeles klart att man har miss-
lyckats på den här punkten. Vi får se om regeringen kan åstadkomma
någonting bättre. Nu har man utlovat att återkomma under våren, men
spåren förskräcker.

Fru talman! Jag vill yrka bifall till två reservationer. Det gäller reser-
vation nr 14, som rör den allmänna inriktningen av familjepolitiken, och
reservation nr 15, där vi och Centerpartiet vill ha ett förslag om en höj-
ning till 90 % när det gäller mamma- och pappamånaden.

Anf. 88 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! Det tycks vara missförståndets dag i dag när det gäller Bo Könberg och mig. Vi pratar förbi varandra.

Jag är fullständigt medveten om att oavsett vilket pensionssystem vi har utgör ett lågt barnafödande en stor risk, eftersom det innebär att allt färre skall försörja alltfler. Det var inte så jag sade, utan jag ställde mitt hopp till de demografiska siffror som Pensionsgruppen har fått ta del av och till att ni som är så drivande i denna grupp skall kunna se till att få i gång den debatt som är nödvändig om orsaken till att kvinnor i Sverige i dag inte föder barn.

Anf. 89 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Det är bra om vi kan reda ut så många missförstånd som möjligt så att vi kan ha diskussioner om reella skillnader mellan personer och partier.

Det är alldeles utmärkt om vi kan vara överens om att denna effekt gäller alla pensionssystem. Det vore ändå bättre om vi också var överens om att det i synnerhet gäller det pensionssystem som Ulla Hoffmann försvarar, nämligen det gamla ATP-systemet, jämfört med det nya systemet som i flera avseenden anpassas till förändringarna.

I övrigt är det en uppgift för oss alla som är angelägna om att vi skall ha ett familjevänligt och barnvänligt samhälle, att vi skall försöka att argumentera på olika vis för att ett sådant skall bli verklighet. Ett argument – inte det viktigaste kanske, men det är stort – är att det är bra för de äldre generationerna att det finns några som kan betala deras pensioner.

Anf. 90 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! I och för sig önskar jag inget högre än att vi skulle kunna ha en ny pensionsdebatt, men det är inte det som är syftet med det här. Vi är överens i den frågan.

Såvitt jag kan se är vi också överens om att vi måste ta reda på vad som är orsaken och försöka att komma med åtgärder. Det tycker jag också är positivt.

Det är bra att kristdemokraterna stöder det särskilda yttrande som vi har avgett där vi föreslår en utredning som ser på vilka orsakerna kan vara till att kvinnor i Sverige föder färre barn. Det hade varit bra om vi där hade kunnat få stöd från Folkpartiet. Jag tror nämligen att det är viktigt för jämställdheten mellan könen och också för det generella välfärdsystemet. I det fallet har Bo Könberg i princip liknande åsikter om hur våra socialförsäkringssystem skall se ut.

Jag ser fram emot att Pensionsarbetsgruppen sätter i gång och kanske startar en diskussion, och vi kommer gärna att haka på den.

Anf. 91 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Fru talman! Under 1900-talet har den s.k. marknaden i alltför många fall fått diktera villkoren för vår inhemska ekonomiska politik. Det har inneburit snabba ekonomiska förändringar för människor i vårt land som drabbar familjens innersta kärna och dess försörjningsmöjligheter. Mäniskor kan alltmer sällan påverka den egna situationen, och det leder till stress, osäkerhet och förödmjukelse. Relationerna inom en familj påver-

kas starkt, och barnen blir de stora förlorarna. En del av de barn som bråkar och är aggressiva kanske egentligen reagerar helt normalt på en omöjlig situation.

Tyvärr är det inte så allmänt vedertaget som det låter här i kammaren att barn behöver tid. Det är samhällsekonomiskt olönsamt med en barnfientlig politik, och man kommer att få betala med många års eftersläpning och med delvis mycket obehagliga resultat.

Vi i Miljöpartiet är övertygade om att det som är bra för barn är bra för hela samhället. Vi är övertygade om att en politik för barnens bästa är en förutsättning för att bygga ett ekologiskt, socialt och demokratiskt hållbart samhälle.

Att rena marknadskrafter styr utvecklingen är oacceptabelt. Marknaden tar inget samhällsansvar, visar ingen social solidaritet och ser barnen snarare som konsumenter av varor än som hela individer med rätt till trygghet och utveckling.

Då barnen är de som drabbas hårdast av familjernas försämrade ekonomi och ökade sociala klyftor, anser vi att en ny låginkomstutredning vore aktuell för att klargöra situationen. Vi är glada över att samarbetet med regeringen leder till att Sverige äntligen skall få se barnkonsekvensanalyser vid politiska beslut. Vi tror att det är ett bra steg på vägen till att nå ett barnvänligt samhälle.

Ett bra välfärdssystem som omfattar alla är det bäst fungerande fördelningspolitiska instrumentet, och det kallar vi social hållbarhet. Framför allt bör de som bäst behöver stödet gynnas mest. Detta blir särskilt tydligt på familjepolitikens område.

Miljöpartiet stöder regeringens avsikt att för riksdagen lägga fram förslag som innebär en höjning av barnbidraget. Miljöpartiet föreslår också en analys och utvärdering av konsekvenserna av ett höjt och beskattat barnbidrag inom samma kostnadsram.

I vårt förslag till nytt socialförsäkringssystem vill vi att ersättningen i föräldraförsäkringen under de första tolv månaderna fr.o.m. år 2000 skall vara 85 % på inkomster upp till 4,2 basbelopp och för inkomstdelar därutöver 40 %. Detta medför sammanlagt en besparing om 220 miljoner kronor per år på föräldraförsäkringen.

Vi anser även att taket i föräldraförsäkringen bör sänkas till 6,5 basbelopp. Ca 40 000 föräldrar erhåller varje år ersättning från föräldraförsäkringen på enbart garantinivå. Denna har under många år legat kvar på 60 kr per dag. Dessa föräldrar, som till 99 % är kvinnor, är unga, studerande eller nyanlända invandrare eller flyktingar som genom försäkringens arbetslinje inte kunnat kvalificera sig för en högre ersättning. Miljöpartiet anser att föräldraförsäkringen bör innehålla ett högre mått av grundtrygghet, och vi föreslår därför en höjning av garantinivån till 180 kr per dag.

För att delvis finansiera vårt förslag till ökad grundtrygghet i föräldraförsäkringen vill vi avskaffa de 90 dagar med ersättning enligt enbart garantinivå som finns i försäkringen i dagens system. Vi vill införa en lagstadgad rätt för föräldrar att vara lediga i sammanlagt 18 månader.

Miljöpartiet anser att regeringens lag om underhållsstöd är ett steg i rätt riktning. Dock har en stor grupp underhållsskyldiga föräldrar drabbats hårt av de nya reglerna och tvingats ansöka om uppskov med betalningen av underhåll. Det betyder, som så många har sagt tidigare här i

kammaren, att lagen åtminstone inte ännu blivit den samhällsekonomiska besparing som regeringen hade hoppats på.

Det här har vi skrivit om i vår budgetmotion men missat som hemställanspunkt. Vi kan dock lösa problemet genom att rösta för Ulla Hoffmanns och Carlinge Wisbergs reservation nr 17 under mom. 32.

Jag kan medan vi talar om underhåll passa på att slå ett slag för arbetstidsförkortning. Förutom att Miljöpartiet menar att en arbetstidsförkortning ger mera jobb är det den allra bästa reformen för barn.

Miljöpartiet välkomnar den arbetsgrupp inom Regeringskansliet som avser att fortsätta analysarbetet beträffande underhållsstödet, och vi föreslår att man i denna analys även tar i beaktande orsaken till att så många barn har särlevande föräldrar. Många blivande föräldrar hade inte tänkt ”att det skulle bli så här”. Utveckling och förstärkning av förebyggande insatser behövs, såsom samtal på mödra- och barnavårdscentralerna, föräldrargrupper, pappagrupper, mammagrupper och familjerådgivning.

Med detta lilla upprop om förebyggande åtgärder vill jag avsluta mitt tal om utgiftsområde 8 och tacka för mig, fru talman!

Anf. 92 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Jag har begärt replik när det gäller ett ämne som liknar det som Kerstin-Maria Stalin och jag har talat om tidigare under dagen, nämligen att den s.k. grundtryggheten i Miljöpartiets satsning såvitt jag förstår ofrånkomligt måste leda till ökade marginaleffekter. Det är väl uppenbart att det gäller i fallet den sänkta föräldraförsäkringen. Jag förmodar att man inte vill sänka avgiften för dem som skall få mindre för-måner, utan det är väl även där fråga om ett större skatteinslag med ökade marginaleffekter och vidgade skatteklivar.

Samma sak gäller väl rimligen också förslaget om att man vill ha ett, till skillnad från vad som gäller nu, beskattat barnbidrag. Nästan alla andra partier – möjligen t.o.m. alla – är anhängare av det nuvarande systemet med barnbidrag, men Miljöpartiet vill ha ett beskattat barnbidrag, som också det leder till ökade marginaleffekter.

En intressant fråga i sammanhanget, som jag inte riktigt har klart för mig, är på vilket sätt det skall beskattas. Vilken av makarna är det som skall anses vara förälder och ha rätt till barnbidraget? Är det maken med den högsta inkomsten eller maken med den lägsta inkomsten, eller skall de dela på det? När skall denna beskattning inträffa? Skall det ske efter det att bostadsbidraget är avtrappat eller medan dagistaxorna fortfarande räknas upp, eller i slutet på allt detta? Det vore intressant att få höra det.

Anf. 93 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik:

Fru talman! Hur det skall beskattas kan jag inte svara på nu, utan jag skall be att få återkomma till det. Jag vill i övrigt ge samma svar som förut, att det som har att göra med pengar hänger ihop. Det stora paket som vi föreslår innehåller ett alldeles speciellt sätt att se på socialförsäkringar.

Anf. 94 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Jag är helt överens med Kerstin-Maria Stalin om att det är ett speciellt sätt att se på socialförsäkringar. Möjligen kan man t.o.m. säga att det är mycket speciellt, eftersom det handlar om att socialförsäk-

ringarna inte skall vara försäkringar. Det handlar ju om att ta bort så mycket som möjligt av försäkringsinslagen och göra någonting annat av dem.

Det vore bra om man från Miljöpartiets sida i fortsättningen talade om dem som någonting annat än socialförsäkringar. Jag vet inte vad de skall heta då, men det blir inte speciellt mycket av försäkringar kvar, eftersom ni vill ta bort försäkringselementen.

Anf. 95 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik:

Fru talman! Det är behandlat under den här rubriken och kallas därför för försäkring, men det är fråga om ett alldeles speciellt grundtrygghets-system.

Anf. 96 MARIANN YTTERBERG (s):

Fru talman! Vi diskuterar nu utgiftsområde 12, som handlar om ekonomisk trygghet för familjer och barn. Vi har hört partiernas olika förslag och synpunkter på regeringens budgetförslag. På många punkter är vi ense, och på en del skiljer vi oss åt.

Jag kommer att beskriva vår syn på familjepolitiken och på så sätt visa varför vi yrkar avslag på motionerna. Det sker i en del fall av ideologiska skäl och i några fall därför att vi just nu helt enkelt inte har pengar.

Vi bedriver en välfärdspolitik som kallas den svenska modellen, eller egentligen den nordiska modellen. Det är inte bara vi socialdemokrater som står bakom denna generella välfärdspolitik; det har vi upptäckt här. Den innebär att alla är med om att finansiera och att vi alla också har del i förmånerna.

Med tanke på vad som har skrivits i tidningarna den senaste tiden skulle jag vilja säga att ryktet om den generella välfärdspolitikens död är betydligt överdrivet. Denna modell innebär en omfördelning mellan perioder i livet – från tider när vi är friska till när vi är sjuka, från tider med arbete till när vi är arbetslösa och från vår aktiva tid till när vi blivit pensionärer.

Men vi fördelar inte bara över livscykel, utan vi fördelar även mellan individer. Den som är frisk bidrar till den som är sjuk, och den som är ung till den som är gammal osv. Vi sprider alltså risk över både tid och mellan individer, och inte minst är solidaritetsperspektivet väldigt viktigt.

Då menar vi att välfärdspolitiken skall omfatta hela folket och både ge förmåner åt och finansieras av låg- och höginkomsttagare. På så vis, brukar vi säga, alstrar välfärdspolitiken sitt eget stöd. Att rikta offentliga resurser enbart till den del av befolkningen som på grund av arbetslöshet, handikapp eller andra omständigheter inte kan klara sig leder till en sämre fördelning och minskat stöd. Här har internationell erfarenhet och forskning visat att selektiv välfärdspolitik leder till inlåsning och fattigdomsfällor och ger fler fattiga äldre och fler fattiga barn samt ett minskat stöd hos medborgarna.

Vi fick en FN-rapport i slutet av september, strax före valet, där man visar att vi i Norden har lägst antal fattiga i EU.

Det finns två vanföreställningar om välfärdspolitik. Den ena är att det krävs en mycket progressiv beskattning för att nå en hög grad av utjämning. Men om man finansierar välfärdspolitik med proportionell skatt

och samtidigt ger hushållen lika stora transfereringar oavsett inkomst, då får vi en stark inkomstutjämning. Till den andra vanföreställningen hör att stöd som enbart riktas till de fattiga ger mest utjämning. Men en selektiv välfärdspolitik, riktad enbart till dem som behöver, leder till mer byråkrati och blir dyrare att administrera, det kränker integriteten och inbjuder till fusk och manipulation. Det är därför vi hellre vill ge barnbidrag till alla framför en ökning av hyresbidraget, även om det i och för sig kan vara intressant. Det här är ett av skälen till att vi inte vill behovspröva barnbidraget. Vi vill också införa maxtaxa på dagis – detta för att behålla legitimiteten i systemet. Det är därför som vi vill att den som har hög lön och betalar mycket skatt också får ut mer i den inkomstrelaterade föräldrapenningen.

Det ligger naturligtvis nära till hands att styra över och behovspröva i högre grad när vi har haft så här dåliga tider och sett hur många har drabbats och farit illa medan vi sanerat budgeten. Samtidigt visar det sig också att svenska folket har större förtroende för de generella bidragen än för de behovsprövade. Man kan alltså inte lätt fuska med barnbidrag; antingen har man barn eller också har man det inte.

När det gäller vårdnadsbidraget är jag inte så entusiastisk som Fanny Rizell. Jag är tveksam till hur det slår när det gäller rättvisan i detta. Men gemensamt är ändå att vi vill göra det bra för barnfamiljerna. Jag ser hur pass mycket det kostar, 4 miljarder, och nu har vi inte dessa 4 miljarder. Om jag fick välja skulle jag föredra att förlänga föräldraförsäkringen, framför allt garantinivån som legat på samma nivå i 15 år. Det handlar som sagt om att det kostar så mycket pengar.

Bo Könberg frågade om skatter gentemot barnbidrag. Det är i dag man skall börja överlägga om skatter. I mitt anförande har jag utvecklat hur vi ser på den generella välfärden och skatter. Det motsäger lite grann det som Moderaterna säger om att pengarna går till bidrag, att vi får rundgång i systemet och att man skall kunna leva på sin lön. Men vi omfördelar i samhället. Det är svårt att svara så här direkt om jag skulle föredra att höja barnbidraget framför att sänka skatter för låg- och medelinkomsttagare. Det är lite marigt att föregripa överläggningarna. Jag avstår, för jag har inte tänkt över det riktigt, om jag skall vara ärlig. Vi får se vart det leder.

Det vi har gemensamt är att vi vill att det skall bli bra för barn och föräldrar. Det låga barnafödandet är också ett bekymmer. Jag tror att barnafödandekullarna också är inne i en långkonjunktur. Jag tror att 70-talisterna var få, och det avspeglar sig naturligtvis. Vi förutsätter att regeringen följer den här frågan noga utan att vi gör en utredning.

Avslutningsvis vill jag säga att den viktigaste förutsättningen för en god välfärd är statsfinanser i balans och en minskad arbetslöshet. Med sådana problem tror jag inte att det spelar så stor roll vad vi har för modell.

Jag yrkar härmed bifall till hemställan i utskottets betänkande och avslag på motionerna.

Anf. 97 FANNY RIZELL (kd):

Fru talman! Mariann Ytterberg talar väldigt väl om den generella välfärden och menar att stödet till familjerna i stort sett skall vara generellt.

Om någonting var generellt var det vårdnadsbidraget. Det gick till alla familjer. Det borde vara en väldigt bra metod att pröva.

Mariann Ytterberg säger att hon är väldigt tveksam därför att det är oprövat och osäkert. Dock var det ett stor andel av familjerna som använde sig av det här – jag har inte procentsatsen i huvudet. Det var förvånansvärt många som på den korta tiden hann pröva det och som tyckte att det var bra.

Jag beklagar djupt, och det borde i så fall Mariann Ytterberg också göra, att det fick en så kort livslängd. Socialdemokraterna ville till varje pris ta bort det. Vi kunde ha fått pröva det lite till och få veta ännu mer om vad föräldrarna tyckte om det systemet, utvärdera det och också se hur det fungerade. Detta trots att det var ett så lågt belopp, alldeles för lågt. Det vi har föreslagit nu i vår motion är 10 % av basbeloppet, som skulle bli 3 640 kr. Det skulle ge en helt annan möjlighet, och det skulle innebära ett helt annat sätt att använda det. Man skulle kunna köpa deltidsbarnomsorg osv. Det finns andra sätt att formulera det här som skulle göra det mycket effektivt.

Vårdnadsbidraget är generellt, rättvist och beskattat, vilket innebär att den som har hög lön betalar mer i skatt. Det är ur många synpunkter alldeles idealiskt. Jag tycker att det vore värt att pröva det igen.

Anf. 98 MARIANN YTTERBERG (s):

Fru talman! Hur generellt det är kanske vi kan diskutera. Det är beskattat också, som Fanny Rizell säger. Men det är en stor kostnad. Är man lågavlönad eller arbetslös kan man alltså inte leva på det här. Jag tycker inte att det systemet är att föredra. Vi har diskuterat frågan både i valrörelsen och här i kammaren många gånger. Det är inte så att jag tycker att vårdnadsbidrag är jättebra. Jag tror att vi för de pengarna i stället skulle kunna ge längre föräldraledighet eller få höjt garantibelopp.

Anf. 99 FANNY RIZELL (kd):

Fru talman! Nej, man kan inte leva på det helt. Det kanske inte är många som kommer att försöka göra det heller. Vi vet att samhället redan i dag på olika sätt stöder ensamstående föräldrar. Det är väl ingenting konstigt i och för sig, men det här *är* generellt. Det går till alla föräldrar. Man kan säga att det kostar mycket. Ja, 4 miljarder är ingen struntsumma, det vet jag också. Ändå kunde socialdemokraterna i valrörelsen helt apropå, helt ofinansierat, säga att man skall ha ett tak på dagisavgifterna. Det är ungefär den summan, 3,6 miljarder. Kan man det ena kan man det andra. I vårt förslag har vi finansiering, det går att skaffa fram pengar. Det här tycker jag är ett mycket bra system. Vederlägg det!

Anf. 100 MARIANN YTTERBERG (s):

Fru talman! Jag tycker inte att de riktigt är jämförbara. Om vi skall rangordna – det låter som på julafton då man får önska – föredrar jag maxtaxan i alla fall. Det stärker tanken att alla är med och betalar, alla får del av det.

Vi får marginaleffekter när konstruktionerna på taxorna ser så olika ut. Om man går upp i tjänst får man så mycket högre avgift att det inte lönar sig.

Anf. 101 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Jag noterade med viss tillfredsställelse att Mariann Ytterberg i likhet med några av de socialdemokratiska ministrarna den här hösten talade väldigt mycket för en riktig generell välfärdspolitik på väg bort från de selektiva inslagen. Vi är inte överens om allt, men jag tyckte att det fanns en hel del positivt i det som sades.

Jag respekterar förstås om Mariann Ytterberg vill fundera ytterligare på om det är höjda barnbidrag som är den bästa metoden för att göra förändringar eller om det är sänkningar av skatten för alla låg- och medelinkomsttagare oavsett om de har ansvar för barn eller inte.

Vår uppfattning från Folkpartiets sida har varit att det är barnfamiljerna som har råkat väldigt illa ut under 90-talet. Ett bättre sätt att använda de ca 3 miljarder som det är fråga om för den s.k. tillfälliga sänkningen är att satsa dem på barnfamiljerna. Jag hoppas att de som vill se en bättre familjepolitik i Sverige under de kommande skattesamtalen kommer att peka på just detta.

Detta med barnbidrag låter just som bidrag. Men det har sin bakgrund i att Sverige är ett av de mycket få länder i världen som beskattar barnfamiljer med en viss given inkomst på samma sätt som ungarlar med samma inkomst. Från vår sida har vi alltid sett det som ett tungt och viktigt inslag i skattesystemet för att ta hänsyn till att det är olika bärkraft vid en och samma inkomst om man är fler som lever på den eller om man är färre.

Anf. 102 CECILIA MAGNUSSON (m):

Fru talman! Mariann Ytterberg talar väldigt mycket om solidaritet och den generella välfärdspolitiken. Jag undrar vad det är för solidaritet när det som vi tillsammans lägger till samhället inte går till dem som behöver det bäst, som det står i regeringens proposition och i utskottsbetänkandet.

Varför är det så många som i dag faller igenom systemet? Varför har familjer det så svårt? Varför är det alltid en höjning av ett bidrag som är det bästa? Varför kan inte ett avdrag ens komma på tanke?

Vi såg i midsomras den situation som många barnfamiljer lever under med små marginaler. Varför inte förbättra de marginalerna genom att man kan dra av på skatten i stället för att öka bidragen? Det blir dessutom billigare för samhället och administrationen.

Jag skulle vilja ställa en fråga till Mariann Ytterberg angående det jag sade i mitt anförande gällande nedskrivning av de ekonomiska prognoserna och bedömningarna. Var går gränsen för att de höjningar av barnbidragen som vi nu skall fatta beslut om aldrig skall genomföras?

Anf. 103 MARIANN YTTERBERG (s):

Fru talman! Det första som Cecilia frågade om var det jag försökte förklara i mitt anförande. Vi kanske allihop har en sådan dag i dag då vi missförstår.

När det gäller omfördelningseffekten i systemet betalar alla skatt, alla är med, och alla får också tillbaka. Bidrag kan vara på olika sätt. Det kan få en dålig klang, som i bidragsberoende och liknande. Det jag försökte beskriva är det generella som är det fina i kråksången, nämligen omfördelningseffekten. Alla är med och betalar, men alla får också del.

Om man tänker sig människor som har hög inkomst och betalar mycket i skatt men aldrig själva får tillbaka någonting, hur länge kommer de att stå upp på att betala och sedan få köpa det själv? De får alltså betala för det två gånger. Det kan nog gå ett tag. Men sedan kommer en generationsskillnad. Det är det som gör att vi hellre vill ha bidragssystemet framför ett avdragssystem.

Den andra frågan känns hedersam att få här i kammaren. Var gränsen går för att vi skall säga att här utgår barnbidraget som föreslås för år 2000 och 2001 och här gör det inte kan jag inte svara på i dag. Jag utgår ifrån att det absolut skall kunna genomföras.

Anf. 104 CECILIA MAGNUSSON (m):

Fru talman! Mariann Ytterberg säger att alla skall betala och få någonting tillbaka. I dag är det så att de som inte kan betala inte heller får någonting tillbaka. Det är de som har det sämst i samhället som inte får del av detta. Vi andra som har goda inkomster får tillbaka väldigt mycket bidrag. Men det är inte det vi vill.

Vi vill också kunna bestämma om hur vårt liv ser ut, samtidigt som vi var och en kan se hur samhället ser ut runtomkring oss. Det finns förfärligt många människor, många barn och många utsatta som inte får den hjälp som vi har garanterat. Det tycker jag är skämmigt, för att uttrycka sig modernt.

Till sist frågan om de ekonomiska bedömningarna. Vore det inte på sin plats att man började titta på var gränsen går? Snart har man skrivit ned de ekonomiska bedömningarna väldigt långt jämfört med de prognoser som man angett som grund för att kunna genomföra dessa förändringar.

Anf. 105 MARIANN YTTERBERG (s):

Fru talman! Jag börjar med den sista frågan. Vi återkommer i vårbudgeten med detta. Jag skall ta med den frågan.

När det gäller det Cecilia sade om de som står utanför vill jag säga följande. Vi har haft en period med sanering av statsfinanserna, och vi har haft det bekymmersamt. Oavsett vem som hade regerat hade man haft det problemet med sig.

Det är sorgligt att människor får en väldigt låg ersättning eftersom de inte har kommit in i systemen. Men frågan är om det är systemet självt det är fel på. Det beror på arbetslöshet och andra saker.

Det system vi har måste kontinuerligt diskuteras och ses över. Men det innebär inte att man skulle ändra i ett system därför att vi haft en dålig period. Däremot måste man se till att vi uppdaterar, korrigerar och förändrar.

Vi ser också motioner där man säger att man skall ta hänsyn till förändringar på arbetsmarknaden, att vi är anställda på andra villkor än tidigare och andra sådana kvalificeringsvillkor.

Om jag tycker att den svenska modellen är jättebra betyder inte det att jag absolut inte vill titta på skavanker och sådana saker.

Anf. 106 BIRGITTA CARLSSON (c):

Fru talman! Mariann Ytterberg tog upp kostnaderna för vårdnadsbidrag. Det barnkonto vi föreslår är en utbyggnad av vår tidigare modell

med vårdnadsersättning. Det innebär inte mer kostnader för staten, utan det är i princip en omfördelning av pengar och att man ger mer pengar till familjerna. Det innebär inte några ökade kostnader vare sig för kommunen eller för staten.

Sedan är det en sak till som jag inte tog upp i mitt anförande. Det förvånade mig när socialdemokraterna i valrörelsen föreslog en maxtaxa på dagis. Det är verkligen något som gynnar höginkomsttagarna och straffar den förälder som väljer att ta ett större ansvar för att ta hand om sina barn själv.

Anf. 107 MARIANN YTTERBERG (s):

Fru talman! Först till frågan om barnkonton. Till kontot skall, såvitt jag förstår, en del av statsbidraget till kommunerna fördelas – en del eller hela, står det. Vi har en barnomsorgslag. Kommunerna skall bygga en långsiktig barnomsorg. Det blir lite marigt när de inte vet hur stor andel som kan tänkas vara med i det här systemet.

Där vi också har olikheter är att ni anser att det är orättvist att högavlönade får mer i föräldrapenning än den som har låg inkomst. Det skall vara lika för alla, såvitt jag förstår. Det motsäger lite grann vår uppfattning. Vi tycker att det skall vara inkomstrelaterat. Det är precis som med maxtaxan, som också Bo Könberg var inne på. Vi betalar två gånger.

Vi betalar antingen mycket skatt generellt och har de här ersättningarna, eller också gör vi inte det och tar ut höga avgifter. Att vi gör båda delarna, vilket jag måste erkänna att vi gör eller har gjort i vissa sammanhang, är inte att föredra. Då underminerar vi systemet och förlorar legitimiteten på sikt. Vi måste på något sätt välja fot här.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 8 §.)

8 § Invandrare och flyktingar m.m.

Föredrogs

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1998/99:SfU2

Utgiftsområde 8 Invandrare och flyktingar m.m. (prop. 1998/99:1 delvis och skr. 1998/99:9 delvis)

Anf. 108 GUSTAF VON ESSEN (m):

Fru talman! Jag skall för Moderata samlingspartiets räkning be att få yrka bifall till hemställan i utskottets betänkande under mom. 2–16. Vi har ett särskilt yttrande där vi lite grann beskriver vårt budgetalternativ. Men det är som sagt ett särskilt yttrande, och de som är särskilt intresserade av att läsa vad vi har att säga där kan ju slå upp det i handlingarna.

Beträffande punkt 5 finns det ett förslag om att riksdagen inte skall göra något uttalande med anledning av de motioner som finns. Vi ställer oss bakom att riksdagen inte gör något uttalande. Sedan hänvisar utskottet till integrationspropositionen och storstadspropositionen. Där har vi lite olika uppfattningar mot vad majoriteten har, men vi har inget yr-

kande här. Vi ställer oss alltså bakom utskottets förslag, nämligen att avslå motionen även under mom. 5.

Tack för ordet, fru talman. Jag hoppas att alla är lika korta som jag.

Anf. 109 ULLA HOFFMANN (v):

Fru talman! Jag kan inte lova Gustaf von Essen att jag skall vara, som han säger, lika föredömligt kort i debatten. Men jag kan lova Gustaf von Essen att jag kommer att var kortare än jag brukar vara. Det är alltid något.

Det gör jag därför att den debatt som vi skall föra i dag är en ren budgetdebatt och behandlar utgiftsområde 8 Invandrare och flyktingar. De ideologiska debatterna kommer först till våren. Jag kommer därför inte i dag att lyfta fram Vänsterpartiets hela syn på integrations- eller flyktingpolitiken i Sverige, utan nöja mig med att göra vissa markeringar inför de kommande debatterna.

Vänsterpartiet anser att integrationen börjar dag 1, dvs. den dag då en flykting sätter sin fot på svensk mark och söker asyl. Vi vet visserligen inte vem som kommer att avvisas eller vem som kommer att stanna, men vad gäller integration finns det ingen tid att förlora.

Den människa som tvingas fly från sitt land och söka fristad i ett annat land är i många fall en trasig människa som många gånger har hemiska krigsupplevelser med tortyr och våldtäkt bakom sig. En sådan människa behöver känna att han eller hon har stöd i det land man söker en fristad i.

Ett sådant stöd, menar vi i Vänsterpartiet, är att ge t.ex. flyktingbarnen, dvs. de barn som ännu inte fått besked, rätt till samma skola som andra barn i Sverige. Det är att genast starta undervisning i svenska. Det är att ekvivalera vuxnas betyg och ge eventuell kompletterande utbildning. Det är också att ge terapi och behandling för de traumatiska upplevelser som gjort att flyktingen tvingats lämna sitt land.

Jag vill dröja mig kvar vid barnens skolgång, och jag vill göra det genom att kommentera förslaget till ett nytt kommunalt utjämningsbidrag. I förslaget kommer det inte att finnas någon faktor som kompenserar de kommuner som har många invandrade barn i sina skolor. Anledningen till det är den bakomliggande statistik som Kostnadsutjämningskommittén tagit del av. Den visar nämligen att skolundervisningen för invandrade elever inte kostar mer än den som svenska barn får. Samtidigt visar en grupp lärare att det helt enkelt inte finns resurser för att ge dessa elever den undervisningstid som de enligt skollagen har rätt till. I stället löser man problemet så att de invandrade barnen placeras i särskilda klasser med färre antal undervisningstimmar. Då är det ju inte så konstigt att statistiken visar att det kostar lika mycket.

Det är inte nog med att dessa barn först får färre timmar på förläggningen, utan dessutom kommer detta att fortsätta för många barn när de har fått uppehållstillstånd. Förslaget till nytt kommunalt utjämningsbidrag kommer därför att ytterligare försvåra integrationen för barn med utländsk härkomst. Därför vill jag uppmana Integrationsverket, som har som sin uppgift att föra in ett etniskt perspektiv på alla beslut, att noggrant granska detta förslag.

Fru talman! Många unga invandrade kvinnor har en svår situation, bl.a. på grund av att de ofta hamnar mellan den egna familjens värde-

ringar och den svenska synen på kvinnor och sexualitet. Många av dessa unga kvinnor har svårt att hitta någon att prata med om sina problem. De upplever det som ett lojalitetsbrott att, som man säger, lämna ut den egna familjen i t.ex. samtal med en skolkurator. Ofta vänder sig dessa unga kvinnor i stället till andra kvinnor som är verksamma de i olika projekt för invandrarkvinnor som pågår i många kommuner. Det är därför viktigt att denna verksamhet får finnas kvar och utvecklas.

För att ytterligare synliggöra invandrade kvinnors kompetens, kunskap och erfarenhet anser vi att de medel som invandrarorganisationerna tilldelas varje år bör redovisas ur ett könsperspektiv och att regeringen också ställer ett sådant krav. Utskottsmajoriteten delar vår uppfattning och vi är i dag nöjda med de skrivningar som finns på dessa områden i betänkandetexten.

Fru talman! Vänsterpartiet har upprepade gånger motionerat om sjukvård för vuxna asylsökande och för gömda barn. Vi menar att en del av den statliga ersättningen till landstingen vad avser hälso- och sjukvård för asylsökande måste öronmärkas för de asylsökande som tvingas söka sjukvård anonymt. Det har inträffat att invandringsmyndigheterna faktiskt har gjort fel i sina bedömningar i första och andra instans och att en förnyad ansökan har lett till att utlänningsmyndigheten fått uppehållstillstånd.

I ett fall tvingades en kvinna gömma sig, men mådde så dåligt att hon tvingades uppsöka en psykiatrisk klinik. Genom de intyg som läkarna skrev ut fick hon senare uppehållstillstånd av humanitära skäl.

I ett annat fall tvingades en gravid kvinna att uppsöka akutsjukvården där det gjordes ett kejsarsnitt. Även denna kvinna har fått stanna av humanitära skäl. Vi begär inte mer pengar, vi begär bara att regeringen skall öronmärka en del av pengarna för dem som är gömda och tvingas söka akut sjukvård anonymt.

Vi har också vid flera tillfällen uttryckt vår oro för att sekretesskyddet inte är tillräckligt starkt vad gäller asylsökande gömda flyktingar. Genom att det inte finns öronmärkta pengar för dessa, skickade Landstingsförbundet ut en skrivelse till samtliga landsting med en uppmaning att i ännu högre grad kontrollera en utlännings identitet vid besök i sjukvården eller kontrollera med regionkontor eller förläggning innan man ger vård.

Utskottet besvarar vår oro med att säga att statlig ersättning av principiella skäl inte skall utges för hälso- och sjukvård för den som håller sig undan verkställighet. Vilka de principiella skälen är, kanske någon från majoriteten kan svara på.

Så till slut, fru talman! Under budgetåret 1998 anvisade riksdagen medel motsvarande kostnader för 1 840 s.k. kvotflyktingar. Delar av dessa medel får användas, som man säger, flexibelt, t.ex. till projektmedel för framtida återvandring, medicinska insatser m.m. För 1998 kommer antalet faktiskt mottagna kvotflyktingar att uppgå till ca 1 370 personer. Medel motsvarande ca 1 450 kvotflyktingar kommer att förbrukas, inklusive de s.k. flexibla kostnaderna.

Resterande medel kommer att användas för att täcka det underskott som uppkommit främst för att president Milošević inte accepterar att ta emot sina egna medborgare. Vi anser att det är fullständigt oacceptabelt att en krigsförbrytare, efterlyst av världssamfundet, skall kunna utöva ett

sådant inflytande att ett riksdagsbeslut om uttagande av kvotflyktingar inte fullföljs.

Vi är därför glada att utskottet anser det självklart att det faktum att Förbundsrepubliken Jugoslavien vägrar att ta emot sina egna medborgare inte får medföra att Sverige tar emot ett mindre antal kvotflyktingar.

Fru talman! Normalt brukar Vänsterpartiet ha många reservationer att yrka bifall till, men genom att stora delar av våra motioner hänvisats till den flyktingpolitiska debatten i vår och att vi på flera punkter faktiskt fått utskottets gehör för våra synpunkter har vi endast en reservation, nämligen reservation 6 under mom. 11, och den yrkar jag härmed bifall till.

Anf. 110 FANNY RIZELL (kd):

Fru talman! Vi kristdemokrater menar att de humanistiska och kristna grundvärderingar som till stor del ligger bakom den demokratiska utvecklingen i Sverige skall vara grunden också för svensk migrationspolitik.

Motivet till att vi skall föra en generös och tydlig migrationspolitik är i första hand moraliskt. Det är vår plikt att bistå människor i nöd, av respekt för alla människors lika värde. Under ekonomiskt bistra tider kan den goda viljan sättas på prov. Det är viktigt att vi politiker lyssnar till folkopinionen, men också att vi försöker påverka den genom att påminna om de värden den svenska demokratin bygger på.

Ett av skälen till flykt är förtryck av minoriteter och folkgrupper. Det talas ibland om ekonomiska flyktingar. Det är till stor del människor som förföljs och diskrimineras därför att de tillhör en minoritet. Sverige borde mycket aktivt verka för att lagfästa minoritetsrättigheter införs i de länder som i dag tillhör de mest flyktinggenererande. Det finns grund för sådana rättigheter i många internationella konventioner.

Sverige kan inte föra en politik isolerat från andra länder. Därför har EU-samarbetet stor betydelse, och där bör Sverige verka för att EU-länderna inför en europeisk flyktingkonvention. Dessutom bör man arbeta för att rätten till asyl införs i Europarådets konvention om mänskliga rättigheter.

Vi motsätter oss en politik som leder till att familjer splittras och förordar därför att utvisnings- och avvisningsbeslut som leder till familjesplittring skall inhiberas, såvida inte synnerliga skäl föreligger. Den s.k. sista länken-bestämmelsen är borttagen, vilket vi motsatte oss. Vi vill gärna ha den tillbaka. Nu pågår en utredning som behandlar frågorna om den framtida asylprocessen. Vi anser det nödvändigt med förändringar i asylprocessen om rättssäkerhet, humanitet och respekt för individers mänskliga rättigheter skall kunna upprätthållas.

Invandrare bör åtnjuta samma valfrihet som övriga medborgare, ha rätt att bosätta sig var de vill och att lära sina barn sitt modersmål, starta egna skolor och utöva sin religion.

Fru talman! Integrationsverket inrättades i juni 1998. Kristdemokraterna motsatte sig att myndigheten bildades. Vi har accepterat anslaget för 1999, men kommer nog att överväga alternativ för tiden därefter.

Avtalen med enskilda kommuner om flyktingmottagning bör tas bort. Introduktionsersättning kan följa den nyanlände som en flyktingpeng. I stort sett skall de invandrarpolitiska åtgärderna begränsas. De kan gälla

ungefär under de fem första åren i Sverige. Därefter bör den generella flyktingpolitiken gälla. Den skall också omfatta åtgärder till stöd för minoritetsgruppers rätt att behålla och utveckla sin kultur enligt de internationella konventioner som Sverige ratificerat.

Den absolut viktigaste integrationsfaktorn är en politik som ser till att arbetslösa får jobb. Vi är övertygade om att förbättringar på arbetsmarknaden i stort ger jobb också i invandrartäta områden, att skattelättnader, förenklingar för den som vill starta företag och förändringar i arbetsrätten skulle få goda effekter.

På en arbetsplats finns möjlighet att praktisera det nya språket, att lära sig det nya samhällets regler, att få vänner, att få ett socialt nätverk. Stat och kommun skall föregå med gott exempel genom att flytta myndigheter och en del av sina verksamheter till invandrartäta områden. Det skapar fler jobb i sig, och dessutom kommer behovet av service att öka.

I budgetpropositionen lägger regeringen stor vikt vid behovet av att motverka segregering och öka engagemanget i stora allmännyttiga bostadsområden. Riskerna finns att kontakterna mellan invandrare och svenskar blir få och att det svenska språket som sammanhållande länk försvagas. För att motverka detta krävs utveckling av nya metoder, ny kunskap.

Jag har tidigare motionerat om att staten därför bör bidra till att Stiftelsen Cesam i Örebro ges möjlighet att utvecklas till ett nationellt institut för lokal demokrati och social utveckling. Det är redan nu ett resursbank för kunskap och erfarenheter. Där finns ett nätverk mellan grupper som driver ett viktigt pionjärbete. Därför stöder vi nu Inger Lundbergs motion.

I en lyckad integrationspolitik finns också rätten att vara olik. Det finns behov av särskilda riktlinjer för minoritetspolitiken vad gäller språkliga och etniska minoriteter. Deras rättigheter bör slås fast bl.a. för att få en likvärdig behandling i hela landet. 1997 presenterade Minoritetskommittén ett betänkande, *Steg mot en minoritetspolitik*. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med en proposition med utgångspunkt i betänkandet. Samer, sverigefinnar och zigenare har väntat länge nog.

Fru talman! Kristdemokraterna står bakom reservationerna, men yrkar bara bifall till reservation nr 8.

Anf. 111 BIRGITTA CARLSSON (c):

Fru talman! Jag skall bejaka Gustaf von Essens uppmaning att göra ett kort inlägg i debatten. Centerpartiet återkommer i den flyktingpolitiska debatten i vår.

Centerpartiet vill vända utvecklingen i samhället genom att förändra grundläggande strukturer. Samhällsgemenskapen måste växa underifrån. Genom ett ökat lokalt inflytande med aktiva medborgare som tar personligt ansvar vill vi skapa ett samhälle med lika möjligheter för alla människor oberoende av bakgrund. Vi vill att samhället skall utvecklas på en mångkulturell grund.

Centerpartiet anser att lika möjligheter till information via både de formella och de informella beslutsgångarna är en förutsättning för att en person skall vara delaktig i den demokratiska processen. Människor har varierande förutsättningar att ta del av systemet och de som flyttat till Sverige har i detta sammanhang ett handikapp. Dörrarna till de politiska

beslutssystemen måste vara tydligt öppna också för dem som är inflyttade till Sverige. Invandrarorganisationerna vill ha möjlighet att verka i samhället och utom resultatstyrda stöd bör det också utges ett grundstöd till organisationerna.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till vår reservation nr 4, men vi kommer också att stödja reservation nr 1 av Folkpartiet.

Anf. 112 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Fru talman! Dagens ärende avser utgiftsområdet Invandrare och flyktingar och pengarna till detta område. Här har vi två reservationer och ett särskilt yttrande, och det är dem jag kommer att koncentrera det här inlägget till.

Som utgångspunkt ligger naturligtvis Folkpartiets flykting- och invandrapolitik. Den utgår från människors rätt att få en fristad om de utsätts för förföljelse. De har rätt till ett människovärdigt mottagande, och de skall ha rätt att få den hjälp och det stöd de behöver för att integreras i det nya landet.

Här är Genèvekonventionen otillräcklig. Vi kommer att föra fram i nästa mera principiella debatt att vi behöver en ny konvention som skydd, t.ex. i massflyktsituationer.

Det dyker ständigt upp nya fall där man inte får det skydd man behöver. Vi har nu i veckan bevitnat ett. En homosexuell iranier höll på att utvisas. Nu hoppas jag att det håller på att lösa sig, för Iran är ju ett av de mest fientliga länderna som finns på denna jord när det gäller homosexuella, och straffet är där mycket högt om någon befinner vara homosexuell.

Så till våra reservationer. Vi har reservation nr 1, om direktvalda statsdelsnämnder. Det är ett lågt valdeltagande bland våra invandrare och flyktingar. Vi anser att kan man ha större möjlighet till direktdemokrati, kan man ha ett direktval till statsdelsnämnderna, skulle man nog öka valdeltagandet i den gruppen.

Jag yrkar bifall till reservation 1 under mom. 4.

Den andra reservationen gäller tortyrskador. Att torteras är ju att bli kränkt i sitt allra innersta, och följderna av detta är mycket allvarliga. Även om det inte syns några ärr utanpå sätter det här ärr i själen. Undersökningar visar att uppemot 20–25 % av de människor som lever som flyktingar i Sverige har utsatts för tortyr. De har kommit från ett sjuttiofem olika länder. Det är framför allt från Iran och Irak som de har kommit, men också från områden inom det forna Jugoslavien och naturligtvis enstaka fall från en lång rad länder.

Jag vill här läsa upp ett vittnesmål för att alla skall känna vad det verkligen betyder. Så här skriver en person som har upplevt tortyr:

”Från den lokal, där de höll oss fångslade, kunde jag dag ut och dag in bevittna hur man förde ut fångar ut på gården där de sedan avrättades. Ute på gården stod ett stort gammalt träd, men långa grenar som gav skugga från solen. Samma träd hade tidigare varit en rofylld samlingsplats dit människor gick med glädje och lugn och ro i själen. Nu fick det istället ta emot blodstänk från de som avrättades med gevärskulor och dess ståtliga grenar fick stå till tjänst för de rep man hängde fångarna i. Kropparna lämnades kvar till beskådning varje morgon.

Så blev det då min tur. Jag fördes ut och ställdes upp vid trädet. Jag var försedd med ögonbindel, jag hörde skottet och jag kände något

varmt, vått rinna nerför mina ben innan jag dog. Det var inte blod, jag hade kissat på mig. Jag var inte död, jag hade svimmat av skräck. Trädet fick ta emot min kula. Meningen var inte att ta livet av mig utan att skrämma livet ur mig för all framtid.”

Det är med sådana upplevelser som många flyktingar kommer till Sverige, och de sätter ärr i själen som vi i sjukvården inte förmår upptäcka på grund av kunskapsbrister. Det är att göra svensk hälso- och sjukvård och flyktingmottagandet bättre rustade för att möta människor med de här livsupplevelserna som vi har skrivit den här reservationen. Vi talar om kunskapshöjande insatser, att man lokalt skriver policyprogram för hur primärvård och kommun skall arbeta för att på bästa sätt stödja och rehabilitera de här människorna. Vi tar också upp behovet av forskning kring tortyr och sådana här trauman, hur man bäst kan hjälpa människorna att leva vidare. Vi tar därmed också upp de speciella behov som flyktingar med tortyrupplevelser kan ha när det gäller att lära sig svenska språket. Det finns speciella problem med detta.

Det är därför som vi har tagit upp det här i vår motion och i vår reservation. Det här är ett delvis glömt och gömt problem. Om vi skall ge våra flyktingar med tortyrupplevelser en god start här i Sverige måste vi ha en kunnig personal som tar emot dem och ha en kunskap i samhället om vad tortyrskador kan leda till.

Med det yrkar jag bifall till reservation 7 under mom. 12 till betänkandet.

Anf. 113 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Fru talman! Det här blir spännande. Jag har för att behaga kammaren skurit våldsamt i mitt manuskript.

Fru talman! Vi lever i dag i ett mångkulturellt samhälle, och därför måste vi diskutera den gemensamma etiska grunden. Vi anser att denna grund bör bestå i respekten för alla människors lika värde, tolerans och ett gemensamt rättssystem. En av de viktigaste frågorna som vi bör arbeta för är att motverka all form av diskriminering och rasism.

Miljöpartiet menar att det är viktigt att se invandrar- och flyktingpolitik som en del i ett större sammanhang, där bl.a. ingår internationella frågor rörande handels-, utrikes- och säkerhetspolitik. Att regeringen har samma synsätt kunde jag till min glädje konstatera vid en genomgång på Utrikesdepartementet häromkvällen.

Apropå hur allting hänger ihop, kommer jag in på begreppet integration. Miljöpartiet anser att integration innebär att alla medborgare ges ett jämbördigt deltagande i samhällets samtliga verksamheter, inte bara exklusivt de som rör integrationsfrågor och asylfrågor. En del i denna integration är för oss att myndigheter inte passiviserar de människor som uppehåller sig i landet medan deras fall prövas. Vi utgår från att människan är en aktiv och kreativ varelse, och vi anser att människor behöver få ta aktiv del i att forma sitt liv och sin vardag under livets alla skeden. Detta gäller även dem som ansöker om uppehållstillstånd.

En god integrationspolitik är förutsättningen för ett lyckat mångkulturellt samhälle. Jag återkommer lite till integration senare.

Jag skall nu försöka hålla mig till våra reservationer.

Vi anser att det bör införas en längsta tid inom vilken sökanden måste få ett slutligt besked från Utlänningsnämnden. En rimlig tid är två år från

den dag ansökan görs. Därför föreslår vi en regel om att den asylsökande som inom två år inte fått ett lagakraftvunnet avvisningsbeslut skall få uppehållstillstånd, om inte synnerliga skäl talar däremot. Barnfamiljers väntetid bör inte uppgå till mer än 18 månader. Denna princip skulle avlasta beslutande myndigheter och ge större möjligheter för Utlänningsnämnden – eller annan överklagarinstans, som det kommer att bli – att få större utrymme för de mer svårutredda ärendena.

Vi använder uttrycket mångkulturellt samhälle, och det innefattar att alla har rätt att inte bli diskriminerade i vårt samhälle. Diskriminering skall motverkas inte bara inom arbetslivet utan i hela samhällslivets ytt-ringar. När vi nu skall börja med att besluta om diskrimineringslagar tänker vi arbeta för att få in förbud mot diskriminering i hela samhället.

Vissa principer och värderingar är så grundläggande i samhället att de bör bekräftas genom lagar. En sådan princip är alla människors lika värde. Dagens lagstiftning är inte tillräcklig. Diskriminering förekommer, och vi anser att det krävs en instans som aktivt arbetar och agerar i diskrimineringsärenden. Därför hade vi hellre sett att Diskrimineringsombudsmannen fått fler befogenheter och ökad självständighet än att ett integrationsverk inrättades.

Därför anser vi att Integrationsverket bör anslå av sina medel till Diskrimineringsombudsmannen och till Invandartidningen.

I regeringens budgetproposition framgår att Integrationsverket ännu ej kan redogöra för sin verksamhet. Det beror delvis på att man startar på ny kula. Det är synd. Vi tycker att man i stället hade kunnat använda sig mer av de erfarenheter som finns.

De gamla målen om jämlikhet, valfrihet och samverkan inom invandrarpolitiken bör leva kvar. För oss står det klart att jämlikhetsmålet innebär att invandrare skall få samma rättigheter och skyldigheter som befolkningen i övrigt. Valfrihetsmålet innebär att invandrare skall få möjlighet att välja i vilken grad de vill uppgå i en svensk kulturell identitet och uppta svenska livsmönster och i vilken grad de vill bibehålla och utveckla den ursprungliga kulturella identiteten med tillhörande livsmönster.

Något som vi tycker är bra är att förslag finns i propositionen om att satsa mer på utsatta bostadsområden och att man kallar det just utsatta bostadsområden och inte segregerade områden.

Hör och häpnar: Här har vi en reservation tillsammans med Kristdemokraterna – reservation 2 mom. 5 om särskilt utsatta bostadsområden. Vi förordar t.ex. att man inte skall låta bostadsområden gå ned sig. Det behövs upprustning. Man behöver placera ut statliga verk, t.ex. Man kan också ha arbetsförmedling där, t.ex., och företagsetablering.

Jag vill avsluta mitt anförande med att även i detta sammanhang påminna om barnen. Det är utomordentligt angeläget att beakta barnkonventionen inom alla områden, och även under denna rubrik välkomnas barnkonsekvensanalysen.

Jag yrkar bifall till reservation 2 om utsatta bostadsområden, reservation 5 om Diskrimineringsombudsmannens resurser och reservation 9 om integrationsåtgärder.

Anf. 114 MAUD BJÖRNEMALM (s):

Fru talman! Som majoritetsföreträdare är jag inte riktigt säker på att jag kan tillfredsställa Gustaf von Essens önskemål om mycket korta anföranden.

Detta betänkande handlar om regeringens skrivelse om migration och asylpolitik och mottagandet av asylsökande och flyktingar. Området omfattar också integrationspolitiken.

Grundläggande för den svenska migrationspolitiken är respekten för de mänskliga rättigheterna. Att värna asylrätten i Sverige är därför en viktig del i arbetet med de mänskliga rättigheterna. Asylrätten är till för dem som förföljs och förtrycks i sina hemländer och som tvingas söka skydd i andra länder.

Människor som söker och behöver skydd här i Sverige skall veta att de är välkomna, i enlighet med vår lagstiftning och de konventioner som Sverige har anslutit sig till. De skall bemötas med värdighet och respekt i asylprocessen.

Människor som inte har behov av skydd enligt vår lagstiftning och de internationella regler som Sverige följer skall också veta varför de inte kan få uppehållstillstånd.

Sverige tar också emot flyktingar inom ramen för en särskild flyktingkvot. Riktlinjer för hur kvoten skall användas ges av regeringen, men det är Invandrarverket som svarar för uttagning och överföring av flyktingarna till Sverige. Uttagningarna sker i nära samverkan med UNHCR, och det är utifrån UNHCR:s bedömning som Invandrarverket planerar sina uttagningar.

Utskottsmajoriteten delar regeringens bedömning att kvoten också får användas med en viss flexibilitet, dvs. att hjälpinsatser för flyktingar kan göras utanför Sverige.

Statens invandrarverk har ansvaret för mottagandet av asylsökande och skall också se till att det finns tillräckligt med platser på förläggning för dem som inte själva ordnar en bostad. I dag är det drygt hälften som ordnar eget boende under asyلتiden.

Statens invandrarverk är också vår centrala utlänningsmyndighet och skall utreda och pröva ansökningar om visering, uppehållstillstånd, arbetstillstånd, flyktingförklaring och resedokument och också om svenskt medborgarskap.

En ny myndighet, Integrationsverket, inrättades den 1 juni 1998. Verket har övertagit Invandrarverkets uppgift att se till att kommunerna har beredskap och kapacitet att ta emot dem som beviljats uppehållstillstånd. Verksamhetsområdet omfattar också invandrarens introduktion i det svenska samhället, insatser i utsatta bostadsområden, åtgärder mot etnisk diskriminering, främlingsfientlighet och rasism. Verket har ett övergripande ansvar för att integrationspolitiska mål och synsätt får genomslag inom olika samhällsområden.

En viktig uppgift för verket är också att utveckla, förbättra och följa introduktionen för nyanlända skyddsbehövande inom ramen för nuvarande kommunersättningar.

Kommunerna får statsbidrag när de tar emot flyktingar – en schablonersättning som skall täcka kommunernas kostnad för svenskundervisning och försörjning från det år flyktingen tas emot och ytterligare tre år. Det finns också komplement till schablonersättningen – andra ersättningsformer som täcker kommunernas kostnader för särskilda flyktinggrupper, dvs. för äldre och för handikappade. Nu är det Integrationsverket och inte Invandrarverket som betalar ut ersättningarna till kommunerna.

Regeringen har under 1996 och 1997 kompenserat de kommuner som haft ett stort flyktingmottagande med sammanlagt 400 miljoner kronor. Ytterligare 250 miljoner har betalats ut under 1998 till 20 kommuner som har tagit emot en stor andel flyktingar.

Integrationspolitikens mål är att den sociala och etniska segregationen skall brytas och insatser göras inom olika områden. Bl.a. behöver svenska språkets ställning stärkas i områden där det bor många invandrare. Det lokala utvecklingsarbetet i utsatta bostadsområden skall intensifieras och fler människor uppmuntras att engagera sig och påverka lokala frågor.

Det finns alltså all anledning både för utskottet och riksdagen att följa Integrationsverkets viktiga och svåra arbete.

Fru talman! För att ändå försöka hålla mig kort tänker jag bara kommentera en reservation och ett särskilt yttrande. Det gäller reservation nr 7 från Folkpartiet angående de tortyrskadade. Jag tror, Barbro Westerholm, att inget parti i riksdagen motsätter sig att man skall hjälpa och stödja de tortyrskadade. Tvärtom har utskottet tidigare i sina betänkanden betonat vikten av att regeringen uppmärksammar tortyrskadades behov. Utskottet har också betonat vikten av att de tortyrskadade har tillgång till vård och rehabilitering i hela landet.

Men det är inget enkelt problem att behandla. När det gäller tortyr kan det många gånger vara svårt för den torterade att berätta om vad som hänt. Det kan också ta många år innan framför allt de psykiska besvären efter tortyr kommer i dagen. Det är som Barbro Westerholm sade. Ären på själen syns inte.

Många landsting arbetar med dessa frågor och har också med tiden skaffat sig kunskaper. Därmed har jag inte sagt att allt är bra. Utskottet framhåller ännu en gång det angelägna i att de tortyrskadades särskilda behov på olika sätt uppmärksammas.

Vänsterpartiet anser i ett särskilt yttrande att en särskild pott av den statliga ersättning som landstingen får för hälso- och sjukvården för asylsökande skall avsättas för sjukvård för dem som har fått avslag på sin asylansökan och som gått under jorden, dvs. som gömmer sig.

Enligt en överenskommelse mellan regeringen och Landstingsförbundet skall landstingen ge vuxna asylsökande akut sjukvård och tandvård och sådan vård som inte kan vänta. Nivån och innehållet i sjukvården för asylsökande styrs förutom av hälso- och sjukvårdslagen också av Socialstyrelsens allmänna råd.

Där säger Socialstyrelsen bl.a. att de asylsökandes behov av vård också måste bedömas utifrån det perspektivet att det kan dröja flera månader innan den asylsökande har möjlighet att få annan vård än akutvård.

De asylsökande har också rätt till mödravård, förlossningsvård och vård vid abort. De asylsökande barnen, dvs. barn under 18 år, har rätt till samma hälso- och sjukvård och tandvård som barn som är bosatta här.

Landstingen får numera en schabloniserad ersättning per asylsökande av staten. Ersättning lämnas däremot inte för vård som ges till utlänningar som håller sig undan avvisning eller utvisning och som också enligt lagen om mottagande av asylsökande inte har rätt till bistånd.

Vi har en reglerad invandring. Vi har lagar och regler för vilka som får uppehållstillstånd i Sverige. De som inte får uppehållstillstånd skall lämna landet. Om vi som lagstiftare vill att människor skall respektera och efterleva våra lagar kan inte riksdagen medverka till att skapa förmåner för de människor som vägrar att följa lagen och myndigheternas beslut.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 115 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Fru talman! Jag säger i det här inlägget som man gör i frågestunden: Jag får tacka Maud Björnemalm för svaret. Jag tror att vi har samma syn när det gäller tortyrskadade och deras behov av insatser.

Vad det nu handlar om är att låta de ord vi säger i kammaren gå över i verklig handling. Det tror jag att vi kan verka för i annat sammanhang.

Anf. 116 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! Maud Björnemalm säger att vi har lagar och regler i vårt samhälle och att de människor som inte respekterar och efterlever dessa lagar i princip inte skall ha någon sjukvård.

Jag nämnde i mitt anförande två fall som visar att myndigheterna ibland faktiskt gör fel. Våra invandringsmyndigheter har kanske från första början inte gjort rätt bedömning, och den asylsökande, eller den gömda flyktingen, får då hjälp att göra en ny ansökan. Och det händer, det vet Maud Björnemalm också, att myndigheterna ändrar sina beslut och flyktingen får stanna av humanitära skäl.

Ett av de fall jag tog upp var en gravid kvinna som var gömd och tvingades göra kejsarsnitt. Hon togs in akut på sjukhus, även om hon fick betala för det själv. Men om hon inte hade kunnat tas in hade det inneburit att både hon och barnet avlidit. Jag tycker ändå att vi lever i ett civiliserat och humanitärt samhälle där sådana principer skall gälla.

Vi har inte sagt att vi vill ha mer pengar. Jag upprepar det. Vi har sagt att vi tycker att humanitära principer skall gälla när det handlar om sjukvården och att de som av en eller annan orsak tvingas gömma sig också skall ha möjlighet att få akut sjukvård.

Anf. 117 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik:

Fru talman! Som Ulla Hoffmann mycket väl vet kan vi inte diskutera enskilda fall här i kammaren. Enligt hälso- och sjukvårdslagen är landstingen också skyldiga att ge sjukvård till dem som är sjuka. Landstingen får numera en schabloniserad ersättning för vård av asylsökande.

Vad jag sade i mitt anförande var att vi inte kan gå med på att avsätta en pott av den ersättning som landstingen får från regeringen för dem som vägrar att följa lagar, förordningar och myndigheters beslut. Har man fått sin ansökan prövad i två instanser och det har befunnits att man inte har skyddsskäl skall man lämna landet. Om man sedan väljer att gömma sig – de flesta vet vad det innebär att leva gömd i flera år – blir man i ett så dåligt tillstånd psykiskt att man, efter att kanske ha hållit sig gömd i tre fyra år, kan få stanna i Sverige av humanitära skäl.

Anf. 118 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! Det är intressant att notera vad Maud Björnemalm säger. Landstingen får pengar, som inte är öronmärkta, som skall gå till akut sjukvård – även av gömda flyktingar, om jag uppfattade Maud Björnemalm rätt. Ändå har landstingen, eftersom det inte finns öronmärkta pengar, gått ut med en uppmaning om att man i ännu högre grad än tidigare skall kontrollera flyktingars identitet, eller kontrollera med regionkontor eller förläggning, när de söker sjukvård. Detta leder förstås dels till en risk med sekretessen, dels till en risk att man inte vågar söka sjukvård just därför att man är gömd och riskerar att skickas ur landet.

Jag kommer aldrig att kunna förstå den envishet med vilken Maud Björnemalm alltid driver att våra myndigheter aldrig gör fel. Vi vet att de gör fel, och det gäller förstås även i fråga om flyktingar. Det är därför man har möjlighet att lämna in nya ansökningar.

Anf. 119 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik:

Fru talman! Efter att under ett antal år ha lyssnat på Vänsterpartiets argumentation när det gäller flyktingpolitiken måste jag till slut fråga Vänsterpartiet: Vill ni inte ha en reglerad invandring? Är det fri invandring som Vänsterpartiet vill ha?

Visst kan myndigheter göra fel, som jag tidigare sade. Men den djupa misstro som Vänsterpartiet har mot både Invandrarverket och Utlänningsnämnden delar inte jag. Här får man sin sak prövad i två instanser.

Vi har en reglerad invandring i landet. Alla som söker asyl har inte skyddsskäl och kan därför inte få stanna. Får man ett nej på sin ansökan om uppehållstillstånd skall man enligt våra lagar lämna landet. Man skall alltså inte gå under jorden. Man skall inte gömma sig.

Jag säger som jag sade i mitt anförande: Om vi som lagstiftare vill att människor skall respektera och efterleva våra lagar kan inte riksdagen medverka till att skapa förmåner för de människor som gömmer sig och som vägrar att följa våra lagar och regler.

Anf. 120 ULLA HOFFMANN (v):

Fru talman! Det här kommer inte att ta två minuter. Maud Björnemalm ställde en direkt fråga till mig, och den ville jag svara på. Som tur var fanns den här modellen med ett nytt anförande.

Alla har inte skyddsskäl. Alla kan inte stanna i Sverige. Vänsterpartiet, liksom alla andra partier i denna riksdag, är för en reglerad invandring. Det vet Maud Björnemalm. Så är det. Men jag kan ändå inte förstå hur Maud Björnemalm kan vara så övertygad om att Invandrarverket, Utlänningsnämnden – vi kan ta vilka myndigheter som helst – alltid har rätt i sina beslut. Om det vore så behövde vi ju inte två instanser. Då skulle vi kunna säga att det räcker att vi står vid gränsen och skickar ut folk, därför att vi är övertygade om att det aldrig begås några fel av våra myndigheter.

Nu är det inte så. Vi har den här överprövningsrätten just därför att vi vet att myndigheter gör fel ibland och att man inte får in all information. Maud Björnemalm vet lika väl som jag att det vid ett antal tillfällen har hänt att man har ändrat sina beslut då det har tillkommit nya omständigheter.

Anf. 121 MAUD BJÖRNEMALM (s):

Fru talman! Det var bra att vi fick ett klarläggande när det gäller Vänsterpartiets flyktingpolitik. Det är bara det att man står här i kammaren och säger sig vara för en reglerad invandring *men, men, men* – och så kommer alla undantag man vill ha från lagen.

Jag utgår inte, Ulla Hoffmann, från att myndigheterna alltid har rätt. Men jag utgår inte heller, som Ulla Hoffmann gör, från att de alltid har fel. Det är ju det som Ulla Hoffmann ständigt påstår: Invandrarverket gör fel bedömning. Utlänningsnämnden gör fel bedömning.

Anf. 122 ULLA HOFFMANN (v):

Fru talman! Det förvånar mig fortfarande att Maud Björnemalm har så dålig koll på Vänsterpartiets flyktingpolitik. Maud Björnemalm säger att vi kräver det ena undantaget efter det andra. Faktum är att Sverige fälls gång på gång i FN:s tortyrkommission för brott mot mänskliga rättigheterna, så kom inte och tala om för mig att myndigheterna inte gör fel! Myndigheterna gör inte alltid fel, och det har jag inte påstått. Jag säger att myndigheterna *kan* göra fel.

När det gäller den gravida kvinnan – och hon är inte något enskilt fall; vi kan ta vilken gravid kvinna som helst som måste göra kejsarsnitt – kunde detta ha kostat henne livet, precis på samma sätt som det kan göra med andra gömda flyktingar. Då är det inte gång på gång. Det är inte undantag efter undantag. Det är en humanitär och mänsklig princip.

Anf. 123 MAUD BJÖRNEMALM (s):

Fru talman! Av hänsyn till kammarens arbetsbelastning avstår jag från ytterligare repliker. Vi får anledning att återkomma till våren.

Överläggningen var härmed avslutad.

JuU1 Utgiftsområde 4 Rättsväsendet

Mom. 1 (utgångspunkter för kriminalpolitiken)

1. utskottet
2. res. 1 (m)

Votering:

223 för utskottet

78 för res. 1

11 avstod

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 39 v, 35 kd, 15 c, 4 fp, 14 mp

För res. 1: 3 s, 75 m

Avstod: 11 fp

Frånvarande: 12 s, 7 m, 4 v, 7 kd, 3 c, 2 fp, 2 mp

Mom. 11 (ersättning till nämndemän)

1. utskottet
2. res. 6 (s, v)

Votering:

156 för utskottet

158 för res. 6

1 avstod

34 frånvarande

Kammaren biföll res. 6.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 76 m, 36 kd, 15 c, 15 fp, 14 mp

För res. 6: 119 s, 39 v

Avstod: 1 s

Frånvarande: 11 s, 6 m, 4 v, 6 kd, 3 c, 2 fp, 2 mp

Mom. 12 (domstolsorganisationen i allmänhet)

1. utskottet
2. res. 7 (mp)

Votering:

301 för utskottet

14 för res. 7

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 76 m, 39 v, 36 kd, 15 c, 15 fp

För res. 7: 14 mp

Frånvarande: 11 s, 6 m, 4 v, 6 kd, 3 c, 2 fp, 2 mp

Mom. 13 (tingsrätterna)

1. utskottet
2. res. 8 (m, kd, c, fp)

Votering:

172 för utskottet

142 för res. 8

1 avstod

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 119 s, 39 v, 14 mp

För res. 8: 76 m, 36 kd, 15 c, 15 fp

Avstod: 1 s

Frånvarande: 11 s, 6 m, 4 v, 6 kd, 3 c, 2 fp, 2 mp

Mom. 17 (drogfria anstalter)

1. utskottet
2. res. 9 (m, kd, c, fp)

Votering:

172 för utskottet

142 för res. 9

1 avstod

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 38 v, 14 mp

För res. 9: 76 m, 36 kd, 15 c, 15 fp

Avstod: 1 v

Frånvarande: 11 s, 6 m, 4 v, 6 kd, 3 c, 2 fp, 2 mp

Mom. 18 (avgiften till brottsofferfonden)

1. utskottet
2. res. 10 (m, kd, c, fp)

Votering:

173 för utskottet

142 för res. 10

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 39 v, 14 mp

För res. 10: 76 m, 36 kd, 15 c, 15 fp

Frånvarande: 11 s, 6 m, 4 v, 6 kd, 3 c, 2 fp, 2 mp

Mom. 19 (avdraget på de intagnas ersättning)

1. utskottet
2. res. 11 (m, kd, c, fp)

Votering:

173 för utskottet

143 för res. 11

33 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 120 s, 39 v, 14 mp
För res. 11: 77 m, 36 kd, 15 c, 15 fp
Frånvarande: 11 s, 5 m, 4 v, 6 kd, 3 c, 2 fp, 2 mp

Prot. 1998/99:37
16 december

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

SfU1 Anslag inom socialförsäkringsområdet (utgiftsområdena 10, 11 och 12)

Mom. 2 (principer för socialförsäkringarna)

1. utskottet
2. res. 1 (m)
3. res. 2 (c)
4. res. 3 (fp)
5. res. 4 (mp)

Förberedande votering 1:

14 för res. 3
14 för res. 4
288 avstod
33 frånvarande

Tredje vice talmannen konstaterade att lika röstetal uppkommit. Utgången skulle avgöras genom lottning.

Tredje vice talmannen anmodade Monica Green (s) och Yvonne Andersson (kd) att fungera som kontrollanter vid lottningen samt Helena Frisk (s) att förrätta lottningen.

Den upptagna lottsedeln visade ett *nej* och kammaren hade således antagit res. 4.

Förberedande votering 2:

15 för res. 2
16 för res. 4
285 avstod
33 frånvarande

Kammaren biträdde res. 4.

Förberedande votering 3:

77 för res. 1
16 för res. 4
223 avstod
33 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

193 för utskottet
77 för res. 1
44 avstod

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 119 s, 38 v, 36 kd

För res. 1: 77 m

Avstod: 15 c, 15 fp, 14 mp

Frånvarande: 12 s, 5 m, 5 v, 6 kd, 3 c, 2 fp, 2 mp

Mom. 4 (generell utredning av socialförsäkringssystemet)

1. utskottet
2. res. 5 (fp, m, kd, c)

Votering:

174 för utskottet

142 för res. 5

33 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 1 m, 39 v, 14 mp

För res. 5: 76 m, 36 kd, 15 c, 15 fp

Frånvarande: 11 s, 5 m, 4 v, 6 kd, 3 c, 2 fp, 2 mp

Mom. 6 (närståendepenning)

1. utskottet
2. res. 6 (fp, kd, c)
3. res. 7 (v)

Förberedande votering:

69 för res. 6

39 för res. 7

205 avstod

36 frånvarande

Kammaren biträdde res. 6.

Huvudvotering:

209 för utskottet

66 för res. 6

39 avstod

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 119 s, 75 m, 1 v, 14 mp

För res. 6: 36 kd, 15 c, 15 fp

Avstod: 1 s, 38 v

Frånvarande: 11 s, 7 m, 4 v, 6 kd, 3 c, 2 fp, 2 mp

Mom. 14 (yrkesskadelivränta och samordningsregler)

1. utskottet
2. res. 9 (v)

Votering:

277 för utskottet

39 för res. 9

33 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 77 m, 36 kd, 15 c, 15 fp, 14 mp

För res. 9: 39 v

Frånvarande: 11 s, 5 m, 4 v, 6 kd, 3 c, 2 fp, 2 mp

Mom. 15 (obetald ATP-avgift)

1. utskottet
2. res. 10 (v)

Votering:

276 för utskottet

39 för res. 10

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 119 s, 77 m, 36 kd, 15 c, 15 fp, 14 mp

För res. 10: 39 v

Frånvarande: 12 s, 5 m, 4 v, 6 kd, 3 c, 2 fp, 2 mp

Mom. 18 (inriktningen på familjepolitiken)

1. utskottet

2. res. 11 (m)

3. res. 12 (kd)

4. res. 13 (c)

5. res. 14 (fp)

Förberedande votering 1:

15 för res. 13

15 för res. 14

285 avstod

34 frånvarande

Tredje vice talmannen konstaterade att lika röstetal uppkommit. Utgången skulle avgöras genom lottning.

Tredje vice talmannen anmodade Karin Falkmer (m) och Agne Hansson (c) att fungera som kontrollanter vid lottningen samt Tom Heyman (m) att förrätta lottningen.

Den upptagna lottsedeln visade ett *ja* och kammaren hade således antagit res. 13.

Förberedande votering 2:

36 för res. 12

15 för res. 13

264 avstod

34 frånvarande

Kammaren biträdde res. 12.

Förberedande votering 3:

77 för res. 11

36 för res. 12

199 avstod

37 frånvarande

Kammaren biträdde res. 11.

Huvudvotering:

172 för utskottet

77 för res. 11

64 avstod

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 119 s, 39 v, 14 mp
För res. 11: 77 m
Avstod: 36 kd, 15 c, 13 fp
Frånvarande: 12 s, 5 m, 4 v, 6 kd, 3 c, 4 fp, 2 mp

Mom. 22 (mamma/pappamånaderna)

1. utskottet
2. res. 15 (fp, c)
Votering:

253 för utskottet
29 för res. 15
33 avstod
34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 119 s, 46 m, 39 v, 35 kd, 14 mp
För res. 15: 15 c, 14 fp
Avstod: 1 s, 31 m, 1 kd

Frånvarande: 11 s, 5 m, 4 v, 6 kd, 3 c, 3 fp, 2 mp

Ann-Marie Fagerström (s) anmälde att hon avsett att rösta ja men markrats ha avstått från att rösta.

Mom. 27 (återinförande av kontaktdagarna)

1. utskottet
2. res. 16 (c)

Votering:
295 för utskottet
16 för res. 16
3 avstod

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 119 s, 77 m, 39 v, 36 kd, 14 fp, 10 mp
För res. 16: 15 c, 1 mp
Avstod: 3 mp

Frånvarande: 12 s, 5 m, 4 v, 6 kd, 3 c, 3 fp, 2 mp

Mom. 32 (umgängesavdrag och umgängesresor)

1. utskottet
2. res. 17 (v)

Votering:
262 för utskottet
52 för res. 17
35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 77 m, 36 kd, 15 c, 14 fp
För res. 17: 38 v, 14 mp

Frånvarande: 11 s, 5 m, 5 v, 6 kd, 3 c, 3 fp, 2 mp

SfU2 Utgiftsområde 8 Invandrare och flyktingar m.m.

Mom. 4 (direktvalda stadsdelsnämnder)

1. utskottet
2. res. 1 (fp)

Votering:

289 för utskottet

21 för res. 1

3 avstod

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 75 m, 38 v, 35 kd, 9 c, 12 mp

För res. 1: 6 c, 14 fp, 1 mp

Avstod: 1 m, 1 v, 1 mp

Frånvarande: 11 s, 6 m, 4 v, 7 kd, 3 c, 3 fp, 2 mp

Mom. 5 (utsatta bostadsområden)

1. utskottet
2. res. 2 (kd, mp)

Votering:

261 för utskottet

50 för res. 2

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 119 s, 76 m, 39 v, 14 c, 13 fp

För res. 2: 36 kd, 14 mp

Frånvarande: 12 s, 6 m, 4 v, 6 kd, 4 c, 4 fp, 2 mp

Mom. 7 (stöd till invandrarorganisationer)

1. utskottet
2. res. 4 (c)

Votering:

297 för utskottet

15 för res. 4

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 76 m, 39 v, 34 kd, 14 fp, 14 mp

För res. 4: 15 c

Frånvarande: 11 s, 6 m, 4 v, 8 kd, 3 c, 3 fp, 2 mp

Mom. 10 (Diskrimineringsombudsmannens resurser)

1. utskottet

2. res. 5 (mp)

Votering:

300 för utskottet

14 för res. 5

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 76 m, 39 v, 36 kd, 15 c, 14 fp

För res. 5: 14 mp

Frånvarande: 11 s, 6 m, 4 v, 6 kd, 3 c, 3 fp, 2 mp

Mom. 11 (asylsökande och sjukvård)

1. utskottet

2. res. 6 (v)

Votering:

273 för utskottet

41 för res. 6

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 77 m, 36 kd, 15 c, 14 fp, 11 mp

För res. 6: 39 v, 2 mp

Frånvarande: 11 s, 5 m, 4 v, 6 kd, 3 c, 3 fp, 3 mp

Mom. 12 (tortyrskadade m.m.)

1. utskottet

2. res. 7 (fp)

Votering:

301 för utskottet

14 för res. 7

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 77 m, 39 v, 36 kd, 15 c, 14 mp

För res. 7: 14 fp

Frånvarande: 11 s, 5 m, 4 v, 6 kd, 3 c, 3 fp, 2 mp

Mom. 14 (avskaffande av kommunavtal för flyktingmottagning)

1. utskottet

2. res. 8 (kd)

Votering:

279 för utskottet

36 för res. 8

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 77 m, 39 v, 15 c, 14 fp, 14 mp

För res. 8: 36 kd

Frånvarande: 11 s, 5 m, 4 v, 6 kd, 3 c, 3 fp, 2 mp

Mom. 15 (integrationsåtgärder m.m.)

1. utskottet

2. res. 9 (mp)

Votering:

298 för utskottet

14 för res. 9

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 119 s, 76 m, 39 v, 36 kd, 14 c, 14 fp

För res. 9: 14 mp

Frånvarande: 12 s, 6 m, 4 v, 6 kd, 4 c, 3 fp, 2 mp

Prot. 1998/99:37

16 december

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av tredje vice talmannen medgav kammaren att återstående ärende på dagens föredragningslista fick avgöras vid arbetsplenum torsdagen den 17 december.

9 § Hälsovård, sjukvård och social omsorg

*Hälsovård, sjukvård
och social omsorg*

Föredrogs

Socialutskottets betänkande 1998/99:SoU1

Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg (prop. 1998/99:1 delvis)

Anf. 124 INGRID BURMAN (v):

Fru talman! Vänsterpartiet står i stort sett bakom det betänkande som vi debatterar i dag. Vi har fogat ett särskilt yttrande på några punkter, och jag återkommer till dem.

Först är det viktigt att konstatera att vi delar regeringens uppfattning att välfärden skall vara generell, att alla människor skall kunna ges en förutsättning att leva ett gott liv, att alla skall ha tillgång till sjukvård, barnomsorg och äldreomsorg av hög kvalitet – detta oavsett inkomst eller social status. Vår välfärd skall vara gemensamt finansierad och offentligt styrd.

Här skiljer sig Vänsterpartiet från de partier, främst Moderaterna, som förespråkar individuella försäkringslösningar och långtgående privatiseringar av offentlig sektor. Vi menar att en sådan politik riskerar att ställa stora grupper utanför rätten till bra omsorg, god sjukvård och en rimlig försörjning.

Det går alltså en ideologisk skiljelinje mellan de partier som förespråkar en generell välfärd och de partier som förespråkar selektiva lösningar som enligt vår uppfattning sorterar rik och fattig och som innebär

privata lösningar för dem som har råd och bistånd till de sämst ställda. Det skulle innebära en återgång till någon form av fattigvårdspolitik.

I betänkandet finns några saker som jag vill lyfta fram. Det första handlar om finansieringen av välfärdssektorn, dvs. kommuner och landsting. Det är viktigt att markera att kommuner och landsting efter år av nedskärningar får i den budget som riksdagen har behandlat och i kommande budgetar en nivåhöjning av de statliga anslagen. Det är bra, men frågan är om det är tillräckligt. Landstingsförbundet har aviserat att landstingssektorn kommer att redovisa ett underskott på ungefär 4,5 miljarder. Från Kommunförbundet kommer också signaler om att den samlade kommunsektorn går med underskott. Det är risk att de utökade resurser som kommuner och landsting får enbart kommer att räcka till att täcka underskott och inte till att höja kvaliteten i verksamheten.

Det måste vara den nu sittande majoritetens uppgift att efter år av besparingar och nedskärningar som drabbat både sjukvård, omsorg och socialtjänst återskapa kvalitet inom dessa områden. Men då behövs det resurser.

Det är Vänsterpartiets uppfattning att de nu liggande budgetramarna innebär en ambitionshöjning jämfört med 90-talets mörka mitt, men vi är inte helt övertygade om att det räcker. Enligt vår bedömning kommer både kommuner och landsting att behöva ytterligare resurser om de skall ha förutsättningar att leva upp till de mål som både vi och regeringen står bakom. Detta har vi utvecklat i vårt särskilda yttrande.

I Sverige växer nyfattigdomen i dag, klassklyftorna har ökat och stora grupper hänvisas under långa perioder till socialbidrag för sin överlevnad. Soppköken finns återigen i Sverige, och gruppen bostadslösa har ökat.

Det generella receptet mot detta missförhållande är kampen mot arbetslöshet. Vänsterpartiet står givetvis bakom en politik för att återskapa jobben, men det krävs också aktiva åtgärder för att klara dem som inte direkt kan eller förmår att återgå till arbetsmarknaden, som behöver behandlingsinsatser eller andra åtgärder. Just nu sitter en utredning och ser över socialtjänstlagen. Man skall också utvärdera hur den ekonomiska krisen påverkar socialtjänsten. Frågor rörande socialtjänsten kommer därför att snart bli föremål för en behandling i riksdagen. Vi har därför valt att avvakta med konkreta förslag när det gäller socialtjänsten, dess utformning och försörjningsstöd för dem som under kortare eller längre tider tvingas uppsöka socialtjänsten.

Vi vill dock redan nu understryka att socialtjänsten också har ett ansvar och behöver utveckla sin pedagogik för att bemöta klienter och människor i kris. Om detta vittnar många klientorganisationer.

Rolf Olsson kommer senare att redovisa Vänsterpartiets syn på sjukvårdspolitik. Låt mig bara helt kort påpeka att om vården i framtiden skall kunna leva upp till de mål som redovisas i betänkandet krävs också satsningar när det gäller att rekrytera personal. Då handlar det om fler utbildningsplatser. Det handlar om riktiga löner så att det går att rekrytera till vård och omsorg. Det handlar om kontinuerlig kompetensutveckling och rimliga arbetsvillkor. Allt fler inom sjukvården redovisar utbrändhet som arbetsskada. För att uppnå rimligare arbetsvillkor krävs det att antalet anställda ökar. För att antalet anställda skall kunna ökas krävs resurser. Därför framhärdar Vänsterpartiet med sin politik att

landstingen behöver en resursgaranti. Sedan må andra partier tala om vårdgarantier för fler eller många diagnoser. För inte landstingen tillräckliga resurser kommer inga löften om vårdgarantier att kunna hållas om det inte skall ske på bekostnad av andra vårdbehövande.

Den 1 januari träder en ny tandvårdsförsäkring i kraft. Försäkringen innebär bl.a. att ungdomar får billigare undersökningar, att bastandvård subventioneras och att ett visst ekonomiskt skydd ges vid dyrbara behandlingar. Vissa grupper av äldre och funktionshindrade får kostnadsfri munvårdsbedömning, och deras tandvårdsavgifter inordnas i sjukvårdens högkostnadsskydd. Vi anser att försäkringen är en bra grund att bygga på, men långsiktigt måste den enskildes kostnad för bastandvården vara densamma som patientavgiften i den öppna hälso- och sjukvården. Tänderna är en del av kroppen.

Den senaste tidens debatt har också visat att tandvårdsförsäkringen inte omfattar alla personer med stora tandvårdsbehov på grund av sjukdom. Personer med anorexi omfattas t.ex. inte. Vänsterpartiet har därför väckt en motion om en utredning om den framtida tandvårdsförsäkringen. Den motionen har inte behandlats i samband med budgetpropositionen utan kommer att tas upp i ett senare skede. Men jag vill ändå redovisa här och nu att Vänsterpartiet anser att tandvårdsförsäkringen behöver utvecklas.

Lena Olsson kommer senare i debatten att redovisa Vänsterpartiets syn inom handikappolitiken och äldreomsorgen. Jag vill därför bara helt kort konstatera att äldrepolitiken i Sverige under hela 90-talet har uppvisat en rad brister. Det mörka 90-talets nedskärningspolitik har inneburit att kommunerna kraftigt tvingats att skära i sina budgetar, och kvaliteten i vården och omsorgen för äldre är ett område som har tagit stryk.

Regeringen konstaterar i sin proposition att samhällets insatser nu bör koncentreras på de problem och brister som har uppstått inom äldreomsorgen på grund av kommunernas och landstingens ansträngda ekonomiska läge. Man pekar på problemen i samband med ädelreformens genomförande, och man avser att tillsätta en parlamentarisk beredning för den framtida äldrepolitikens utformning.

Vänsterpartiet instämmer i regeringens analys av och delar regeringens oro över äldreomsorgen. Vi menar att det är dags att prioritera upp äldreomsorgen och äldrepolitiken. Vi står givetvis också bakom de mål som redovisas i den nationella handlingsplanen för äldre, men det förtjänar att påpekas att om dessa vackra ord skall kunna omsättas i verklighet, så krävs det ekonomiska resurser och kompetent personal. Jag återkommer till att kommuner och landsting kan behöva ökade anslag under nästa budgetår.

Fru talman! Vänsterpartiet står, som sagt, i stort bakom det betänkande som vi nu debatterar. Vi anser att betänkandet stakar ut en väg till utveckling av den generella välfärden. Det redovisar en höjd ambitionsnivå när det gäller satsning på hemlösa, på införlivandet av barnkonventionen samt när det gäller en vilja att belysa problemen i och utveckla sjukvård, omsorg och handikappolitik.

Betänkandet innehåller vidare ett tillkännagivande till regeringen när det gäller 65-årsgränsen för rätt till personlig assistans och om barns rätt till personlig assistans. Det innehåller en blygsam, men dock fortsatt

delfinansiering av Rikskvinnocentrum i Uppsala i avvaktan på en mer långsiktig finansiering.

Detta tillsammans med utökade anslag till kommuner och landsting innebär förhoppningsvis ett slut på nedskärningspolitiken och en försiktig återuppbyggnad av den generella välfärden.

Vänsterpartiet är ändå medvetet om att det finns mycket kvar att göra för att utveckla den generella välfärden och för att nå alla vackra mål som finns redovisade i betänkandet och i olika handlingsplaner, men vi är övertygade om att vägen dit går via generella system och offentligt styrda och gemensamt finansierade verksamheter.

Vi avvisar kategoriskt alla lösningar som går ut på att byta ut den generella välfärden mot individuella lösningar kombinerat med att man ger bistånd enbart till de allra sämst ställda. Det är en väg där vi sorterar ut människor. Målet är att bygga ett samhälle som tar alla med sig.

I detta anförande instämde Alf Eriksson (s), Rolf Olsson (v), Murad Artin (v), Peter Pedersen (v), Lena Olsson (v), Gunilla Wahlén (v) och Claes Stockhaus (v).

Anf. 125 CHRIS HEISTER (m):

Fru talman! Många far illa och mår illa i dagens Sverige. Den så omhuldade välfärdsstaten visar upp allt större brister för varje år som går.

Över 200 000 barn i Sverige har en eller två föräldrar som är arbetslösa. Det är stora risker som dessa barn utsätts för såväl socialt som psykiskt och materiellt. Och ju längre arbetslösheten varar, desto större är påfrestningarna på barnen, det vet vi.

Därför är en politik för ökat företagande och nya jobb så central också ur ett socialpolitiskt perspektiv.

Och därför var fredagens dystra besked från Finansdepartementet en viktig bekräftelse på att den nuvarande politiken är alldeles otillräcklig. Regeringens arbetsmisslyckande är ett stort politiskt, ekonomiskt och socialt misslyckande.

I ett samhälle som inte växer drabbas de svagaste nästan alltid hårdast. I förra veckan gav regeringen slutligen upp målet om en halverad öppen arbetslöshet till 2000. För tre veckor sedan visade Konjunkturinstitutet att Sverige med nuvarande politik vid mitten av nästa årtionde kommer att ha en sysselsättning som ligger en kvarts miljon under den vi hade i början av 1990-talet.

När den höga arbetslösheten tvingar allt färre att försörja alltfler krymper marginalerna. Vi betalar hög skatt för hög arbetslöshet.

Till följd av alla skatthöjningar som drabbat låg- och normalinkomsttagare särskilt hårt, så har alltfler familjer drivits in i ett ökat bidragsberoende. Ingenstans betalar låginkomsttagare högre skatt än i Sverige.

Nyligen presenterades en undersökning om barnfamiljernas ekonomi i ett internationellt perspektiv. Den visar att vanliga svenska barnfamiljer får det allt svårare att få ekonomin att gå ihop. Vanliga barnfamiljer har en köpkraft efter skatt som bara ligger drygt 20 % över den svenska socialbidragsnormen.

Då klarar man utgifter för boende, mat, kläder och skor och annat livets nödtrft. Men man klarar inte kostnaderna för en bil, och bil behöver

de allra flesta barnfamiljer. För att nå upp till en skälig levnadsnivå och samtidigt ha bil behövs en köpkraft som ligger minst 30 % över socialbidragsnivån. Men så stor köpkraft har inte de flesta barnfamiljer.

Alltfler tvingas leva på marginalen. Någon buffert för oförutsedda utgifter finns inte. Dyker en oväntad tandläkarräkning upp eller går kylskåpet sönder räcker inte pengarna.

Många hävdar säkert att jämfört med andra har vi det ändå bra i Sverige. Men det är inte så längre. Av de 22 jämförda OECD-länderna är det endast i Frankrike, Spanien, Portugal och Grekland som barnfamiljerna har en lägre köpkraft än i Sverige. I denna del har den svenska välfärdspolitiken misslyckats, därför att man i grunden har misslyckats med jobben och därför att man beskattar människor till otrygghet.

Men inte heller i de mest grundläggande uppgifterna lyckas den svenska välfärdsstaten. Hur är det med dem som befinner sig i samhällets bottenkikt? Räcker världens högsta skattetryck för dem som varje anständig socialpolitik först och främst borde vara ämnad att hjälpa?

Här i Stockholm finns nu ca 3 000 hemlösa, varav 700 är kvinnor. Andelen psykiskt sjuka bland de hemlösa har på tre år fördubblats. Situationen är nästintill densamma i samtliga större städer i Sverige och även i mindre orter är hemlöshet på väg att bli ett problem.

Medborgarna betalar världens högsta skatter, men får långt ifrån världens bästa välfärd. Människor står i vårdköer, skickar sina barn till slitna skolor, och många hamnar i ett destruktivt bidragsberoende.

Och samtidigt som de allra flesta betalar en väldigt hög skatt så klarar välfärdsstaten inte ens av att hjälpa de allra mest utsatta.

Socialstyrelsen har visat på att det långvariga socialbidragsberoendet har tredubblats under 90-talet. Närmare 100 000 hushåll har haft socialbidrag under minst tio månader förra året. Andelen som blir kvar som inte orkar bryta beroendet blir allt större för varje år som går.

Socialdemokraterna talar gärna om solidaritet, men de vägrar se att den stat som griper om allt och som försöker göra allt ofta missar det som borde vara prioriterade uppgifter. I stället för att distribuera förmåner till medelklassen skulle man kunna sänka skatterna så att vanliga löntagare klarar sig på egna ben och i stället rikta resurserna till dem som allra mest behöver.

De som nu sitter fast i välfärdsstatens hårda vardag kan inte frigöras genom högre skatter eller fler bidrag. Det är en väg som har prövats och som har misslyckats. Beroendet handlar inte bara om ett ekonomiskt beroende. Minst lika viktigt – jag skulle vilja säga ännu viktigare – är att ge människor frihet och makt.

Människor skall ha frihet att fatta de avgörande besluten i det egna livet, att inte vara beroende av bidrag och tvingas leva i rädsla för plötsliga förändringar, att inte behöva vara beroende av att regeringen betalar ut barnbidraget några dagar i förväg för att familjen skall kunna fira en normal midsommar.

Människor skall själva kunna avgöra vad som är viktigt och kunna styra över vilken skola som barnen skall gå i, vilken äldrevård som passar farmor och vilken läkare och vård man vill ha.

När man gör staten för stor gör man den också alltför svag. Jag vill se en begränsad stat som klarar av de åtaganden som den tar på sig.

Vi ser tydligt skillnaden mellan moderat och socialdemokratisk politik. Där Socialdemokraterna försvarar systemen och de gamla strukturerna väljer vi att försvara människor och individer. Där Socialdemokraterna vill konservera och bevara vill vi bryta upp och förnya. När socialdemokraterna propagerar för "vård, skola och omsorg" är vårt perspektiv patientens, elevens och den äldres.

Det är därför vi sänker skatten så att fler kan leva på sin lön. Det är därför vi ökar valfriheten så att fler kan välja skola, äldreomsorg och läkare. Valfrihet och egenmakt skall inte vara förbehållet några få.

Jag skulle särskilt vilja lyfta fram två områden i denna budget som jag tycker visar på den tydliga skiljelinjen mellan oss moderater och socialdemokrater. Det gäller synen på rätten till god vård i tid, och det gäller synen på de handikappade.

Vi moderater vill ha en nationell vårdgaranti som säkrar patientens rätt till bra vård i tid. I dag står tusentals människor åter i kö. Lidandet är för många outhärdligt. De som har råd kan köpa sig förbi kön genom att gå till en privat vårdgivare. Men hur gör alla andra, som inte har den tjocka plånboken? Det svenska kösamhället är ett klassamhälle, Ingrid Burman.

Och köer kostar. Spri har redovisat att den genomsnittliga kostnaden för en person som står i kö är 19 000 kr i månaden. Det blir miljardbe-
lopp varje år som det kostar att inte ge vård i tid.

Trots det är Socialdemokraterna inte beredda att införa en nationell vårdgaranti. Man talar om behandlingsgaranti, rädslan för att annan vård trängs undan om man inför en garanti för vård i tid, och man utreder den självklara rätten att få vård i tid. Det är inte extravagant eller häpnadsväckande utan något man har rätt att begära, allra helst när man har betalat skatt ett helt långt liv.

I de tre borgerligt styrda landstingen Skåne, Halland och Stockholms län införs nu en vårdgaranti. Det är naturligtvis bra för alla dem som står i köerna i dag och som har väntat väldigt länge. Det innebär att en tredjedel av Sveriges befolkning kommer att få denna trygghet som det innebär att veta att man kan få vård i tid. Men alla de andra får vänta.

Fru talman! Den andra skiljelinjen är handikappolitiken. Vi prioriterar stöd till dem som är mest utsatta och som har minst marginaler. Det skiljer oss från regeringspartiet. Vi sparar inte på de mest utsatta. Tidigare i dag gällde det änkor och änkepensionerna. Nu handlar det om de handikappade.

En funktionshindrad person skall inte behöva bekymra sig om sin rätt till assistans. I vårt budgetförslag har vi därför avsatt 2,1 miljarder kronor mer än regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Dessa resurser skall gå till att återställa de försämringar som Socialdemokraterna genomfört i LSS- och LASS-lagarna och utöka rätten också till dem som fyllt 65 år. Men vi vill också satsa på ett särskilt bostadsstöd till funktionshindrade, höja stödet till kollektivitet samt ge kommuner och landsting ett stimulanbidrag under tre år för att uppmärksamma de psykiskt funktionshindrade.

Hopplösheten som alltför många känner i dag går att bryta. Men då gäller det att ta ställning för individerna och inte för systemen. Den offentliga välfärdspolitiken måste handla om att stödja dem som behöver

hjälp – inte att fördela pengar mellan dem som med sänkta skatter kan klara sig själva.

Det handlar om patienter, elever och äldre – inte vård, skola och omsorg.

Det handlar om frihet, valfrihet och värdighet – inte monopol, köer och maktlöshet.

I detta anförande instämde Leif Carlson, Cristina Husmark Pehrsson, Hans Hjortzberg-Nordlund, Berit Adolfsson, Ulf Kristersson och Lars Elinderson (alla m).

Anf. 126 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Det är lätt att instämma i delar av det Chris Heister säger, bl.a. att vi lever i ett klassamhälle och att det återstår mycket att göra för att den välfärd som vi vill skall finnas skall nå alla. Problemet är bara att jag inte tror på Chris Heisters lösning.

Att skattevägen se till att alla människor får en rimlig möjlighet att försörja sig själva och ha tillgång till god sjukvård och omsorg innebär att de grupper som i dag inte har inkomster, t.ex. de arbetslösa ungdomar som i dag är en stor del av den ökning inom socialbidragssektorn som vi ser, inte kommer att nås. De kommer inte att omfattas av några förbättringar genom skattesänkningar. Inte heller kommer de som i dag tvingas leva med hjälp av sjukskrivningar, sjukförsäkring och arbetslöshet – där har Socialdemokraterna vissa tider velat sänka nivåer – att få det ett dugg bättre.

Den moderata lösningen framstår som en lösning för delar av befolkningen för att man skall få det bättre, medan andra grupper skulle tvingas leva kvar på en lägre nivå.

Jag tog själv i mitt anförande upp just detta att de människor som inte direkt har tillgång till en arbetsmarknad behöver ha en rimlig försörjningsmöjlighet, en rimlig möjlighet att få tillgång till en sjukvård och en god omsorg. Det här ordnar man inte enbart genom skattesänkningar. I stället urholkas möjligheten att hitta försörjningssystem för de grupperna.

Vad har Chris Heister för lösning för den del av befolkningen som inte finns eller som inom en snar framtid kommer att återfinnas på arbetsmarknaden?

Anf. 127 CHRIS HEISTER (m) replik:

Fru talman! Det var bra att Ingrid Burman instämde i delar av mitt anförande. Den stora klyftan är mellan dem som har arbete och dem som inte har arbete. Där ser vi att regeringens politik har misslyckats. Man tvingas inse att man inte kan halvera den öppna arbetslösheten till år 2000 med stöd av en budget som Ingrid Burman är med på. Vi ser också att man redan har tvingats justera ned tillväxtsiffrorna.

Det stora problem som vi ser är att Sveriges ekonomi inte växer. Man kan inte på något sätt försvara välfärden i en krympande ekonomi, utan förutsättningen är en växande ekonomi som ger nya och riktiga jobb i nya och växande företag.

Sedan kan man se, som jag visade i mitt anförande, att vanliga människor som jobbar och sliter varje dag knappt får ekonomin att gå ihop därför att skatterna är för höga. Då är det bättre att sänka skatten för låg-

och normalinkomsttagare så att de kan leva på den egna lönen och känna den trygghet som det innebär att man vet vad som händer i morgon och i övermorgon.

Om vi får en växande ekonomi skapas bättre förutsättningar för att se till att stödja dem som verkligen behöver vårt gemensamma stöd. Det var det jag sade.

Vi ser nu att vårdgarantin inte kommer till. Vi ser nu att köerna till sjukvården inte minskar utan ligger någonstans på 60 000 i Sverige. Där vill ni inte vara med och bidra.

Ingrid Burman sitter nu i knäet på Göran Persson, och uppenbarligen blir det inte så mycket gjort. Det handlar om sveket när det gäller de handikappade.

Jag tittade i förra årets betänkande. Där var det vackra ord om att handikappreformerna var en viktig del av friheten för många människor. Man var upprörd över att socialdemokraterna hade sparat när det gäller handikappreformerna.

I år finns inte någonting sådant. Där har man uppenbarligen misslyckats.

Anf. 128 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Först kan jag konstatera att Chris Heister, jag och – tror jag – hela församlingen i kammaren är överens om att arbetslösheten är det största problemet. Det skall vi lösa. Men debatten i dag handlar främst om de grupper som står utanför och som även framgent kommer att vara beroende av andra försörjningsmöjligheter.

Vi kommer inte att återskapa dessa jobb. Det handlar om i storleksordningen en miljon arbetstillfällen som skall återskapas på kort sikt. Det skulle inte gå med en moderat politik heller. Problemet med den moderata politiken är att den bygger på att man sänker skatter och undergräver finansieringen av offentlig sektor. Det kommer att försvinna ytterligare jobb.

Vad avser Chris Heister att göra med dem som har behov av en annan försörjning i det korta perspektivet? Där har vi inte fått något besked från moderaterna.

Också när det gäller vårdgarantin är ett djupt problem involverat i moderaternas politik. Skall man ha en vårdgaranti måste man också ha en resursgaranti. Det måste finnas resurser i landstingen för att möta behoven och för att förverkliga en vårdgaranti. De resurserna har moderaterna inte tillskjutit. Vänsterpartiet har under många år pratat om just resursgarantin, som behövs för att väntetiderna skall kunna minskas.

När det gäller handikappolitiken återstår mycket att göra. Det tas ett första steg i betänkandet i dag. Det är ett tydligt tillkännagivande när det gäller 65-årsgränsen. Man måste också reda ut barns rätt till personlig assistans. Det finns mer att göra. Pengar skall tillföras.

Vi väljer att inte ge med den ena handen och ta med den andra. Moderaterna finansierar sin handikappsatsning med att minska på läkemedelssidan – en sida som just de funktionshindrade är djupt beroende av. Man ger med den ena handen och tar med den andra.

Anf. 129 CHRIS HEISTER (m) replik:

Fru talman! Ingrid Burman säger att vi skall lösa problemet med arbetslösheten. Men var är politiken för att lösa arbetslöshetsproblemet? Den finns ju inte, Ingrid Burman. Här tvingas man revidera prognoser både när det gäller jobb och när det gäller tillväxt. Det visar sig att det är ett jättestort misslyckande. Ni har inte bidragit till att göra politiken bättre, snarare tvärtom.

Vad händer med dem som står utanför? Det var ju precis det jag tog upp. Vad händer med dem som står utanför och inte får vård i tid? Ingrid Burman är inte beredd att biträda en politik som innebär att vi får en nationell vårdgaranti, så att människor får vård i tid. Ingrid Burman är inte beredd att biträda en politik som innebär att man återställer försäkringarna i handikappreformen och från den 1 januari också ger dem som fyller 65 möjlighet att få del av reformen, och som innebär att man ger de barn som behöver det en personlig assistans. Ni är inte beredda att gå med på det, Ingrid Burman.

Så går jag åter till frågan om vad som händer med de mest utsatta. Självklart innebär politik för oss moderater att vi skall se till att de som jobbar och sliter skall kunna leva på sin lön, men staten skall stå stark för dem som behöver vårt gemensamma stöd. Det vi ser i dag är att staten är så allomfattande att den inte kan stödja dem som verkligen behöver vårt gemensamma stöd, t.ex. de hemlösa, som Ingrid Burman också nämnde.

Anf. 130 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill meddela att tekniska problem gjorde att Alf Eriksson noterades som instämmande i Ingrid Burmans anförande. Detta var fel. Han fanns inte i kammaren.

Anf. 131 LARS GUSTAFSSON (kd):

Fru talman! Det är trevligt att kunna konstatera att det är en rörlig församling. Den kan både resa sig och sätta sig ned. Vad det gäller sjukvården kan man undra vad som är övergripande och vad som är genomgripande.

Jag vill först göra en liten betraktelse. I ett civiliserat samhälle intar hälso- och sjukvården en högprioriterad ställning. Det övergripande ansvaret, även ekonomiskt, för medborgarnas hälsotillstånd åvilar flera instanser, framför allt Sveriges riksdag. I denna kammare fattas avgörande beslut om vilka villkor och riktlinjer som den svenska hälso- och sjukvården skall arbeta utifrån. Det råder stor samsyn om att alla medborgare skall tillförsäkras god vård. Däremot finns det olika uppfattningar om hur denna skall organiseras.

Vi kristdemokrater anser att vårdpolitiken skall utgå från människovärdet och alla individers absoluta och lika värde. Helhetssynen på människan med betoning på individens ansvar för medmänniskorna och för sitt liv liksom behovet av integritet, gemenskap och trygghet skall vara fundament i vårdpolitiken. Vårdpolitiken skall inta en särställning vid fördelningen av samhällets resurser.

I Sverige har hälso- och sjukvården under lång tid varit ekonomiskt missgynnad. Gapet mellan behov och resurser har ökat i takt med de minskade resurserna. HSU 2000 och Prioriteringsutredningen har tydligt

visat att vårdpolitiken behöver förnyas och i större utsträckning fokuseras på befolkningens och patienternas behov av insatser i rätt tid.

Besparingarna på sjukvården har nu nått botten. Vårdköer, för lite personal, bristande tid för patienter, utflyttande läarkompetens m.m. är talande exempel. Framöver kommer den nuvarande resursnivån inte att räcka till för att möta det ökande behovet.

De gångna årens ryckighet i medelsanvisning till landsting och kommuner, kombinerat med sjunkande skatteunderlag, kan inte vara den bästa förutsättningen för en uthållig sjukvårdspolitik. Att i efterhand skicka ut julklappar med statsministerepitet tyder snarare på senkommen insikt om resursbehoven. Men eftersom vi är här för att besluta om framtiden bör detta hamna i fokus.

Kristdemokraterna har föreslagit att kommuner och landsting borde erhålla ytterligare 1,8 miljarder kronor de närmaste två åren utöver riksdagsmajoritetens beslut. På sikt är det endast tillkomsten av nya jobb som kan säkerställa finansieringen av ökade behov i offentlig sektor.

En rimlig omfördelning av knappa resurser blir en viktig utmaning för alla politiskt verksamma under de kommande åren. Vårdpolitik kan inte isoleras från andra samhällssektorer. Både i kortare och längre perspektiv måste folkhälsofrågorna uppmärksammas, bl.a. för att livsstilsbe-
tingade sjukvårdsbehov skall minska.

En förutsättning för god vårdkvalitet är tillgången till kompetent personal. Det fordras både etiskt och yrkesmässigt god utbildning. De senaste årens minskade resurser till vårdsektorn har medfört att netto över 60 000 färre arbetar inom vården. Nu visar det sig att ett utbildnings- och rekryteringsbehov av sådan personal är så stort att det kan medföra personalbrist i en nära framtid. Rekrytering till vårddyrkena har blivit svårare. Detta är oroväckande. En uppvärdering av dessa yrken är nödvändig. Kristdemokraterna har genom flera förslag visat på möjliga åtgärder för att höja statusen och öka attraktionen vad gäller vårddyrkena.

Noteras kan också att det gjorts en undersökning på beställning av Kommunalarbetarförbundet som visar att personalen på privata vårdföretag trivs bättre än den inom den offentliga vården och omsorgen.

Många som arbetar inom vårddyrkena upplever press och överbelastning. Effekterna av detta tar sig uttryck i utbrändhet och därmed sjuk-skrivning. Bevisligen förekommer det underbemanning på grund av neddragningar på personalsidan, och detta måste rättas till.

Sett till befolkningsstrukturen kommer det totala behovet av vårdplatser i framtiden att öka. Medelvårdtiden för den äldre befolkningen visar redan tecken på att öka. Med ökningen av antalet äldre förändras behoven i fråga om kompetens, vårdformer och samhällsplanering.

Närhet till vård ökar tryggheten för gamla och sjuka. Fler vårdgivare skulle öka valfriheten för den enskilde vårdsökande. En mångfald med olika inriktningar främjar kvalitet i utbudet, även inom äldreboendet.

Andra viktiga fundament i frågor som rör vård och omsorg är patientens ställning och inflytande, som vi tidigare behandlat i denna kammare. Respekten för den enskilde och dennes integritet får inte komma bort i den praktiska verkligheten. Begrepp som ”klinikfärdig” hör inte hemma i modern sjukvård.

Samverkan mellan vårdgivare i kommun och landsting måste förbättras, vilket vi såg på TV i går kväll. Vid överföring av vårdansvar får

patienten inte komma i kläm. Vårdtagaren skall garanteras att det alltid skall finnas någon som tar personligt ansvar, så att ingen hamnar mellan stolarna. Ett synsätt med behovsstyrning och värdighet skall råda. Vi kristdemokrater anser att det bör införas en värdighetsgaranti inom vården och omsorgerna.

Psykiatrireformen, som genomfördes 1995, gav kommuner ett ökat och förtydligat ansvar för personer med psykisk störning som inte är i behov av sluten aktiv psykiatrisk vård. Psykiatrin har i och med reformen genomgått stora och genomgripande förändringar. Antalet slutenvårdsplatser har minskat kraftigt, och öppna vårdformer har tillkommit. Många psykiskt sjuka har särskilt under förändringsprocessen varit illa, bl.a. på grund av att alternativa behandlingsformer inte var tillräckligt utbyggda när slutenvårdsplatserna avvecklades. En av orsakerna var resursbrist. Vid förändringar är det ytterst viktigt att kontinuerligt följa upp hur det blir för den enskilde. Här har det enskilda landstinget, staten och alla inblandade ett ansvar.

Fru talman! Hälso- och sjukvården kan indelas i två huvudgrupper: den förebyggande delen och den sjukdomsrelaterade. Dessa bör inte ställas mot varandra utan ses som viktiga komplement och samverkansdelar för en god befolkningshälsa i ett längre perspektiv. Genom statistik och forskning vet vi att många sjukdomar kan förhindras eller motverkas. Flera sjukdomar av fysisk och psykisk art kan relateras till livsstil, missbruk och sociala faktorer. Insatser på dessa områden kommer att medföra en ökad befolkningshälsa och minskade samhällskostnader på sikt. En utveckling av folkhälsoarbetet är en ren vinst för individen och samhället.

Tyvärn nås vi allt oftare av oroande rapporter om ökande missbruk bland unga människor och vilka konsekvenser detta medför. Detta borde få oss att reagera. Ibland får man intrycket att politiker gärna undviker att uttala sanningar som kan uppfattas som pekpinningar. Men det är omsorg och inte pekpinningar att påtala att man inte behöver prova alla droger och drycker för att inse att dessa är skadliga och att tidig debutålder i flera fall ökar risken för bestående skador. Vikten av att vuxna föregår med gott exempel är stor, t.o.m. avgörande.

Barnens situation borde också lyftas fram mer i samhällsdebatten – inte bara när de far illa, orsakar problem eller på annat sätt hamnar i rampljuset. Ett synsätt utifrån barnens perspektiv på deras grundläggande behov av trygghet, närhet och värme skulle klart öka möjligheterna för dessa att fungera i familj, skola och samhälle. Detta borde också överföras på politiska beslut som rör familjen, t.ex. flexibla arbetstider och valfrihet inom barnomsorg och skola.

Frivilliga organisationers insatser utgör ett viktigt och positivt inslag i det svenska samhället. Ofta finns ett stort osjälviskt engagemang kombinerat med kunskap som skall stödjas, uppmuntras och tas till vara. Vi anser därför att organisationsstödet till nykterhetens centrala verksamhet även i fortsättningen skall administreras av Samarbetsnämnden för fördelning av statsbidrag till vissa nykterhetsorganisationer m.fl.

Vi vill också betona att överföring av vissa medel från anslaget för insatser mot aids till allmänna bidrag till kommuner inte får innebära någon nedprioritering av insatserna för den hiv/aidsförebyggande verksamheten.

Vi vet också att spelberoendet är ett folkhälsoproblem som är större än vi tidigare trott. Det behövs mer kunskap om detta. Att utveckla vård- och behandlingsmetoder för personer med spelberoende är viktigt.

Satsningar på folkhälsa ger inte alltid ett mätbart resultat inom en kortare tidsrymd, åtminstone inte inom en mandatperiod. I de landsdelar där man vågat satsa på folkhälsa har efter en längre period klart förbättrad hälsa konstaterats, bl.a. ökad medellivslängd.

Det är påtagligt att det finns brister i den svenska sjukvården och att kommande utmaningar väntar – vårdköer, läkarbrist och brister inom specialistkompetenser för att nämna några.

Patienter skall inte behöva vänta orimligt länge på en operation. Det behövs en ny vårdgaranti som tar sin utgångspunkt i behoven. Det innebär att patienterna med de allra största vårdbehoven inte skall behöva stå tillbaka för dem med lättdiagnostiserade och behandlingsbara sjukdomar.

En stor utmaning framöver är det krav som det ökade antalet äldre kommer att ställa på vårdplatser, geriatrisk kompetens och personella resurser. Vården för dessa grupper kommer att fordra mer vårdande personal. Eftersom ålderdom inte går att operera kommer behovet av vårdplatser att öka kraftigt. Vi anser vidare att det skall finnas en läkare med geriatrisk kompetens knuten till varje sjukhem och hemvårdspatient.

Ett behov som har med människans värdighet att göra är rätten till ett värdigt slut. Det skall finnas en trygghet att veta att avskedet kan ske på ett värdigt sätt. Även detta är en fråga om livskvalitet. Vården i livets slutskede skall präglas av värdighet, omtanke och respekt.

Under lång tid har vi i Sverige haft god tandhälsa. Under senare år har dock kostnaderna för den enskilde ökat med risk för försämrad tandhälsa. Kristdemokraterna anser att högkostnadsskyddet i sjukförsäkringen inte fyller sin uppgift, eftersom många kostnader för den enskilde inte inkluderas. På sikt bör sjuk- och tandvårdsförsäkringen samordnas. Vi anser att en utredning snarast bör tillsättas med denna inriktning, där även kostnader för hjälpmedel ingår. I avvaktan på detta vill vi anslå ytterligare 200 miljoner kronor till tandvårdsförsäkringen för att undvika en alltför stor ökning av självriskan.

För att få rimlig nivå på högkostnadsskyddet för avgifter i sjukvården bör en översyn göras så att alla vårdavgifter inkluderas. I det sammanhanget bör ett återinförande av den s.k. fria listan aktualiseras.

Det finns enligt vår mening ingen anledning till Apoteksbolagets monopol på receptfria läkemedel. Det bör göras en prövning av Apoteksbolagets fortsatta roll. Det finns skäl att tro att det går att åstadkomma renodling, effektivisering och därmed lägre kostnader genom att konkurrensutsätta delar av verksamhet som i dag bedrivs i monopolform.

Vi accepterar inte nedskärningar på handikappområdet. Där anslår vi ytterligare 300 miljoner kronor för att förbättra stödet till personer med personlig assistans.

Fru talman! Till slut tror jag att det är nyttigt att betänka att allt inte är självskrivet. Att få vara frisk är ingen rättighet; det är en gåva – en gåva som vi skall värna om och vara tacksamma för.

I detta anförande instämde Rosita Runegrund (kd).

Anf. 132 KENNETH JOHANSSON (c):

Fru talman! En av våra allra viktigaste uppgifter är att kunna erbjuda behövande en vård och omsorg av hög kvalitet där den enskilde bemöts med respekt och värdighet. Alla skall kunna känna trygghet inför sin egen och anhörigas ålderdom. Likaså skall människor med funktionshinder kunna verka i samhället utifrån sina förutsättningar och som aktiva medborgare.

Detta kanske är självklarheter. Men mot bakgrund av att andelen äldre ökar och därmed vårdbehovet, att vård- och omsorgspersonal allt oftare blir utbränd på grund av hårt jobb och känslan av otillräcklighet, att människor med rätta alltmör önskar påverka sin egen och anhörigas äldreomsorg samt att vi har långt kvar innan vi nått ett samhälle tillgängligt för alla har vi också ett stort behov av en aktiv och konstruktiv debatt. Framför allt har vi ett behov av åtgärder.

Centerpartiet vill bl.a. arbeta för att alla skall ha möjlighet att välja personlig kontakt, vårdinrättning, behandlingsalternativ och omsorgsform. Centerpartiet vill införa en vård- och en tillgänglighetsgaranti för att korta värdköerna och öka tillgängligheten. Vi måste bättre kvalitetsutveckla verksamheterna och stärka det centrala tillsynsansvaret. Förutsättningar måste ges att klara framtida personalbehov och kompetensförsörjning.

Centerpartiet vill arbeta för en fungerande och väl utbyggd hemtjänst med taxor och avgifter för äldre- och handikappomsorg som är rimliga och rättvist utformade. Former för patientinflytande, brukarmedverkan och anhörigstöd måste utvecklas ytterligare. Vi vill att staten, landstingen och kommunerna går före med att underlätta för funktionshindrade att leva på samma villkor som andra. Vi måste också ge våra barn bästa tänkbara uppväxtmiljöer med mycket kärlek och omsorg, miljöer som är fria från våld och droger.

En stark ekonomi är naturligtvis grunden för att välfärdssamhället skall fungera, för att resurserna till vården och omsorgen skall kunna förstärkas.

Centerpartiet har i hög grad bidragit till att landsting och kommuner erhållit ökade resurser för att utföra sina viktiga vård- och omsorgsuppgifter. Alla partier, utom möjligen Moderaterna, har slutit upp bakom denna linje. Vi vet att många kommuner och landsting ändå har stora problem att ekonomiskt klara sina åtaganden. Landstingsförbundets rapport, som presenterats i dagarna tillsammans med rapporter från kommunerna, styrker detta.

Socialt ansvar och gemenskap skall präglade samhället och ge trygghet åt alla. En sund ekonomisk politik med budgetbalans och fortsatt låga räntor är en förutsättning för långsiktig välfärd. Gamla, sjuka, funktionshindrade m.fl. är utsatta grupper som skall prioriteras, och personalen skall ha det erkännande den så väl förtjänar. Vi centerpartister är även framgent beredda att satsa de resurser som krävs för att värna och utveckla verksamheten.

Fru talman! För Centerpartiet är det viktigt att vården och den sociala omsorgen är solidariskt finansierad. Grunden för finansieringen skall vara våra gemensamma skatteintäkter. Vård och social service skall fördelas rättvist och utgå från människors behov, inte från deras förutsättningar att betala. Såvitt jag kan förstå är det enbart moderaterna som talar

för en obligatorisk försäkring för sjukvården. Jag skulle vilja fråga moderaternas representant, Chris Heister, hur det egentligen skall fungera? Är inte en solidariskt finansierad sjukvård bra mycket säkrare och tryggare när det gäller att alla skall få den vård och omsorg som man har behov av?

Utformningen av vården och servicen skall utgå från ett medborgarperspektiv. Samhället måste på alla nivåer vara lyhört för hur enskilda vill ha vården och servicen, var den skall finnas geografiskt och på vilket sätt den organisatoriskt skall tillhandahållas. Valfrihet är en viktig del i vård och omsorg. Människor skall kunna välja vilken vårdgivare man önskar. Om vård- och omsorgsuppgifter kan utföras lika bra eller bättre vid en kooperativt driven eller privat verksamhet skall, enligt min och Centerpartiets uppfattning, öppenhet finnas för detta.

En del uttalanden från bl.a. socialministern under senare tid kan tolkas som om regeringen fått återfall i gamla socialistiska dogmer om att den offentliga sektorn skall utföra precis allt. Jag hoppas på och önskar besked om detta i dagens debatt. Centerpartiets besked är klart och tydligt. Gemensam och solidarisk finansiering. Allt behöver dock inte bedrivas i offentlig regi. Vi vill ha en öppenhet för entreprenadskap i kooperativ och/eller privat regi. Det är en fråga hur socialdemokraterna och deras talesman, Susanne Eberstein, ser på den öppenheten.

Min partikollega Gunnel Wallin kommer senare i debatten att ytterligare utveckla våra åsikter och förslag i hälso- och sjukvårdsfrågor.

Socialstyrelsen har nyligen i en kritisk rapport tagit upp neddragningarna i hemtjänsten. ”Det är mer undantag än regel att få sin mat lagad i hemmet”, säger Socialstyrelsens representant. Vi som har erfarenheter av socialtjänstarbete kan nog samfällt intyga betydelsen av en väl fungerande hemtjänst och hur medborgarnas oro ökar i takt med att hemtjänstens service tvingas till försämringar av ekonomiska skäl.

Mot den här bakgrunden är det tråkigt att det inte finns stöd för Centerpartiets förslag med statligt subventionerade hemservicecheckar, för att tillgodose pensionärshushållens behov av vardaglig service. Vårt förslag innebär att tjänster i hemmet, som inte täcks in av hemtjänstens ordinarie verksamhet, skall kunna köpas till subventionerade priser. Förslaget innebär samtidigt en stimulus till den privata tjänstesektorn. Vi har i vårt budgetförslag avsatt drygt ½ miljard kronor för detta ändamål.

Centerpartiet har tidigare avvisat regeringens investeringsbidrag för byggande av äldreboende. Vi anser att medlen borde föras över till det generella kommunbidraget i stället. Behoven är olika. Vissa kommuner har behov av att satsa på nya lokaler och bättre yttre förutsättningar. Andra kommuner behöver göra insatser för att t.ex. förbättra den sociala miljön. Det är min och Centerpartiets bestämda uppfattning att kommunerna, med stöd av de nationella målen för äldrepolitiken, själva kan klara att bedöma hur resurserna bäst skall användas. Vi litar på kommunpolitikerna och tror på självstyrelsetanken. Jag är säker på att ha stöd för denna vår uppfattning, över partigränserna, av det stora flertalet kommunalt förtroendevalda. Detta är en viktig markering, och det framgår också av mitt särskilda yttrande till dagens betänkande.

Samhället måste vara tillgängligt för alla. De allra flesta anser nog att assistansreformen var och är en mycket värdefull reform, som medverkat till ökad trygghet för den enskilde och avlastning för de anhöriga. Från

Centerpartiet har vi påmint om redan ställda krav på förändringar, såsom 65-årsgränsen, och ställt nya krav som gäller schablonersättningen och barns rätt till personlig assistans. Utskottet har tagit små, enligt vår uppfattning alltför små, steg för att förbättra reformen. Min partikollega Viviann Gerdin kommer speciellt att ta upp handikappfrågorna.

Fru talman! För några veckor sedan gjorde jag tillsammans med en representant för Centerpartiet i Uppsala studiebesök vid Rikskvinnocentrum i Uppsala. Vi blev övertygade om hur viktig verksamheten där är och att verksamheten måste ges förutsättningar till långsiktig utveckling. Utskottet har föreslagit att 1 miljon kronor avsätts till RKC genom omfördelning. Det är bra, men det är inte tillräckligt. Jag har, i likhet med kraven i en folkpartimotion, föreslagit att regeringen måste hitta långsiktiga lösningar. Jag är förvånad att inte utskottsmajoriteten, med ordförande Ingrid Burman i spetsen, kan ställa sig bakom denna uppfattning. Jag skulle vara väldigt intresserad av hur just Ingrid Burman, som har visat stort engagemang i frågan, kommenterar just den delen. Vi saknar långsiktiga lösningar.

Likaså är jag förvånad och aningen besviken över hur Amningshjälpen hanteras, nu när Folkhälsoinstitutet drar in sitt anslag. Utskottstexten är i den här delen, som jag uppfattar det, mycket prat och väldigt lite handling. Centerpartiet anser, i likhet med kraven i en flerpartimotion, att regeringen borde återkomma med förslag till hur Amningshjälpens verksamhet kan stödjas. Om intresset att finna en lösning hade funnits skulle uppslutningen kring flerpartimotionen också finnas. Jag beklagar att så inte är fallet.

Det är bra att regeringen anslår extra resurser för åtgärder mot hemlöshet. Många människor far mycket illa, speciellt kvinnor, som ofta blir sexuellt utnyttjade och förnedrade. Många av dem är psykiskt sjuka och psykiatrireformen har inte lyckats fånga upp de människor som är i behov av hjälp och stöd. Inför julhelgen uppmärksammas problemen speciellt.

Jag och Centerpartiet kommer att arbeta för att situationen för hemlösa åtgärdas. Centerpartiet uppskattar att en bred politiskt sammansatt grupp skall få vara med i detta mycket viktiga arbete. Principiellt hade det varit bättre om pengarna gick till Socialstyrelsen i stället för till regeringen. Men det viktigaste är att det tas tag i problemen.

Ett annat område där jag och Centerpartiet har markerat annan uppfattning än majoriteten är stödet till frivilligorganisationerna inom det sociala området. Det borde vara organisationerna själva som skall klara av att förmedla medlen utan inblandning av Socialstyrelsen. Jag vill dessutom särskilt poängtera Centerpartiets förslag att satsa 5 miljoner kronor extra till genomförandet av FN:s barnkonvention.

Fru talman! Då riksdagens majoritet har en annan inriktning av politiken deltar vi inte i det nu aktuella beslutet om anslagsfördelning inom utgiftsområde 9. Däremot ser jag fram emot en intressant debatt och att få svar på de frågor jag har ställt.

Anf. 133 CHRIS HEISTER (m) replik:

Fru talman! Först vill jag, precis som Kenneth Johansson gjorde för Centerpartiets del, göra ett klargörande. Vi moderater står inte bakom

anslagsfördelningen eftersom vi har en annan inriktning på politiken. Det har vi också klargjort i ett särskilt yttrande.

Kenneth Johansson riktade frågor till mig. Den första handlar om mer resurser till kommuner och landsting. Jag vill påminna Kenneth Johansson om att vi har avsatt lika mycket pengar i denna budget som utskottsmajoriteten när det gäller hälso- och sjukvård. Vi har också avsatt lika mycket pengar till kommuner och landsting i statsbidrag för 1999.

Men om mer pengar till kommuner och landsting hade varit lösningen, fru talman, hade vi inte sett de långa köerna och vi hade inte sett många andra av de problem vi diskuterar i dag. Det finns andra saker som gör att vi har stora problem i dag. Socialstyrelsen har bl.a. pekat på att organisationen inom hälso- och sjukvården är sådan att det inte går att få ett bra och ordentligt utnyttjande av de resurser som finns i dag.

Vi kan garantera välfärden bara med hjälp av en ekonomi som växer. Det är därför jobben och jobbpolitiken är så viktig.

Sedan var det vårt förslag till hälsoförsäkring. Det finns olika sätt, Kenneth Johansson, att solidariskt finansiera sjukvården. Vi har lagt fram förslaget om en allmän obligatorisk hälsoförsäkring som skall omfatta alla och som skall finansieras genom att man betalar i proportion till det man förtjänar. Det innebär att perspektivet är patientens och inte landstingens. Fördelen med en hälsoförsäkring är att vi vet att pengarna går till hälso- och sjukvård. Nackdelen med landstingsskatt är att vi inte vet om pengarna går till hälso- och sjukvård eller till någonting annat.

Anf. 134 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Först den obligatoriska försäkringen. Jag har fortfarande svårt att förstå poängen med Moderaternas försäkringslösning. Att lämna över till försäkringsbolagen att bedöma behov av sjukvård och omsorg tilltalar inte mig och Centerpartiet. Jag har också svårt att förstå att försäkringslösningar skulle vara effektivare. Jag tror inte att man sparar några pengar heller. Det blir egentligen precis tvärtom. Jag skulle vara intresserad av att höra om Chris Heister kan tala om varifrån det finns erfarenheter som talar för att den moderata försäkringslösningen skulle vara att föredra. Vi i Centerpartiet tycker att den solidariska finansieringen över skattsedeln är bättre.

Ekonomi är kärv för kommuner och landsting. Jag vill nog ändå påstå att de drygt 20 miljarder kronor som Centerpartiet har varit med om att arbeta ihop och nu ser till att kommuner och landsting har är ett tillskott som inte löser problemen, men det är positiva tillskott som ger möjligheter att bättre reda ut de problem som finns i kommuner och landsting. Det är pengar som Chris Heisters parti icke har varit med om att vare sig jobba ihop eller ställt upp på att kommuner och landsting skall ha.

Anf. 135 CHRIS HEISTER (m) replik:

Fru talman! Varken Kenneth Johansson eller jag jobbar ihop de statsbidrag som går till kommuner och landsting. Det gör alla löntagare i landet. Vi betalar världens högsta skatter. Det gäller att se till att använda resurserna på allra bästa sätt. Det är därför som jag är orolig över den utveckling jag ser i landstingen, dvs. att man inte vill koncentrera resurserna till det som är viktigt, nämligen hälso- och sjukvård. Vi kan se

skillnaden från socialdemokratiskt till borgerligt styre i mitt eget lands-
ting, Stockholms läns landsting. Där satsas nu över 700 miljoner kronor
mer på sjukvården än vad den socialdemokratiska majoriteten gjorde
under den förra mandatperioden. En vårdgaranti införs. Det visar på
vilket sätt det går att driva en offensiv hälso- och sjukvårdspolitik.

Så återigen tillbaka till frågan om sjukvården. Kenneth Johansson och
jag är överens om att införa en vårdgaranti. Det är bra att Centerpartiet
har närmat sig oss och i princip har samma uppfattning om vårdgarantin.
Jag är alldeles övertygad om att när Kenneth Johansson får mer grundligt
se styrkan i att införa en allmän hälsoförsäkring som omfattar alla, resur-
serna går till patienterna och därmed till hälso- och sjukvård, kommer
han att finnas med mig framöver och slåss för en hälsoförsäkring. Det
innebär att slåss för patienten så att patienten skall få en god vård i tid.

Anf. 136 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag fick väl inget svar på frågan om erfarenheterna från
en obligatorisk försäkring. De erfarenheter jag har tagit del av är från
USA. De har visat att försäkringslösningar ger höga kostnader samtidigt
som de leder till dåligt och ojämnt fördelad sjukvård. Jag har invänd-
ningar mot det. Jag förordar en sjukvård som huvudsakligen finansieras
via skattsedeln. Där råder det en skillnad.

Vi har säkert gemensamt att vi båda vill få bästa tänkbara hälso- och
sjukvård för de enskilda patienterna. Men vi är eniga om vårdgarantin.

Anf. 137 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Kenneth Johansson frågade mig om Rikskvinnocentrum.
Vi har en sak gemensamt, nämligen att vi båda vill se en långsiktig
finansiering av Rikskvinnocentrum.

Under arbetet med att få fram en finansiering hade jag möjlighet att
prata med Centerpartiet och Kenneth Johansson, och jag frågade om de
hade några idéer för att finansiera Rikskvinnocentrum. Det hade inte
Centerpartiet. Man hade inte väckt någon motion om att centrum behövs,
men de har lyft in det i deras särskilda yttrande. De säger att den fortsatta
långsiktiga finansieringen måste beaktas i statens överläggningar med
landstingen i olika finansieringsfrågor. Vad är det för överläggningar,
och vilka pengar handlar det om?

Jag har försökt att gräva lite djupt för att finna en långsiktig finansie-
ring. Då lärde jag mig att pengarna till landstingen för 1999 redan är
utdelade. Skall regeringen ha överläggningar för att ta in dem igen och
dela ut dem på annat sätt? Var har Centerpartiet hittat finansieringen? Jag
är nyfiken. Hade jag haft någon kunskap i frågan hade jag säkert biträtt
den.

Utskottsmajoriteten har gjort något bra. Man har sett till att verksam-
heten kan fortgå, i varje fall under en period så att det samtidigt går att
söka forskningsmedel och säkra verksamheten. Det är ett positivt steg,
som gör att verksamheten kan fortsätta. Det är tråkigt att Centerpartiet
inte stöder den delen.

Anf. 138 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag blev mycket imponerad av det besök jag gjorde vid
Rikskvinnocentrum och av den verksamhet som bedrivs där. Enligt egen

uppgift är den verksamheten unik i världen. Det är obegripligt att regeringen drar in de medel som behövs för att bedriva den forskning som är ett led i att stoppa våldet mot kvinnor.

Jag är positiv, Ingrid Burman, till den miljon som har kommit fram, och jag ger i hög grad Ingrid Burman äran av detta. Det är inget som helst tvivel om att det är ett positivt steg. Men det är inte tillräckligt, och framför allt är det inte en långsiktig lösning. Jag har varken insyn och kontakter i departement eller möjligheter att leta i olika forskningsstiftelser. De krav som vi i Centerpartiet har uttalat är att vi måste få en långsiktig lösning. I den mån jag och vårt parti kan bidra genom att diskutera oss fram till det är vi naturligtvis beredda att hjälpas åt för att hitta en långsiktig lösning.

Jag tycker att i första hand de tre departement som är berörda borde ta huvudansvaret för finansieringen och att de inte skall lägga detta ansvar på en oppositionsföreträdare.

Anf. 139 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Det är bra att Kenneth Johansson är positiv både till den miljon som har gått att få fram och till verksamheten vid Rikskvinnocentrum, för den *är* unik. Nu gäller det att fortsätta arbetet med att se till att säkra denna verksamhet. I det arbetet kan både Kenneth Johansson och mitt eget parti vara verksamma.

Nu gäller det att få fram forskningsmedel, för det är det som långsiktigt skall bära verksamheten. Kvinnoforskning och forskning kring behandlingsmetoder skall inte sättas på undantag i något särskilt rum, utan det skall in i den ordinarie verksamheten. Centerpartiet har, liksom mitt eget parti, representanter i organ som fördelar forskningsmedel, och dem bör vi båda ta ett ansvar för att aktivera.

Det gäller också att se till att landstingen tar ansvar för sin del av verksamheten, och det vet jag redan nu att landstinget i Uppsala kommer att göra. Men vi har en gemensam uppgift över partigränserna att utveckla och värna verksamheten vid Rikskvinnocentrum.

Jag har en annan fråga som jag vill ställa till Kenneth Johansson. Centerpartiet förespråkar checkar för hemtjänster. Det kan ju låta vackert, men problemet som jag ser med dem är att dessa bara kan användas av dem som har råd att också bidra med en egen finansiering för att få tjänster utförda. Vore det inte en rimligare ordning om Centerpartiet avsatte sin halva miljard till kommunerna, så att alla skulle kunna ta del av en utvecklad hemtjänst? Då skulle man ge alla tillgång till ytterligare hjälp i hemmet i stället för att rikta hjälpen till den kategori av äldre som har råd att bidra med privata medel för att få hjälp med t.ex. snöskottning eller annat som jag kan tänka mig att Centerpartiet avser skall ingå i dessa hemtjänstcheckar.

Anf. 140 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! När det gäller den första delen lovar jag att använda de kontakter jag har för att se till att de ledamöter som finns i olika instanser hjälper till att finna finansieringsmöjligheter.

När det sedan gäller hemtjänstcheckarna är de inte att ställa mot den ordinarie hemtjänsten. Vi riktar dem inte heller mot dem som har råd, utan detta ger en möjlighet för alla att till en något lägre kostnad få i

många fall helt nödvändiga uppgifter utförda. De som har råd fixar detta ändå. Men det här underlättar för dem som har en svagare ekonomi att också kunna få hjälp med just snöskottning, inköp och liknande. Vi tycker att det är viktigt att underlätta framför allt för dem med svaga ekonomiska möjligheter, så att de också skall kunna få hjälp och stöd utöver den ordinarie hemtjänstens.

Anf. 141 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! Jag vill börja med att beklaga att inte vår nye socialminister deltar i debatten i dag. Jag tror att det hade varit bra både för honom och för oss, speciellt för oss ledamöter i socialutskottet, om vi hade kunnat ha en dialog i dag kring dessa frågor.

Den 2 december fastställdes de ekonomiska ramarna för de olika utgiftsområdena för 1999. Folkpartiet har i parti- och kommittémotioner förordat en annan inriktning av den ekonomiska politiken och budgetpolitiken. Vi anser att det krävs skattesänkningar för att skapa förutsättningar för nya jobb, som ju är viktiga för att vi skall klara av de åtaganden som vi velat ha på det sociala området.

Vårt budgetalternativet är utformat så att det ger utrymme för sådana skattesänkningar och skapar också marginal för höjningar av utgifter som kan drivas fram av den sämre konjunkturen. Våra mål för budgetpolitiken är att skatter som hindrar nya jobb skall sänkas, att utgiftskvoten skall sänkas, att de offentliga finansernas konjunktorkänslighet skall minska samt att vård och omsorg skall prioriteras. Det var också därför som vi i våras ville att de extra pengar som tillfördes kommuner och landsting skulle öronmärkas, så att vi visste att de användes till det som de var avsedda för.

Fru talman! På de områden som vi diskuterar i dag har vi alla partier naturligtvis en mängd olika förslag i våra motioner som kommer att behandlas senare under våren i den fortsatta behandlingen. Därför tänker jag här bara koncentrera mig på de olika avsnitt som behandlas när det gäller just budgeten. Jag kommer att ta upp en del av dem, och Bo Könberg kommer senare att beröra sjukvårdsområdet.

En av våra allvarligaste invändningar mot budgetförslaget är de försämringar som har skett för de funktionshindrade, och då speciellt genom handikappreformen.

Våren 1996 inleddes försämringarna med beslut som skärpte reglerna. Tidsramen ändrades från ett år till sex månader, definitionen skärptes för rätten att få personlig assistent, kommunerna fick ta över en större del av ansvaret genom att rätten till personlig assistent när man vistas i daglig kommunal verksamhet inskränktes. Så har det fortsatt med flera förändringar.

Våren 1997 lades ännu mer ansvar över på kommunerna, eftersom de skall stå för de första 20 timmarna. Införandet av schablonersättningen har radikalt försämrat situationen för enskilda funktionshindrade och för flera brukarkollektiv.

Det känns ganska bra när man i dag hör att Kenneth Johansson och hans parti, som har varit med på flera av dessa neddragningar, nu tycks verka svänga och vilja återställa en del av de försämringar som har gjorts.

Fru talman! Det är oron och osäkerheten inför framtiden för många funktionshindrade och deras anhöriga som är det stora bekymret. Denna oro är deras ständige följeslagare.

Det senaste som skapat oro är Riksförsäkringsverkets allmänna råd om assistansersättningen. Följs dessa – och det ser faktiskt så ut då det kommit en del fall som bekräftar detta – kommer försäkringskassorna endast att bevilja ett fåtal barn rätt till personlig assistent. Enligt Riksförsäkringsverkets råd skall endast de barn som har ett omvårdnadsbehov på minst tolv timmar per dygn komma i fråga för rätt till personlig assistans.

Det här är en oacceptabel inskränkning i barns rätt till personlig assistans och måste ändras. Utskottet har ytterligare en gång i detta betänkande betonat vad utskottet sade 1995/96 i SoU15, att försäkringskassorna vid bedömningen av barns rätt till personlig assistans skall ta hänsyn till vad som normalt kan anses falla inom ramen för det föräldraansvar som enligt föräldrabalken åvilar alla vårdnadshavare. Det är alltså behovet av extra tillsyn och omvårdnad med anledning av ett funktionshinder som skall ligga till grund för bedömning och beslut om personlig assistans.

Utskottet utgår i betänkandet från att regeringen noga följer utvecklingen. Om rätten till personlig assistans för barnen försämras, utgår utskottet från att regeringen återkommer i frågan, och detta ges regeringen till känna. Det är bra, men det är bekymmersamt att utskottet år efter år skall behöva upprepa detta krav och vi sedan ser att det ändå sker försämringar. Men det finns väl all anledning för alla oss som har engagerat oss i frågan att noggrant följa den och påminna regeringen om det inte händer någonting.

Fru talman! Vi anser också att den s.k. 65-årsregeln skall avskaffas. Det är väsentligt att funktionshindrade som fyllt 65 år skall veta att den personliga assistansen får finnas kvar även efter 65-årsdagen. Deras behov är ju oförändrade. De förändras inte från den ena dagen till den andra.

Det är inte rimligt att den totala livssituationen skall förändras bara för att man passerar en åldersgräns. Efter att ha haft en personlig assistent i flera år skall man i stället vara hänvisad till kommunens hemtjänst med allt vad det innebär av ofrihet och brist på kontinuitet.

Också detta har utskottet sagt att man skall titta på. Det skall komma förslag under våren. Vi får väl bara hoppas att det verkligen *gör* det också, så att vi kan se till att även de som är 65 år och en dag behålla sin personliga assistent.

Folkpartiet liberalerna har i sitt budgetalternativ avsatt 1,4 miljarder kronor för att återställa handikappreformen i sitt ursprungliga skick, och vi vill alltså också se till att 65-årsgränsen avskaffas

Fru talman! Jag har nu för avsikt att ta upp några andra anslagspunkter där Folkpartiet har en annan uppfattning än Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

Kostnaderna för läkemedel och vård har ökat de senaste åren. Vid införandet av det delade högkostnadsskyddet föreslog vi att det skulle utgöra 1 000 kr för vård och 1 000 kr för läkemedel. Inte minst kostnaderna för läkemedel har vållat många människor bekymmer. Vi vidhåller vårt ursprungliga förslag och har i vårt budgetalternativ avsatt 400 miljoner kronor för en förbättring av högkostnadsskyddet.

Det är riskabelt att tro att faran för spridningen av hiv har stoppats helt. Vi behöver bara tänka på den fara som omkring 100 kvinnor utsattes för av en enda person, den s.k. hivmannen. Det hade kunnat resultera i många fler smittade och förändrat situationen radikalt i Sverige. Därför anser vi att det ännu inte är dags att blåsa faran över och börja föra över de samlade statliga insatserna till andra, som sedan skall ta över själva. Vi har därför anslagit 14 miljoner kronor mer än majoritetens.

Rikskvinnocentrum debatterades nyligen i ett replikskifte. Vi anser, och har motionerat om, att de har en mycket viktig uppgift både när det gäller att ta emot kvinnor som blivit utsatta för misshandel och ge dem vård och för den forskning som bedrivs där. Centrumets framtida existens är ju hotad om man inte kan hitta en långsiktig finansiering. Lands-tinget har förklarat sig berett att ta det ansvar som de har för vården och kanske till en viss del för forskningen.

Vi menar att den forskning som bedrivs där både nationellt och internationellt har stor betydelse och ser det som mycket angeläget att den får fortsätta. Barbro Westerholm har ju aktualiserat den här frågan i kammaren i olika interpellationer, och vi kommer naturligtvis att fortsätta att driva det här tills vi får staten och de olika departementen att förstå att det här är något unikt och viktigt. Man måste se till att de får sina forskningsmedel.

Vi tycker naturligtvis att det är bra, och vi står bakom att de kommer att få 1 miljon kronor för nästa år. Det klarar verksamheten under nästa år. Men det handlar ju också om att de som arbetar där måste känna att arbetet får fortsätta. Annars finns en risk att kompetensen försvinner. Så vi hoppas. Vi får väl hjälpas åt allihop – det finns ju fler här i kammaren som tycker att den här verksamheten är viktig – för att se till att det här får fortsätta.

Fru talman! Spelberoende är ett hälsoproblem vars omfattning är större än man tidigare trott. Enligt en kartläggning utförd av Sten Rön-berg och medarbetare vilken nyligen presenterats har 150 000 människor problem med sitt spelande. För en tredjedel av dem är problemen så allvarliga att de kan klassas som spelberoende. För den som har blivit spelberoende finns i dag inte mycket hjälp att få. Det behövs därför många olika insatser; behandling och rehabilitering, utbildning och in-formation.

Det finns också andra typer av anslagsfrågor som vi tycker är viktiga. Det gäller bl.a. att organisationsstödet för nykterhetsrörelsens centrala verksamhet även i fortsättningen skall få administreras av Samarbets-nämnden för fördelning av statsbidrag till nykterhetsorganisationer m.m. Vi anser inte att det är lämpligt att nu göra denna förändring.

Vi anser också att regeringen borde återkomma med förslag om hur Amningshjälpens verksamhet kan stödjas. Amningens betydelse är i och för sig ganska väl känd i dag, och många får ett mycket bra stöd ute i sjukvården. Folkhälsoinstitutet arbetar med frågan, och amningsfrekven-sen är mycket högre i dag än tidigare. De nyblivna mammorna får hjälp och råd.

Samtidigt vet vi att det är mycket lätt att det här förändras över tiden. Man kanske anser att insatserna nu har varit så stora att man kan minska dem, och att medvetandet har blivit så stort att man inte behöver göra

mer. Det finns risker med detta. Det är därför vi anser att det även i fortsättningen bör ges stöd till Amningshjälpen.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag ta upp Apoteksbolagets roll. Alla västeuropeiska länder har någon form av reglering av läkemedelsförsäljningen utan att, som i Sverige, hela detaljhandeln har koncentrerats till ett enda företag.

Konkurrensverkets bedömning är att Läkemedelsverket bör få i uppdrag att utfärda tillstånd att bedriva detaljhandel med läkemedel till sådan fysisk eller juridisk person som uppfyller vissa krav på farmaceutisk kompetens. Vi delar den uppfattningen och anser att arbetet med att bryta Apoteksbolagets monopol snarast bör inledas.

Fru talman! Som jag tidigare har anfört så har ju våra förslag redan fallit vid behandlingen av de ekonomiska ramarna. Därför har jag nu redovisat våra alternativa förslag. Jag ber bara att få hänvisa till det särskilda yttrande som vi har bifogat det här betänkandet.

Anf. 142 THOMAS JULIN (mp):

Fru talman! Tack vare det samarbete som finns mellan Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet, ställer vi i Miljöpartiet oss bakom 1999 års budgetförslag för utgiftsområde 9.

Till att börja med vill jag uttrycka att det var behövligt och nödvändigt med de extra resurser som tilldelades kommunsektorn genom den rödgröna uppgörelsen. Situationen förbättras något för landsting och kommuner, men tyvärr räcker inte tillskotten för att korta väntetiderna och trygga tillgången på personal.

För en kort tid sedan fick jag tydliga signaler från Miljöpartiets landstingspolitiker som visar att några landsting fått en sådan förbättring att de kommit ifrån fortsatta nedskärningar. Andra landsting har däremot, trots de extra pengarna, så stora underskott att de måste fortsätta med nedskärningarna. Det anser man att det inte finns möjlighet till om man skall kunna behålla en anständig vård.

I dagarna har det också kommit information från Landstingsförbundet som visar att det behövs ytterligare 5 miljarder kronor till vårdsektorn för att vi skall kunna undvika ytterligare nedskärningar och växande värdköer. Vi är fortfarande långt från det många av oss vill ha, nämligen fler händer i vården.

Vi som följt de neddragningar och återkommande besparingar som skett inom vården under hela 90-talet förvånas inte över den situation som vi har i dag. Det är ju flera regeringar som är orsak till den. Vi har köer och korridorvård, och detta kommer att öka om vi inte gör ytterligare insatser. Landstingsförbundet uttalar enligt medierna också att det är svårt att leva upp till de prioriteringar som riksdagen uttalat om inte ytterligare resurser kommer vårdsektorn till del.

Trots de dystra besked som vi har fått de senaste dagarna om hur det ser ut inom vårdsektorn är det bra att det trots allt har tagits steg i rätt riktning. Då tänker jag på de här extra pengarna. Men det räcker inte. Det behövs flera steg, och det måste vara större steg.

Vi måste ha råd med en hög och bra standard inom vården. Därför hoppas jag att det här blir en av de viktigaste frågorna i diskussionerna inför vårbudgeten

I propositionen och i betänkandet lyfts flera viktiga områden fram som skall prioriteras. Det gäller t.ex. vårdköerna. De måste kortas, står det i propositionen. Det kommer också att kräva resurser eftersom det som har givits inte räcker till.

Det talas också om att åtgärder måste vidtas för att förbättra den psykiska hälsan hos befolkningen. Det talas om förebyggande insatser när det gäller tobak, alkohol och narkotika. Det talas om de hemlösa situation och om förbättringar inom handikappområdet.

Fru talman! Personalsituationen inom vården är också ett område som måste prioriteras. Det måste, som vi sade i valrörelsen, verkligen bli fler händer i vården. Vi måste också se till att det utbildas tillräckligt med personal inom vårdsektorn. Vi vet ju alla att vi om några år står inför en allvarlig brist på personal. Det är redan i dag en allvarlig brist på personal med specialutbildning. Trots det får inte ens alla de som är villiga att utbilda sig inom dessa specialområden plats i utbildning. Jag ser det som mycket olyckligt när vi vet vad som väntar runt hörnet. Som jag ser det är detta en brist i planeringen. Man har under många år vetat att denna situation skulle uppstå, men man har inte tagit tag i den.

Den psykiska ohälsan är också ett område som skall prioriteras. Här är det tyvärr många som hamnar mellan stolarna, vilket har skett under flera år. Det finns många som behöver akut hjälp men som i stället hamnar i vårdköer. Att må psykiskt dåligt kan faktiskt många gånger vara minst lika akut som när man har en somatisk sjukdom. Vi hoppas nu verkligen att ord om prioritering följs upp av handling.

Vi i Miljöpartiet har under flera år motionerat om stöd till de hemlösa. Även om de 10 miljoner kronor som nu satsas på denna grupp är långtifrån de 50 miljoner kronor som vi från Miljöpartiet tidigare har föreslagit gläder jag mig ändå över dessa pengar. Den här satsningen är trots allt en öppning som kan ge möjlighet till kommande satsningar.

Vi i Miljöpartiet välkomnar uttalandet i betänkandet om en bred politisk samverkan kring insatser för de hemlösa. Det kommer att medföra att vi alla på ett helt annat sätt kommer att kunna ta tag i denna fråga, vilket vi tycker är bra.

Att det finns ett stort behov av att ta tag i problemet med hemlösa har vi sett vid många av våra besök på flera orter i landet där vi mött hemlösa och de som arbetar med olika former av stödverksamhet. Vi ser det som speciellt viktigt att det görs insatser för de kvinnor som är hemlösa. Deras situation är oftast mycket svårare än männens, och det behövs en särskild satsning på dem.

Fru talman! I vårt särskilda yttrande i betänkandet har vi ställt oss bakom en folkpartimotion om spelberoende. Det är ett mycket stort problem. Det har mycket större omfattning än man tidigare trott. Det är därför viktigt att man får mer kunskap om detta och utvecklar vård och behandlingsinsatser.

När det gäller fördelning av statsbidrag till nykterhetsorganisationer ställer vi i Miljöpartiet oss bakom den flerpartimotion i vilken man föreslår att Samarbetsnämnden, som tidigare fördelat de här pengarna, borde få fortsätta att fördela resurserna till nykterhetsrörelsen.

Vi stöder också ett förslag från Vänsterpartiet om att regeringen bör utreda hur organisationer som bedriver samhällsnyttig verksamhet skall få möjlighet att få samhällsstöd. Ett exempel är Amningshjälpen, som

tidigare också nämnts här. Jag såg förresten häromdagen i tidningen att Amningshjälpen nu har fått ett stöd så att den kommer att klara sig under den närmaste tiden. Vi ställer oss alltså bakom den här flerpartimotionen om Amningshjälpen. Men det finns en hel rad andra bra och samhällsnyttiga organisationer som också behöver stöd och som genom sitt arbete hjälper och stöder människor samtidigt som de faktiskt spar pengar åt samhället. Vi vill se att en utredning tillsätts med inriktning på hur ett stöd skulle kunna utformas för att hjälpa dessa organisationer.

Fru talman! När det gäller de funktionshindrade som har behov av personlig assistans hade vi gärna sett att det fattats ett beslut som inneburit att staten ensam hade ansvaret för den här reformen. Det är ett önskemål som vi många gånger mött från funktionshindrade. Men genom den ekonomiska överenskommelse som vi har ställt oss bakom så finns det för dagen ingen möjlighet att driva denna fråga, eftersom den påverkar budgeten. Vi kommer dock att eventuellt återkomma i frågan.

I Miljöpartiet tycker vi att det är bra att det i utskottet finns en stor majoritet för att den som före sin 65-årsdag haft rätt till assistans också skall få behålla den rätten efter 65-årsdagen. Efter det tillkännagivande som görs i betänkandet är jag övertygad om att regeringen mycket snart återkommer med ett förslag som gör att alla de som är på väg mot 65-årsgränsen kan sluta oroa sig för att de skall mista sin assistans. Vi vet att det i dag finns en stor oro i denna grupp.

När det gäller schabloniseringen av assistansersättningen står vi kvar vid vår tidigare åsikt och delar den uppfattning som många funktionshindrade har, nämligen att schabloniseringen av assistansersättningen borde tas bort och att ersättningen bör utgå efter de faktiska kostnaderna i stället.

Även om vi framfört ett flertal avvikande åsikter står vi i Miljöpartiet bakom den budgetöverenskommelse som vi träffat med regeringen. Vi har därför inga ekonomiska avvikelser på det här utgiftsområdet för 1999.

I vår motion när det gäller detta område har vi däremot framfört förslag när det gäller åren 2000 och 2001. Där har vi bl.a. föreslagit en förbättring av högkostnadsskyddet för tandvårdsförsäkringen med 250 miljoner kronor. Vårt mål är att på sikt sammanföra tandvården och övrig sjukvård i ett gemensamt högkostnadsskydd. Vi har föreslagit att regeringen skall utreda vad ett sådant högkostnadsskydd kan kosta staten. Vi vill gärna att man börjar ta några steg mot ett sådant system.

Vi vill göra kraftfullare insatser för att minska användningen av tobak och framför allt få ungdomar att avstå från att börja röka. Ur hälsosynpunkt är det nödvändigt. Det är också ekonomiskt försvarbart att göra ytterligare satsningar på det här området. Därför föreslår vi att man i budgeten för åren 2000 och 2001 tillskjuter 20 miljoner kronor extra, framför allt för information i skolorna.

För dessa år vill vi också ge Barnombudsmannen en förstärkning med 2 miljoner kronor.

Slutligen har vi föreslagit att man för åren 2000 och 2001 förstärker budgeten för Statens institutionsstyrelse med 90 miljoner kronor för att staten skall kunna ta ett större ansvar för kostnaderna av tvångsvården av missbrukare. Många kommuner och kommundelsnämnder har i dag svårt att klara av kostnaderna för tvångsvården, och då får missbrukarna inte

den vård som de behöver. Det tycker vi att de måste få. Det är ett allvarligt samhällsproblem, och missbrukaren, familjen och samhället får illa om sådan vård inte ges.

Prot. 1998/99:37
16 december

---

*Hälsovård, sjukvård
och social omsorg*

Anf. 143 CHRIS HEISTER (m) replik:

Fru talman! Jag skulle kortfattat vilja säga att jag tycker att det är bra att lyssna till Thomas Julin och det engagemang som han har för de handikappade och deras situation. Jag betvivlar inte att han har gjort allt som står i hans makt för att se till att man kan återupprätta handikappreformerna och se till att man kan få en ordentlig personlig assistans för barn och ungdomar och att man också kan åstadkomma att handikappade när de fyller 65 år har möjlighet att behålla sin personliga assistans.

Däremot kan jag konstatera att Miljöpartiet i sina förhandlingar inte har varit framgångsrikt när det gäller att se till att åstadkomma detta i den budget som nu presenteras. Det får väl både Thomas Julin och jag beklaga.

Anf. 144 THOMAS JULIN (mp) replik:

Fru talman! Jag är övertygad om att det relativt snart kommer ett sådant här förslag från regeringen. Vi vet ju båda att det i socialutskottet finns en stark majoritet för ett sådant förslag. Jag är således inte orolig på den punkten.

Anf. 145 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! I sitt särskilda yttrande skriver Thomas Julin att Barnombudsmannen skall ges ökade resurser – jämfört med regeringens budgetförslag, utgår jag från. Hur har Miljöpartiet tänkt sig en lösning här om Miljöpartiet inte har diskuterat detta i förhandlingarna med regeringen? För mig verkar det vara så att man säger en sak och gör en annan.

Sedan skulle jag vilja få ett förtydligande när det gäller Amningshjälpen. Thomas Julin sade att det verkar ha kommit några medel. Jag tror att han här blandar ihop det med det alternativa nobelpriset och de resurser som getts till en internationell organisation. Om Thomas Julin har annan information kunde det vara värdefullt att få ta del av den.

Anf. 146 THOMAS JULIN (mp) replik:

Fru talman! Kenneth Johansson, i fråga om Amningshjälpen såg jag häromdagen ett meddelande i en tidning. Det stod att man för de två närmaste åren fått sin ekonomi ordnad. *Hur* stod det inget närmare om, utan det var bara en notis i tidningen. Jag hoppas att vi kan tro på den.

När det gäller budgeten för år 2001 är det faktiskt så att den överenskommelse som vi i de tre partierna har träffat handlar om budgeten för år 1999.

Anf. 147 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Som jag läser Miljöpartiets särskilda yttrande står det där att Barnombudsmannen skall ges ökade resurser. Men vad vi behandlar är ju budgetåret 1999. Det förefaller mig som om det särskilda yttrandet trots allt säger en sak och praktisk handling en annan.

Vi i Centerpartiet har föreslagit en omfördelning till förmån för Barnombudsmannen. 5 extra miljoner skulle framför allt gå till att genomföra FN:s barnkonvention med en högre ambition än som annars kan göras. Där hade det alltså funnits en möjlighet att ge extra pengar till Barnombudsmannen.

Anf. 148 THOMAS JULIN (mp) replik:

Fru talman! Vi tycker att det redan på det här stadiet är viktigt att markera de åsikter som vi har om satsningar som vi vill göra även kommande år. Det är ju snart dags för diskussioner om den biten, så det här är en tydlig signal från oss.

(forts.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 17.53 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

9 § (forts.) Hälsovård, sjukvård och social omsorg (forts. SoU1)

Anf. 149 SUSANNE EBERSTEIN (s):

Fru talman! Först vill jag säga att det är tråkigt att ministern inte är här i kväll, men inte ens ministrar bestämmer alltid över sin tid.

Jag är fyrtingalist, och ibland är det just så jag beskriver mig själv, och jag gör det med viss självkänsla. Jag är stolt över vad vi i min generation har fått och kämpat oss till:

- fler med högre utbildning än tidigare generationer,
- en mer utbyggd barnomsorg än tidigare generationer,
- och ett av världens mest jämställda samhällen.

Men ofta låter fyrtingalist som ett skällsord. Vi har som grupp fått mycket kritik från dem som kallar sig sjuttitotalisterna. Det är t.ex. vi som styr opinionen, vi som har makten, vi som kan förverkliga egoistiska önskemål.

Vi skälls bl.a. för att äldreomsorgen plötsligt blivit så angelägen. Det beror på våra gamla föräldrar eller snarare att vi vill ha en bra omsorg för dem för att själva slippa ha dåligt samvete. Detta säger belackarna. Själv säger jag att det naturligtvis finns korn av sanning i det, men jag är villig att påstå att det inte bara är av egoistiska skäl vi intresserar oss för äldreomsorgen, eller för barnomsorgen när våra barn var små, eller för den delen pensionen nu när vi börjar närma oss den. Jag menar att det handlar om olika perspektiv i olika skeden av livet.

När man är gravid ser man plötsligt en mängd kvinnor i samma situation. När man har småbarn kretsar det mesta omkring det. När man börjar närma sig pensionsåldern fokuseras intresset på pensionssystemet osv. Så tror jag att vi människor fungerar – kanske ganska enkelspårigt men därför inte självklart egoistiskt.

Jag menar inte att bagatellisera människans sätt att fungera, utan det jag vill säga är att jag inte ser något negativt i att vi fyrtingar intresserar oss för äldreomsorg och pensioner. Vi finns här i samhället tillsammans med alla andra som har olika intressen. I en anda av solidaritet med varandra kan det faktiskt komma ut en massa bra saker ur det. Det jag däremot tycker är mycket viktigt är att vi inte ställer olika generationer eller olika grupper mot varandra, t.ex. pensionärer mot barnfamiljer. Återigen: Vi lever våra liv i olika skeden, och vi behöver varandras omsorg.

Jag ser det snarare som ett kontrakt mellan generationer. Jag betalar skatt till vår gemensamma sektor, och du får tillgång till äldreomsorgen. Du är ledig med föräldrapenning, och jag jobbar heltid och ger skatteinkomster till kommunen som ordnar barnomsorgen så att du kan börja arbeta och inte behöver gå till arbetslöshet efter ledigheten. Och du som halkar och kommer till akuten behöver inte fundera över om du har tillräckligt med pengar eller rätt kontokort med dig. Det är självklart att du skall få den vård du behöver. När du kommer till avdelningen ligger en blek kvinna i sängen bredvid. Hon mår inte bra. Du vet inte vem hon är, om hon är arbetslös eller om hon är förmögen. Det går inte att avgöra där ni ligger i anonyma sjukhuskläder, och det finns ingen skillnad i bemötandet hos personalen. Ni har lika stor anledning att få en bra omsorg.

Ett kontrakt mellan generationer bygger på solidaritet. Lever verklig- en dess innebörd kvar i vårt moderna samhälle? Enligt Svenska Akademiens ordlista betyder solidaritet gemensam ansvarighet; sammanhållning. För mig som socialdemokrat är det en självklarhet att det är detta det handlar om, ifall vi skall fortsätta att ha ett Sverige med goda framtidsutsikter för dess invånare: sammanhållning.

När vi införde ATP var det självklart att de som jobbade skulle betala pensionärernas pensioner. De hade ju inte hunnit spara till dem själva. Och vi som arbetar i dag betalar till dagens pensionärer: sammanhållning. Men när vi fyrtingar blir pensionärer finns inga pengar kvar, säger en del, för de som skall betala kommer inte att vilja det. Det där är argument som ofta hörs: De unga är inte intresserade av att försörja någon annan. De tänker på sitt. De är kritiska och uppfostrade att ifrågasätta och vill tjäna egna pengar och bara bry sig om sig själva.

Det görs en hel del undersökningar om ungdomars attityder. Jag har speciellt tittat på den som Ungdomsstyrelsen presenterade i våras. Man har frågat ungdomar i åldern 16 till 29 år om deras syn på livet, samhället och framtiden. Ett viktigt resultat är att tre fjärdedelar av landets ungdomar är optimistiska och har stora förväntningar på framtiden. Meningen med livet är sådant som kretsar kring familj och vänner – de närmaste. Och det tycker jag talar mot att dagens ungdomar skulle vara själviska och bara tänka på sig själva.

Det finns också de som säger att folk snart inte orkar betala mer i skatt, orkar inte vara solidariska utan att själva få något för det. Med det är inte sant. Stefan Svallfors, docent vid Umeå universitet, ser i sina

undersökningar att folk visst vill betala gemensamt för den offentliga sektorn. Han konstaterar att stödet för vår gemensamt finansierade och offentligt drivna välfärd har varit starkt och stabilt och i många fall också ökat de senaste 15 åren.

Av den debatt som finns kring offentliga sektorn nu under 90-talet skulle man kunna tro att stödet hade minskat, men så är det alltså inte. Det gäller t.ex. finansieringen av välfärden. Stödet för den skattefinansierade välfärden är starkt. Framför allt gäller det sjukvården och äldreomsorgen. Det är väl också därför som kritiken blir så högljudd när inte allt fungerar som det skall.

För 1999 anslår den socialdemokratiska regeringen 10 miljoner kronor för utvecklingsinsatser för hemlösa. Det är ett område där det inte har fungerat som det skall. Det är ett bra exempel på hur vi på rätt sätt kan använda våra gemensamma medel för att med krafttag ta itu med de växande svårigheterna för hemlösa. Tillsammans kommer nu regering, kommuner och ideella organisationer att utveckla och pröva olika stödformer för de bostadslösa och finna metoder för lokala inventeringar och uppsökande verksamhet. Människor skall kunna få egna bostäder!

I Sverige finns det ett parlamentariskt stöd för att förstärka och värna den generella välfärden. Men det finns också tydliga skiljelinjer.

För oss socialdemokrater är den generella välfärden oerhört viktig. Med det menar vi att den välfärd vi har skall omfatta alla. Alla skall veta att när de behöver vård så finns den där. När barnfamiljer behöver extra stöd skall det finnas där. De olika trygghetsförsäkringarna skall vara trygga och gå att lita på.

Det är vi politiker som har till uppgift att se till att systemet fungerar. Då behövs också en stabil ekonomi, mål och styrmedel, en tydlig vägledning om vad som förväntas av verksamheterna.

Vi socialdemokrater anser att medborgarna efter förmåga, genom skatterna, skall bidra till välfärdens grunder, till ett socialt trygghetssystem, skola, vård och omsorg. Vi bidrar, och i olika skeden i livet får vi del av det vi bidragit till, precis som jag tidigare beskrivit. Solidaritet är ett honnörsord för mig, och det är just det den generella välfärden handlar om.

Om alla som betalar skatt också får något tillbaka är de intresserade av att barnomsorgen skall vara bra, att skolan och sjukvården skall ha bra kvalitet, att äldreården skall fungera.

Det bästa sättet att minska klyftorna i samhället är att fler människor har arbete. Glädjande nog är 100 000 fler människor sysselsatta i år än vid samma tid förra året. Kampen mot arbetslösheten är den viktigaste insatsen för att öka rättvisan i Sverige. Men den skall kompletteras med en politik som på område efter område främjar rättvisa, samhörighet och solidaritet.

Jag sade tidigare att det finns en tydlig skiljelinje också i den svenska politiken. Den går mellan oss socialdemokrater och moderaterna. Vi vill att välfärden också i fortsättningen skall vara solidariskt finansierad genom skatter. Det ger en mer rättvis fördelning av bördorna mellan olika åldrar och olika inkomstgrupper. Moderaterna vill att vi skall betala för den genom ett ökat uttag av avgifter som var och en själv får betala efter förmåga. Resultatet blir inte särskilt rättvist. Den som har råd får tillgång

till välfärd medan de som har lägre inkomster kan drabbas mycket hårt av de förändringar som sker i livet.

Vi socialdemokrater satsar under flera år mer pengar till statsbidragen till kommuner och landsting för att de i sin tur skall kunna satsa på skolan, vården och omsorgen. Barnfamiljer och pensionärer har drabbats hårdare än andra grupper av de besparingar som vi har tvingats att göra. När vi nu har balans i de offentliga finanserna och börjar att kunna betala av på våra skulder kan också dessa grupper få en bättre ekonomi. Därför höjer vi pensioner och bostadstillägg. Därför vill vi under mandatperioden höja barnbidragen. Och därför föreslog vi maxtaxa i barnomsorgen. Vi kunde inte få igenom detta förslag nu, men det är någonting som vi tänker återkomma till.

Om moderaterna får bestämma skall skatterna om tre år vara 86 miljarder kronor lägre än i dag. Som vanligt är de mest skattesänkningar för de välbeställda. Däremot talar man inte lika högt om finansieringen. Men den som letar i den moderata motionen hittar efter ett tag några exempel.

Läkemedel skall bli 5 miljarder kronor dyrare – det motsvarar mer än 500 kr per svensk och år. I moderaternas motion skriver de att ”transferringarna till hushållen” skall bli 16,2 miljarder lägre år 2002. Det visar att moderaterna inte vågar stå för sin politik. Varför inte kalla ”transferringarna” för sitt rätta namn?

Sjukförsäkringen och föräldraförsäkringen skall sänkas, arbetslöshetsförsäkringen likaså. Skola, vård och omsorg skall få 10 miljarder kronor mindre – det motsvarar drygt 30 000 jobb. Det är alltså de sjuka och arbetslösa som skall betala för de välbestäldas skattesänkningar. Så enkelt kan moderaternas politik beskrivas.

Detta är att ställa olika grupper mot varandra, och ett sådant synsätt främjar inte värnandet och utvecklandet av välfärden. Vi skall gå på vägen in i framtiden utan att ställa generationer eller grupper i samhället mot varandra – sjuttioåringar bredvid fyrtioåringar, pensionärer bredvid barnfamiljer.

När vi alla ser att vi har nytta av att arbeta tillsammans för en generell välfärd blir det en självklarhet att vi också är med och bidrar efter förmåga. Vi tar ett gemensamt ansvar, vi håller samman, vi är solidariska, och det är också det synsätt som skall genomsyra den socialdemokratiska socialpolitiken för de närmaste åren.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 150 CHRIS HEISTER (m) replik:

Fru talman! Vi betalar världens högsta skatter, men vi har inte världens bästa välfärd. Människor står i vårdköer, skickar barnen till slitna skolor, och många hamnar i ett destruktivt bidragsberoende.

Om det vore så att världens högsta skatter ledde till en bra välfärd, men så är det ju inte.

Om Susanne Eberstein lyssnade på mitt anförande försökte jag i det beskriva att i Sverige beskattas vanliga barnfamiljer så hårt att de inte klarar sin försörjning. De har inte ens råd att ha en bil. Allt fler lever på marginalen. En tandvårdsräkning kan kullkasta hela hushållsekonomin. En undersköterska betalar 60 % i skatt av sin samlade inkomst. Det är därför som vi vill sänka skatten, och då framför allt för normalinkomsttagare.

Sedan säger Susanne Eberstein att vi ställer grupper mot varandra när vi vill införa en vårdgaranti som innebär att man har rätt att få vård inom rimlig tid. Det är väl ändå landstingens uppgift att kunna erbjuda bra sjukvård för alla som behöver det.

Både Socialstyrelsen och de fackliga organisationerna anser att man bör ta till vara den kompetens och det kunnande som finns inom sjukvården. Det måste man göra för att se till att alla får en bra vård.

Anf. 151 SUSANNE EBERSTEIN (s) replik:

Fru talman! Jag beklagar, men jag hörde inte vad Chris Heister sade i sin replik, eftersom mikrofonen inte fungerade. Jag anar dock vad hon sade.

Om det nu finns ett så skrämmande behov av resurser i den offentliga välfärden förstår jag inte hur moderaterna skall kunna komma till rätta med dessa behov när de vill ta bort 86 miljarder kronor från den.

Anf. 152 CHRIS HEISTER (m) replik:

Fru talman! Som jag försökte säga i min replik som Susanne Eberstein inte hörde säger både Socialstyrelsen och de fackliga organisationerna att det i första hand inte är mer resurser som behövs i sjukvården, utan det behövs en annan och friare organisation där man tar till vara personalens kunnande och kompetens.

När det gäller budgeten för 1999 har både Susanne Eberstein och jag lika mycket pengar till hälso- och sjukvård och lika mycket pengar till kommuner och landsting. Men för mig är det viktigt att sätta patienten i centrum. Det är därför som vi vill införa en vårdgaranti. Jag hörde ingenting i Susanne Ebersteins anförande om frihet eller valfrihet.

Är det mot bakgrund av detta som man skall se förslaget om en maxtaxa i barnomsorgen som är till fördel för de många, men som lämnar de få vid sidan om som behöver hjälp, samtidigt som det skulle innebära att man styrde alla att välja den barnomsorg som Susanne Eberstein och andra bestämt att vi skall välja? En sådan politik vill jag inte ha.

Avslutningsvis vill jag säga till Susanne Eberstein: Vi spar – och det är ingen hemlighet – på socialförsäkringar, vi inför en karensdag för de friska, vi spar på partistöd, presstöd och annat. Och det gör vi just för att kunna sänka skatten, framför allt för låg- och normalinkomsttagare så att de kan leva på sin lön. Dessutom vill vi ha ett företagsklimat som innebär att vi får nya, riktiga jobb i nya, växande företag. Det är bara så välfärden kan garanteras, Susanne Eberstein, inte genom högre skatter som gör fler bidragsberoende och på det sättet ökar otryggheten.

Anf. 153 SUSANNE EBERSTEIN (s) replik:

Fru talman! Självklart måste alla organisationer ständigt ses över och förbättras. Det är väl en självklarhet. Det behöver vi inte ens diskutera och ha olika meningar om.

En vårdgaranti utan pengar – är det verkligen något värde i det? Chris Heister säger att vi har lika mycket pengar till de här områdena, och ni vill alltså införa en vårdgaranti. Då kan man fundera över vilka som får stryka på foten.

Jag tyckte inte att jag hörde det där om läkemedlen när det gällde att ni ville spara på olika saker, att ni ville ta många miljarder från läkemedelssubventionerna. Det hörde jag ingenting om.

Anf. 154 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag medger en replikomgång till på grund av problemen med högtalarna.

Anf. 155 CHRIS HEISTER (m) replik:

Fru talman! Jag skall då svara direkt på Susanne Ebersteins sista fråga. Vi vill bryta upp apoteksmonopolet. Vi vill göra förändringarna i läkemedelsförsörjningen. Vi vill förstatliga läkemedelsförsäkringen och på det sättet slippa detta receptregister, som både är integritetskränkande och kostar miljardbelopp. Vi vill införa en frivillig läkemedelsförsäkring som har ett bättre högkostnadsskydd än det som Susanne Eberstein och Socialdemokraterna har.

På det sättet kan vi frigöra resurser som vi kan använda t.ex. till att förbättra för de handikappade, där ni inte har orkat med, och till att förbättra för änkorna med en änkepension, där ni inte har orkat med.

Anf. 156 SUSANNE EBERSTEIN (s) replik:

Fru talman! Moderater och socialdemokrater ser helt olika på framtiden och ser helt olika samhällen. Jag är uppvuxen i ett samhälle där klassklyftorna var väldigt stora. Alla fattiga fick visserligen hjälp, men det var korgar som bars ut. Hembiträderna fick svarta sidentyger i julklapp så att de skulle ha snygga klänningar när de serverade hos herrskapen. Jag kan inte se att moderaterna har gått ifrån målet om det samhället. Vi ser på framtiden på olika sätt.

Anf. 157 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! När Susanne Eberstein höll sitt anförande talade hon mycket om dem som har drabbats av besparingar och sade att det är sådana som har det sämst i samhället. Det är klart att det är pensionärer och barnfamiljer som har drabbats väldigt hårt.

Jag skulle vilja fråga om läkemedel, som ju har varit aktuella. Det är många som säger att de inte har råd att hämta ut sina läkemedel. Folkpartiet har föreslagit att man skulle göra en förändring av de olika högkostnadsskydden, så att man betalar 1 000 kr för vård och 1 000 kr för läkemedel. Det är i alla fall en liten minskning när det gäller kostnaderna.

Jag skulle vilja fråga Susanne Eberstein: Är det här med läkemedelskostnader någonting som oroar er socialdemokrater? Har ni några funderingar om vad man skall göra åt det, kanske i vårpropositionen?

Anf. 158 SUSANNE EBERSTEIN (s) replik:

Fru talman! Det finns all anledning i världen att oroas för de ökade läkemedelskostnaderna. Vi har dessutom problemet med de livskvalitetshöjande läkemedlen. Det är också besvärligt att ta i den frågan. Det här måste ständigt begrundas och utredas.

Jag överlämnar den frågan till Conny Öhman, som kommer att ta läkemedelsdebatten.

Anf. 159 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Den uppdelning som vi nu har på talarlistan är lite förvirrande. Susanne Eberstein talade övergripande om besparingar och problem m.m., och jag trodde därför att det skulle vara möjligt att ställa den här frågan. Jag får väl återkomma och ställa om frågan till Conny Öhman när han har hållit sitt anförande.

Anf. 160 LARS GUSTAFSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag har en fråga till Susanne Eberstein om någonting som Kenneth Johansson förtjänstfullt lyfte fram i sitt anförande. Det handlar om balans i ekonomin. Kenneth Johansson framförde att det finns kommuner och landsting som fortfarande har problem med ekonomin, som tydligen inte är sanerad även om staten har lyckats få ordning på sina finanser.

Hur kan det komma sig att åtta kommuner har beslutat, trots det indirekta skattestoppet, att höja kommunalskatten? I en kommun i Halland har man för andra gången på tre år beslutat att höja kommunalskatten, under socialdemokratisk ledning. Jag undrar om Susanne Eberstein har någon tanke om vad som kan vara orsaken till detta.

Anf. 161 SUSANNE EBERSTEIN (s) replik:

Fru talman! Jag måste säga att det är väldigt svårt att i socialutskottet ha bestämda åsikter om varför åtta kommuner höjer skatten. Jag hoppas att det inte beror på att de är vanskötta, och jag hoppas också att det inte beror på att de kom i obalans under de tuffa borgerliga åren.

Anf. 162 LARS GUSTAFSSON (kd) replik:

Fru talman! Det var inte fråga om det. Saken är den att de har förlorat många arbetstillfällen i den här kommunen, och det är inte så lätt att ersätta dem. Jag hade synpunkter på det i mitt anförande.

Jag tror kanske att man inte bara skall slå sig för bröstet och tala om att man har fixat statens ekonomi. Det är dock nere i verksamheten – jag kommer därifrån och har varit delaktig i de nedskärningar som måste göras – som man har de stora problemen kvar. Det gäller inte överallt, men på många ställen. Man borde kunna se helheten i det när man talar om övergripande saker, och inte bara se på en sektor. Man bör fundera på det när man säger att man har klarat saker och ting. Då skulle vi få en mycket mer sansad debatt.

Anf. 163 SUSANNE EBERSTEIN (s) replik:

Fru talman! Jag vill bara säga att det är bra att vi nu kan satsa på kommunerna. Vi är väl medvetna om att pengarna behövs där. Vi håller också på med ett kommunalt skatteutjämningsystem under våren, och det är säkert så att flera kommuner har fått för mycket av utjämningsbidragen och andra har fått för lite. Min förhoppning är att detta kommer att innebära att man kan arbeta upp ekonomin i kommunerna.

Anf. 164 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! I mitt inledningsanförande ställde jag en fråga som handlade om valfrihet, och jag påstod att en del av socialministerns uttalanden

kunde ge en känsla av ett återfall i socialistiska dogmer, att allt skall utföras i offentlig regi. I Susanne Ebersteins anförande styrktes det av det citat där det betonades att det skall vara offentligt driven verksamhet. Jag tycker att det skulle vara väldigt intressant att få ett besked om vad den socialdemokratiska talesmannen i socialutskottet har för uppfattning i fråga om alternativa driftsformer, entreprenad och liknande, därför att det skiljer ju så mycket mellan olika företrädare.

Dessutom skulle jag vilja fråga vad Susanne Eberstein säger om de privata verksamheter som vi de facto har. Jag tänker på Stenshult i Halland, Vidarkliniken i Järna, Ersta Sjukhus, Sophiahemmet m.m.

Slutligen har jag en fråga när det gäller investeringsbidragen för äldreboendestäder, dvs. de 150 miljoner som utskottsmajoriteten vill öronmärka. Centerpartiet vill lägga pengarna i "kommunpåsen" och betona att behoven är olika. Vi har förtroende för våra kommunala förtroendevalda, att de själva kan göra bedömningar utan statliga pekpinningar. Är inte det en ganska rimlig inställning?

Anf. 165 SUSANNE EBERSTEIN (s) replik:

Fru talman! Till Kenneth Johansson vill jag säga att det viktiga med vården och omsorgen är att den är gemensamt finansierad och att det finns ett demokratiskt inflytande. Driftsformerna kan alltid diskuteras, och de kan variera. Det sker redan i dag.

När det gäller specialpengarna till äldreboendestäder har man upptäckt att det är väldigt ojämnt över kommunerna, och därför vill man i det här fallet specialdestinera just till äldreboendet.

Anf. 166 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! I den första delen ber jag att få tacka för beskedet. Nu vet vi att talesmannen i socialutskottet har uppfattningen att man kan släppa fram alternativa driftsformer. Det är bra. Vi har samma uppfattning där.

När det sedan gäller investeringsbidragen för äldreboendestäder har vi olika uppfattning. Min erfarenhet av att vara kommunpolitiker är att om man ger de kommunala företrädarna frihet och ansvar och hyfsat med resurser, som också via skatteutjämningsbidrag m.m. är rättvist fördelade, löser de uppgiften utifrån de lokala förutsättningarna. Jag är övertygad om att om det inte fungerar ser väljarna i val till att ersätta dem med nya företrädare.

Anf. 167 SUSANNE EBERSTEIN (s) replik:

Fru talman! Jag måste få säga att det skulle glädja mig mycket om jag i fortsättningen fick vara taleskvinna i socialutskottet och inte talesman. Det kanske vi kan vara överens om.

Jag kan också säga om RKC, Rikskvinnocentrum, som många här har värnat om, att vi har ordnat fram pengar från Justitiedepartementet. De har alltså sin ogravade verksamhet om de ansöker hos Justitiedepartementet, där det finns pengar just till RKC.

Anf. 168 LEIF CARLSON (m):

Fru talman! Moderata samlingspartiet har i parti- och kommittémotioner förordat en annan inriktning av hälso- och sjukvårdspolitiken än

regeringen. Våra förslag syftar till att skapa förutsättningar för en utveckling av sjukvården och till att ta till vara de goda förutsättningar som finns, men som nu kvävs i landstingsmonopolets famn. Vi vill göra de förändringar som kan möjliggöra tillväxt i vården och låta den bli motor i en avancerad högteknologisk utveckling. Vi vill göra de förändringar som ger patienten ett verkligt inflytande i vården och som släpper fram personalens kreativitet och ledaregenskaper. Det är sådana förändringar som gör att de anställda kan påverka sin arbetssituation bl.a. genom att det finns en vårdarbetsmarknad med många arbetsgivare och med konkurrens och belöningar. Det är sådana förändringar som begränsar politikernas roll till att tydliggöra mål och resursfördelning, man skiljer produktion från finansiering och låter pengarna följa patienten. Vi föreslår i vår obligatoriska hälsoförsäkring sådana lösningar.

Jag har i flera år presenterat försäkringen här och för flera representanter för Centerpartiet, som har blivit väl informerade. Jag skall bara kort nämna vad det gäller. Den är solidariskt finansierad. Det kan man göra med skatter eller med avgifter. Skatter kan inte specialdestineras, så därför vet man inte vad som går till sjukvård och vad som går till annat. Avgifter kan specialdestineras. I en försäkring följer pengarna patienten. Patienten får en reellt stärkt ställning och har då inte bara landstingspolitikerns prat att rätta sig efter. Produktion och finansiering skiljs åt, och då ökar effektiviteten.

Ett aktuellt land att dra lärdom av är Holland. Om man vill gå långt bort kan man titta på Singapore. USA är i det fallet inte en förebild.

Fru talman! Vi har föreslagit en långtgående växling från subventioner och bidrag till omfattande skattesänkningar för alla samt upphävandet av skadliga och kostsamma monopol, därför att den enskilda människans ställning skulle stärkas och hennes beroende av stat och kommun minska. Vi värnar samtidigt de människor som är i störst behov av gemensamma insatser och som har små eller inga möjligheter att påverka sin situation. Vi värnar dem som nu är gamla och sjuka före nog så lovvärda förebyggande insatser för unga och friska.

Fru talman! Majoriteten skriver i sitt betänkande att alla, oberoende av inkomst, skall ha tillgång till sjukvård, barnomsorg och äldreomsorg av hög kvalitet i ett solidariskt samhälle. Fru talman! Så är det ju inte i socialdemokraternas Sverige. För att vara säker på att få vård när man behöver den måste man ha pengar för att gå förbi de köer de ineffektiva regionala landstingsmonopolen skapar. Den lilla människan ställs i kö i socialdemokraternas Sjukvårdssverige.

För någon vecka sedan diskuterade vi här i kammaren en verklig vårdgaranti och patientens rätt. Socialdemokraterna var inte intresserade av annat än marginella förändringar – sådana som garanterar att makten ligger kvar hos landstingspolitiker och inte i verklig mening kommer patienten till del. I konflikten mellan patientens rätt och det kommunala självstyret ställer sig socialdemokraterna alltid på landstingsapparatusens sida.

Socialdemokraterna och Vänstern tror, som framgick här tidigare, att ett rättighetsbaserat system med valfrihet och kontroll över egna ekonomiska resurser, som vi föreslår, skulle leda till att starka individer får fördelar på de svagares bekostnad.

Fru talman! Är det på det sättet? Vi ser ju att det i dag är de som har resurser, pengar och kontakter som kan gå förbi köerna i vården. Dagens system gynnar den starke. Skulle t.ex. rätten att välja läkare och sjukhus, liksom rätten till en *second opinion*, blivit fastlagd och överklagningsbar så hade ett prejudikat skapats som framgent helt obetingat gynnat den svage vid första överklagande. Det är alltid den svage patienten som kommer i ett utsatt läge när, som nu, huvudmännen har begränsade resurser eller inte förmår utnyttja de resurser de har på ett riktigt sätt.

Rätten till vård gäller i grunden valfrihet, rätten att välja vårdgivare och sjukhus, makt över prioriteringsbeslut, att kunna delta i de prioriteringsbeslut som gäller en själv samt att ha rättigheter, som rätt till *second opinion*, i konfliktsituationer. Genom att bibehålla huvudmannens primat före patientens har majoriteten i kammaren säkerställt att prioriteringar sätter de svagaste grupperna i en utsatt position. Man kan inte lita på att få vård i tid när det behövs. Socialdemokraterna agerar tvärtemot vad de säger i sitt betänkande.

Fru talman! Vi förordar en ny tandvårdsförsäkring som innebär ett bra skydd för personer med höga tandvårdskostnader och samtidigt lägre offentliga utgifter. Högkostnadsskyddet för grupper som nu har behov av tandvård – som nu far illa – måste prioriteras i förhållande till andra insatser. Även här måste landstingets dubbla roll som finansiär och producent avskaffas. Vi vill införa fri konkurrens inom barn- och ungdomstandvård och skapa konkurrensneutralitet mellan privata och offentliga vårdgivare.

Tandvårdslagen bör ändras så att den endast innehåller krav på att landstingen skall verka för en god tandhälsa och ha en tillfredsställande etablering inom tandvården. Landstingen skall inte få subventionera vuxentandvården.

Vi vill, fru talman, också införa en ny läkemedelsförsäkring vars konstruktion jag tidigare redovisat här i kammaren. Vi vill genomföra rationaliseringar inom läkemedelsförsörjningen. Bl.a. bör kostnadsansvaret för läkemedel i öppenvården återföras till staten, lagen om receptregister avskaffas och ett nytt högkostnadsskydd införs. Dessa förslag innebär en besparing på drygt 4 miljarder kronor – inte att medicinen blir dyrare för den behövande patienten. Vi föreslår ett högkostnadsskydd på 1 200 kr per år. Det är alltså bättre än socialdemokraternas.

Till frågan om läkemedel, fru talman, hör naturligt nog också apoteksväsendets utformning. Under 90-talet har utredningar om detta varit legio. Så gott som samtliga har talat om att monopollet bör hävas, men regeringen har inte kunnat ta sig samman till beslut. Vi anser att Apoteksbolagets monopol bör upphävas.

Det är också en fråga om vårdtillgänglighet och service. Sverige har ca 900 apotek, Belgien 13 000 och Frankrike 20 000. Ett normalt västeuropeiskt land tycker att servicestandarden skall vara ett apotek på 3 000–4 000 invånare. Sverige har ett apotek på 10 000 invånare. I en liten svensk stad finns i bästa fall *ett* apotek, och det är förvisso inte nattöppet. I en fransk stad av samma storlek finns fyra apotek, varav alltid något är nattöppet. I hela Sverige finns bara ett enda nattöppet apotek!

Läkemedel skulle bli billigare vid fri konkurrens, enligt utredningarna, men Landstingsförbundet rusar till apoteksmonopolets hjälp och försvarar monopollet med att de administrativa kostnaderna för landsting-

en skulle öka vid en avmonopolisering så att de fick en merkostnad. Ett bättre erkännande av hur illa och hur patientfrånvänt man arbetar och sköter sin administration och ekonomi kan man knappast få.

Fru talman! Bestämmelserna om apotekens detaljhandelsmonopol bör upphävas från den 1 juli 1999. Då erfordras också en kompetensreglering gällande rätt att bedriva apoteksrörelse. Sådana bestämmelser kan ingå i läkemedelslagen. En avreglering på området, förenklade hantlingsmetoder, konkurrens från postorderdistribution, nya apoteksformer m.m. skulle leda till rationaliseringseffekter om ca 1 miljard kronor på tre till fem års sikt.

Fru talman! Vi motsätter oss en minskning av anslaget för hiv- och aidspreventivt arbete, liksom överföring av medel från anslaget A 4 inom det utgiftsområde vi talar om – 9 – till utgiftsområde 25. Det ger nämligen fel signaler att nu inleda en avveckling av det statliga stödet. Det kan tolkas så, att det offentliga inte anser att hiv är så farligt längre.

Fru talman! Vi framställer dessa förslag för att göra det bättre. Det blir bättre för patienterna genom att de får tydliga rättigheter till och i sjuk- och tandvård och bättre apoteksservice. Det blir bättre för personalen genom att den kan påverka sin arbetssituation på ett helt annat sätt genom en arbetsmarknad med många arbetsgivare. Det är bättre för dem som har idéer och företagarvilja genom att de kan etablera sig och konkurrera på lika villkor. Det är bättre genom att alla åtgärder leder till att resurserna i vården bättre tas till vara.

I socialdemokraternas sjukvårdssyn kan jag tyvärr inte spåra något av detta. De begränsar patientens rätt till att vara beroende av politikens välvilja. De begränsar personalens inflytande och ledarmöjligheter på bekostnad av politikernas medverkan. De begränsar konkurrens, valfrihet och arbetsmarknad genom att hävda lanstingens och Apoteket AB:s monopol. De misshushållar med resurserna och förhindrar utvecklingspotentialen i vården att komma fram genom att förorda närmast planekonomiska förhållanden. Landstingens – huvudmännens – rätt går före individens, ja, alla ställs relativt maktlösa inför den politiska övermakt man försvarar.

Här, fru talman, går skiljelinjen i svensk sjukvårdspolitik – mellan dem som vill förbättra och bejaka patienter och personal samt ta till vara resurserna och dem som huvudsakligen vill värna politikermakten och planmonopolen på bekostnad av allt annat. Tack, fru talman!

Anf. 169 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Centerpartiet vill sätta patienten i centrum. För några veckor sedan, när vi diskuterade patientens rättigheter, var Centerpartiet och de moderata företrädarna ganska överens om att gemensamt gå längre när det gällde *second opinion* och en del andra reformer än vad socialdemokraterna ville göra. Det tycker jag är positivt.

När det sedan gäller försäkringslösningar, som moderaterna genom Leif Carlson talar för, har vi olika uppfattningar. Jag skall gärna ta del av det material som ni har och studera det, men jag anser att det är en väg som det är väldigt riskabelt att vandra på. Jag kan tänka mig att det t.ex. finns en risk att konkurrerande försäkringsgivare kan leda till att bolagen konkurrerar om de mest attraktiva patienterna, vilket skulle vara ganska

hårresande och definitivt inte värna den enskilde patientens rätt och möjligheter.

Jag skulle vilja fråga Leif Carlson: Vem är det som i ett sådant läge för den äldre eller den sjukes talan mot försäkringsbolaget?

Anf. 170 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Det finns alltid risker med allting; det skall man inte sticka under stol med. Jag har också flera gånger sagt att ingen i världen har en lösning på alla sjukvårdens problem och ett felfritt system. Det finns mycket att både bli skrämmd av och att lära av i många länder. Därför finns det skäl att ha en öppen diskussion om hur det fungerar.

En sak vet vi, och det är att landstingssystemet dels är rätt så udda i världen, dels fungerar allt sämre, vilket vårddöer och resursutnyttjande pekar på. Vi vet också att alla som ägnat sig åt att studera detta de senaste åren – SNS, Industriförbundet, Boston Consulting Group m.fl. – hamnar i samma lösning: Landstingssystemet i dagens utformning är inte bra, och försäkringslösningar är det håll åt vilket lösningarna måste ligga framgent. Vi vet att man har det i andra delar av Europa och i andra delar av världen. Därför finns det skäl att titta på detta.

När det gäller frågan om att plocka russionen ur kakan är det så att som försäkringen är utformad kan ingen försäkringsgivare neka en patient att bli antagen om han söker där. Det finns alltså ingen möjlighet att plocka ut patienter, utan det kan man mycket lätt gardera sig mot i ett sådant system. Ingen kan på det sättet komma på undantag.

Det gör man däremot i dag. Det är det som är svårigheten: I dag går resursstarka före. Det gör de inte med vårt förslag, eftersom pengarna följer en och man då kan gå till annan vårdgivare. Alla har sin sjukvårdspeng som följer en och som man solidariskt betalar till genom avgifter som är avhängiga av den inkomst man har.

Anf. 171 ROLF OLSSON (v):

Fru talman! Vänsterpartiet står bakom riksdagens beslut från den 2 december om den ekonomiska ramen för utgiftsområde 9, som vi i kväll debatterar. Vi står bakom socialutskottets betänkande, men vi har lämnat ett särskilt yttrande där vi understryker ett antal viktiga punkter som vi menar behöver fortsatt noggrann uppföljning och diskussion.

Inledningsvis vill jag konstatera att alla intervjuer och enkäter med svenska folket inför valet i höstas entydigt pekade på att det var vården, omsorgen och skolan som människorna satte främst. Det finns ingen anledning att tro att människorna i landet har förändrat uppfattning om detta nu.

Under valrörelsen fick jag och andra i Vänstern otaliga vittnesmål om att människorna var allvarligt bekymrade över framtiden för sjukvården, äldreomsorgen och barnomsorgen, för att ta några av de mest återkommande områdena. De allra flesta vi mötte var också fullt beredda att fortsätta betala dagens skattenivåer för att dessa verksamheter skulle fungera bra och vara tillgängliga för alla oavsett inkomst, kön, ursprung och bostadsort i landet. Vi såg eller hörde inte mycket av den medelklassrevolt som massmedierna pratade vitt och brett om och som påstods handla om att medelklassen inte ville betala skatt och gärna såg privata lösningar på vård och omsorg. Vi mötte nästan inget av detta.

Överallt där vi kom i samspråk med människor slogs vi av deras vilja att även fortsättningsvis solidariskt via skatten vara med och finansiera en generell välfärd för alla. De flesta vi mötte var påfallande kallsinniga till nyliberala resonemang om häftiga skattesänkningar, systemskiten med raserande av viktiga socialförsäkringssystem och alla vidhängande obevisade påstådda dynamiska effekter. De ville bygga vidare och förbättra dagens system. Och vi var överens om att det är mycket viktigt att bygga vidare, för det finns betydande bekymmer även med denna goda grund. Det var vi också överens om.

I kommuner och landsting har minst tio år av mycket omfattande nedskärningar medfört allvarliga kvalitets- och resursproblem som måste lösas framöver. Detta gäller inte minst inom sjukvården. Många som är verksamma i sjukvården vittnar om det hårda arbetstryck de arbetar under och menar att smärtgränsen nu är nådd vad gäller nedskärningar.

Fru talman! Det har redan talats en del om problemen i sjukvården, men vi kan fortfarande hävda att svensk sjukvård står sig väl kvalitetsmässigt vid internationella jämförelser, trots alla nedskärningar. Internationella jämförelser ger också vid handen att sjukvården är kostnadseffektiv. Det visar sig bl.a. i att av de medel som landstingen satsar går 80 % direkt till vården och endast några procent till administration. Jämförelser med länder med stor andel privatvård och försäkringar i privat regi, t.ex. USA, visar att där går en mycket större andel till administration och byråkrati.

Det går inte heller att hävda att sjukvården slukar orimliga resurser i samhället. I själva verket minskar sjukvården sin andel av BNP under 90-talet. Detta är något vi i Vänstern anser behöver debatteras, med tanke på de behov och problem vi står inför.

Jag skall här beröra några sådana problemområden.

Vårdavgifterna inom sjukvården är nu så pass höga att människor med små ekonomiska resurser avstår från eller drar sig för att uppsöka läkare vid behov. Denna tendens ger uttryck för något vi kan kalla för ohälsans klasstrappa. Det finns tydliga samband mellan höga ohälsotal i en population och variabler som låg inkomst, arbetslöshet och socialbidragsberoende. Det är oacceptabelt att höga avgifter innebär att människor med vårdbehov inte söker vård. Detta måste vi diskutera och bevaka framöver.

Minst lika alarmerande är att människor i ökad utsträckning inte har råd att köpa de mediciner de blivit ordinerade, vilket också måste uppmärksammas framöver.

Ett annat område värt att bevaka och göra fortsatta satsningar på är förebyggande sjuk- och hälsovård och folkhälsoarbete. Folkhälsoarbetet i form av konkreta åtgärder och en bred upplysningsverksamhet i samhället ser vi som en klok investering och det bästa, för att inte säga det enda, sättet att göra besparingar i vården. Inte minst uthålliga insatser på tobaks- och alkoholområdena är centrala. För oss i Vänsterpartiet är det viktigt ur folkhälsosynpunkt, men också i ett ekonomiskt perspektiv, att hålla fast vid en restriktiv alkoholpolitik. En ökning av totalkonsumtionen innebär ökade alkoholskador och ökade samhällskostnader. Företagshälsovården är också ett strategiskt område.

Satsningar på folkhälsoområdet kan starkt bidra till att frigöra resurser för utbyggnad av primärvård, elektiv vård och viktiga omsorgsinsatser.

Jag vill vidare starkt understryka behovet av fortsatta satsningar inom den psykiatriska vården. Vänsterpartiet ställer sig bakom psykiatireformen som trädde i kraft 1995. Det känns viktigt att betona att för många människor har reformen inneburit en höjd livskvalitet med ökad personlig frihet, eget boende och en mer självständig livssituation. Men den positiva bilden gäller tyvärr inte för alla, långt därifrån. För alltför många med psykiska funktionshinder är problemen mycket stora och måste åtgärdas.

Problemen är av flera slag: Det gäller tydliga brister vad avser tillgång till adekvat psykiatrisk vård ute i samhället, där dessa människor numera finns. Vidare brister det fortfarande i goda och anpassade boenden på många håll. Ett annat mycket vanligt bristområde är tillgång till ordnad daglig sysselsättning och gemenskap. I alltför många fall kännetecknas situationen av isolering, utslagning och hemlöshet.

Orsakerna till dessa allvarliga brister står ofta att finna i en betänklig oförmåga till samarbete mellan sjukvård och socialtjänst, och det är inte acceptabelt. Varje verksamhet sneglar alltför ängsligt på sin egen budget, och de enskilda människorna hamnar mellan stolarna och får vänta på insatser, ibland orimligt länge.

Det är därför bra att Socialstyrelsen nu följer upp psykiatireformen. Det är positivt, menar vi i Vänsterpartiet, att det satsas särskilda medel till de hemlösa. Vi bejakar socialutskottets markering med tillkännagivande till regeringen att de initiativ som skall tas framöver för att förbättra situationen för de hemlösa sker i bred samverkan och med bred förankring. De hemlösas situation är ett ansvar för hela samhället, anser vi i Vänsterpartiet. Det får inte bli ett ansvar bara för enskilda organisationer, även om dessa också självklart behövs i arbetet. Det finns dock en risk att organisationerna lämnas ensamma i arbetet och det strider mot psykiatireformens intentioner och är oacceptabelt.

Fru talman! Jag vill här ta upp några andra principiellt viktiga områden. Vi vidhåller att regeringen borde utreda hur organisationer som bedriver samhällsnyttig verksamhet skall få samhällsstöd. Exempel på sådana organisationer är Amningshjälpen, Kilen, Noaks Ark, ROKS och Organisationen mot plötslig spädbarnsdöd.

Jag vill här också understryka, liksom flera andra tidigare, vikten av att Rikskvinnocentrum i Uppsala får fortsatt statligt stöd för sin forskning kring effekterna av våld mot kvinnor. De här kunskaperna om de mest utsatta kvinnorna behövs i samhället, och forskningen får inte avbrytas.

Vi ställer oss bakom förslaget som det formuleras till insatser mot aids som inför 1999 utgår i en något mer decentraliserad form med 14 miljoner till arbete i storstäderna kombinerat med andra insatser under utgiftsområde 25. Tasso Stafilidis kommer senare att utveckla synpunkter kring hiv/aidsarbetet för Vänsterpartiets räkning. Detta är ett område som vi alla säkert är överens om behöver mycket noggrann uppföljning framöver. Ambitionerna måste vara fortsatt höga.

Sammanfattningsvis, fru talman, vad avser sjukvården, vill jag utgå från vad vi i Vänsterpartiet anför i vårt särskilda yttrande. Vi utgår från att utgiftsramarna för år 2000 och 2001 övervägs på nytt i samband med

vårbudgeten. Flera av de områden vi i dag diskuterar behöver då diskuteras och värderas igen. Vårdgarantier utan resurstillskott är svåra att tro på. Vänsterpartiet understryker behovet av att ge sjukvården en resursgaranti. Sjukvården behöver tillföras mer pengar under ett antal år framöver. Det skulle göra det möjligt att planera mer långsiktigt, rekrytera personal, förbättra omvårdnaden och minska vårdköerna.

I detta anförande instämde Ulla Hoffmann, Ingrid Burman, Johan Lönnroth, Jonas Ringqvist, Lena Olsson och Yvonne Oscarsson (alla v).

Anf. 172 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Som jag förstod Vänsterpartiet vill man nu och de närmaste åren spilla på pengar rätt okritiskt. Man talar t.o.m. om en resursgaranti.

För en vecka sedan presenterades Sjukvården i Sverige av Socialstyrelsen. Granskningen visade stora brister. Många är trötta inom vården, många vill byta bransch. Men inom andra delar finns det överkapacitet. Det finns stora variationer mellan jämförbara enheter i tillgång på och utnyttjande av resurser. Det är alltså den blandade bild som jag talade om den 4 december som man visar upp.

Man säger det vi länge har hävdat: Det går knappast att hävda att det generellt sett råder en allvarlig brist på resurser. Det finns snarare en betydande potential för effektivisering inom stora delar av vården. Mycket av det som uppfattas som problem på grund av resursbrist är inte det. Det rör sig om brister i ledarskap, kompetens och samordning.

Man säger alltså precis det vi moderater sagt hela tiden. Nu undrar jag: När tänker ni i Vänstern ta åt er det här? När skall ni släppa fram konkurrens, prestationsersättningar, mångfald i produktionen och många arbetsgivare, så att man nyttjar resurserna bättre och inte okritiskt garanterar att ösa resurser över verksamhet som uppenbarligen fortfarande, trots förbättringar, inte fungerar effektivt.

Anf. 173 ROLF OLSSON (v) replik:

Fru talman! Det har kommit en rad olika rapporter om situationen i sjukvården. Den här rapporten har jag inte tagit del av. Självklart skall jag göra det.

Men det finns som sagt en historia bakåt med tio år av nedskärningar. Det finns väldigt många aktiva inom sjukvården som vittnar om att det nu inte är möjligt att skära ned ytterligare utan att kvaliteten blir allvarligt lidande.

Jag uttryckte mig som så, att det fanns behov av att planera mer långsiktigt. Rekrytera personal, förbättra omvårdnad och minska vårdköer. Jag undrar om Leif Carlson egentligen polemiserar mot de behoven.

Jag kan också se att det brister i sjukvården vad gäller organisation och ledarskap på en hel del håll. Det är ju områden som vi säkert kan vara överens om. Åtminstone lokalt tycks det av Leif Carlsons anförande att döma som om också han ser brister.

Anf. 174 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! För att en solidarisk vård skall kunna behålla sin legitimitet – och vi har sagt att en solidariskt finansierad vård vill vi alla ha –

måste den faktiskt göra rätt för sig, och pengarna får inte rinna ut. Det är det som man entydigt kommer till.

Det är en felaktig uppfattning om man säger att det har pågått nedskärningar i tio år. Det finns utomordentligt väl gjorda undersökningar som visar att resurserna i stort sett fram till de senaste ett à två åren är oförändrade och att den neddragning som skett de två senaste åren är mycket måttlig. Det finns väl belagt, så det är inte på det sätt som Rolf Olsson säger.

Det är klart att det blir besvärligt att arbeta för personalen, att den inte orkar med mer och upplever att det är tungt när man inte får resursökningar. Det beror på att dagens organisation inte förmår nyttja den kraft som finns i vården. Det var det jag belyste.

Vad gäller vårdgarantin förmodar jag att ingen tror att man sparar pengar på att ha köer. Nu har vi genom vanskött vård fått köer. Då kostar det att ta bort köerna. Det blir en puckelkostnad. Men sedan kostar det ingenting. Åker man runt till sjukhusen i landet säger alla: Får vi bort den här puckeln så kostar det ingenting. Vi har resurser att klara av det. Men man har samlat på sig, och det måste man ta. Men att stå i kö kostar mycket pengar. Det kostar mycket mer än det kostar att ta bort puckeln.

Jag förstår dem som inte har råd med besök och läkemedel. Men det beror ju på att de betalar så mycket skatt att de inte kan betala för de kostnader som de normalt skulle klara av när de har behov av dem. De är så pressade under skatter att de saknar den ekonomiska självständighet och frihet som varje människa borde vara berättigad till.

Anf. 175 ROLF OLSSON (v) replik:

Fru talman! Jag redogjorde i mitt anförande för att jag mötte människor som hade ett grundmurat förtroende och en tilltro till att bygga vidare på dagens system. Men det finns alltid faror. Det finns saker som hotar situationen. Moderaternas resonemang är det värsta hotet mot kvaliteten i den svenska sjukvården.

Moderaterna är för mycket dramatiska nedskärningar av generell välfärd och satsar i stället på stora skattesänkningar och individuellt riktade insatser till vissa grupper. Jag kallar det för en modern variant av fattigvårdspolitik. Det går ett ideologiskt kronodike mellan Moderaternas nyliberala socialpolitik och Vänsterns vidmakthållande av en generell välfärdspolitik för alla. Det kan alla konstatera. Det är tydligt när det gäller sjukvårdspolitiken.

Anf. 176 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Jag uppfattade att Rolf Olsson tog starkt avstånd från privata alternativ. Privata alternativ är något som kan vara lite diffust. Ofta kallar man även den vård som bedrivs på entreprenad för privat vård. Det är bara någon procent av all sjukvård som bedrivs i landet som ges av rent privata vårdgivare där patienten betalar fullt ut. Menar Rolf Olsson att den sjukvård som bedrivs på entreprenad, privat eller kollektiv, också skall förhindras och att de som i dag verkar där skall bli av med sina vårdavtal?

Anf. 177 ROLF OLSSON (v) replik:

Fru talman! Man måste prioritera inom politiken. Vi prioriterar en fortsatt utbyggnad av en bra offentligt finansierad sjukvård. Det är vår huvudlinje. Den håller vi fast vid.

Vi är inte fundamentalister, utan det finns utrymme för en del privata och kooperativa verksamheter. Det finns säkert mycket intressant på den kooperativa sidan.

Huvudlinjen är en fortsatt satsning på offentligt finansierad sjukvård.

Anf. 178 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Jag vet inte om det var ett så klargörande svar. Jag kan ana att det kan finnas kollektiv bara landstingen har full kontroll över dem, de skall inte konkurrera, inte få andra arbetsuppgifter osv. Det var ett svar som inte gav så klara besked utan snarare skapar stor oro inför framtiden. Det skapas stor oro även bland dem som jobbar inom sjukvården.

När Vänsterpartiet tillsammans med Socialdemokraterna bestämmer över detta finns det risk att det inte finns någon annan arbetsgivare för dem inom sjukvården att välja på. Vill man jobba inom vården måste man bli anställd inom landsting eller kommun. Det är väl den inriktningen vi får tolka in i Rolf Olssons anförande.

Anf. 179 ROLF OLSSON (v) replik:

Fru talman! Jag betonade de problem som finns i sjukvården i dag. Jag är inte övertygad, Kerstin Heinemann, om att privatiseringar utgör lösningen på dagens problem. Jag är snarare övertygad om att vi måste stärka resurserna för den offentliga vården. Det finns möjligheter till kompletteringar inte minst av kooperativ verksamhet.

Anf. 180 LARS GUSTAFSSON (kd) replik:

Fru talman! Vi är alla överens om att vi anställer läkare för att bota sjukdomar och arbeta inom sjukvården. Jag undrar vad Rolf Olssons syn är på läkarnas administrativa uppgifter som de har fått på senare tid. Hur ser han på framtiden i den frågan?

Anf. 181 ROLF OLSSON (v) replik:

Fru talman! Det råder inget tvivel om att det här finns ett konkret bekymmer. En allt större del av läkarnas tid går till att syssla med administration, som de egentligen inte borde göra.

Vi har fått en rapport från en uppföljning av ädelreformen. Där framgår att läkartiden har minskat drastiskt för de äldre. När man då vet att läkarna får syssla med en del sådana uppgifter kan man tycka att det inte är riktigt rätt använd tid.

Läkarsekreterarna är en grupp som behövs inom sjukvården. Det har varit en länge illa hunsad grupp. Det är dags att se om inte de behövs framöver. Det är väl en sak vi måste diskutera vidare och försöka åtgärda på sikt.

Anf. 182 LARS GUSTAFSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag har en förhoppning att Rolf Olsson kommer att arbeta för den frågan i den konstellation han numera tillhör med den socialdemokratiska regeringen.

Anf. 183 GUNNEL WALLIN (c):

Fru talman! Först vill jag instämma i det Kenneth Johansson tidigare har framfört i debatten.

Hälsa kan inte köpas för pengar! Varje individ måste ta ett större eget ansvar för sin hälsa. Det är den största drivkraften för folkhälsoarbetet.

Vi vet att medellivslängden har ökat, särskilt hos män. Jämställdheten har förbättrats på det området. Men tyvärr har hälsoklyftorna ökat. Ensamhet och utanförskap är ett stort hot mot hälsa – precis lika mycket som arbetslöshet.

Barnens psykosociala hälsa är oroväckande. Köerna till barn- och ungdomspsykiatri är långa. Det är många barn som placeras ut, och det kostar mycket pengar. Det lönar sig att arbeta förebyggande, både humanitärt och ekonomiskt.

Om vi långsiktigt skall klara sjukvårdsbudgeten är det av största vikt att arbeta med förebyggande hälso- och sjukvård. Detta skall ske i en bred samverkan inom hela samhällsarbetet. Men det är hälso- och sjukvården som skall ha det övergripande sammanhållande ansvaret.

Hälsokonsekvensanalyser skall finnas före viktiga beslut. Det har pratats länge om det, men det är sällan man ser sådana. Vi måste börja med barnen. Vad beror det på att vartannat barn i mellanstadiet är allergiker, trots att vi numera har bättre mediciner? Kan det bero på bostadsplanering, byggmetoder eller material?

Fru talman! Vården måste utgå från den enskildes behov, den enskildes aktiva val. Vården skall byggas på etiska grunder. Den skall ges med ett värdigt bemötande. Det är vi alla överens om. Det måste alltid vara utgångsläget.

Det framkommer många nya symtom inom vårt snabbtvecklande samhälle. Det händer ofta att vår skolmedicinutbildade personal står handfallen och inte vet vilken behandling som skall ges. De säger att de är maktlösa. Ibland kan det bero på tidsbrist, men ibland beror det på att de faktiskt inte vet vad de skall göra. Skolmedicinen räcker inte till. Då är det viktigt att kunna lotsa patienten vidare till alternativa åtgärder. Det har vuxit upp ett brett utbud av alternativa behandlingsformer. En del har efterhand blivit godkända, t.ex. kiropraktorer, naprapater och naturläkemedel – det har t.o.m. kommit ut en särskild informationsbok, en s.k. Fass, för naturläkemedel. Men fler behandlingar måste genomgå en prövning. Det är ju inte allt som kan rekommenderas.

Centerpartiet vågar öppna för alternativa vårdformer. Det går inte att klara med enbart skolmedicinen. Det är många patienter som flyttar runt från den ene till den andre, och det kostar också pengar. Då blir det inte någon effektiv vård.

Det var med stor förvåning jag noterade Conny Öhmans repliker i debatten om patientinflytande tidigare i denna månad.

Vårdens viktigaste redskap är personalen, som i dag är ganska sliten. Det gäller att hålla en god kompetens, men det ser mycket oroande ut om vi blickar framåt vad gäller tillgång till personal inom alla yrkeskate-

gorier. Sökande till vårdutbildningarna är få i dag. Lön och arbetsmiljö är viktiga morötter. Dessutom är konkurrensen om arbetskraften otroligt stor, och den kommer att bli värre. Vi ser ju redan i dag att det finns brist på flera håll i landet. Jag vill ställa frågan: Hur avser majoriteten hantera denna fråga?

En decentraliserad vård nära människorna skapar trygghet. Ett led i detta är att bibehålla de mindre sjukhusen, som ett antal rapporter har visat har en hög effektivitet. Det är överblickbart. Det är av stor betydelse att få vårdas i sin hemmiljö, vilket i dag också är möjligt med en ganska avancerad hemsjukvård, t.ex. för barn med långvariga skador och för patienter i livets slutskede. Men det gäller att bibehålla kvaliteten, och en del av kvaliteten är att ha en tillgänglig vård. Det är därför vi i Centerpartiet vill ha en vårdgaranti med högst tre månaders väntetid och en tillgänglighetsgaranti inom primärvården på fyra dagar.

Fru talman! Jag vill också säga lite grann om tandvården. Vi i Centerpartiet vill att tandvård för barn och ungdomar skall ges med ökad valfrihet och ökad konkurrens. Det framgår av det särskilda yttrandet, som jag härmed instämmer i.

Anf. 184 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Jag är lite undrande över vad som räknas in i de alternativa behandlingsmetoderna, och det är en diskussion som vi haft tidigare.

Jag har inte ett dugg emot att människor får alternativa behandlingar. Det bästa vore om de vore så beskattade att de hade råd med det. Men jag tycker att det är något problematiskt, om man tänker sig en finansiering solidariskt över skattemedel, att anslå medel till alternativa behandlingar i allmänhet, dvs. sådana behandlingar som saknar stöd av beprövad erfarenhet eller vetenskap. Då spricker alla kostnadsgränser, för tyvärr är det ändå så att vi måste ha ett kostnadsansvar för de medel som vi satsar gemensamt och begränsa dem till vissa delar som det allmänna kan klara.

Gör vi denna mycket vänliga gest, att alla får söka vilka behandlingar de vill om de inte trivs med den de får och grannen ändå skall betala den, då hamnar vi nog väldigt snett. På något sätt måste väl även Centern inse att någon form av beprövad erfarenhet och vetenskap måste ligga bakom behandlingen. Metoderna måste alltså utvärderas innan man säger att de skall finansieras solidariskt via skatt eller avgift.

Anf. 185 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Fru talman! Jag sade att det är viktigt att informera om att det finns andra behandlingsmetoder. Det är en ganska stor nyansskillnad. När skolmedicinen står maktlös och inte vet vad man skall rekommendera är det viktigt att pröva andra metoder. Det är på det sättet vi har fått fram legitimiteten för kiropraktiker och naprapater, och det har ju skett stegvis.

Även om landstingen får teckna avtal med dem som jag exemplifierade, så gör de inte det. Det gör att de som kan betala kan söka detta vårdalternativ, medan de som inte har råd att betala inte kan göra det. Då är det inte vård på lika villkor.

Jag har inte talat någonting om finansieringen, att det skulle ingå i högkostnadsskyddet. Jag har sagt att det skall göras prövningar, så att man får fram fler alternativ för att möta morgondagens behov.

Anf. 186 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Det är en väsentlig skillnad att informera om att det finns alternativa behandlingsformer. Det är i och för sig en viss skillnad att säga att man också skall pröva dem.

Vi har ställt oss bakom behandlingsformer som har utprovats. Det gör att vi i dag har legitimerade kiropraktorer och naprapater. Det är självklart att landstingen skall se på dem som på vilka andra vårdgivare som helst. Det tror jag att vi är helt ense om. Det är fel om landstingen inte gör det. Men det finns alltså mycket annat som lätt kan slinka med om man inte har denna rågång klar. Då tror jag att den offentliga portmonnän töms väldigt fort.

Det är en sak om vi håller oss till information om att det finns andra behandlingsformer, men det är lite skillnad att från information gå till att pröva något som någon tycker är intressant.

Anf. 187 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Fru talman! Det är ju viktigt att föra utvecklingen framåt och pröva detta. Jag tycker att det är intressant att man är med på noterna även från Moderaternas håll. Annars har det varit läkarkåren som har varit mest motsträvig till alternativa behandlingsmetoder och förespråkade skolmedicinen. Men om man lyssnar på folket, märker man att behovet av alternativa metoder är otroligt stort när de märker att de inte kan få hjälp i den gängse skolmedicinen.

Jag tror och hoppas att vi nu kan få majoritet för att ytterligare pröva alternativa behandlingsmetoder så att man kommer en bit framåt. Men som jag sade är det viktigt att sova, för det finns ju både-och.

Anf. 188 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Vi har tidigare under dagen diskuterat en av pelarna i den svenska välfärdspolitiken och i all rimlig välfärdspolitik, nämligen att det finns tillgång till trygghetsförsäkringar av olika slag för att råda bot på situationen när man blir av med sin inkomst. Den andra tunga delen är förstas att sjukvård, äldreomsorg, skola m.m. står till förfogande för alla medborgare, oavsett inkomstförhållanden.

Några av bristerna i svensk sjukvård handlar om de långa vårdköerna och den svaga primärvården. Jag tänkte, fru talman, uppehålla mig vid dessa två frågor en stund.

Vårdköerna har utmärkt svensk sjukvård under nästan hela den tid som går att överblicka – jag säger nästan för det finns ett litet undantag som jag skall återkomma till. Det har förefallit i det närmaste omöjligt att bli av med köer, dvs. att människor som har fått besked av en doktor att de behöver en operation och att den förmodligen kan göra nytta för dem också många gånger har fått beskedet att de får vänta i sex, åtta eller tolv månader på att få göra den angelägna operationen.

Under några år hade vi någonting som vi kallade vårdgaranti. Efter förslag från olika håll, bl.a. från Folkpartiets sida, bestämde riksdagen att man skulle ha en vårdgaranti för hela landet som skulle göras upp med landstingen. Det skulle innebära att man i många av de vanligaste köerna skulle ha rätt att få hjälp inom tre månader. Fick man inte det, skulle man ha rätt att vända sig någon annanstans på den första vårdgivarens bekostnad.

Alla utvärderingar av den reformen, som trädde i kraft den 1 januari 1992, visar på ett mycket snabbt genomslag, dvs. det som man hade talat om i decennier och haft många idéer om hur det skulle gå till kunde nu åstadkommas på mycket kort tid. Köerna minskade kraftigt under åren 1992, 1993 och en bit in på 1994.

Hösten 1994 fick vi en ny regering, en regering som kritiserades av den avgående regeringen på många punkter, bl.a. för minskningen av resurser inom sjukvården. Nu har vi sett vad som har hänt efter fyra år. Det som har hänt är att vårdköerna har ökat mycket kraftigt. Efter några år beslöt man t.o.m. att ta bort vårdgarantin, för den sken väl alldeles för mycket i ögonen på de inblandade.

Man kan förstås alltid diskutera metoder och hur de kan förbättras på olika sätt. Men det är oerhört märkligt, fru talman, att den metod som i stor utsträckning förknippas med ett borttagande av ett av de största problemen inom svensk sjukvård sedan kom att avskaffas och baktalas av socialdemokrater och vänsterpartister.

Det har ibland, så sent som i dag, talats om resursgarantier som skulle vara nödvändiga för att åstadkomma detta. Låt mig då bara påminna om att det tillskott av resurser som under de åren åstadkoms för att korta köerna var 500 miljoner kronor första året; detta att jämföra med de oerhörda skryten om Göran Persson-pengar och annat. Man får väl konstatera att dessa pengar inte tycks ha någon större effekt, till skillnad från de pengar som anslogs under den borgerliga regeringens allra första år.

Vi har från Folkpartiets sida kraftigt kritiserat att man inte har varit beredd att pröva metoder för att samverka mellan sjukförsäkringen och sjukvården. Vi har pekat på att den metod som användes på fem ställen under åren 1993–1997, den s.k. FINSAM-modellen, finansiell samordning, gav ett väldigt gott resultat men inte har tillämpats efter detta.

Bakgrunden är, fru talman, att metoden skulle prövas och utvärderas. Det skedde också. Den fick en mycket god utvärdering av Socialstyrelsen och Riksförsäkringsverket. De landsting som hade fått pröva metoden skrev brev till riksdagen våren 1997 och protesterade mot den socialdemokratiska regeringens proposition. De krävde att få fortsätta med FINSAM-modellen. Vi från Folkpartiets sida krävde, tillsammans med ett par andra partier, att den lyckosamma modellen skulle tillåtas i hela landet. Skulle man kunna komma överens mellan försäkringskassa och landsting skulle man få pröva att använda sig av denna modell.

Det vi har tyckt är så konstigt är att man inte efter denna positiva utvärdering bestämde sig för att tillåta detta. I stället sade man att man skulle avvakta utvärderingen av en helt annan modell, som inom parentes sagt vi också hade lagt grunden till, den s.k. SOCSAM-modellen. Man ville avvakta detta till någon gång in på år 2001. Man skulle alltså vänta i fyra år med att dra slutsatser av den utvärdering som fanns i avvaktan på en helt annan utvärdering.

Fru talman! I dag har senaste numret av tidningen Social försäkring kommit. Det är nr 11. Där kan man läsa om den del av de här försöken. En av de saker man kan läsa är det här: Mycket talar för att de olika projekten inom den s.k. SOCSAM kommer att begära ytterligare förlängd projekttid t.o.m. år 2002.

Jag har därför en fråga till de socialdemokratiska företrädarna i utskottet. Är det nu så att FINSAM-försöken skall läggas på is i sex år i stället för fyra år som ni tidigare har beslutat om?

En annan av bristerna inom svensk sjukvård är den mycket svaga primärvården. Den frågan har vi från Folkpartiets sida ju drivit genom att tala om husläkare. Med det menas att var och en i vårt land som vill det skall ha tillgång till en person – en läkare, en sköterska – som man själv känner och själv har valt. Kampen om den här reformen har varit mycket hård. Många har talat väl om primärvård i olika sammanhang, men verkligheten ute i landstingen har varit allt annat än lysande på den här punkten. Det har på många håll trots allt tal blivit lite av primärvård.

Riksdagens revisorer har i flera omgångar, nu senast i år, pekat på just den här bristen, den här skillnaden mellan tal och handling. Vi har från Folkpartiets sida ju haft förslag om husläkarmodellens utförande. Från socialdemokratiskt och vänsterpartistiskt håll valde man dock att riva upp den lagstiftning som fanns så fort man kom till makten 1994.

I ett av de landsting där man nu slipper den socialdemokratiska majoriteten efter valet, jag tänker på Stockholms läns landsting, har man nu lagt fram ett mycket ambitiöst förslag om att bygga ut husläkarsystemet så att man i slutet av den här mandatperioden skulle kunna ha en allmänläkare på ungefär 1 500 invånare.

Därmed skulle man nå en nivå som är vanlig i många västeuropeiska länder. Man skulle få en mycket rimligare balans mellan slutenvård, sjukhusvård, å ena sidan och den öppna vården, som husläkarmodellen, å den andra. Jag tror att det kommer att få stor betydelse även för resten av landet när det här mer i full skala visas upp i Sveriges största landsting.

Det har redan i diskussionen, bl.a. av Kerstin Heinemann, tagits upp den negativa inställning man har från många håll, från Vänsterpartiet och Socialdemokraterna, vad gäller alternativa utförare av vården inom ramen för den solidariska finansieringen. Ibland talas det lite väl mycket om det här, men den allmänna bilden är ju att man på väldigt många håll i vårt land från socialdemokratiskt och vänsterpartistiskt håll motarbetar alternativen.

Jag kan säga, tror jag, med rätt stor erfarenhet av hur det fungerar ute i landsting runt om i landet att när det väl gäller är det en fundamentalism eller åtminstone en mycket stark dogmatism som utmärker de socialdemokratiska och vänsterpartistiska landstingspolitikerna.

Fru talman! När vi är inne på frågan om finansiering skulle jag vilja anknyta till en liten diskussion som var uppe tidigare. Jag tror att det var Leif Carlson som tog upp den. Det var frågan om den s.k. moderata sjukvårdsförsäkringen som var uppe. Från moderathåll presenteras det som att den skall vara lika gemensam och solidarisk som den skattefinansierade sjukvården. Och jag tar moderaterna på orden. Jag tror att man menar allvar med detta.

Däremot tycker jag att det har varit svårt genom åren att genomskåda hur modellen skulle se ut. Jag har noterat att man från moderathåll många gånger har letat efter något idealland att peka ut inför frågorna från motståndare till denna idé om huruvida det finns någonstans på jorden där detta har genomförts. Det har inte varit så lyckat eftersom det mest kända exemplet, USA, också är ett exempel där sjukvården är ungefär dubbelt så dyr som den svenska – trots att inte alla är med.

Moderaterna är ju ett parti som i andra sammanhang talar mycket för låga skatter och avgifter. Att man då presenterar ett reformförslag som eventuellt blir dubbelt så dyrt och i så fall kostar så där en 100 miljarder kronor mer har ju väckt en viss förvåning bland många som är intresserade av dessa frågor.

Nu hörde jag i dag att det fanns ett par fall där man tyckte sig se stora likheter i verkligheten med det man själv förespråkar. Det var Nederländerna och Singapore. Nederländerna känner jag inte till så där i detalj. Singapore råkar jag känna till lite grann. Jag blev därför lite förvånad med tanke på ett par tydliga inslag i modellen i Singapore.

Det första inslaget är att man ju på sjukhusen har olika klasser på vårdavdelningar. Dessa har olika hög kvalitet beroende på hur mycket man är beredd att betala utifrån den obligatoriska sjukvårdsförsäkring man har. Det andra inslaget är att det ju är ett slags medborgarkonto, dvs. ett slags sparkonto, som man har i Singapore. Det innebär att de som är mycket i sjukvården får lägre pensioner på gamla dagar. Därför måste jag säga att Leif Carlson förvånar mig lite grann när han lyfter fram Singapore som ett exempel.

Till sist, fru talman, har vi från vår sida, också Kerstin Heinemann för en stund sedan, försökt att få klarhet i var Socialdemokraterna står i fråga om de läkemedelskostnader som den enskilde skall bära inför de många alarmerande rapporterna om att många inte tar ut sin medicin. Det svar vi fick från Susanne Eberstein var, om jag fattade rätt, att vi skulle få höra mer av Conny Öhman. Då räknar jag med att vi också *får* höra mer av Conny Öhman.

Anf. 189 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Det är alldeles riktigt som Bo Könberg säger att det inte finns någon given lösning. Därför har vi sagt att vi är öppna för diskussion. Vi har presenterat *ett* förslag som vi tror kommer långt. Men vi är öppna för diskussioner runt det. Vi kan konstatera att bland dem som presenterat förslag under de senaste åren, t.ex. SNS efter sitt sjuåriga forskningsarbete, hamnar man i det häradet. Man hamnar inte i att behålla det landstingssystem vi har nu. Det är alltså det intressanta.

Sedan pekar Bo Könberg på det som alltid är den svaga punkten med försäkringslösningar, nämligen kostnadskontrollen. Det har vi försökt att förebygga på olika sätt. Men vi har också sagt att det kan visa sig att man måste gå längre. Holland försöker på många sätt. Man har väldigt många försäkringskassor och man arbetar väldigt mycket med olika lösningar.

Men alla upplever att man måste hitta bättre sätt, just genom att kostnaderna är så höga, för att ta vara på sjukvårdens möjligheter och uppfylla de krav vi har på den. Landstingssystemet har visat att det inte gör det.

Vad gäller Singapore är det alldeles riktig att de har medborgarkonton. Det tycker jag är lite av det intressanta i det hela. De har för den slutna vården ett försäkringssystem och för den öppna vården ett medborgarkonto som innehåller sådana funktioner som begränsar utnyttjandet så att man håller kostnaderna under kontroll. Det är intressant just för att det fungerar som kostnadskontroll. Det kan vara intressant att se om man kan applicera något av detta i Sverige utan att överföra det i detalj.

Det är det jag menar med öppenhet inför ett problem som ingen av oss riktigt vet hur vi skall tackla inför den demografiska förändring som ligger framför oss de närmaste 20 åren.

Prot. 1998/99:37
16 december

*Hälsovård, sjukvård
och social omsorg*

Anf. 190 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Jag noterar att Leif Carlson och jag har ungefär samma bild av situationen Singapore. Eftersom det var Leif som förde in det i debatten tyckte jag att det var intressant att peka på ett par inslag som jag ändå inte trodde var så attraktiva i den här delen.

Annars för det här förstås in på en mycket större debatt: Är det möjligt att få fram allt det goda vi vill genom att helt och hållet byta modell? Förslagen från moderat håll har ju verkligen handlat om att helt och hållet byta modell.

Det är, om jag får säga det, kanske lite ovanligt för att komma från ett parti som emanerar från konservatism att föreslå en helt och hållet ny modell trots att man är efter år tycks sakna exempel i verkligheten på det man vill föreslå.

Anf. 191 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Det är ju ingen som byter modell om man inte upplever att vi behöver förändra i samhället, att någonting håller på att gå snett. Det är inte så att det bara ligger, skall vi säga, en förändringens glädje bakom detta. Vore allting frid och fröjd så vore det ju mycket enklare. Problemet är att vi i dag har vårdköer. Vi har dåligt utnyttjade resurser i vården, något som har belagts på olika sätt. Vi har dåligt patientinflytande. Vi har dålig personalmedverkan, de får inte möjligheten. Man får inte ut den kraft som finns i vården.

Och vi har framför oss ett demografiskt problem av icke ringa betydelse. Då måste ett parti någon gång ta ställning till att dagens lösning inte fungerar utan att vi måste göra något som är ordentligt annorlunda för att möta framtidens behov. Och det har vi gjort och sagt att vi måste göra de förändringar som vi kan se bär framåt. Men på vägen är vi självklart villiga att diskutera den exakta utformningen av detta. Man får ju, som jag sade, vara ödmjuk inför problem som jag faktiskt tror att ingen har en absolut lösning på.

Anf. 192 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Bo Könberg har använt mycket av sin talartid till att lovorda den vårdgaranti som den borgerliga regeringen införde under perioden 1991–1994 då också kasinoekonomin rådde i landet och då underskotten ökade. Det är värt att nämna detta, eftersom Bo Könberg sade att man hade tillfört landstingen 500 miljoner kronor och att detta hade gett resultat. Men samtidigt vet vi att underskotten i landstingen och underskotten i statens budget ökade. Man lånade alltså till verksamhet.

Det finns flera utvärderingar av vårdgarantin. I en utvärdering redovisas att försöket med denna begränsade vårdgarantin gjorde att människor med behov av insatser som inte omfattades av vårdgarantin inte prioriterades. För dessa människor ökade väntetiderna i stället, Bo Könberg. Människor med sjukdomstillstånd som omfattades av vårdgarantin prioriterades medan andra fick vänta. Det blev alltså enorma undanträngningseffekter. Vårdgarantin blev en gökunge.

Det är mot denna bakgrund som Vänsterpartiet framhårdar i att vi visst skall titta på behandlingsgarantier och på hur vi kan utveckla sjukvården. Men då krävs det också en resursgaranti. Det går inte att bedriva sjukvård med lånade pengar. Det går inte att korta köerna utan att det också finns resurser. Och resurser heter pengar. Resurser heter kompetent personal. Och resurser heter också en effektiv organisation. Låt oss titta på det. Men låt oss inte återgå till en vårdgaranti som inte är fullt ut finansierad eller som inte tar in hela sjukvården i sitt perspektiv. Den vårdgarantin har vi erfarenhet av, och den vårdgarantin förskräcker.

Anf. 193 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Jag skulle tro att Ingrid Burman är ensam i Sverige om att känna förskräckelse inför en metod som tog bort köerna för tiotusentals människor som i god tid fick vård. Det var framför allt äldre människor, människor med utslitna höftleder och människor som behövde byta ut en gråstarrslins. Det som den åstadkom förskräcker Ingrid Burman. Fru talman! Det som förskräcker mig är att socialutskottet har en sådan ordförande.

Anf. 194 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Det förskräcker mig inte alls att man tog bort vårdköer på vissa områden. Det är bra. Den ambitionen skall vi fortsätta att ha. Men ambitionen skall vara högre än så. Vårdköerna skall bort på samtliga områden. Och vårdköerna inom ett område skall inte bort på bekostnad av att de ökar inom andra områden när det gäller andra diagnoser.

Det är faktiskt så, Bo Könberg, att Socialstyrelsen har utvärderat den vårdgaranti som ni införde under kasinoekonomins tid 1991–1994. Och det är så att man redovisar att den vårdgarantin var bra för vissa diagnoser, men det skedde på bekostnad av andra där köerna växte.

Vi har en hög ambition när det gäller att komma till rätta med köerna. Men vi vet att vägen dit är att skapa resurser. Gör man inte det kommer man inte att komma till rätta med köerna. Vi kommer inte att uppnå en god kvalitet i vården. Resurser heter pengar. Resurser heter kompetent personal. Resurser heter också en effektiv organisation. Vi tror också att det är nödvändigt att se över ledarskapet inom hela sjukvården. Vi tror att det finns mycket som man kan göra inom den organisation som vi har i dag. Och vi vet att det går att komma till rätta med vårdköer. Men då skall det handla om hela sjukvården, och det skall ske under sådana former att det är finansierat och att det omfattar alla.

Den del som den borgerliga regeringen visade upp 1991–1994 hade uppenbara brister. Låt oss inte upprepa det misstaget. Låt oss utveckla något nytt som faktiskt fångar upp alla människors behov av en snabb och effektiv sjukvård.

Anf. 195 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Det var mycket och mycket fel på en gång. Självklart så finns det en risk om man koncentrerar en verksamhets uppmärksamhet på ett problem att medarbetarna ägnar sig åt det problemet på bekostnad av annat. Självklart är det så. Den risken förutsåg vi när vi införde vårdgarantin. Vi gav därför Socialstyrelsen i uppdrag att just undersöka om det fanns några utträngningseffekter. Och tvärt emot vad socialutskottets

ordförande Ingrid Burman säger här i kammaren konstaterar man att man inte hittade sådana utträngningseffekter. Det skulle kunna vara så, men man hittade dem inte. Men Ingrid Burman har hittat dem, och låt oss gärna fortsätta den debatten och låt oss få höra vilket underlag hon har på den punkten.

Sedan talade hon om kasinoekonomin åren 1991–1994 för att slippa den här diskussionen om hur vårdgarantin skall se ut. Var det så under dessa år att Vänsterpartiet här i kammaren lade fram förslag som ledde till minskade statliga underskott? Tyckte Vänsterpartiet att vi hade en för hög efterfrågan i svensk ekonomi? Ville Vänsterpartiet strama åt efterfrågan mer än vad som skedde under dessa år? Jag har inget minne av det, men jag kan ju minnas fel.

Efter att ha varit med om att avskaffa den enda vårdgaranti som hittills lett till kortare köer i vårt land säger Ingrid Burman: Vi har högre ambitioner än så. Först tar man alltså bort en garanti som fungerar. Sedan säger man att man har högre ambitioner än så. Bevare svenska folket för dessa ambitioner!

Anf. 196 CONNY ÖHMAN (s):

Fru talman! Leif Carlson sade tidigare i denna debatt att skillnaden i svensk sjukvårdspolitik går mellan dem som vill värna patienter och ta till vara personalens kompetens och dem som vill slå vakt om landstingens monopol. Min uppfattning är att sådana uttalanden är politisk retorik och ingenting utöver detta. Alla sjukvårdspolitiker som jag har träffat, Leif Carlson, vill värna patienterna. Har Leif Carlson träffat någon annan sorts sjukvårdspolitiker?

Leif Carlson sade också att alla experter som har tittat på den svenska sjukvården säger: Gå över till en försäkringslösning. Det är fel, Leif Carlson, att säga detta. Internationella sjukvårdsexperter som har tittat på svensk sjukvård säger tvärtom: Slå vakt om ett skattefinansierat demokratiskt styrt sjukvårdssystem i Sverige. Det vet Leif Carlson som sitter i HSU 2000, men det passar inte in i den moderata retoriken. Därför säger han precis tvärtom.

Vi vet alla att sjukvården är en av de absolut viktigaste delarna i vår välfärd. Grunden för all välfärd är en samhällsekonomi i balans. Det blir därför lite konstigt när flera borgerliga politiker jämför sjukvårdens situation i dag, då statsbidragen är finansierade, med de borgerliga åren då en stor del av statsbidragen var finansierade via lån.

Sjukvården påverkas av många faktorer. Självklart påverkar demografien. Fler äldre ger större vårdbehov. Självklart påverkar också nya och effektiva behandlingsmetoder, metoder som dessutom kan användas på allt äldre patienter.

Folkhälsoutvecklingen är kanske den mest förbisedda delen av detta. Vi har en positiv utveckling om man ser på detta i stort. Men det finns orosmoln när det gäller folkhälsoutvecklingen – övervikt, allergier, psykiska besvär, m.m. Det finns anledning för riksdagen att återkomma i detta ämne.

Det behov av sjukvård och de saker som vi i dag ser produceras inom svensk sjukvård ser annorlunda ut än för tio år sedan. Och det som vi ser i dag kommer att se annorlunda ut jämfört med det som vi måste planera för tio år framåt i tiden.

En viktig faktor är självfallet de resurser som sjukvården disponerar för att möta de vårdbehov som finns. Det är glädjande att en betydande resursförstärkning nu är möjlig till våren efter att den ekonomiska saneringen har slutförts.

Landstingsförbundet hävdade för några dagar sedan att det är stor risk för att vi om några år får stor brist på vårdpersonal, dvs. sjukvårdsmännen rekryterar i dag ny personal, vilket är positivt. Utbildningskapaciteten måste nu dimensioneras så att vi inte står inför personalbrist. God kvalitet i vården är självfallet viktig. Kvaliteten i vården är beroende av många faktorer. Personalens kompetens, organisation av vården och bemanningen är några av de kanske viktigaste faktorerna. Detta är grunden för en bra vård.

Korta väntetider är en annan viktig fråga. Det är sant att det inom vissa specialiteter och hos vissa vårdgivare i dag finns köer som är för långa. Många sjukvårdshuvudmän använder i dag de nya resurserna till att åtgärda köerna och nyanställer personal för detta.

Jag går så över till att kommentera några av de särskilda yttranden och de motioner som behandlas i betänkandet. Först gäller det några synpunkter kring kristdemokraternas motion.

I sin motion använder kristdemokraterna nästan alla vackra ord som finns i det svenska språket för att beskriva sin sjukvårdspolitik. Jag vet inte hur många gånger orden trygghet, garanti och etik används i motionen. Man skriver generöst om nästan allting i vården. Problemet är dock att man vid en summering av vad det skulle kosta att genomföra allt det som finns i kristdemokraternas motion skulle komma upp i betydande belopp. Men deras politik innehåller inga ekonomiska förslag som skulle göra det möjligt att täcka in allt det som utlovas i motionen.

Kristdemokraterna skriver att de vill ha 20 000 fler sjukhusplatser om tio år. Vi känner igen det här från valrörelsen. Förmodligen valde ett antal väljare Kristdemokraterna bl.a. på grund av detta löfte. Har ni kristdemokrater räknat på vad 20 000 sjukhusplatser skulle kosta, och var finns förslagen om finansiering? Kristdemokraterna skriver själva i sin ekonomiska motion att för år 2001 är det tillskott på 2 miljarder som regeringen föreslagit ett tillräckligt underlag även för Kristdemokraternas ekonomiska politik.

Föreslår ni pengar till fler vårdplatser i de landsting där Kristdemokraterna nu är i majoritet? I mitt landsting, som utgör knappt 5 % av Sveriges befolkning, skulle Kristdemokraternas matematik innebära ungefär 1 000 nya vårdplatser. Men i det landstinget finns det definitivt inga finansieringsförslag om nya vårdplatser. Ni lovar att återinföra den fria listan för läkemedel, och det har också tidigare sagts här från talarstolen. Kostar inte detta pengar? Ja, självfallet är det så. Ingenting sägs om finansieringen här heller. Ni ger ut löften i ord men följer inte upp med finansiering.

Fru talman! Det här betänkandets kanske största avvikelse i pengar räknat handlar om den moderata läkemedelsmotionen. Man vill minska pengarna till läkemedelsförsäkringen med 4,1 miljarder kronor. Om det gjordes skulle det självfallet bli dramatiska konsekvenser för patienterna. Redan i dag kan vi ju höra talas om patienter som har svårt att lösa ut sina recept.

När kammaren debatterade finansutskottets betänkande avslöjades på ett brutalt sätt att flera av moderaternas besparingsförslag inte håller i verkligheten. Jag menar att detta är ytterligare ett exempel på samma sak. Hur, Leif Carlson, skall det gå till att under år 1999 spara 4,1 miljarder på läkemedlen? Det är två veckor kvar till år 1999, och ni räknar med en helårseffekt på en mängd saker!

När det gäller inkontinenshjälpmedel skall ni ta bort 100 miljoner kronor; detta samtidigt som vi vet att det blir fler äldre med de bekymren.

Ni skall göra besparingar på receptregistret. Men registret finns ju redan. Hur kan man göra besparingar om 300 miljoner kronor på något som redan är beställt, installerat och i drift? Moderaterna torde vara ensamma i hela världen om att kunna klara av att göra besparingar där det är fråga om pengar som redan är utlagda.

Ni bygger på att friska människor i förtid skall betala in 1 200 kr per år. Hur många friska människor måste betala in 1 200 kr per år för att ni skall få ihop 3 miljarder? Har Leif Carlson räknat på detta och tror han själv att det skulle bli verklighet om man gjorde på det här sättet?

En hel del av besparingsförslagen leder dessutom till mindre intäkter för kommuner och landsting – alltså tvärtemot vad ni sade här förut, nämligen att era förslag rymmer samma pengar till kommuner och landsting som de socialdemokratiska förslagen.

Dessutom skall ni ha expeditionsavgifter och byråkrati; åtminstone enligt er läkemedelsmotion. Jag tycker att moderaterna skall skriva om motionen på ett sådant sätt att man talar klarspråk om vad det här faktiskt innebär för patienterna, för sjukvårdshuvudmännen och för hela sjukvårdsekonomin. I sin motion går man alltså runt för att slippa tala klarspråk men de klara effekterna av motionen är kraftiga försämringar för alla som är inblandade när det gäller läkemedel.

Anf. 197 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Politiker vill väl. Ja, visst vill politiker väl. Men sedan är det just det förmyndarperspektiv som vi har pekat på – alltså detta med att det passar politikerna; annars finns myndighetsaspekten. Så fort det talas om att patienten skall få reell makt, t.ex. när det gäller att själv välja sjukhus eller läkare eller om man säger att patienten skall få rätt att kräva *second opinion*, säger socialdemokraterna nej därför att det inkräktar på den politiska makten. Ibland passar det att vara alla goda gåvors givare och att vilja alla patienter väl men ibland passar det inte. Det tycker vi är något förnedrande. Patienten är ju myndig.

Det är alldeles riktigt att det finns många experter som avundas en sak i svensk sjukvård, nämligen den kostnadskontroll som man når i vårt system genom att ransonera vården. I och för sig måste man ha kostnadskontroll men att se den som det som skall bygga upp svensk sjukvård – dvs. att vården kan ransoneras – är inte rimligt.

Vad jag har sagt är att de senaste åren har SNS, Industriförbundet och vårdfacken varit ense om att brytandet av monopol, av sambandet finansiering–produktion på samma händer, är viktigt att det skall finnas många arbetsgivare och etableringsrätt och att sådana förändringar är viktiga.

När det gäller den läkemedelsförsäkring som vi talar om bedömer man själv, precis som i fråga om alla försäkringar, hur stor risken är att man behöver använda försäkringen. Några kommer att råka ut för det,

precis som man kan råka ut för brand exempelvis. Då har man ett högkostnadsskydd på 1 200 kr. Andra däremot kommer inte under ett år att råka ut för detta. De har turen att vara friska och inte behöva medicin. De pengarna är då alltså inte förbrukade.

Som jag mycket noga har framhållit väger vi också in detta med avmonopolisering och de förändringar som det innebär genom konkurrens som medför effektiviseringar. Allt detta finns, fru talman, mycket väl beskrivet i motionen, vilken jag rekommenderar till studier.

Anf. 198 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Fru talman! Ordet kostnadskontroll är något som Leif Carlson näst intill negligerar i sitt inlägg. Det har jag kanske full förståelse för efter att ha tagit del av uppgifter om vart den moderata politiken åren 1991–1994 ledde när det gäller kostnadskontroll. För mig som socialdemokrat är det oerhört viktigt att faktiskt kunna ha kostnadskontroll i de offentliga systemen; jag förstår att vi skiljer oss åt på den punkten.

Leif Carlson, vad ni gör i motionen är att ni när det gäller läkemedel säger att pengar som redan är nedlagda är det möjligt att spara in. Jag tror inte att det är möjligt i vanliga människors sinnevärld men det är precis vad ni säger i motionen. Det är anledningen till att jag säger: Gå hem och se över motionen!

Vad ni föreslår är någonting som näst intill är en tvingande avgift. Vad är då skillnaden mellan en tvingande avgift och skatt, Leif Carlson? Ja, för den enskilde som skall ut med pengarna är det ingen skillnad men i er värld är ju skatt någonting fult. Det är då kanske bättre att presentera det hela som en tvingande avgift, även om inte ni har det språkbruket.

Anf. 199 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Det är alldeles uppenbart att risken att bli sjuk varierar under olika delar av livet. Det kan vara så att man bedömer att man under en viss tid inte behöver vara med i försäkringen, medan det är en självklarhet att vara med t.ex. när man är äldre. Det är alltså inte fråga om en tvingande avgift, utan det är fråga om en bedömning – precis som när det gäller allt annat. Trafikförsäkringen kan kanske mera ses som en tvingande avgift.

Kostnadskontroll har jag sagt att man måste ha. Men innan man börjar ransonera och beskära måste man se till att de medel som vi satsar används effektivt. Det är det man inte gör. Det är väsentligt att detta är det första steget, att man inte börjar ransonering och beskär människornas rättigheter.

Alla register har driftkostnader och betjäningarkostnader. Jag kan bara säga: Titta i motionen ytterligare.

Jag har en fråga om det systemskifte som socialdemokraterna är inne på när det gäller tandvårdsförsäkringen. Man säger att man skall prioritera den förebyggande vården hos unga och friska. Där skall de ekonomiska resurserna sitta. Vi brukar annars vara ense om att de som nu blir sjuka, lidande och skadade måste komma först när vi gör prioriteringar. Skall det överföras till vården att det är förebyggande vård som skall få alla pengar, så att vi satsar på kost, motion och hälsoundersökningar medan den som blivit sjuk och behöver *by pass* själv får betala i större utsträckning? Betyder ändringen i tandvårdssynen att man går från det

etiska att det är den sjuke som i första hand skall ha hjälp till att säga att vi skall förebygga och de sjuka får betala?

Prot. 1998/99:37
16 december

Anf. 200 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Fru talman! Det är en viss skillnad mellan tandvård och sjukvård. När det gäller tandvård är det definitivt på det sättet, vilket har bevisats inte minst av svensk folktandvård, att ett bra förebyggande arbete som börjar i tidiga barnår och följer upp i åren ger effekter för hela livet vad gäller tandvårdskostnaderna. Jag är icke beredd att släppa den fria barn- och ungdomstandvården. Det är grunden för den tandhälsa som vi faktiskt har i det här landet. Att förebygga sjukdomar är svårare än vad gäller tandvården. Jag är i och för sig övertygad om att vi kan göra mer på den sidan för att undvika en del sjukvårdskonsumtion. Det finns, Leif Carlson, en del sjukvårdskonsumtion som ganska lätt skulle ha kunnat undvikas om man hade vidtagit ett antal åtgärder ute i samhället. Det är bara att titta på en svensk akutmottagning, även om människor självfallet måste komma dit för att få hjälp.

*Hälsovård, sjukvård
och social omsorg*

Anf. 201 LARS GUSTAFSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag måste berömma Conny Öhmans retorik i sammanhanget och tacka honom för att han så väl läst våra motioner. Hade han läst ännu noggrannare hade han sett att det står vårdplatser och inte sjukhusplatser.

Det här är inte Kristdemokraternas problem, utan det kommer att vara ett regeringsproblem om tio år, såvida man inte tänker genomföra en tältkampanj. Antalet äldre kommer att öka kraftigt. Det vet vi av undersökningarna. Siffrorna varierar, men man talar om att vi framöver kommer att ha 60 000 fler än 1995.

Conny Öhman ställde så många frågor att det är omöjligt att på två minuter svara på dem. Jag skall ge Conny Öhman ett tips. Något som brukar ge mer resurser är ekonomisk tillväxt, och ekonomisk tillväxt ger större skatteunderlag. Det får man genom att ha fler människor i arbete.

Samhällsekonomin är inte så enkel att man kan tala om en sektor utan man måste se på sektorerna övergripande i samhällsekonomin. Det gör att om man kan spara i en sektor blir det resurser över till t.ex. sjukvårdssektorn. Jag var även i mitt anförande inne på att man bör jobba lite mer förebyggande. Sedan mitt arbete i kommunen vet jag att en plats för en ungdom som har misslyckats kostar en halv miljon kronor om året. Det är ganska mycket pengar, mycket vård och ganska många platser. Det tar jag bara som ett exempel. Därför tror jag också som Conny Öhman att förebyggande arbete är väldigt viktigt. Jag hinner tyvärr inte mer.

Anf. 202 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Fru talman! På s. 4 i Kristdemokraternas motion står det: sjukvårdsplatser. Jag läser innantill: 20 000 fler sjukvårdsplatser. Det står inte på det sättet som kd:s företrädare låter påskina här. Det jag reagerar mot är att man går ut med löften om 20 000 nya sjukvårdsplatser utan att redovisa ett vittnen av hur finansieringen av detta skall gå till. Varken här i riksdagen eller i de enskilda landstingen redovisar man hur finansieringen av detta skall gå till. Någonstans borde det väl finnas en tanke om hur

man skall finansiera 20 000 fler sjukvårdsplatser innan man i en valrörelse och i en riksdagsmotion ställer ut att det är vad man vill ha.

Sedan vet jag mycket väl att tillväxt är någonting vi måste ha. Det var därför vi så starkt kritiserade perioden 1991–1994 då vi hade en negativ tillväxt på 6 %.

Anf. 203 LARS GUSTAFSSON (kd) replik:

Fru talman! Sjukvård är inte bara att man får vård när man ligger på sjukhus. Det är den dyraste vårdformen, och det vet vi. Sjukvård kommer att förekomma också i kommuner och gör det redan nu. Det blir något högre kostnader.

Ekonomisk tillväxt: Vi kan inte gå in på en budgetdebatt och lär väl inte hinna med det. Den ekonomiska historien började inte den 1 oktober 1991 utan långt innan. Det hade varit ganska intressant i sig att diskutera, men den debatten har förekommit i riksdagen och besluten är fattade om ramarna så att vi inte kan reservera oss.

När det gäller de nya platserna sätter man upp ett mål och arbetar med tanke på vad som kommer att behövas. Det är inte fråga om vilket parti som skall genomföra det utan vad som kommer att behövas. Då måste man ha klart för sig vad man har att arbeta mot.

Ekonomi vet vi ändras från tid till annan. Vi vet också att förutsättningarna kan förändras helt och hållet. Vi måste få en tillväxt i samhället, som Conny Öhman också nämnde. Det är viktigt. Framför allt måste vi arbeta långsiktigt. Vi kan inte arbeta kortsiktigt, som jag sade i mitt anförande. Det har vi gjort alldeles för mycket. Vi har fått pucklar och trösklar, och det är inte bra. Jag ser själv hur vi under förra mandatperioden har behövt friställa mängder av vårdpersonal. Nu plötsligt ser vi att vi måste rekrytera nya, medan vi har skickat hem de andra. Det är inte heller någon långsiktig ekonomisk politik. Givetvis är vi inte negativa till besparingar, de behövs och har behövts, men de kan utformas på olika vis, kanske lite mer långsiktigt.

Jag får nöja mig med detta.

Anf. 204 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Fru talman! Nu låter det på Kristdemokraternas företrädare som om det var platser inom den kommunala vården det handlar om. Så står det inte i motionen. Det står att vårdplatserna på sjukhusen måste bli fler i stället för färre. Jag kan inte tolka det på annat sätt än att det är vårdplatser på sjukhusen man avser.

Jag har inte begärt av Kristdemokraternas företrädare att man skall redovisa all finansiering för alla 20 000 platser. Men inte ens en gång en redovisning av finansieringen av den första vårdplatsen finns med i Kristdemokraternas ekonomiska agerande här i riksdagen eller i de enskilda landstingen. Det vill jag skarpt kritisera.

Anf. 205 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Fru talman! Det är positivt att Conny Öhman lovar att återkomma och gå till roten med det onda när det gäller t.ex. allergier. De innebär kostnader för den enskilde, vården och flera samhällsorgan. Det är också mycket besvärande. Det ser jag fram emot. Däremot är jag orolig för personalsituationen, den fråga som jag tog upp i mitt anförande. Att det

nu sker en viss nyrekrytering och att man ser över utbildningen räcker inte. Det behövs fler och snabba åtgärder. På sina ställen finns inga att rekrytera. Det är brist inom många specialiteter men också på allmänläkare.

Det finns undersökningar som säger varför ungdomarna inte söker till vårdlinjerna. De ser inte fram mot att arbeta i den arbetsmiljö som finns i vården i dag. Det är obekvämt och dålig lön. Det lockar inte. Vilka morötter skall majoriteten använda för att locka den lilla gruppen i arbetsför ålder framöver att söka till vården? Det behövs mer attraktivitet för att få ungdomarna att söka, och de behövs verkligen.

Conny Öhman nämnde inte något om alternativa vårdformer. Han svarade inte på min fråga.

Anf. 206 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Fru talman! När det gäller allergier och andra folkhälsoproblem kan jag upprepa att den folkhälsokommitté där bl.a. Leif Carlson och jag är medlemmar, är jag övertygad om kommer att bl.a. behandla allergifrågan när det är dags att lägga fram slutbetänkandet från den utredningen.

Personalrekryteringen är oerhört viktig. Det är därför som flera ministrar i dag sitter i en gemensam arbetsgrupp för att se över vad man skall göra för att underlätta framtida rekrytering till vårdarbeten.

För att svara på alla frågor som Centerpartiets representant har tagit upp vill jag angående alternativmedicin säga att jag vid den förra sjukvårdsdebatten för några veckor sedan kritiserade en skrivning i en centerreservation. I den reservationen gjorde man inte åtskillnad på metoder som är grundade på vetenskap och beprövad erfarenhet och metoder som inte uppfyller det kravet. Man skrev uttryckligt att man var beredd att stödja sådana metoder. På den punkten har jag en nästan identisk uppfattning som Leif Carlson har, att innan man satsar skattemedel i en behandlingsmetod är det för mig solklart att det måste bevisas att den har effekt. Man kan inte bara prata om alternativmedicinmetoder utan att specificera vad man avser. Det var detta som mitt uttalande i den förra sjukvårdsdebatten handlade om.

Anf. 207 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Fru talman! Jag ser fram emot allergiarbetet. Det verkar lovande.

Personalen är vårdens viktigaste resurs. Och beträffande personalens situation ställer jag frågan: När? Det är bråttom med tanke på hur situationen ser ut i landet.

När det gäller alternativa behandlingsformer förhåller det sig på samma sätt som när ungdomar söker jobb. Arbetsgivaren kräver att de skall ha lång erfarenhet och viss utbildning. Men man måste ändå få pröva metoden. Det är viktigt att våga pröva olika behandlingsmetoder när man inom skolmedicinen står sig slätt och inte kan erbjuda patienten någon vård. All sjukvård måste utgå från behovet. Så ser säkert också majoriteten på saken.

Anf. 208 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Fru talman! För mig får man gärna pröva vilka metoder man vill, om de inte är uppenbart farliga. Men innan vi sätter in skattemedel i olika behandlingsmetoder måste det ändå finnas någon eller några studier som

visar att de har en positiv effekt. Det är där som skiljelinjen går mellan mig och den centerpartiskrivning som vi såg här i kammaren för några veckor sedan.

Anf. 209 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Det är möjligt att jag var ouppmärksam, men jag hörde inte speciellt mycket i Conny Öhmans anförande om ett av de stora problemen i svensk sjukvård, nämligen de ökande köerna. Tiotusentals människor får vänta alldeles för länge på angelägna operationer som skulle kunna bota dem.

Om jag nu hörde rätt när jag inte hörde så mycket står förklaringen att finna i att detta är ett ämne som socialdemokraterna mycket ogärna vill tala om. Och det har vi andra stor förståelse för.

I debatter om hur sjukvården ser ut nu tycker jag mig ibland märka att det finns en tendens hos socialdemokraterna att vilja ge en bild av att det fanns så mycket pengar till sjukvården på den borgerliga tiden. Det är då mer eller mindre underförstått att pengarna hade lånats upp någon annanstans och östs över svensk sjukvård. Men nu känner man på sig att det som man har varit ansvarig för inte har gått så bra. Det gäller också Conny Öhman som började att tala om lån och sådant. Jag ville bara peka på det.

Fru talman! Det är möjligt att jag minns fel, men jag har inget minne av att man från socialdemokraterna under de borgerliga åren föreslog mindre resurser till sjukvården. Det är det som impliceras i det som Conny Öhman för fram.

Fru talman! Vi ställde två frågor. Den ena ställde Kerstin Heinemann till Susanne Eberstein och fick beskedet att hon skulle få svar av Conny Öhman senare. Jag påminner nu om att frågan har ställts. Hur ser socialdemokraterna i dag på problemet med att många människor inte anser sig ha råd att hämta ut sin medicin?

Den andra frågan ställde jag med anledning av en dagsfärsk artikel som antydde att de s.k. SOCSAM-försöken skall pågå i ytterligare ett par år. Jag vill veta om man från socialdemokraterna tänker sig att vänta sex år i stället för bara fyra år på att de goda erfarenheterna skall komma till användning.

Anf. 210 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Fru talman! Jag skall gärna svara också på dessa frågor.

Jag pratade om köer från talarstolen. Om Bo Könberg inte uppfattade vad jag sade går det bra att så småningom läsa protokollet där det kommer att framgå.

Bo Könberg talade i sitt anförande om husläkare och målsättning inom primärvården. Vi socialdemokrater har också en målsättning för primärvården, nämligen att den skall ha en bra läkarbemanning.

När vi för ett par veckor sedan diskuterade patientens rättigheter noterade jag att kraven på att återinföra den folkpartistiska husläkarlagen är Folkpartiet numera ensamt om att stå bakom den reservationen. Uppenbarligen har de övriga borgerliga bröderna och systrarna svikit på den punkten.

Jag har glädjen att bo i närheten av en av de försöksverksamheter som pågår i landet i det län som jag kommer ifrån. Jag har kunnat följa denna

försöksverksamhet och med egna ögon sett att det tar betydligt längre tid att forma en sådan verksamhet som inkluderar social verksamhet, sjukvårdsverksamhet, socialförsäkringsverksamhet och som dessutom har nära kopplingar till arbetsförmedlingen där man försöker att ta ett helhetsgrepp.

Jag tycker att detta är en variant på temat som också måste ingå i utvärderingarna. Denna verksamhet är inte kommen så långt – det gäller Finspångs kommun – att man i dag kan dra definitiva slutsatser. Men det är intressant att detta försök finns, liksom de båda andra modellerna.

För övrigt har Bo Könberg tidigare i dag med socialförsäkringsministern diskuterat samma fråga. Han har ett tydligt behov av att ständigt återkomma till den frågan.

Anf. 211 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Jag tycker att det finns all anledning att återkomma till den frågan, eftersom man använder resurser på ett icke optimalt sätt. Om det är så – vilket många av oss påstår – att det finns resurser inom svensk sjukförsäkring som skulle göra bättre nytta inom svensk sjukvård och om det finns metoder för detta som har prövats i årtal och som godkändes av denna kammare, men som inte används har jag ett behov av att diskutera denna fråga. Det är en skandal i svensk vårdpolitik det sätt på vilket socialdemokraterna och vänsterpartisterna har lagt dessa försök åt sidan, trots att nästan alla inblandade har tyckt att det var goda försök. Vi får aldrig några vettiga svar. Vi har inte fått det från socialförsäkringsministern tidigare i dag, och det verkar inte heller som om vi kommer att få det från Conny Öhman. Det är bara att beklaga.

Jag skall med nöje ta del av de visdomsord som Conny Öhman tydligen har sagt om hur man skall bära sig åt för att komma till rätta med köerna, vilket jag missade på grund av egen ouppmärksamhet. Så får vi väl återkomma till detta senare.

Jag utlovades ett svar på frågan om läkemedelskostnaderna, men jag uppfattade det inte riktigt.

Anf. 212 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Fru talman! Jag noterar att Bo Könberg hoppade över att kommentera det jag sade om husläkarlagen.

Läkemedelskostnadsreformen är ju tämligen nyligen sjösatt. Det finns anledning att följa upp ganska många av de förväntade effekterna. Jag har den uppfattningen att det kanske är lite väl tidigt att utvärdera effekterna av reformen. Den är så pass ny, och det bör rimligtvis gå en viss tid innan man drar några definitiva slutsatser.

Vi är sådana i allmänhet, vi socialdemokrater, Bo Könberg, att vi tycker att en reform skall sätta sig innan vi uttalar någon definitiv uppfattning om det hela. Men jag är beredd att återkomma till frågan.

Visst är det ett problem att vissa människor inte anser sig ha råd att lösa ut sin medicin. Men det finns också en möjlighet att betala per månad. Därmed bör det vara möjligt för så gott som alla människor att hämta ut sina läkemedel.

Anf. 213 LARS ELINDERSON (m):

Fru talman! Min avsikt var att enbart tala om handikappfrågor, men den senaste sjukvårdspolitiska debatten har gjort att de gamla takterna från min landstingstid, som sträcker sig ungefär tio år tillbaka, har vaknat upp igen. Jag vill gärna kommentera lite grann av det som Bo Könberg förde in i diskussionen och som jag till fullo kan instämma i.

Det finns en polemisk motsättning mellan begreppen vårdgaranti och resursgaranti, och man kan peka på erfarenheter från båda dessa typer av garantier som har fått lite olika konsekvenser.

Jag har varit landstingsråd i tolv år i ett normallandsting, Skaraborgs län, och jag kan konstatera att under dessa tolv år hade vi i princip en resursgaranti i sjukvården, åtminstone inom det landstinget. Den erfarenheten som jag har från andra landsting är att det fungerade ungefär på samma sätt. Kunde klinikchefen på en central klinik med mycket uppmärksamhet som följd redovisa brister i form av långa väntetider och låg effektivitet kunde man i den politiska debatten med ganska stor säkerhet också motivera nya resurser, fler vårdplatser, fler tjänster, men det innebär i allmänhet inte en ökad produktivitet. Den erfarenheten har vi. Vi vet att den kostade pengar, men den skapade inga förutsättningar för en bra vård.

Vi har tre års erfarenhet av det vi kallar en nationell vårdgaranti, som genomfördes under den borgerliga fyrtiregeringen. Men vi har faktiskt i vissa landsting något längre erfarenhet av det som är det centrala i vårdgarantin, nämligen patientens möjlighet att välja att gå till en annan klinik eller ett annat sjukhus om det sjukhus som han var remitterad till inte kunde erbjuda vård i viss tid. Det är det här som är det centrala i vårdgarantin, dvs. att huvudmannen, producenten, är skyldig att betala för patientens vård även om han själv inte kan erbjuda den.

Detta ledde till samma resultat överallt. Vi kunde konstatera det i Skaraborg, i Skåne och i Kalmar och i de andra länen med borgerlig majoritet som hade gett patienten den här möjligheten. Man blev tvingad att trimma sin organisation. Man blev tvingad att erbjuda patienten vård – annars löpte man risken att patienten tog med sig pengarna och gick till ett grannsjukhus eller t.o.m. till ett grannlandsting. Det ville man naturligtvis inte vara med och betala. Det är alltså den centrala delen i vårdgarantin.

Resursgaranti har vi helt enkelt inte ekonomiska resurser att erbjuda, men en vårdgaranti får effekten att vi tvingar de ansvariga i vården att trimma sin organisation och att möta patienternas krav.

Fru talman! Nu tänkte jag tala om det som jag hade planerat och fått mig tilldelat som ansvarsområde att tala om, nämligen vissa handikappfrågor. Jag vill ändå börja med att instämma i vad Chris Heister och Leif Carlson har uttryckt när det gäller de övergripande välfärdsfrågorna, och inte minst hälso- och sjukvården.

Jag skall framför allt koncentrera mig på frågan om assistansersättning för svårt funktionshindrade barn. Jag vill också säga några ord om några andra, som det kan tyckas, mindre frågor där utskottet inte varit enigt och där vi moderater har markerat en avvikande uppfattning från majoriteten i vårt särskilda yttrande till utskottets betänkande.

Vi föreslår en höjning av anslaget till rekreationsanläggningar som ägs och drivs av handikapporganisationer med 2 miljoner kronor. Detta

bidrag sänktes drastiskt förra året, och vårt förslag innebär i princip att bidraget skrivs upp till 1997 års nivå. Vi anser att dessa anläggningar är ett viktigt komplement till det allmänna och det kommersiella utbudet av rekreationsanläggningar, framför allt därför att organisationernas egna anläggningar är särskilt anpassade för de egna medlemmarnas behov, som ofta är specifika. Vi tycker därför att dessa anläggningar fyller ett stort behov.

Fru talman! Den andra frågan som jag vill beröra något är Ulf Kristerssons motion So425, där han har yrkat på ett anslag om 4 miljoner kronor till Handikappombudsmannen för att bl.a. kartlägga hur kommunerna följer upp FN:s standardregler för funktionshindrade. Jag är faktiskt lite förvånad över att majoriteten inte ens har velat ta upp en diskussion om hur man skulle kunna få någon form av uppföljning av standardreglerna för funktionshindrade och hur kommunerna lever upp till detta. Syftet med en sådan kartläggning är nämligen att ge kommunerna och de handikappades organisationer, och inte minst allmänheten, instrument att jämföra kommunernas insatser på handikappområdet och därmed skapa incitament för de kommuner som tidigare inte har levt upp till FN:s krav.

Majoriteten har avstyrkt detta yrkande med motiveringen att Handikappombudsmannens uppgifter för närvarande är föremål för en översyn. Jag tycker inte att det finns någon koppling till detta. Det finns all anledning att göra en sådan här kartläggning oavsett denna översyn.

Vi har också föreslagit 100 miljoner kronor i extra bostadsbidrag för funktionshindrade som på grund av sitt handikapp behöver en större bostad än annars. Majoriteten avstyrker även det yrkandet, med hänvisning till att utskottet förra året avslag ett liknande yrkande. Det är den enda motivering jag kan se i förslaget. Man motiverade också med att enskilda kommuner har möjlighet att komplettera det statliga bostadsbidraget, vilket naturligtvis gäller i alla andra sammanhang där staten har ett ansvar.

För några år sedan beslöt riksdagen om en förändring som innebar att staten övertog ansvaret för bostadsbidragen från kommunerna. Det viktigaste motivet till denna förändring var att man ville utjämna skillnader som rådde när det gällde bostadsbidrag mellan olika kommuner. Nu föreslår alltså utskottsmajoriteten att riksdagen för denna grupp medborgare skall acceptera skillnader mellan olika kommuner i landet. Jag förstår inte detta. Det är ologiskt och motsägelsefullt.

Gruppen psykiskt funktionshindrade är en grupp som blivit mer och mer aktualiserad i debatten under senare år. Vi anser att denna grupp på sikt skall omfattas av lagen om stöd och service till funktionshindrade. I avvaktan på detta vill vi ge ett extra stimulansbidrag om 300 miljoner kronor till kommunerna för att mer aktivt arbeta med denna grupp.

Fru talman! Människor med svåra handikapp har rätt till en så normal livssituation som möjligt. Sedan slutet av 70-talet har inriktningen av politiken varit att värna denna rätt. Skolan har anpassats för att möta de krav som ställs på utformning, utrustning och pedagogiskt innehåll, för att tillmötesgå de särskilda behov barn med svåra handikapp har. Stödet till familjerna har stärkts, och både landstingen och kommunerna har efter hand byggt ut sina resurser för att tillmötesgå bl.a. den här gruppens

behov lokalt, i hemmiljö. Det har rått en stor enighet i riksdagen om en sådan här inriktning.

Det stora steget mot en normalisering av de funktionshindrades situation, framför allt svårt funktionshindrade barns förutsättningar att växa upp hos sin familj och ha sin dagliga verksamhet förlagd på hemorten, skedde när den s.k. assistansreformen genomfördes 1994. Rätten till assistans, inte bara i bostaden utan också inom barnomsorgen, skolan och på fritiden, ”normaliserade” inte bara de funktionshindrade barnens egna liv utan också familjens situation. Den 1 januari i år ändrades reglerna för assistansersättning.

Under hösten har Riksförsäkringsverket utfärdat anvisningar om tillämpningen av de nya bestämmelserna. Rekommendationen innebär en inskränkning i förhållande till tidigare praxis, vilket också var syftet med riksdagens beslut.

Det är detta vi vänder oss mot i vår motion och i våra prioriteringar i utskottet.

Utskottets majoritet säger att man ”utgår från” att regeringen återkommer i frågan om det skulle ”visa sig att barns möjligheter att erhålla personlig assistans försämrats till följd av att rättstillämpningen visar sig bli restriktivare”.

Det har ju redan visat sig att rättstillämpningen i dag blivit mer restriktiv än vad som uppenbarligen avsågs i lagen. Riksförbundet för rörelsehindrade barn och ungdomar har i en promemoria redovisat konsekvenserna av den förändring som genomfördes den 1 januari 1998, vilket framgår av Allmänna råd som Riksförsäkringsverket fastställt. Råden synes utgå från uppfattningen att barn under 16 år inte skall anses ha samma rätt till assistansersättning som vuxna, framför allt därför att barn tillbringar en del av dygnets timmar i barnomsorg eller skola, och att kommunerna genom skolan eller barnomsorgen redan i dag har ett ansvar att sätta in lämpliga stödåtgärder.

Detta är enligt vår mening en orimlig uppfattning, som vi vänder oss skarpt emot. Den kommer inte bara att leda till försämringar för de berörda barnen och deras föräldrar, utan också att leda till att vi kommer att få olikhet i tillämpningen mellan olika kommuner. Vi har i vårt budgetförslag avsatt ytterligare drygt 1,5 miljarder kronor till en återgång till tidigare regler för assistansersättning. I resursförstärkningen ingår också medel för personlig assistans till personer som fyllt 65 år.

Jag skulle avslutningsvis, fru talman, vilja rikta en fråga till företrädare för majoriteten i utskottet. Skall man tolka utskottets skrivning på denna punkt så, att majoriteten accepterar de försämringar av assistansersättningen som redan skett under detta år och att man därför anser att regeringen skall återkomma med förslag om den framtida praxisen medför ytterligare försämringar? Det är så jag kan tolka den skrivning som finns. I så fall tycker jag att det är viktigt att det också framkommer och redovisas inför kammaren.

Anf. 214 LENA OLSSON (v):

Fru talman! Jag vill börja med att säga att Vänsterpartiet i stort sett står bakom det betänkande som vi debatterar. Jag tycker att det finns flera positiva inslag.

Vi i Vänsterpartiet utgår ifrån att alla människor är lika mycket värda. Vi tycker att det skall vara samhällets ansvar att se till att de grundläggande behoven tillgodoses och att människor skall kunna känna sig trygga.

En utsatt grupp är de funktionshindrade. Vänsterpartiet prioriterar de funktionshindrades frågor högt. Det finns en teoretisk samsyn mellan alla partier när det gäller handikappolitiken, men det är faktiskt på olika vägar vi vill ta oss till målet.

I socialutskottets betänkande föreslås tillkännagivanden som Vänsterpartiet har haft med i motioner. Det gäller barns rätt till personlig assistans. Jag vill inför kammaren tala om att jag i dag har fått ett fax – ett avslag på en ansökan om personlig assistans. Vi utgick i utskottet från att regeringen skulle återkomma om försämringar uppkom när det gäller assistansreformen för barn. I och med detta tycker jag att regeringen ganska snart borde återkomma i detta ärende. Nu har jag dock en förhoppning om att vår diskussion i socialutskottet och behandlingen här i kammaren kan bli en tankeställare för Riksförsäkringsverket och kassorna, så att inte ytterligare familjer drabbas. Jag tycker att detta är ganska allvarligt.

Det som är positivt är att de som har haft rätt till assistans också får det efter det att de har fyllt 65 år. Det gäller också tillkännagivandet vad beträffar makar och sambors ansvar för hem och hushåll när den ene är funktionshindrad och har rätt att få personlig assistans. Positivt är också att vi skriver att den utredare som har i uppdrag att se över statsbidragen till handikapporganisationerna bör få i tilläggsdirektiv att frivilligorganisationernas redovisning bör baseras på kön.

Vi i Vänsterpartiet tycker att dessa tillkännagivanden är bra. Det är en viss förbättring av assistansersättningen – ett litet framsteg – men mycket återstår. Vi inser att det finns mycket mer att göra för de funktionshindrade.

I några frågor har vi markerat vår inställning i vårt särskilda yttrande. Schabloniseringen av assistansersättningen bör snarast tas bort och ersättas med en individuellt anpassad ersättningsform som motsvarar den enskildes behov av assistans. Intressegruppen för assistansberättigade har tagit fram en modell som skulle kunna passa.

Jag vill också ta upp en motion som vi ännu inte har behandlat men som kommer att ha betydelse för de funktionshindrade. Vi har i många år drivit krav i motioner om en övergripande bred diskrimineringslagstiftning. Vi anser att man måste gå från ord till handling under denna mandatperiod. Viktigt är att se till att tillgängligheten i samhället anpassas så att de funktionshindrade inte blir diskriminerade. Jag tycker att det är sorgligt att behöva läsa om att exempelvis skolor i många fall inte är anpassade för alla. Det är frågor som Vänsterpartiet avser att återkomma till.

Vi har också uppmärksammat fall av domstolstrots i kommuner och landsting. Enskilda funktionshindrade får rätt i prövning i domstol, men besluten verkställs inte utan förhållas, ibland under flera år. Vi ser allvarligt på detta och har lagt fram en motion som ännu inte har behandlats om sanktioner i form av vite mot kommuner och landsting som inte följer domstolarnas beslut i mål som rör funktionshindrades rätt.

Vi vill också belysa att funktionshindrade har fått högre kostnader. Det utlovades i valrörelsen av dåvarande socialministern att man skulle se över kostnadsökningarna för denna grupp. I budgetpropositionen kan vi till vår glädje se att regeringen nu äntligen gör den levnadsundersökning när det gäller äldre som Vänsterpartiet drev igenom 1995. Vi förutsätter att regeringen även gör denna översyn av funktionshindrade, med tanke på vad som står i regeringsförklaringen och vad den nye socialministern uttryckt. Detta kommer vi noga att följa.

Vi har fler motioner som rör de funktionshindrade som vi avser att återkomma till. Det gäller psykiskt funktionshindrade, ersättning till funktionshindrade, färdtjänsten, bilstöd och hemtjänst.

Fru talman! När jag ändå nämner hemtjänsten vill jag belysa de äldres situation. Efter många års besparingar har vi fått en kvalitetssänkning i äldreomsorgen; det är bara att konstatera. Vi välkomnar naturligtvis regeringens ytterligare resurser till kommunerna, men inser att ytterligare anslag kan komma att behövas under kommande år för att vi skall kunna förbättra kvaliteten för de äldre och för att ytterligare personal inte skall sägas upp.

Vänsterpartiet anser att kvalitet inte bara kan mätas i liggsår och det som syns utanpå vår kropp. Även den själsliga kvaliteten har stor betydelse. Det är mycket viktigt att ha en förebyggande vård för de äldre och att kunna ägna sig åt den biten i större utsträckning än i dag. Det ger mindre vårdkrävande äldre och besparar både äldre och personal tid och pengar.

Hemtjänsten har minskat. Den är också viktig i förebyggande syfte. Att få vara kvar i sitt hem och få den service som man behöver för att klara sig är både kvalitet och pengar. I besparingstider har kommunerna tvingats att dra ned på hemtjänst och ägna sig åt det mest akuta. Vi inser betydelsen av hemtjänsten genom att den minskar efterfrågan på alternativt boende och därmed är besparande.

De äldre kommer att öka i antal i upp till ca 15 år framöver, och därmed kommer personal att behöva anställas. Enligt rapporter har man i dag svårt att exempelvis få ungdomar att söka sig till dessa utbildningar. Många ungdomar tycker inte att det är så positivt att utbilda sig till dessa yrken. De flesta jag har pratat med säger att de gärna skulle vilja jobba med detta. Men när de vet att tiden bara räcker till de mest grundläggande behoven, att det på grund av nedskärningar är ett stressigt och tungt arbete, att man i dag i mycket mindre utsträckning får ägna sig åt den sociala biten, som är så oerhört viktig, och att lönen är låg är man inte så intresserad av att utbilda sig till dessa yrken.

De flesta som jobbar inom vården i dag har valt sitt yrke för att de vill hjälpa och vårda människor. När personal inte får utöva sitt yrke och vårda både kropp och själ på rätt sätt känner de sig otillräckliga och mår naturligtvis dåligt. Då kan man ställa sig frågan vad vi vill ha för personal inom äldreomsorgen i framtiden.

Vänsterpartiet har lagt fram en motion som ännu inte behandlats som tar upp kvaliteten inom äldreomsorgen. Vi välkomnar naturligtvis den nationella handlingsplanen. Vi delar vår oro när det gäller äldreomsorgen med regeringen.

Till sist, fru talman, vill vi i Vänsterpartiet med anledning av det jag har anfört belysa vikten av det som står i vår motion 391. Vår bedömning

är att landsting och kommuner kan komma att behöva ytterligare anslag under kommande budgetår. Vänsterpartiets politik är att värna den generella välfärden och att vi gemensamt skall ta ansvar för den.

Prot. 1998/99:37
16 december

---

*Hälsovård, sjukvård
och social omsorg*

Anf. 215 LARS ELINDERSON (m) replik:

Fru talman! Det glädde mig att höra Lena Olssons anförande. Vi har uppenbarligen inte varit tillräckligt pedagogiska och övertygande i utskottets behandling av frågan om assistansersättning. Tydligt har någon annan ändå övertygat Vänsterpartiet om att förhållandet är som vi har sagt när det gäller handikappassistans.

Jag skulle därför vilja fråga Lena Olsson om hon tillsammans med fru ordföranden i utskottet är beredd att ta ett utskottsinitiativ för att få regeringen att snabbt aktualisera frågan om en omprövning av beslutet om förändrad assistansersättning.

Anf. 216 LENA OLSSON (v) replik:

Fru talman! Efter den rapport jag har fått i dag ser jag allvarligt på att de allmänna råden tydligen är så luddiga att det inte framgår hur man skall hantera detta. Vi har diskuterat den här frågan väldigt mycket, och jag tycker att det har framgått att regeringen skall återkomma när det sker en försämring. Jag har belyst här i talarstolen i dag att en försämring har skett, och jag tror att regeringen kommer att uppmärksamma det och därmed återkomma.

Anf. 217 TALMANNEN:

Jag vill påpeka att repliken enbart gäller Lena Olsson och inte någon annan ledamot i kammaren som inte har rätt att svara.

Anf. 218 LARS ELINDERSON (m) replik:

Fru talman! Jag skall försöka bättra mig på den punkten.

Jag uppfattade Lena Olssons svar som ett ja, dvs. att hon tänker ta initiativ för att aktualisera den här frågan i utskottet.

Anf. 219 LENA OLSSON (v) replik:

Fru talman! Vi i utskottet har sagt att om det sker försämringar skall vi återkomma i den här frågan. Det säger jag också i talarstolen. Nu har jag fått en signal. Just i dag har jag fått ett fax. Då tror jag att regeringen också, när den ser att det blir en försämring, avser att återkomma i frågan.

Anf. 220 ROSITA RUNEGRUND (kd):

Fru talman! I denna kammare finns det en bred politisk samstämmighet om att alla människor skall ha samma rättigheter och möjligheter till delaktighet, men vi vet att verkligheten för många ser väldigt annorlunda ut. I mitt ordinarie arbete som personlig assistent kom jag dagligen i kontakt med de hinder i infrastruktur och samhällsliv som begränsar de funktionshindrades delaktighet.

De svårigheter och onödiga hinder som dagligen uppstår för den som är beroende av rullstol i det vardagliga livet är i sig ett bevis på avsaknad av delaktighet i beslut som rör vår utom- och inomhusmiljö.

Vi kristdemokrater påpekar i vår kommittémotion So376 de brister som framkom i en undersökning som Handikappombudsmannen gjorde hösten 1996. Det visade sig att 65 % av landets kommuner sällan eller aldrig rådfrågar ett handikappråd eller en handikapporganisation i ett tidigt skede innan ett beslut fattas som rör funktionshindrade.

Fru talman! Undersökningen visade också att nästan var fjärde lokal där fullmäktige håller sina sammanträden inte uppfyller minimala krav på tillgänglighet för rörelsehindrade. Detta innebär i praktiken att många funktionshindrade stängs ute från en central del av den svenska demokratin.

Därför är det viktigt att i all utbildning lyfta fram handikapppådrag. Det gäller såväl i undervisningen som i utformandet av lokaler.

Vi kristdemokrater har avsatt ytterligare 300 miljoner utöver majoritetens budget för att förbättra stödet till personer med personlig assistans.

Svårt funktionshindrade har drabbats hårt av regeringens schablonering av assistansersättningen. Med en schablon får vissa grupper för mycket ersättning, medan svårt funktionshindrade inte längre klarar att anställa en personlig assistent.

Den försämring som schabloneringen innebär leder till en fyrkantig hantering av unika människors behov och leder inte till ett effektivt utnyttjande av begränsade resurser. I likhet med Intressegruppen för assistansberättigade anser vi att en förenklad årsredovisning kan användas.

Fru talman! Vi kristdemokrater anser det också oetiskt att rätten till personlig assistans upphör vid 65-årsdagen. Lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade syftar ju till att främja jämlika levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet för de människor som omfattas av lagen. För funktionshindrade med personlig assistans betyder 65-årsdagen att de fråntas den frihet, kontinuitet och goda omvårdnad som personlig assistans innebär.

Trygga familjer är en vinst för Sverige. I debatter och diskussioner gällande assistansreformen nämns alltid kostnader men sällan vinster. Den trygghet som föräldrar till funktionshindrade känner med väl fungerande assistans är en vinst för samhället. De har getts möjlighet att förvärvsarbeta. Syskon till funktionshindrade barn har getts möjlighet till gemenskap med sina föräldrar. Framför allt är det viktigt att den kunskapsresurs som föräldrar till funktionshindrade utgör tas till vara.

De allmänna råd om personlig assistans som Riksförsäkringsverket utfärdat i höst ger otrygghet i många familjer. Alternativet kan för en del bli att begära gruppboende eller familjehemsplacering. Med otydliga regler blir det många överklaganden och därmed en högre samhällskostnad.

Vi kristdemokrater vill värna barns rätt till personlig assistans. Samma bedömning av omvårdnadsbehovet skall göras då det gäller en ansökan från ett barn som från en vuxen person.

Därför glädde det också mig att Lena Olsson nämnde det fax som också jag har fått ta emot i dag. Jag ser fram emot när vi kan väcka denna fråga och hoppas att det snabbt kan bli ett prejudikat i fråga om det här beslutet om assistans. Att man helt och hållet tar bort assistansen för ett barn som har haft ganska många timmar per vecka är oroande.

Även om det inte hör till detta ämnesområde vill jag ändå ta upp det Susanne Eberstein sade om fyrtiotalisterna. Jag tyckte att det var ganska

kul. Det som oroar mig en aning, både när det gäller synen på att arbeta med funktionshindrade och hela synen på vården, är Susanne Eberstein syn på dåtidens tjänstesamhälle.

Själv kommer jag från ett litet fiskarsamhälle där vi aldrig har haft det här med tjänandet och klassamhället. Däremot handlade det om att lära för livet och att arbeta i familjer. Jag ser tyvärr alldeles för många fyrtio-talister med denna syn på tjänster i hemmen och tjänstesamhället över huvud taget. Detta ser jag som en bromskloss, fru talman, när det gäller utvecklingen av nya arbeten.

Anf. 221 SUSANNE EBERSTEIN (s) replik:

Fru talman! Det är nog så att skillnaden mellan Rosita Runegrund och mig är att jag har sett det på nära håll.

Anf. 222 ROSITA RUNEGRUND (kd) replik:

Fru talman! Det kan jag säga att jag också har gjort. Jag har också haft tjänstefolk i mitt eget hem under fyra års tid och sett att det går att upprätta mycket goda förhållanden om det är bra arbetsvillkor.

Anf. 223 VIVIANN GERDIN (c):

Fru talman! Centerpartiet vill bygga ett samhälle för alla, där medborgarna behandlas med respekt och ges likvärdiga möjligheter. Det innebär att alla skall ha möjligheter till utbildning, arbete och en stimulerande fritid.

För att nå målet Ett samhälle tillgängligt för alla anser vi att varje sektor i samhället borde ges ett lagstadgat ansvar för att respektive sektors utbud av tjänster och service blir tillgängliga för människor med funktionshinder. Bättre utbildning för samhällsplanerare och ökat inslag av personer med funktionshinder kan, tillsammans med företrädare för socialtjänsten, öka insikten och tillgängligheten i samhället.

Rätten till ett arbete måste även omfatta dem som drabbats av ett funktionshinder. I tider med hög arbetslöshet ökar konkurrensen på arbetsmarknaden, och det medför oftast svårigheter för många funktionshindrade att få ett jobb. Vi anser därför att det måste bli möjligt att använda arbetsmarknadsmedel mer flexibelt.

Vi vill framhålla vikten av att det i kommunernas skolplaner anges tydliga mål för hur elever med funktionshinder kan ges en, jämfört med övriga elever, likvärdig skolgång. Särskild uppmärksamhet måste här fästas vid individens behov.

Ytterst få personer med funktionshinder studerar vidare vid högskolor och universitet. Undersökningar visar att de eleverna ofta tvekar eller avstår. Centerpartiet anser att det är hög tid att en central instans tillsätts, som får till uppgift att bevaka, följa upp och utvärdera de funktionshindrades högskolesituation. Vi anser därför att det finns skäl att se över formerna för högskoleprovet, så att eventuella hinder undanröjs.

Schablonersättningen för personlig assistans täcker inte alla kostnader för den personliga assistansen, t.ex. kostnader för vidareutbildning och kompetensutveckling. Centerpartiet anser därför att Riksförsäkringsverket i sin översyn av ersättning för personlig assistans skall väga in de synpunkter som framförts om ersättningsnivån och ersättningsformen. Stödet skall vara rättvist, enkelt och värna valfriheten.

Funktionshindrade mister i dag rätten till personlig assistans när de blir ålderspensionärer. Centern anser att denna åldersgräns är orimlig. Vi vill att de som är berättigade till personlig assistans före 65 års ålder skall få behålla den också efter 65-årsdagen. Regeringen har fått riksdagens uppdrag att återkomma med förslag om detta. Så har inte skett. Vi vill därför uppmana regeringen att återkomma med förslag i denna fråga, så att förslaget kan genomföras den 1 juli 1999.

Vidare anser vi att barns rätt till personlig assistans måste säkras. Det föreligger en skillnad mellan riksdagens och myndighetens föreskrifter. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med förslag till ändring så att barnens rätt klargörs.

En stor grupp människor i samhället, över en miljon, har drabbats av någon reumatisk sjukdom. För att minska lidandet för individen måste den sjuke få en tidig diagnos och goda rehabiliteringsinsatser måste erbjudas. För vissa reumatiska diagnoser finns det goda förutsättningar att minska funktionsnedsättningarna om en snabb och effektiv behandling sätts in. Det här bör också uppmärksammas.

Bristen på hjälpmedel och de långa väntetiderna medför oftast svårigheter att leva ett fullvärdigt liv. Här borde en hjälpmedelsgaranti med rimliga tidsgränser fastställas.

Det är också samhällets skyldighet att informera om teknikens möjligheter och bistå så att den blir tillgänglig för alla. Informationstekniken – rätt använd – har stor potential att öka de funktionshindrades livskvalitet. Vi anser därför att en översyn bör göras av sjukvårdshuvudmännens förskrivning av IT-hjälpmedel.

Det bör även övervägas om det behövs ett särskilt stöd för anpassning av IT-produkter, då anpassningarna kan bli ganska dyra i enskilda fall. Centerpartiet finner det angeläget att utreda en lagreglering av tillgängligheten inom IT-området.

Slutligen vill jag instämma i det särskilda yttrande som Centerpartiet gjort med anledning av socialutskottets betänkande.

Jag vill också instämma i den tidigare representanten Kenneth Johanssons anförande.

Anf. 224 HANS KARLSSON (s):

Fru talman! Vi har diskuterat socialpolitik under ganska många timmar vid det här laget. Jag skall försöka att koncentrera mig på handikappavsnittet.

När det gäller omsorgen om funktionshindrade anser utskottsmajoriteten att det är den generella välfärdspolitiken som skall utgöra grundstenen på detta politikområde såväl som på andra. Principen om alla människors lika värde och rätt är utgångspunkt. För att uppnå detta behövs också särskilt riktade insatser för att förbättra tillgänglighet och stödja enskilda individer.

Det finns ändå anledning att särskilt understryka att det är den generella välfärden som är basen också för människor med funktionshinder. Det är inte sÄrlösningar som är förstahandsåtgärden. Det är generella insatser som motverkar ett utpekande och behovsprövande. På den här punkten går också den tydligaste skiljelinjen mellan socialdemokratisk och socialliberal välfärdspolitik å ena sidan och moderat å andra sidan. Jag respekterar att moderater vill ha ett annat samhälle. Men det jag inte

kan förstå är att man inte vågar tala om och stå för konsekvenserna av det samhället och den utvecklingen.

Fru talman! Under den gångna mandatperioden beslutade riksdagen om åtgärder för att uppnå en bättre kontroll på utgifterna och vissa andra ändringar som påverkade kostnadsutvecklingen och den personliga assistansens funktionssätt. Det var förändringar som syftade till att åstadkomma en effektivare användning av skattepengar. Rollfördelningen mellan stat och kommun förtydligades och de administrativa insatserna begränsades.

Det är klart att dessa förändringar inte har gått smärtfritt. Men mycket tyder ändå på att det har gått betydligt bättre än vad oppositionen faktiskt ville medge när vi diskuterade detta. Vet man hur mycket den här reformen betyder för människor som har personlig assistans, och att det är den viktigaste reformen som har genomförts på handikappområdet, är det lätt att förstå de starka reaktioner som vi möter när det görs förändringar. Men det är samtidigt viktigt att sakligt analysera vad som faktiskt har hänt.

I nuläget är det fler personer än någonsin som uppbär personlig assistans, och de som har personlig assistans har fler timmar än tidigare. Det finns även skäl att påtala att antalet barn som har personlig assistans är fler än tidigare. Den bild som har framställts av några talare är inte alldeles väl förankrad i verkligheten.

Med tanke på fax, mejl och annat som också har nämnts från talarstolen vill jag erinra om att vi har den ordningen i Sverige att det är riksdagen som stiftar lagar, myndigheter som utfärdar anvisningar och råd och domstolarna som avgör om man har följt lagarna eller inte. Tycker vi att det inte blev som vi hade tänkt när vi stiftade de här lagarna har vi möjlighet att komma tillbaka. Jag tycker inte att man kan dra fullständiga slutsatser av kortfattade fax och mejl.

Det vi har funnit med förändringarna av LSS och LASS är att vi har fått en ekonomisk stabilitet i reformen. Det går inte heller att inom handikappområdet bygga reformer på luftslott. Med en framgångsrik ekonomisk politik som fått ordning på hela Sveriges ekonomi kan också människor med funktionshinder känna framtidstro och tillit. Tack vare denna framgångsrika ekonomiska politik har pengarna till assistansreformen ökat från 2 ½ miljarder till i dag drygt 5 miljarder.

Fru talman! Det här betyder inte att utskottsmajoriteten anser att allt är bra. Mycket återstår att göra. Mycket återstår innan vi har nått de handikappolitiska målen. Men människor som är funktionshindrade gynnas inte av att vi svartmålar det som inte är svart.

Fru talman! Det har sagts en hel del om hur assistansreformen hantearas i praktiken. Det är ganska lätt att hålla med om en del kritik. Det är lätt att säga att det behövs ett bättre samarbete mellan försäkringskassorna och kommunerna. Det är också viktigt att försäkringskassorna använder den möjlighet till preliminära beslut som finns när det gäller personlig assistans. Samtidigt vill jag säga att jag inte är säker på att det alltid är den bästa vägen att den personliga assistenten också jobbar i skolan. Men om det är så att de sakliga omständigheterna säger att det är den bästa modellen, har riksdagen vid ett tidigare tillfälle mycket tydligt sagt att det är upp till kommunerna och försäkringskassorna att lösa frågan så.

Prot. 1998/99:37
16 december

*Hälsovård, sjukvård
och social omsorg*

När det gäller assistans för barn föreslår utskottsmajoriteten ett tillkännagivande. Barn har naturligtvis rätt till personlig assistans. Men det är inte så enkelt att man kan använda samma måttstock som för vuxna. Av det följer att det behövs riktlinjer och redskap för bedömningarna av hur många timmar assistans som behövs.

Jag vill rätta till ett uttalande som fälldes från talarstolen för en stund sedan. Det sades att det nu var en nyordning på gång. Det är inte så. Vi har vid flera tillfällen behandlat assistansreformen. Vi har sagt att vi står för de ursprungliga besluten. Vi sade det senast 1996 i samband med de förändringar som då skedde.

När det gäller äldres rätt till personlig assistans föreslår utskottet även här ett tillkännagivande om den s.k. 65-årsgränsen. Var och en som har läst budgetpropositionen vet att regeringen där säger att man avser att återkomma till frågan om 65-årsgränsen i vårpropositionen. Med tillkännagivandet understryker utskottet att det finns en stark vilja och ett starkt önskemål i socialutskottet att så också sker.

Några har nämnt den s.k. schablonen. Jag vill erinra om Riksförsäkringsverkets uppdrag. Verket fick i uppdrag efter ett initiativ i socialutskottet att göra en uppföljning och utvärdering. I den uppgiften ingår även att kartlägga om det finns kostnader som inte täcks av ersättningen. Riksförsäkringsverket skall redovisa till regeringen om en dryg månad.

Fru talman! Moderaterna berömmar sig av stora satsningar på handikappområdet. Det kan låta generöst med de 1 ½ miljarder ytterligare de vill använda. Men det finns också anledning att titta på hur Moderaterna vill betala detta. Vi har tidigare hört att Moderaterna vill dra undan drygt 4 miljarder från läkemedelsförsäkringen. Den siffran stiger framåt i tiden. Det är faktiskt ganska många människor med funktionshinder som behöver läkemedel och som kommer att få en dyrare nota.

Moderaterna vill undandra ett antal miljarder, fler ju längre bort i tiden det är, när det gäller hushållens ekonomi. Där drabbas också människor med funktionshinder. Förtidspension och arbetsskadeförsäkring skall minska. Det är ganska många funktionshindrade som har nytta av insatserna.

Moderaterna vill överföra en del av sjukvårdskostnaderna till trafikförsäkringen. Det finns ganska många funktionshindrade som på grund av detta kommer att få dyrare kostnader. Moderaterna vill krympa de arbetsmarknadspolitiska insatserna. Det är ganska många funktionshindrade som har väldigt stora behov av att få hjälp och stöd för att få ett jobb. Det blir inte precis lättare om man krymper de ganska begränsade resurser som finns redan i dag.

Fru talman! Jag är fullständigt övertygad om att människor med funktionshinder är mycket mer betjänta av en socialdemokratisk modell än en moderat modell. Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet.

Anf. 225 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Det gäller frågan om handikappreformen, LSS och LASS. Det är ständig oro bland dem som vi kan kalla brukare. Jag känner också en hel del oro. Vi har haft frågan uppe ett otal gånger i socialutskottet även under förra mandatperioden. I socialutskottet har vi vid

flertalet tillfällen bättre på regeringens proposition och gjort förslagen lite bättre.

Vi har också upprepat andra saker vi har tagit upp tidigare, t.ex. 65-årsgränsen och barnens rätt till personlig assistent och vi har bett att få schablonersättningen utredd. Vi har haft tillkännagivanden, och ändå händer ingenting. Nu har vi tillkännagivanden igen.

Jag känner mig lite bekymrad för regeringens hantering av frågorna. Man har inte agerat trots tillkännagivanden från riksdagen.

Kan det vara möjligt att vi i socialutskottet kan följa frågorna mer noga än vad regeringen gör och ta initiativ om det vi vill skall hända inte händer, Hans Karlsson?

Anf. 226 HANS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag har lite svårt att förstå Kerstin Heinemanns kritik när det gäller regeringens hantering av frågan. Regeringen har sagt att man tänker återkomma i vårpropositionen i fråga om 65-årsgränsen. Jag vet inte vilket förslag som har kommit fram i kammaren i dag som skulle vara skarpare i det avseendet. Det finns inte några förslag till att ändra den nuvarande lagen. De förslag som finns handlar om tillkännagivanden, precis som utskottsmajoriteten gör.

Anf. 227 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Vi har haft frågan om 65-årsgränsen och barnens rätt förut. Vi upprepar i stort sett samma skrivning som vi har haft tidigare.

Jag känner trots allt en oro. Det händer ingenting. Vi för fram våra krav från utskottet. Vi har eniga tillkännagivanden. Det tar tid, och jag känner denna oro. Dessa människor som är beroende av dessa frågor får vänta och vänta innan de vet vad som händer.

Det är vår uppgift i socialutskottet att noga följa frågan. Om det tar för lång tid bör utskottet ta ett initiativ att skynda på arbetet mer.

Anf. 228 HANS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag är helt övertygad om att socialutskottet noga kommer att följa frågan. Jag vet att också många utanför socialutskottet följer vad som händer på området. Eftersom Folkpartiet och Socialdemokraterna i regel är överens här, ser jag inte några stora bekymmer.

Men det är viktigt att vi även inför denna förändring, som vi alla hoppas på, har gjort ett rejält förarbete så vi vet vilka konsekvenserna blir, vad förändringen kostar, så att vi inte hamnar i samma situation som förra gången, dvs. att vi inte alls har täckt in och budgeterat de pengar som behövs för att klara en viktig och angelägen reform.

Anf. 229 LARS ELINDERSON (m) replik:

Fru talman! Jag uppskattar Hans Karlssons sakliga och noggranna genomgång av sina synpunkter i dessa frågor. Det märks att han både kan ärendet och att han personligen är engagerad i frågorna.

Men jag saknar ändå svar på den fråga som jag ställde i mitt anförande och som jag gärna vill ha svar på från majoriteten, nämligen om man skall tolka skrivningen i betänkandet på det sättet att majoriteten accepterar de försämringar av assistansersättningen som de facto har

skett under det här året och att tillkännagivandet till regeringen enbart avser försämringar som kommer att ske efter de förändringar som äger rum vid årsskiftet. Det är den ena frågan.

Sedan skulle jag också vilja påpeka ett förhållande. Under perioden fram till dess regeringen lägger fram sin vårproposition kommer 20 000–30 000 personer att fylla 65 år. Bland dem finns det rimligen ett relativt stort antal människor som är berörda av 65-årsgränsen. Jag tycker inte att det är tillfredsställande att man, när utskottet ger ett så tydligt tillkännagivande, nöjer sig med att det blir ett glapp under perioden fram till dess regeringen kommer med förslag som sedan skall gå igenom i riksdagen och som möjligen inte verkställs förrän ett år senare. En hel årskull av 65-åringar kommer att drabbas av detta.

Anf. 230 HANS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! När det gäller frågan om hur utskottsbetänkandet skall tolkas uppfattar jag att det är en väldigt tydlig skrivning. Om rättstillämpningen innebär en mer begränsad tillämpning, uppmanar vi regeringen att återkomma. Mycket av denna diskussion grundar sig på Riksförsäkringsverkets allmänna råd. Nu har jag inte det exakta datumet i huvudet för när detta sjösattes, men det är inte särskilt länge sedan. Det innebär att det vid det här laget inte kan ha fått särskilt många effekter på det sättet att det har påverkat särskilt många omprövningar.

Mitt intryck är ändå att detta allmänna råd som har vållat en del oro och bekymmer, vilket jag har all respekt för, egentligen grundar sig på den proposition som hela handikappreformen, LSS och LASS, vilar på och att det inte innehåller några förändringar i förhållande till de förhållningssätt som finns angivna där.

Sedan till detta med vad som händer med dem som passerar 65-årsgränsen och som har personlig assistans, för det är ju dem vi talar om. Åtminstone har jag tolkat det på det sättet. Det är drygt 7 000 som har personlig assistans i nuläget. Det är en fråga att hantera den dagen frågan på nytt kommer på riksdagens bord. Jag vill åter erinra om att även det moderata förslaget innebär att vi har att invänta regeringens förslag. Även med det moderata förslaget kommer de som passerar 65-årsgränsen vid årsskiftet att förlora sin rätt till assistans.

Anf. 231 LARS ELINDERSON (m) replik:

Fru talman! Den 28 september kom Riksförsäkringsverkets anvisningar. Såvitt jag förstår och som jag har tolkat det hela bygger anvisningarna på en praxis som redan under detta år har börjat tillämpas ute i kommunerna. Så förändringen ägde de facto rum redan tidigt under våren.

När det gäller 65-årsgränsen innebär det moderata förslaget i vår motion att denna förändring inte skall genomföras, utan man skall också fr.o.m. 1 januari kunna använda regeln att människor har rätt till assistans efter det att de har fyllt 65 år.

Anf. 232 HANS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Det är ju så, Lars Elinderson, att det moderata förslaget tar sikte på ett tillkännagivande till regeringen om att återkomma till riksdagen med ett förslag. Moderaterna har inte föreslagit någon lagänd-

ring. Därav följer att även med den moderata modellen skulle 65-åringarna gå miste om sin personliga assistans vid årsskiftet.

Prot. 1998/99:37
16 december

Anf. 233 ROSITA RUNEGRUND (kd) replik:

Fru talman! Hans Karlsson nämnde en effektivare användning av assistans. Jag vill fråga vad Hans menade med det.

*Hälsovård, sjukvård
och social omsorg*

Anf. 234 HANS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Det är en ganska lång historia, och det är inte möjligt att på repliktid reda ut den frågan. Men när denna reform sjösattes den 1 januari 1994 var den inte i alla delar genomarbetad. Den fick inte alltid de konsekvenser och resultat som var avsedda. Detta har vi arbetat med under en hel mandatperiod. Dessutom har vi arbetat med att få ett grepp om kostnadsutvecklingen och se till att vi i budgeten har så pass mycket pengar avsatta att de räcker till att säkra betalningen för de personliga assistenterna.

Anf. 235 ROSITA RUNEGRUND (kd) replik:

Fru talman! Om jag tolkar Hans Karlsson rätt är en effektivare användning av dessa medel att få ett grepp om kostnaderna, vilka man anser ligger för högt i dag.

Anf. 236 HANS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Vi har ju under hela den gångna mandatperioden år för år höjt anslagen till assistansersättning. Vi fortsätter att höja anslagen även för 1999. Då kan man ju inte säga att vi har minskat kostnaderna eller att vi ens har bromsat dem, utan det handlar faktiskt om att se till att vi har pengar så att vi klarar den här reformen. Det är en mycket angelägen och viktig reform som riksdagen var enig om.

Den största otjänst som vi kan göra de människor som är beroende av reformen är att med olika beslut och åtgärder medverka till att vi urholkar de ekonomiska möjligheterna att få en stabil och långsiktig kraft i reformen.

Anf. 237 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s):

Fru talman! Under anslaget B 10 föreslås att det anslag som Samarbetsnämnden under flera år har fördelat till nykterhetsorganisationer m.fl. i stället skall fördelas av Socialstyrelsen. På liknande sätt som Samarbetsnämnden hitintills har kunnat fördela anslag till organisationer har Folkbildningsrådet i dag möjlighet att fördela 2 ½ miljarder till studieförbund och folkhögskolor. På samma sätt finns fördelningsorgan bland folkrörelserna för fördelning av statliga medel till folkrörelseägda samlingslokaler. Riksidrottsförbundet, som också har haft möjlighet att fördela statliga anslag till idrottsrörelsen, föreslås nu av Idrottsutredningen bli statlig myndighet när statsbidragen fördelas.

Det hade enligt min uppfattning varit bättre att vänta med ställningstagandet i avvaktan på regeringens ställningstagande till Idrottsutredningens förslag, som innebär ett tydligare formaliserat myndighetsutövande för i detta fall Riksidrottsförbundet när statsbidraget skall fördelas.

Samma myndighetsutövande skulle enligt min uppfattning kunna formaliseras även för Samarbetsnämnden. Det hade också varit rimligt att avvakta med ställningstagandet i avvaktan på det remissvar som nu inkommer på Statskontorets utredning rörande hur statliga myndigheter skall organiseras inom det alkohol- och drogpreventiva området.

Jag tycker att statligt stöd till folkrörelserna så långt som möjligt skall vila på en avsiktsförklaring som formulerats av riksdagen. Sedan anser jag att stödet skall fördelas av det samverkande folkrörelsernas egna organ. Dessa skall sätta upp mål för sin bidragsgivning. Riksdag, regering och myndigheter har sedan att noga följa upp verksamheten med utvärdering och dialog.

Om Socialstyrelsen nu kommer att ta över Samarbetsnämndens roll som fördelare av bidragsstödet så innebär detta, såvitt jag kan förstå, att riksdagen inte längre har det som jag hittills uppfattat som en gemensam principiell inställning till hur stödet till folkrörelserna skall utvecklas och utformas när det fördelas. Vi kommer därmed i denna kammare att hantera bidragsstödet till våra folkrörelser och organisationer på olika sätt beroende på från vilket konto och från vilken myndighet anslaget kommer.

Fru talman! Jag kommer med stort intresse att följa den fortsatta hanteringen av fördelningen av bidrag till nykterhetsorganisationerna m.fl. Jag lovar att återkomma till kammaren i denna fråga.

Anf. 238 TASSO STAFILIDIS (v):

Fru talman! Jag kommer att beröra och förtydliga Vänsterpartiets ställningstagande och syn på frågan om hivpreventionen. Tyvärr har ju inte frågan belysts så där enormt mycket under kvällens debatt. Då kommer väl jag som siste talare att få göra det.

Det beslut vi skall fatta innebär en sänkning med 14 miljoner kronor av anslaget i statsbudgeten för insatser mot aids. I budgetpropositionen konstaterar regeringen att det hivpreventiva arbetet varit mycket framgångsrikt och att det bör få fortsatt hög prioritet. Men, fru talman, jag vill påtala bristerna och riskerna i förslaget. Beslutet får inte resultera i att frivilligorganisationerna får sänkta anslag.

Jag vill här också påpeka att om det visar sig att integreringen av de hivpreventiva insatserna i kommunerna och landstingen skulle få som konsekvens att anslagen stryps eller används till annat, så är det Vänsterpartiets mening att regeringen skyndsamt bör agera. Här kommer vi i Vänsterpartiet att vara pådrivande för att staten även fortsättningsvis skall ha ansvaret för fördelningen av pengarna för hivprevention avseende bidrag till frivilligorganisationerna, till föreningarna.

Beslutet kommer bl.a. att innebära att Folkhälsoinstitutets anslag minskas under ett år. Folkhälsoinstitutet har varit den instans som fördelat preventionspengarna till frivilligorganisationerna. Som enormt viktiga exempel vill jag här nämna RFSL:s säkrare-sex-projekt och det riktade arbetet för män som har sex med män.

Om detta kan vi läsa i utskottets bedömning att utskottet vidhåller att insatserna mot hiv och aids måste ges fortsatt hög prioritet på alla samhällsnivåer samt att det i ökad utsträckning bör riktas mot de grupper där riskbeteendet är som störst och där en fortsatt stor smittspridning sker.

Fru talman! Jag kan inte tolka denna skrivning på annat sätt än att så också skall ske. Alltså blir det inga neddragningar. Förslaget går ju i praktiken ut på att staten som huvudman byts ut mot landsting och kommuner. Det har från många håll framkommit en som jag ser det befogad oro för att pengarna till hivprevention riskerar att försvinna i den decentraliserade behandlingen.

Fru talman! I detta sammanhang framhåller utskottet att överföringen till ett annat utgiftsområde inte innebär någon sänkning av ambitionsnivån när det gäller det hivpreventiva arbetet. Jag hade naturligtvis gärna velat se en ännu starkare skrivning från utskottets sida, och gärna också att man anslagit mer pengar. Men i dag kan vi bara med sorg i hjärtat konstatera att vi inte har någon finansiering för ett ökat anslag.

Detta, fru talman, gör att jag ytterligare vill poängtera vikten av att den här frågan följs upp. Vänsterpartiets mening är att beslutet inte på något som helst vis kommer att försämra arbetet med hivpreventionen. Ej heller kommer anslaget att minska till de frivilligorganisationer vilkas hårda arbete är omistligt för de hivpreventiva insatserna.

Fru talman! Vi i Vänsterpartiet avser att återkomma till frågan om hivpreventionen i vårbudgeten. Fram till dess hoppas jag att vi alla kommer att bevaka de reella konsekvenserna – eller effekterna – av förslaget och vara beredda att skyndsamt agera om så krävs.

I övrigt vill jag instämma i Ingrid Burmans, Rolf Olssons och Lena Olssons anföranden.

Anf. 239 LEIF CARLSON (m):

Fru talman! Jag vill bara instämma i vad som här har sagts och i viss mån beklaga att denna insikt från Vänsterpartiets sida kanske har kommit något sent. Det hade varit bra om man i förhandlingarna hade fått Socialdemokraterna att hålla kvar den nivå vi har haft, de 150 miljoner kronor som vi från moderat sida vill lägga på hivverksamheten. Vi känner också en oro för att en överföring till kommunerna kan göra att det hela späds ut. Det hade varit bättre att det hade legat kvar som tidigare.

Det hade varit väldigt bra om denna klarsyn hade kommit något tidigare. Då hade kanske de hivsmittade fått lite glädje av den här senkomna klarsynen. Jag hoppas nu att ni framöver står fast vid att det här behövs en insats och att det inte får tunnas ut genom att spädas ut i de kommunala svarta hålen.

Anf. 240 TASSO STAFILIDIS (v):

Fru talman! Jag vill bara med glädje instämma i det som har tagits upp här. Jag vill också faktiskt poängtera det som jag har sagt om att vi nu tillsammans måste ha ögonen extra öppna i den här frågan. Det gläder mig att också Moderaterna kommer att agera tillsammans med oss.

Anf. 241 LEIF CARLSON (m):

Fru talman! Det är klart att om man kommer efter med det här så vore det kanske lämpligt att säga att ni ansluter er till oss. Det är faktiskt inte tvärtom. Vi skall inte kräva något erkännande, men vi tar emot den, skall vi säga, insikt som ni har kommit fram till med glädje.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Motioner

med anledning av prop. 1998/99:34 Behandling av personuppgifter i skattemyndigheternas brottsutredande verksamhet, m.m.

1998/99:Sk14 av Bo Lundgren m.fl. (m)

1998/99:Sk15 av Johan Pehrson och Camilla Dahlin-Andersson (fp)

1998/99:Sk16 av Mats Odell m.fl. (kd)

med anledning av prop. 1998/99:37 Ändringar i rättegångsbalken – hovrättsfrågor m.m.

1998/99:Ju9 av Gun Hellsvik m.fl. (m)

1998/99:Ju10 av Kia Andreasson (mp)

Miljö- och jordbruksutskottets betänkanden

1998/99:MJU1 Utgiftsområde 23 Jord- och skogsbruk m.m.

1998/99:MJU2 Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård

11 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställdes

den 16 december

1998/99:83 av *Sten Andersson* (m) till finansministern

Saluförandet av svenska lotterier utomlands

1998/99:84 av *Lars Ohly* (v) till utrikesministern

Mänskliga rättigheter i Iran

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 19 januari 1999.

12 § Anmälan om fråga för skriftligt svar

Anmäldes att följande fråga för skriftligt svar framställdes

den 16 december

1998/99:194 av *Rolf Gunnarsson* (m) till försvarsministern

Materielbeställningar

Frågan redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 19 januari 1999.

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 15 december

1998/99:169 av *Per-Olof Svensson* (s) till utrikesministern
EU:s nuvarande mål 6-område

16 december

1998/99:159 av *Stefan Attefall* (kd) till finansministern
Energiskatter

1998/99:160 av *Johnny Gylling* (kd) till justitieministern
Hjälmkrav vid motorcykelfärd

1998/99:161 av *Jan Erik Ågren* (kd) till näringsministern
Neddragningar inom Vattenfall

1998/99:163 av *Lennart Fridén* (m) till statsrådet Lars-Erik Lövdén
Konsumenterna och IT-omställningen år 2000

1998/99:164 av *Ola Karlsson* (m) till jordbruksministern
Smittskyddslagen

1998/99:166 av *Gudrun Lindvall* (mp) till jordbruksministern
Rävar i bur

1998/99:173 av *Lars Ångström* (mp) till försvarsministern
Svensk minröjningskapacitet

1998/99:175 av *Viviann Gerdin* (c) till näringsministern
Tillgängligheten till bredbandskommunikation

1998/99:179 av *Marianne Andersson* (c) till försvarsministern
Svensk minröjningskapacitet

1998/99:183 av *Inger Strömbom* (kd) till utrikesministern
De nationella trafikreglerna

1998/99:184 av *Johan Pehrson* (fp) till jordbruksministern
Jämställdhetsarbetet hos länsstyrelserna

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 19 januari 1999.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdet början t.o.m. 7 § anf. 12 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 30 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 66 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 8 § anf. 114 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 9 § anf. 132 (delvis),
av talmannen därefter till ajourneringen kl. 17.53,
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 9 § anf. 207 (delvis) och
av talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Nordström

1 § Justering av protokoll.....	1
2 § Avsägelse.....	1
3 § Anmälan om vice ordförande i justitieutskottet.....	1
4 § Förnyad bordläggning.....	1
5 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 15 december.....	1
UbU1 Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning	1
UbU2 Utgiftsområde 15 Studiestöd	3
KU13 Ändringar i radio- och TV-lagen (1996:844), m.m. (förnyad behandling, delvis).....	5
Meddelande om samlad votering.....	5
6 § Rättsväsendet	5
Justitieutskottets betänkande 1998/99:JuU1	5
Anf. 1 INGVAR JOHNSSON (s).....	5
Anf. 2 KIA ANDREASSON (mp)	5
Anf. 3 GUNNEL WALLIN (c)	6
Anf. 4 RAGNWI MARCELIND (kd)	6
Anf. 5 SIW PERSSON (fp)	6
Anf. 6 GUN HELLSVIK (m).....	6
(Beslut fattades efter 8 §.)	6
7 § Anslag inom socialförsäkringsområdet.....	6
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1998/99:SfU1	6
<i>Utgiftsområde 10.....</i>	<i>6</i>
Anf. 7 ULF KRISTERSSON (m).....	6
Anf. 8 CARLINGE WISBERG (v).....	9
Anf. 9 Tredje vice talman ROSE-MARIE FREBRAN (kd).....	10
Anf. 10 CARLINGE WISBERG (v) replik.....	12
Anf. 11 Tredje vice talman ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik.....	12
Anf. 12 BIRGITTA CARLSSON (c).....	13
Anf. 13 CARLINGE WISBERG (v) replik.....	15
Anf. 14 BIRGITTA CARLSSON (c) replik.....	15
Anf. 15 CARLINGE WISBERG (v) replik.....	15
Anf. 16 BO KÖNBERG (fp).....	16
Anf. 17 CARLINGE WISBERG (v) replik.....	19
Anf. 18 BO KÖNBERG (fp) replik.....	19
Anf. 19 CARLINGE WISBERG (v) replik.....	20
Anf. 20 BO KÖNBERG (fp) replik.....	20
Anf. 21 KERSTIN-MARIA STALIN (mp).....	20
Anf. 22 Tredje vice talman ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik.....	22
Anf. 23 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik	22
Anf. 24 CARLINGE WISBERG (v) replik.....	22

Anf. 25	KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik	23
Anf. 26	BO KÖNBERG (fp) replik	23
Anf. 27	KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik	24
Anf. 28	BO KÖNBERG (fp) replik	24
Anf. 29	KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik	24
Anf. 30	RONNY OLANDER (s)	24
Anf. 31	BO KÖNBERG (fp) replik	27
Anf. 32	RONNY OLANDER (s) replik	28
Anf. 33	BO KÖNBERG (fp) replik	28
Anf. 34	RONNY OLANDER (s) replik	29
Anf. 35	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s)	30
Anf. 36	BO KÖNBERG (fp) replik	32
Anf. 37	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s)	32
Anf. 38	BO KÖNBERG (fp) replik	33
Anf. 39	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s)	33
Anf. 40	ULF KRISTERSSON (m) replik	34
Anf. 41	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s)	34
Anf. 42	ULF KRISTERSSON (m) replik	35
Anf. 43	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s)	35
Anf. 44	CARLINGE WISBERG (v) replik	36
Anf. 45	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s)	36
Anf. 46	KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik	36
Anf. 47	CLAES STOCKHAUS (v)	37
<i>Utgiftsområde 11</i>		38
Anf. 48	MARGIT GENNSER (m)	38
Anf. 49	ULLA HOFFMANN (v)	39
Anf. 50	KENNETH LANTZ (kd)	42
Anf. 51	ULLA HOFFMANN (v) replik	44
Anf. 52	KENNETH LANTZ (kd) replik	44
Anf. 53	ULLA HOFFMANN (v) replik	45
Anf. 54	KENNETH LANTZ (kd) replik	45
Anf. 55	BIRGITTA CARLSSON (c)	45
Anf. 56	BO KÖNBERG (fp)	46
Anf. 57	ULLA HOFFMANN (v) replik	48
Anf. 58	BO KÖNBERG (fp) replik	49
Anf. 59	ULLA HOFFMANN (v) replik	49
Anf. 60	BO KÖNBERG (fp) replik	50
Anf. 61	KERSTIN-MARIA STALIN (mp)	50
Anf. 62	LENNART KLOCKARE (s)	51
Anf. 63	BO KÖNBERG (fp)	53
Anf. 64	LENNART KLOCKARE (s)	54
Anf. 65	BO KÖNBERG (fp)	54
Anf. 66	LENNART KLOCKARE (s)	54
Anf. 67	MARGIT GENNSER (m)	55
Anf. 68	LENNART KLOCKARE (s)	55
Anf. 69	MARGIT GENNSER (m)	55
Anf. 70	LENNART KLOCKARE (s)	55
Anf. 71	KENNETH LANTZ (kd)	56
Anf. 72	LENNART KLOCKARE (s)	56

Anf. 73 KENNETH LANTZ (kd)	56
Anf. 74 LENNART KLOCKARE (s)	56
<i>Utgiftsområde 12</i>	57
Anf. 75 CECILIA MAGNUSSON (m)	57
Anf. 76 ULLA HOFFMANN (v)	59
Anf. 77 FANNY RIZELL (kd).....	61
Anf. 78 ULLA HOFFMANN (v) replik.....	63
Anf. 79 FANNY RIZELL (kd) replik.....	63
Anf. 80 ULLA HOFFMANN (v) replik.....	64
Anf. 81 FANNY RIZELL (kd) replik.....	64
Anf. 82 BIRGITTA CARLSSON (c)	64
Anf. 83 CARLINGE WISBERG (v) replik.....	67
Anf. 84 BIRGITTA CARLSSON (c) replik.....	67
Anf. 85 CARLINGE WISBERG (v) replik.....	67
Anf. 86 BIRGITTA CARLSSON (c) replik.....	67
Anf. 87 BO KÖNBERG (fp)	68
Anf. 88 ULLA HOFFMANN (v) replik.....	70
Anf. 89 BO KÖNBERG (fp) replik.....	70
Anf. 90 ULLA HOFFMANN (v) replik.....	70
Anf. 91 KERSTIN-MARIA STALIN (mp).....	70
Anf. 92 BO KÖNBERG (fp) replik.....	72
Anf. 93 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik	72
Anf. 94 BO KÖNBERG (fp) replik.....	72
Anf. 95 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik	73
Anf. 96 MARIANN YTTERBERG (s)	73
Anf. 97 FANNY RIZELL (kd).....	74
Anf. 98 MARIANN YTTERBERG (s)	75
Anf. 99 FANNY RIZELL (kd).....	75
Anf. 100 MARIANN YTTERBERG (s)	75
Anf. 101 BO KÖNBERG (fp)	76
Anf. 102 CECILIA MAGNUSSON (m)	76
Anf. 103 MARIANN YTTERBERG (s)	76
Anf. 104 CECILIA MAGNUSSON (m)	77
Anf. 105 MARIANN YTTERBERG (s)	77
Anf. 106 BIRGITTA CARLSSON (c)	77
Anf. 107 MARIANN YTTERBERG (s)	78
(Beslut fattades efter 8 §.)	78
8 § Invandrare och flyktingar m.m.	78
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1998/99:SfU2	78
Anf. 108 GUSTAF VON ESSEN (m).....	78
Anf. 109 ULLA HOFFMANN (v)	79
Anf. 110 FANNY RIZELL (kd).....	81
Anf. 111 BIRGITTA CARLSSON (c)	82
Anf. 112 BARBRO WESTERHOLM (fp).....	83
Anf. 113 KERSTIN-MARIA STALIN (mp).....	84
Anf. 114 MAUD BJÖRNEMALM (s)	86
Anf. 115 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik.....	88
Anf. 116 ULLA HOFFMANN (v) replik.....	88
Anf. 117 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik.....	89

Anf. 118 ULLA HOFFMANN (v) replik.....	89
Anf. 119 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik.....	89
Anf. 120 ULLA HOFFMANN (v).....	90
Anf. 121 MAUD BJÖRNEMALM (s).....	90
Anf. 122 ULLA HOFFMANN (v).....	90
Anf. 123 MAUD BJÖRNEMALM (s).....	90
Beslut	91
JuU1 Utgiftsområde 4 Rättsväsendet	91
SfU1 Anslag inom socialförsäkringsområdet (utgiftsområdena 10, 11 och 12).....	93
SfU2 Utgiftsområde 8 Invandrare och flyktingar m.m.....	97
Beslut om uppskjuten votering.....	99
9 § Hälsovård, sjukvård och social omsorg	99
Socialutskottets betänkande 1998/99:SoU1	99
Anf. 124 INGRID BURMAN (v).....	99
Anf. 125 CHRIS HEISTER (m).....	102
Anf. 126 INGRID BURMAN (v) replik	105
Anf. 127 CHRIS HEISTER (m) replik	105
Anf. 128 INGRID BURMAN (v) replik	106
Anf. 129 CHRIS HEISTER (m) replik	107
Anf. 130 TREDJE VICE TALMANNEN.....	107
Anf. 131 LARS GUSTAFSSON (kd).....	107
Anf. 132 KENNETH JOHANSSON (c)	111
Anf. 133 CHRIS HEISTER (m) replik	113
Anf. 134 KENNETH JOHANSSON (c) replik.....	114
Anf. 135 CHRIS HEISTER (m) replik	114
Anf. 136 KENNETH JOHANSSON (c) replik.....	115
Anf. 137 INGRID BURMAN (v) replik	115
Anf. 138 KENNETH JOHANSSON (c) replik.....	115
Anf. 139 INGRID BURMAN (v) replik	116
Anf. 140 KENNETH JOHANSSON (c) replik.....	116
Anf. 141 KERSTIN HEINEMANN (fp).....	117
Anf. 142 THOMAS JULIN (mp).....	120
Anf. 143 CHRIS HEISTER (m) replik	123
Anf. 144 THOMAS JULIN (mp) replik.....	123
Anf. 145 KENNETH JOHANSSON (c) replik.....	123
Anf. 146 THOMAS JULIN (mp) replik.....	123
Anf. 147 KENNETH JOHANSSON (c) replik.....	123
Anf. 148 THOMAS JULIN (mp) replik.....	124
(forts.).....	124
Ajournering.....	124
Återupptagna förhandlingar	124
9 § (forts.) Hälsovård, sjukvård och social omsorg (forts. SoU1).....	124
Anf. 149 SUSANNE EBERSTEIN (s).....	124
Anf. 150 CHRIS HEISTER (m) replik	127
Anf. 151 SUSANNE EBERSTEIN (s) replik	128
Anf. 152 CHRIS HEISTER (m) replik	128
Anf. 153 SUSANNE EBERSTEIN (s) replik	128

Anf. 154	TREDJE VICE TALMANNEN	129
Anf. 155	CHRIS HEISTER (m) replik.....	129
Anf. 156	SUSANNE EBERSTEIN (s) replik.....	129
Anf. 157	KERSTIN HEINEMANN (fp) replik.....	129
Anf. 158	SUSANNE EBERSTEIN (s) replik.....	129
Anf. 159	KERSTIN HEINEMANN (fp) replik.....	130
Anf. 160	LARS GUSTAFSSON (kd) replik	130
Anf. 161	SUSANNE EBERSTEIN (s) replik.....	130
Anf. 162	LARS GUSTAFSSON (kd) replik	130
Anf. 163	SUSANNE EBERSTEIN (s) replik.....	130
Anf. 164	KENNETH JOHANSSON (c) replik	130
Anf. 165	SUSANNE EBERSTEIN (s) replik.....	131
Anf. 166	KENNETH JOHANSSON (c) replik	131
Anf. 167	SUSANNE EBERSTEIN (s) replik.....	131
Anf. 168	LEIF CARLSON (m)	131
Anf. 169	KENNETH JOHANSSON (c) replik	134
Anf. 170	LEIF CARLSON (m) replik.....	135
Anf. 171	ROLF OLSSON (v).....	135
Anf. 172	LEIF CARLSON (m) replik.....	138
Anf. 173	ROLF OLSSON (v) replik	138
Anf. 174	LEIF CARLSON (m) replik.....	138
Anf. 175	ROLF OLSSON (v) replik	139
Anf. 176	KERSTIN HEINEMANN (fp) replik.....	139
Anf. 177	ROLF OLSSON (v) replik	140
Anf. 178	KERSTIN HEINEMANN (fp) replik.....	140
Anf. 179	ROLF OLSSON (v) replik	140
Anf. 180	LARS GUSTAFSSON (kd) replik	140
Anf. 181	ROLF OLSSON (v) replik	140
Anf. 182	LARS GUSTAFSSON (kd) replik	141
Anf. 183	GUNNEL WALLIN (c)	141
Anf. 184	LEIF CARLSON (m) replik.....	142
Anf. 185	GUNNEL WALLIN (c) replik	142
Anf. 186	LEIF CARLSON (m) replik.....	143
Anf. 187	GUNNEL WALLIN (c) replik	143
Anf. 188	BO KÖNBERG (fp)	143
Anf. 189	LEIF CARLSON (m) replik.....	146
Anf. 190	BO KÖNBERG (fp) replik.....	147
Anf. 191	LEIF CARLSON (m) replik.....	147
Anf. 192	INGRID BURMAN (v) replik.....	147
Anf. 193	BO KÖNBERG (fp) replik.....	148
Anf. 194	INGRID BURMAN (v) replik.....	148
Anf. 195	BO KÖNBERG (fp) replik.....	148
Anf. 196	CONNY ÖHMAN (s)	149
Anf. 197	LEIF CARLSON (m) replik.....	151
Anf. 198	CONNY ÖHMAN (s) replik.....	152
Anf. 199	LEIF CARLSON (m) replik.....	152
Anf. 200	CONNY ÖHMAN (s) replik.....	153
Anf. 201	LARS GUSTAFSSON (kd) replik	153
Anf. 202	CONNY ÖHMAN (s) replik.....	153

Anf. 203	LARS GUSTAFSSON (kd) replik.....	154
Anf. 204	CONNY ÖHMAN (s) replik.....	154
Anf. 205	GUNNEL WALLIN (c) replik.....	154
Anf. 206	CONNY ÖHMAN (s) replik.....	155
Anf. 207	GUNNEL WALLIN (c) replik.....	155
Anf. 208	CONNY ÖHMAN (s) replik.....	155
Anf. 209	BO KÖNBERG (fp) replik.....	156
Anf. 210	CONNY ÖHMAN (s) replik.....	156
Anf. 211	BO KÖNBERG (fp) replik.....	157
Anf. 212	CONNY ÖHMAN (s) replik.....	157
Anf. 213	LARS ELINDERSON (m).....	158
Anf. 214	LENA OLSSON (v).....	160
Anf. 215	LARS ELINDERSON (m) replik	163
Anf. 216	LENA OLSSON (v) replik.....	163
Anf. 217	TALMANNEN	163
Anf. 218	LARS ELINDERSON (m) replik	163
Anf. 219	LENA OLSSON (v) replik.....	163
Anf. 220	ROSITA RUNEGRUND (kd).....	163
Anf. 221	SUSANNE EBERSTEIN (s) replik	165
Anf. 222	ROSITA RUNEGRUND (kd) replik	165
Anf. 223	VIVIANN GERDIN (c).....	165
Anf. 224	HANS KARLSSON (s).....	166
Anf. 225	KERSTIN HEINEMANN (fp) replik	168
Anf. 226	HANS KARLSSON (s) replik	169
Anf. 227	KERSTIN HEINEMANN (fp) replik	169
Anf. 228	HANS KARLSSON (s) replik	169
Anf. 229	LARS ELINDERSON (m) replik	169
Anf. 230	HANS KARLSSON (s) replik	170
Anf. 231	LARS ELINDERSON (m) replik	170
Anf. 232	HANS KARLSSON (s) replik	170
Anf. 233	ROSITA RUNEGRUND (kd) replik	171
Anf. 234	HANS KARLSSON (s) replik	171
Anf. 235	ROSITA RUNEGRUND (kd) replik	171
Anf. 236	HANS KARLSSON (s) replik	171
Anf. 237	NILS-ERIK SÖDERQVIST (s).....	171
Anf. 238	TASSO STAFILIDIS (v).....	172
Anf. 239	LEIF CARLSON (m).....	173
Anf. 240	TASSO STAFILIDIS (v).....	173
Anf. 241	LEIF CARLSON (m).....	173
	(Beslut skulle fattas den 17 december.).....	174
10 §	Bordläggning.....	174
11 §	Anmälan om interpellationer	174
12 §	Anmälan om fråga för skriftligt svar	174
13 §	Anmälan om skriftliga svar på frågor	175
14 §	Kammaren åtskildes kl. 22.18.	176

Elanders Gotab, Stockholm 1999